

BELÜGYI SZEMLÉ

BELÜGYMINISZTERIUM

A Belügyminisztérium szakmai,
tudományos folyóirata

Academic Journal
of Internal Affairs

73. ÉVFOLYAM
2025 · 1

BELÜGYI SZEMLÉ

A Belügyminisztérium szakmai,
tudományos folyóirata

Academic Journal
of Internal Affairs

BELÜGYMINISZTERIUM

73. ÉVFOLYAM
2025 · 1

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK TITKÁR TAGOK

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
Prof. Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Prof. Dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
Prof. Dr. Gál István László, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. Dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. Dr. Hamza Gábor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, egyetemi tanár
Prof. Dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. Dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. Dr. Kerezsi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
Prof. Dr. Koltay András, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Médiatanács elnöke, egyetemi tanár
Prof. Dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. Dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. Dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. Dr. Patyi András, alkotmánybíró, egyetemi tanár
Prof. Dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
Prof. Dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. Dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

NEMZETKÖZI SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendészeti Képzési Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója (Németország)
Prof. Dr. Lam Kwok Yan, Nanyang Műszaki Egyetem (Szingapúr)
Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrákadémia tagja, egyetemi tanár (Csehország)
Prof. Dr. Mathieu Deflem, Dél-Karolinai Egyetem, egyetemi tanár (Amerikai Egyesült Államok)
Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ (Svájc)
Prof. Dr. Wei Changdong, Kelet-Kínai Állam- és Jogtudományi Egyetem, Shanghai, egyetemi tanár (Kína)

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Bakai Kristóf Péter PhD, püör. dandártábornok, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vámszakmai és Nemzetközi elnökhelyettese
Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára
Scott Donovan, a budapesti Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) igazgatója

Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője

Dr. Gömbös Sándor r. dandártábornok, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság főigazgatója

Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója

Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke

Dr. Hegyaljai Mátyás, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkára

Dr. Thomas Herko, az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium belügyi attaséja

Prof. Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár,
a Belügyminisztérium oktatási főszemléelője

Prof. Dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár

Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője

Prof. Dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
tanszékvezető egyetemi tanár

Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász

Dr. Tomin Szilvia r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója

Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság vezetője

Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES
FELELŐS SZERKESZTŐ
OLVASÓSZERKESZTŐ
IDEGENNYELVISZAKLEKTOR

NEMZETKÖZI ÉS FORDÍTÁSI
SZERKESZTŐ
MUNKATÁRS
SZERKESZTŐSÉG

ISSN

FELELŐS KIADÓ

NYOMDA
FELELŐS VEZETŐ

Prof. Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy,
egyetemi magántanár

Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes, egyetemi docens
Krenner József r. őrnagy, doktorandusz

Végh Zsuzsanna

Prof. Dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy,
c. egyetemi tanár

Dr. Németh Viktor PhD

Luda Henrietta

2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3.

Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626

<https://belugyiszemlejournal.org>

ISSN 2062-9494 (Nyomtatott)

ISSN 2677-1632 (Online)

LXXIII. évfolyam

Belügyminisztérium

www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium

1051 Budapest, József Attila utca 2-4.

Duna-Mix Kft.

Szabó Bálint bv. alezredes, ügyvezető

Megjelenik havonta

TARTALOM

	Előszó.....	5
	TANULMÁNYOK	
ERDŐS ÁKOS – PULYA MÁRIÓ KRISZTOFER	A rendészeti sérültellátás gyakorlati tapasztalatainak vizsgálata pénzügyőri mintán.....	7
MÁTYÁS SZABOLCS – TIHANYI MIKLÓS – VÁRI VINCE	Kérdőíves felmérés a biztonsággal és a biztonságérzettel kapcsolatban Budapest „bulinegyedében”.....	23
KARDOS PÁL	A polgárőrség törvényi szabályozása	45
ERDÉLYI ÁKOS	Az erőszakos szexuális bűncselekmények pszichotraumatológiája	63
MÁTYÁS SZABOLCS – HABLICSEK NIKOLETTA – GÁRDONYI GERGELY	A tevékenységirányítási központokban dolgozók újszerű képzési lehetőségei a lengyel tapasztalatok alapján.....	85
SIDLÓ MARIANN	A bűnösség megítélésének szubjektív oldala, ahogy azt 1925-ben a későbbi első magyar kriminalisztikai tanszék vezetője, dr. Unger Jenő értelmezte	97
GUBICS FRIGYES	Ipari nagyberuházások biztonsági kockázatainak sajátosságai és kezelési elveik.....	113
TÓTH NIKOLETT ÁGNES – MÓRÓ LAJOS	Szurkolói rendbontások a stadionokban, különös tekintettel a pirotechnikai eszközök alkalmazására	127
BALOGH MÓNIKA	Talentmenedzsment jelenléte a hierarchikus struktúrájú szervezetek mindennapjaiban egy empirikus vizsgálat eredményei alapján	143
LONTAI MÁRTON – PAMZSAV HOROLMA – PETRÉTEI DÁVID	A szakértői elfoglaltság a büntetőügyekben II. rész	159
TEGYEY ANDREA CECÍLIA	Foglalkozási stressz kérdőív. A kérdőív felülvizsgálatának lehetősége	181
	STUDIES	
ANDREA CECÍLIA TEGYEY	The Occupational Stress Questionnaire for Law Enforcement Services – The Possibility to revise A Questionnaire.....	193
FRIGYES GUBICS	Characteristics of security risks of large industrial investments and their management principles	205
NÉMETH VIKTOR	KÖNYVISMERTETŐ Kálmán Renáta: A jogklinikai módszertan. A jogklinika szerepe Magyarország és az Egyesült Államok jogászképzésében	219

Kedves Olvasó!

„Az első találkozás a tudománnyal olyan részegítő, mint a szerelem.”

Szerb Antal

A Belügyi Szemle idei első száma érdekes és hasznos témákat mutat be, melyek a rendészeti terület aktuális kihívásaira és megoldási lehetőségeire reflektálnak. A lapszám tanulmányai a mindennapi gyakorlatban érezhető változásokat és trendeket vizsgálják, amelyek a szakmai munka során közvetlenül is alkalmazhatók.

Az első tanulmány a pénzügyőrök elsősegélynyújtási ismereteivel foglalkozik, rámutatva az alapvető egészségügyi képességek fontosságára a szolgálat során. A kutatás gyakorlati javaslatokat is tartalmaz a képzési programok továbbfejlesztésére.

Egy másik érdekes írás a budapesti buliturizmus kihívásait tárja fel, különös tekintettel annak a belvárosi lakók életminőségére gyakorolt hatására. A szerzők részletes felmérést végeztek, amelyből konkrét, a mindennapi gyakorlatban is alkalmazható megoldási javaslatok születtek.

E lapszámban helyet kapott egy érdekes nemzetközi kitekintés is: a lengyel rendészeti digitalizációval kapcsolatos tapasztalatok. Az írás bemutatja, hogyan alkalmazhatóak az innovatív szimulációs rendszerek a képzések során, melyek inspirációul szolgálhatnak a hazai fejlesztésekhez is.

Reméljük sikerült felkeltenünk olvasóink érdeklődését januári lapszámunk cikkei iránt, melyekhez jó olvasást kívánunk!

Szerkesztőség

A rendészeti sérültellátás gyakorlati tapasztalatainak vizsgálata pénzügyőri mintán

Examining the practical experience of first aid provided by law enforcement professionals in a sample of customs officers

Erdős Ákos

tanársegéd, pénzügyőr őrmagy
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
erdos.akos@uni-nke.hu

Pulya Márió Krisztofer

egyetemi hallgató, pénzügyőr tisztjelölt zászlós
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Absztrakt

Cél: Jelen tanulmány célja a rendészeti szolgáltatóllátás során tapasztalt, a sürgős szükség vagy veszélyeztető állapot körébe tartozó sérülések, betegségek kezelésével kapcsolatos tapasztaltok, eljárások vizsgálata.

Módszertan: A szerzők kvantitatív kutatást végeztek a 2023 április és augusztus közötti időszakban a Nemzeti Adó- és Vámhivatal pénzügyőrei körében. A kutatás során tíz fővel készült félig strukturált interjú. Az interjúalanyok többsége férfi (80,0%) volt. A vizsgálati mintában az átlagos életkor 40,5 év (SD = 6,59; CI 95% 36,2 – 45,1), míg a szolgáltatóban eltöltött évek száma átlagosan 13,3 év (SD = 6,92; CI 95% 8,6 – 17,9) volt.

Megállapítások: A kutatás eredményei szerint a rendészeti szervek tagjai számára elsősegélynyújtási ismeretekre, képességekre meglehetősen gyakran szükség van a gyakorlatban. A pénzügyőrök elsősegélynyújtására leggyakrabban balesetek, traumák, hirtelen fellépő rosszullétek miatt kerül sor. Az elsősegélynyújtási képzettség hiánya az intézkedő személyben negatív érzelmeket mobilizál: bizonytalanság, félelem, tehetetlenség érzése. A negatív érzések rontják a segítségnyújtás hatékonyságát.

Érték: Jelen kutatás az első, amely a rendészeti szolgáltatóllátásban végzett elsősegélynyújtást kvalitatív módszerekkel vizsgálta a magyar pénzügyőrök körében.

Kulcsszavak: rendészet, pénzügyőr, elsősegélynyújtás, interjú

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2024. 01. 26. Átdolgozás: 2024. 01. 31. Elfogadás: 2024. 02. 06.

Abstract

Aim: The aim of this study is to examine the experiences and procedures related to first aid provided by law enforcement services.

Methodology: A quantitative survey was conducted among customs officers of the National Tax and Customs Administration between April and August 2023. The research involved semi-structured interviews with ten customs officers. The majority of the interviewees were male (80.0%). The average age of the study sample was 40.5 years (SD = 6.59; CI 95% 36.2 – 45.1), while the average number of years in service was 13.3 years (SD = 6.92; CI 95% 8.6 – 17.9).

Findings: According to the results of the research, first aid knowledge and skills for law enforcement officers are quite often needed in practice. Customs officers most often provide first aid in the event of accidents, trauma or acute nausea. Lack of first-aid training mobilises negative emotions in the person taking action: feelings of insecurity, fear, helplessness. Negative feelings make the first aid less effective.

Value: This is the first study that has used qualitative methods to examine first aid practice that provided by customs officers.

Keywords: law enforcement, customs officer, first aid, interview

Bevezetés

Mennyit ér egy ember élete vagy egészsége? A szakirodalomban nem ismeretlenek az emberi élet értéke meghatározásának klasszikus közgazdaságtani, statisztikai eszközöket alkalmazó módszerei (Adorján, 2001). Esetenként még a bírói joggyakorlat is kénytelen az emberi élet és egészség értékét az életvesztés vagy egészségromlás nyomán keletkező nem vagyoni kártérítés mértékének megítéléséhez kvantifikálni (Barzó, 2017; Fazekas, 2022). Mindezek ellenére a modern társadalmakban az emberi élet és egészség általában véve olyan felbecsülhetetlen értéket képviselnek, amelyek minden körülmények közötti megóvása erkölcsi kötelesség (Kanyó, 2021).

Az erkölcsi szabályok érvényesülése ugyanakkor mindig kétséges, kiváltképp napjaink erősen individualizált társadalmában. Az élet- és egészségvédelem kérdésében ezért az állam mint a társadalom legfontosabb, intézményesített hatalma (Lehotay, 2020) nem hagyatkozhat pusztán a polgárok morális nivójára. Az élet- és egészségmegóvás abszolút követelményként megjelenik egyfelől az alapvető jogok rendszerében (Balogh, Hajas & Schanda, 2014), másfelől a társadalmi együttélést keretező jogszabályok parancsoló és tiltó jogi normáiban.

Magyarországon a hatályos törvény mindenki számára kötelességként írja elő, hogy a tőle elvárható módon segítséget nyújtson embertársai számára [1997. évi CLIV. törvény 5. § (3) bekezdés e) pont]. A tőle elvárhatóság természetesen nem egy abszolút kategória, hanem alapvetően jogkérdés, amely kapcsán minden egyedi esetben külön vizsgálendő, hogy a konkrét szituációban, az egyéni adottságok, személyes körülmények figyelembevételével mi várható el valakitől (Karsai, 2019). Ugyanakkor az alapvető elvárásként fogalmazható mindenkivel szemben, hogy amennyiben nem tud segítséget nyújtani, akkor hívjon segítséget, illetve ajánlja fel segítségnyújtásának lehetőségét (tőle elvárhatóság minimuma).

Az élet- és egészségvédelmet szolgáló segítségnyújtás tekintetében a rendészeti szervek tagjai különleges helyzetben vannak. Főként azért, mert sajátos feladatrendszerük természetéből fakadóan gyakran kerülnek olyan élethelyzetekbe, amikor valakinek az élete, testi épsége közvetlen veszélybe kerül vagy sérelmet szenved.

Függetlenül attól, hogy az adott területen rendelkezésre állnak-e az egészségügyi beavatkozó egységek, számos egészségügyi káresemény helyszínére a rendészeti szervek tagjai érkeznek először, így ők kezdenek meg az elsősegélynyújtást (Kusumaningrum, Ulya, & Ningsih, 2019; Parizel & Phillips, 2004). Számos esetben – így például baleseteknél – előfordul, hogy az állampolgárok még azelőtt értesítik a rendészeti szervek tagjait, hogy a sürgősségi egészségügyi szervektől segítséget kérnének (Reddy, Kothakulangara, Thapar, Holla, & Kumar, 2021). A korábbi nemzetközi kutatások eredményei ugyanakkor azt jelzik, hogy a rendészeti dolgozók ezirányú ismeretei, készségei meglehetősen hiányosak (Lukumay et al., 2018; Reddy et al., 2021; Tzenetidis et al., 2020). Pedig a súlyos sérülések bekövetkezése esetén a túlélést elsősorban a sürgős szükség körébe tartozó állapot megjelenését követő első percekben nyújtott beavatkozás minősége határozza meg (Muhammed, Shumo & Mohamed, 2023). Egyes becslések szerint a korai halálesetek fele következik be a helyszínen és megközelítőleg egyharmada (30%) a kórházi ellátás 24 órájában. A korai halálesetek 48%-a potenciálisan megelőzhető volna a megfelelő légútbiztosítással, külső vérzések, kritikus mellkasi sérülések és vérzéses sokk adekvát ellátásával (Márton & Gorove, 2010).

Az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO) ezért a prehospitalis ellátással kapcsolatos szakmai ajánlásában alapvető elsősegélynyújtói, sérültellátói képzéseket javasolt a rendészeti szervek tagjai számára, minthogy e hivatás tagjai munkájuk során potenciálisan válnak szakképzettséggel e területen nem rendelkező, úgynevezett laikus egészségügyi beavatkozóvá (WHO, 2005). Kusumaningrum és munkatársainak (2019) rendőrök körében

végzett vizsgálata szerint a megfelelően felépített képzés jelentős hatást képes gyakorolni az egyenruhások elsősegélynyújtással kapcsolatos tudására és készségeire. Továbbá a rendészeti szakemberek számára biztosított képzés nemcsak az ismereteikre és képességeikre, hanem a segítségnyújtással kapcsolatos attitűdjeikre is pozitív hatást gyakorol (Chauhan & Pattan, 2022).

Magyarországon az elmúlt két évtizedben (2001–2022) évente átlagosan 17 ezret is meghaladó (M = 17 417) személyi sérüléses közúti baleset történt, amelyekben valamivel több, mint 23 ezer (M = 23 575) ember szenvedett sérülést. Noha a halálos kimenetelű balesetek száma évről évre csökken, és 2001-hez viszonyítva 2022-re 43,3%-kal esett vissza a halálos balesetek száma, az elmúlt tíz évben még így is átlagosan 588 fő veszítette életét közlekedési baleset következtében (URL1). Ezek és az ehhez hasonló sürgős szükség körébe tartozó egészségügyi állapot, illetve betegség következményeinek minél hatékonyabb enyhítésére az elmúlt évtizedben egyre nagyobb hangsúlyt kapott a hazai rendészeti szervek tagjainak speciális egészségügyi felkészítése is (Erdős, 2017; Gubicza & Péter, 2016; Keresztes et al., 2017).

A kutatás módszertana

Célkitűzések

Jelen tanulmány célja a rendészeti szolgálatellátás során tapasztalt, a sürgős szükség vagy veszélyeztető állapot körébe tartozó sérülések, betegségek kezelésével kapcsolatos tapasztaltok, eljárások vizsgálata volt a magyar pénzügyőrök körében. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a különböző szintű egészségügyi kompetenciák megszerzését szolgáló képzések miként befolyásolhatják a rendészeti szerv tagjai beavatkozásának hatékonyságát az életet, egészséget veszélyeztető káresemények alkalmával.

Kutatási kérdéseink vizsgálatára félig strukturált interjúkat készítettünk a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) állományába tartozó pénzügyőrök körében. A módszertan kiválasztása mellett szólt, hogy a félig strukturált interjúk során nagyon sok információt, köztük úgynevezett „puha” információkat is szerezhettünk az adott témával kapcsolatban azzal, hogy az egyes válaszok esetében mélyebb kifejtésre is módja van az interjúalanyoknak (Héra & Ligeti, 2014).

A módszertani szakirodalom (Molnár, 2010) megfontolásai alapján kialakításra kerültek azok a kérdések, amelyeket meghatározott sorrendben vezetünk az interjúalanyok elé. Mindazonáltal az interjú során lehetőség volt a fontosabb témakörök továbbvitelére is. Az interjúvázlat – a szociodemográfiai és

szakmai tapasztalatokra vonatkozó kérdéseket leszámítva – többségében nyitott kérdéseket tartalmazott. A tudatosan megkonstruált, félig strukturált interjú öt fő témakört fedett le: (1) szociodemográfiai és szakmai tapasztalatokra vonatkozó adatok; (2) elsősegélynyújtással kapcsolatos szolgálati tapasztalatok körülményei; (3) szolgálatban tapasztalt sérülések, egészségromlások típusai; (4) érzelmi viszonyulás és cselekvés; (5) speciális elsősegélynyújtási képzéssel kapcsolatos attitűdök.

A szociodemográfiai és szakmai adatok kivételével minden témakör a szolgálati feladatok ellátása során tapasztalt, egészségügyi beavatkozást igénylő helyzetekre fókuszált. Az interjúk tematikája tudatosan úgy került összeállításra, hogy az egyszerű adatok és objektív körülmények megismerését szolgáló kérdésektől haladt az interjúalany érzelmi viszonyulását feltáró kérdések irányába.

Mintavételi eljárás, a minta leírása

Az adatgyűjtés 2023. április–augusztus időszakban zajlott. A kutatási minta kialakításakor hólabda módszert alkalmaztunk. A mintába kerülés feltételeként határoztuk meg ugyanakkor, hogy (1) az interjúalanyoknak a NAV pénzügyőri állományába kellett tartozniuk, és (2) szolgálati feladataik ellátása során legalább egy alkalommal már kerültek olyan élethelyzetbe, amikor valakinek elsősegélyre, egészségügyi beavatkozásra volt szüksége.

A kutatás során összesen tíz fővel készült félig strukturált interjú. Az interjúalanyok többsége férfi ($n = 8$) volt. Az átlagos életkor 40,5 év ($SD = 6,59$; $CI\ 95\% 36,2 - 45,1$), míg a szolgálatban eltöltött évek száma átlagosan 13,3 év ($SD = 6,92$; $CI\ 95\% 8,6 - 17,9$) volt a mintában. Az interjúalanyok mindegyike a NAV Bevetési Igazgatóságának állományába tartozott. Az interjúalanyok többsége ($n = 7$) középfokú iskolai végzettséggel rendelkezett. A kutatási mintában egyenlő arányban voltak olyan személyek, akik a pénzügyőri feladatelátáshoz szükséges szakmai képzettség mellett valamilyen egészségügyi természetű végzettséggel, képzettséggel rendelkeznek (például ápoló, szakápoló, NAV medic). A kutatásban részt vevő pénzügyőrök összesen ötven alkalommal jártak el egészségügyi beavatkozóként. Az egy főre eső, szolgálati feladatok ellátása során elvégzett egészségügyi beavatkozások (elsősegélynyújtások) száma átlagosan 5,3 eset volt ($SD = 4,34$; $CI\ 95\% 2,1 - 8,4$). A minta leíró jellemzőit a 1. számú táblázat tartalmazza.

1. számú táblázat

A minta leíró jellemzői (n = 10)

Neme, % (n)	férfi	80,0 (8)
	nő	20,0 (2)
Legmagasabb iskolai végzettség, % (n)	egyetem/főiskola	30,0 (3)
	érettségi	50,0 (5)
	szakközépiskola	20,0 (2)
Egészségügyi képzettség, % (n)	rendelkezik	50,0 (5)
	nem rendelkezik	50,0 (5)
Életkor, M (SD; CI 95%)	40,5 (6,59; 36,2 – 45,1)	
Szolgálati évek, M (SD; CI 95%)	13,3 (6,92; 8,6 – 17,9)	
Beavatkozást igénylő esetek száma, M (SD; CI 95%)	5,3 (4,34; 2,1 – 8,4)	

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Etikai megfontolások

Kutatásunk során a Nemzeti Közszerződési Egyetem Szenátusának 32/2019. (VII. 10.) számú határozatával elfogadott, és a 23/2020. (I. 29.) számú határozattal módosított Etikai Kódexének általános tudományetikai előírásait alkalmaztuk. A kutatás önkéntesen, az anonimitás biztosítása mellett zajlott.

A kutatásban részt vevő személyek neve, személyük beazonosítását lehetővé tevő egyéb adat felvételére nem került sor. Az interjúk felvételét követően az interjúk kódolására került sor az interjúalanyok anonimitásának megőrzése érdekében. Az interjúalanyok kódolása az interjúk sorszáma, az alanyok neme (férfi = F, nő = N), életkora, valamint az egészségügyi vagy ilyen jellegű végzettség megléte (képzettséggel rendelkezik = EÜK, képzettséggel nem rendelkezik = NK) alapján történt.

A kutatást megelőzően a résztvevők részletes tájékoztatást kaptak a kutatás céljáról, az adatok felhasználásáról és az anonimitást biztosító intézkedésekről. A kutatásban való önkéntes közreműködésről, az általuk közölt információk kutatási célú felhasználhatóságáról a résztvevők szóbeli beleegyező nyilatkozatot tettek. A vizsgálatban való részvételért az interjúalanyok anyagi ellenszolgáltatásban nem részesültek.

Eredmények

Az elsősegélynyújtással kapcsolatos szolgálati tapasztalatok körülményeit illetően megállapíthatjuk, hogy a pénzügyőrök leggyakrabban a közterületeken

végzett szolgálatteljesítés közben kerülnek olyan élethelyzetekbe, amikor elsősegélyben kell részesíteniük valakit. Önmagában a közúti közlekedésben való részvétel, vagyis a járőrszolgálatok ellátása vezet leggyakrabban elsősegélynyújtási helyzethez a szolgálati idő alatt. A kutatásban részt vevők többségében tehát valamilyen közlekedési balesetnél ($n = 34$) végrehajtott intézkedés során láttak el sérülteket. Az esetek másik jelentős része szintén a közterületi, de közúti közlekedéssel össze nem függő szolgálati tevékenységhez kapcsolódik ($n = 14$). A pénzügyőrök gyakran találtak akut beavatkozást igénylő helyzetekkel a közterületeken (például utcákon, köztereken), illetve a közforgalom számára nyitott helyszíneken (például piacokon, állomásokon, vásárhelyeken) teljesített szolgálati feladatok során is. A vizsgálat eredményei szerint a szolgálat ideje alatt végzett elsősegélynyújtás legkisebb része kapcsolódott olyan feladatokhoz, amelyek magánlakásban, illetve közterületnek nem minősülő egyéb helyen zajlottak. Ezekben az intézkedési helyzetekben az elsősegélynyújtást igénylő akut egészségromlás közvetlenül a rendészeti jogalkalmazás, illetve a rendészeti kényszer következtében állt elő.

A szolgálatban történő elsősegélynyújtás körülményeihez hozzátartozik, hogy az elsősegélynyújtások nagyobb része ($n = 50$) nappali szolgálat, kisebb részük ($n = 3$) az éjszakai órákban történt. Noha az egészségügyi vészhelyzetelhárítások túlnyomó többsége nappal történt, ezekhez is általában a pénzügyőrök érkeztek elsőként. Az elsősegélynyújtás megkezdésétől számítva megközelítőleg 10–15 percig – a mentők megérkezéséig – a pénzügyőrök egyedül végezték a sérült/beteg személyek ellátását. Egy esetben a pénzügyőr a mentőegységek által már megkezdett sérültellátáshoz nyújtott segítséget.

A kutatás kiterjedt az elsősegélynyújtást igénylő egészségromlások, sérülések típusaira is. Mindez azért volt szükséges, hogy részletesebb információval rendelkezünk arról, milyen ismeretekre, kompetenciákra van elsősorban szükség a szolgálatban végzett elsősegélynyújtások sikeres végrehajtásához. A kutatás eredményei – összhangban a korábban említett körülményekkel – azt mutatják, hogy a pénzügyőrök a legtöbb esetben a közúti közlekedési balesetknél az ütközés hatására keletkezett erőbehatások miatti sérülésekkel találtak leggyakrabban. Ezen sérülések típusai általában különböző erősségű vérzések, nyaki- és gerincsérülések, törések, belsőszervi sérülések, felületi hámsérülések és zúzódások voltak. Ugyanakkor a közterületeken végzett szolgálatok során a beavatkozást igénylő leggyakoribb egészségügyi problémák a hóguta ($n = 6$), a szív- és érrendszeri betegségek okozta rosszullétek ($n = 5$) voltak. A kutatásban részt vevők ezen túlmenően hirtelen keringésmegállással ($n = 1$) és generalizált tónusos-klónusos rohammal ($n = 1$), valamint baleseti traumával (jégen történő elesés) találtak ($n = 1$). A rendészeti feladatellátással közvetlenül

összefüggő egészségügyi káresemények többségében (n = 4) hirtelen rosszul-
lélet, kisebb részben (n = 1) traumát jelentettek. A pénzügyőrök intézkedései
tehát főként az intézkedés alá vont személyt érő, hirtelen fellépő stressz ered-
ményeként és ritkán a legitim fizikai kényszer hatására idéztek elő elsősegély-
nyújtást igénylő helyzetet.

A kutatás során vizsgáltuk az elsősegélynyújtást végző pénzügyőröknek az
adott szituációhoz, a segítségre szoruló személyhez való érzelmi viszonyulását,
és a helyzetben nyújtott tényleges tevékenységét, illetve cselekvési repertoárját.
Az eredmények alapján arra következtethetünk, hogy a pénzügyőröket a jogi
előírások mellett az erkölcsi elvárások motiválják a segítségnyújtásban. Az in-
terjúkból kitűnik, hogy az állampolgárokra általánosan kötelező jogi norma, va-
lamint a rendészeti szerv jogállási törvényében meghatározott követelmények
mellett, a pénzügyőrök segítségnyújtását az esküjükben vállalt felelősségük,
erkölcsi meggyőződésük motiválta: „*Azért segítettem, mert ezzel kapcsolatos
képzést kaptam, illetve a törvény is előírja. Viszont civilben is megálltam vol-
na segíteni, mert ezt tartom helyesnek.*” (7N43EÜK).

Az eredményekből az is megállapítható, hogy a különböző egészségügyi kép-
zésen átesett, illetve egészségügyi szakképzettséggel rendelkező pénzügyőrök
önmagukat érzelmi és kognitív szinten egyaránt stabilabbnak értékelték az
egészségügyi természetű felkészítéssel nem rendelkező társaikhoz viszonyítva.
Meglévő tudásuk, esetleges tapasztalataik miatt hatékonyabbnak és magabiz-
tosabbnak érezték magukat: „*Nyugodt tudtam maradni végig, mert fel voltam
készítve ilyen helyzetekre, éltem már át hasonlót, a NAV Medic vizsga nagyon
sokat segített...*” (3F36EÜK). Ezzel szemben azok a pénzügyőrök, akik előze-
tesen nem kaptak felkészítést az egészségügyi káresemények szolgálatban tör-
ténő ellátásával kapcsolatosan, sokkal inkább érezték magukat bizonytalannak,
tehetetlennek, továbbá körükben nem volt példanélküli az izgatottság mellett
a félelem érzésének megjelenése sem: „*Mivel sem én sem az akkori járőrtársam
nem rendelkezünk egészségügyi végzettséggel, így együttesen megpróbáltunk
segíteni a balesetet szenvedő gépjárművezetőnek. A mentősök kéréséig bizo-
nosítottuk a helyszínt és végrehajtottuk a mentőirányító utasításait. Nagy aggo-
dalom és tehetetlenségérzés fogott el...*” (6F48NK). Az eredmények arra mutat-
nak, hogy a félelem, a tehetetlenség és más negatív érzelmek megjelenése szoros
összefüggésben áll a képzetlenségből származó szakmai bizonytalansággal. Az
ismeretek és készségek hiányából fakadó negatív érzelmek problémájának jelen-
tősége elsősorban azokban az élethelyzetekben jelentkezik, amelyekben a kel-
lemetlen érzelmek leküzdésére az intézkedő egyenruhás képtelen, és így azok
gátolják a cselekvést. S noha a segítségnyújtással kapcsolatos pozitív attitűdök
a pénzügyőrben jelen vannak, a képzetlenségből származó negatív érzelmek

olyan mértékben képesek beszűkíteni a cselekvési repertoárt, hogy a tényleges segítségnyújtás egyáltalán nem, vagy csak késve történik meg. Különösen igaz lehet ez, ha a bizonytalanság, félelem és tehetetlenség érzését felerősíti az az – egyébként szintén képzetlenségből fakadó – elképzelés, hogy a segítségnyújtással esetleg nagyobb kárt okoz, mint aminek az elhárítására törekedett: „*A társammal együtt nagyon féltünk hozzányúlni a sérülthöz, nehogy nagyobb bajt okozzunk, ezért a mentésirányító utasításait követtük.*” (10F42NK).

Ezzel együtt a vizsgálat eredményei azt jelzik, hogy az egészségügyi felkészítés nem csak a segítségnyújtással kapcsolatos pozitív attitűdök, de a segítségnyújtási szándék tényleges cselekvésbe fordulása szempontjából is meghatározó szereppel bír. Az eredmények szerint az egészségügyi ismeretekkel, kompetenciákkal bíró pénzügyőrök nem csak magabiztosabbak, de könnyebben és gyakrabban is alkalmazzák képességeiket a szolgálatok során: „*Mivel rendelkezem a megfelelő képzéssel (MEDIC vagyok), ezért én több esetben tudtam segítséget nyújtani, mint aki nem rendelkezett egészségügyi végzettséggel.*” (1F36EÜK). Az egészségügyi képzettséggel rendelkező és nem rendelkező interjúalanyokat összehasonlítva egyértelműen megállapítható, hogy ez előbbi csoport tagjai szignifikánsan több esetben jártak el egészségügyi káresemények enyhítésében, mint ez utóbbiak [$t(4) = 4,35; p < 0,050$]. Ezzel szemben a szolgálatban végrehajtott elsősegélynyújtások száma tekintetében sem a férfiak és a nők [$t(3) = 0,62; p = 0,577$], sem pedig a felsőfokú és középfokú iskolai végzettségűek között [$t(3) = -0,41; p = 0,703$] nem volt szignifikáns az eltérés.

Továbbá a képzéssel rendelkezők felkészítésüknél fogva nem pusztán az elsősegélynyújtás szakmai fogásainak ismeretével, hanem a képzettséggel nem rendelkezők számára többnyire ismeretlen eszközök alkalmazásával is növelni képesek az ellátások hatékonyságát. Ezek az eszközök így jobbra csak a megfelelő képzettséggel rendelkező pénzügyőrök számára vannak biztosítva a szolgálatellátás során, ugyanakkor egyértelműen segítik a gyors és hatékony beavatkozást, nagyban hozzájárulva az elsősegélynyújtás sikerességéhez, az intézkedő magabiztosságának növeléséhez: „*A balesetnél két sérült volt, az apukának vérző fejsérülése volt, ami fedőkötéssel el lett látva, a gyermek jobb karja rögzítésre került. Mivel nekem van Medic táskám, a benne lévő eszközök segítségével ezeket a sérüléseket szakszerűen el tudtam látni.*” (3F36EÜK).

A kutatás utolsó részében a pénzügyőrök elsősegélynyújtási, alapvető egészségügyi képzésekkel kapcsolatos attitűdjeit vizsgáltuk. E kérdés kapcsán az eredmények egyértelműen azt mutatják, hogy a pénzügyőrök mindennapi szolgálatuk ellátásához – a szakmai felkészültség mellett – kiemelten fontosnak tartják az egészségügyi típusú képzéseken szerorzhető ismeretek és kompetenciák meglétét: „*Minden járőrpárosban lennie kellene legalább egy MEDIC-nek.*”

(2F45EÜK). „*A járőrtevékenység során sokszor kerülhet az ember olyan helyzetbe, hogy elsőként ér ki a helyszínre így a MEDIC képzés létjogosultsága vitathatatlan.*” (4N39NK) Az egészségügyi képzéssel kapcsolatos pozitív viszonyulást természetesen nem kizárólag szakmai, hanem személyes, magánjellegű szempontok is motiválhatják. Az ilyen típusú képzések során megszerezhető praktikus ismeretek ugyanis kiválóan hasznosíthatók a magánéletben is: „*Hasznos, mert olyan tudást ad, amit nem csak a munkám során tudok alkalmazni, hanem a magánéletben is.*” (9F35EÜK). A kutatás eredményei alapján elmondható, hogy a pénzügyőrök számára a legoptimálisabb az volna, ha minden pénzügyőr képzésének integrált része lenne az egészségügyi felkészítés, mert így kellően hatékonyan biztosítható a szolgálatteljesítés közben váratlanul bekövetkező egészségügyi vészhelyzetek kezelése és az emberi élet védelme.

Következtetések

A jelenlegi kutatás és a korábbi nemzetközi vizsgálatok eredményei alapján összességében arra következtethetünk, hogy a rendészeti szervek tagjai számos alkalommal és formában találkoznak szolgálatuk során hirtelen fellépő, a sürgős szükség és veszélyeztető állapot körébe tartozó egészségügyi káreseményekkel (URL2). A fegyveres rendvédelmi feladatok ellátása során tapasztalt egészségügyi káreseményeknél, a beavatkozást igénylő sürgős szükség és veszélyeztető állapot körébe tartozó sérülések, betegségek természetükben és kialakulásuk okságában is nagyfokú változatosságot mutatnak (2. számú táblázat). A rendészeti feladatellátás során tapasztalt sérülések, életvesztések származhatnak egyrészt az állampolgárok egymás közötti interakciójából, szándékos és nem szándékos magatartásából, de eredményezhetik azokat közvetve és közvetlenül a rendészeti szerv tagjai által fogatosított intézkedések és kényszerintézkedések is. Másrészt viszont a rendészeti feladatellátással együtt járó veszélyvállalás is magában hordozza azon élethelyzetek előfordulásának lehetőségét, amikor a rendészeti szerv valamely tagjának az élete, testi épsége szenved sérelmet szándékos vagy szándékolatlan emberi magatartások következményeként.

2. számú táblázat

A fegyveres rendvédelmi feladatok ellátása során tapasztalt, sürgős szükség és veszélyeztető állapot körébe tartozó egészségügyi káresemények tipológiája

Életvesztés/sérülés forrása	Ellátással érintett	Életvesztés/sérülés oka, formája
Heteroagresszív magatartás.	Állampolgár	Szucidális és nem-szucidális önsértésekből származó életvesztések, traumák, akut egészségromlások.
Autoagresszív magatartás.	Állampolgár	Támadásból származó életvesztések, traumák, akut egészségromlások.
Szándékolatlan magatartás.	Állampolgár	Akaratlan, illetve gondatlansággal keletkezett életvesztések, traumák, akut egészségromlások.
Közvetlen rendészeti jogalkalmazás.	Intézkedéssel közvetlenül érintett állampolgár	A rendészeti jogalkalmazás, legitim fizikai kényszer eredményeként keletkező életvesztések, traumák, akut egészségromlások.
Közvetett rendészeti jogalkalmazás.	Intézkedéssel közvetetten érintett állampolgár	A rendészeti jogalkalmazással, legitim fizikai kényszerrel közvetett módon (véletlenül) keletkező életvesztések, traumák, akut egészségromlások.
Rendészeti feladatellátással összefüggő szándékos magatartás.	Rendészeti szerv tagja	Rendészeti szerv tagját célzó támadásokból származó életvesztések, traumák, akut egészségromlások.
Rendészeti feladatellátással összefüggő szándékolatlan magatartás.	Rendészeti szerv tagja	Rendészeti szerv tagjának sajátos feladatellátásából származó életvesztések, traumák, akut egészségromlások.

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Kutatásunk eredményei rámutatnak arra, hogy az esetek túlnyomó részében a pénzügyőrök elsősegélynyújtására akkor van szükség, amikor a közúti közlekedésben, illetve a közterületeken hirtelen, váratlan, előre nem látható események következnek be (például közúti baleset). A korábbi nemzetközi vizsgálatok szintén azt jelzik, hogy a közlekedési balesetek sérültjeinek többsége az egészségügyi szempontból szakképzetlen, laikus civilek és rendészeti dolgozók beavatkozásával jutnak a hospitális ellátásba (Ndile et al., 2020a). A legtöbb esetben tehát nem a rendészeti intézkedésekkel, a legitim fizikai erőszak gyakorlásával összefüggésben válik szükségessé az elsősegélynyújtás. A korábbi nemzetközi kutatások eredményei ugyanakkor azt jelzik, hogy a rendészeti kényszerintézkedésekkel érintett személyeket érintő hirtelen bekövetkező egészségügyi állapotromlásokból (Hannan, Hearnden, Grace, & Bucke, 2010), valamint az egyenruhásokat érő támadásokból, balesetekből származó veszélyállapotok elhárítása szintén megköveteli a fegyveres rendvédelmi feladatokat ellátó szervek tagjainak alapvető egészségügyi felkészültségét (Sztajnkrzyer, Callaway, & Baez, 2007).

A rendőrök, pénzügyőrök elsősegélynyújtási kompetenciájának fejlesztésére tehát szükség van függetlenül attól, hogy az egyenruhás adott helyzetben

jogalkalmazóként lép-e fel vagy sem. Az elsősegélynyújtási ismeretek, készségek megszerzését már pusztán az a körülmény megalapozza, hogy a pénzügyőrök és a rendőrök szolgálati feladataik ellátása során folyamatosan jelen vannak a társadalom mindennapi életében. A hivatkozott nemzetközi vizsgálatok eredményeivel egyezően megállapítható, hogy a rendészeti szervek és a mentőszolgálatok feladatellátásának természete és a szolgálati feladatok kiosztásának alapvető különbségei miatt, ez előbbiek nagyobb eséllyel találkoznak elsőként közvetlenül a sürgős szükség és veszélyeztető állapot körébe tartozó egészségügyi káreseményekkel a közterületeken, közutakon. Ennek elsődleges oka, hogy a rendészet társadalmi rendeltetésének részben örökdő, jelenléti funkciójával tesz eleget (Finszter, 2018). Ezzel szemben a prehospitalis ellátásra és sürgősségi betegszállításra szakosodott szervek – szakmailag megalapozott és érthető módon – kifejezetten célfeladatokra vonulnak, és nem látnak el a közterületi ellenőrzéshez, járőrözéshez hasonló szolgálati tevékenységet.

A rendészeti szervek tagjainak alapvető elsősegélynyújtói felkészítését indokolja még, hogy a képzetlenség sok esetben olyan negatív érzelmeket mobilizál az intézkedőben, amelyek képtelenné teszik az adott helyzet adekvát módon történő kezelésére. Hasselqvist-Ax és munkatársainak (2019) rendőrök és tűzoltók körében végzett kutatása kimutatta, hogy a képzetlenség, az életet veszélyeztető állapot bekövetkezése sokszor feloldhatatlannak tűnő extrém stresszt okozott az egyenruhások, különösen a rendőrök számára. Saját kutatásunk eredményei szintén azt jelzik, hogy a képzés hiányából fakadó negatív érzelmek könnyen akár a nem cselekvés irányába is vezethetik a segítségnyújtás iránt egyébként pozitív attitűdökkel bíró, elkötelezett egyenruhást. A megfelelő, gyakorlatorientált egészségügyi alapfelkészültség ezzel szemben magabiztoságnövelő hatással is bír az egyenruhások körében (Ndile et al., 2020b).

Az, hogy az egyenruhásoknak pontosan milyen egészségügyi problémák helyszíni ellátásában volna szükséges jártasságot szerezniük, nagyban függ az adott társadalomban jellemző kockázati tényezőktől. Azokban az országokban például, ahol különösen magas a közúti balesetek száma, a rendészeti szakemberek képzésében a baleseti traumák kezelését szükséges fókuszba állítani, hiszen ezzel érdemben csökkenthető a baleseti halálozások aránya (Kusumaningrum et al., 2019). Mindeközben Észak-Amerikában, ahol az elmúlt években az ópiát típusú kábítószeres túladagolása jelentett leküzdhetetlennek tűnő akadályt, a rendészeti szervek tagjainak elsősegélynyújtói képzésében is a túladagolások kezelésére alkalmazandó gyógyszeres tréningek (naloxone trainings) kaptak hangsúlyt (Dahlem et al., 2023). A képzések tematikáját illetően saját kutatási eredményeinkből arra következtethetünk, hogy Magyarországon a rendészeti elsősegélynyújtási ismeretek tartalmát első ízben a különböző traumák ellátásához,

illetve vérzések csillapításához lenne szükséges igazítani. A beavatkozást igénylő esetek egy másik jelentős részét az eszméletvesztések eredményezik. Ez szoros kapcsolatban áll az előzőekben említettekkel, hiszen a traumás sérülések egy jelentős része éppen az eszméletvesztéssel járt együtt, aminek következtében kisebb vagy nagyobb fokú sérülések keletkeztek. A kutatásban közreműködő pénzügyőröknek – egy esetben – hirtelen bekövetkező keringésmegállás miatt újraélesztést is kellett már végezniük. A keringésmegállás és az eszméletvesztés kapcsán szerzett adatok összességében tehát arra mutatnak, hogy a rendészeti elsősegélynyújtás képzésében a súlyos állapotok felismerése, analízise és ellátása jelenti a másik központi szerepet.

A segítségnyújtással kapcsolatos attitűdök vizsgálata kapcsán megállapítható, hogy a rendészeti feladatok ellátása során az elsősegélynyújtást nem pusztán a törvény ereje motiválja, sokkal inkább az intézkedő pénzügyőr értékrendje, illetve a hivatással kapcsolatos erkölcsi normák. Mindebből következik, hogy a rendészeti dolgozók alapszintű egészségügyi felkészítése során a szakmai készségek átadása mellett különös figyelmet érdemes szentelni a belső motiváció kialakítására, ez utóbbi ugyanis a legfontosabb eleme lehet a segítségnyújtási szándék kialakulásának és cselekvésbe fordulásának.

Az elmúlt évtizedben a magyar rendvédelmi feladatokat ellátó szervek is lépéseket tettek az egészségügyi kompetenciák fejlesztése érdekében. A jelenlegi kutatás során megállapított hiányosságok mellett pozitívként értékelhetjük, hogy a rendészeti szervek gyakorlatában a sürgős ellátást igénylő egészségügyi veszélyhelyzetek, kihívások megoldása érdekében ez idáig számos különböző módszer kidolgozására került sor. Ugyanakkor a jövőben továbbra is kiemelt figyelmet szükséges fordítani a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek állományának elsősegélynyújtási felkészítésére, és az ismeretek, készségek folyamatos fenntartására, frissítésére.

Felhasznált irodalom

- Adorján R. (2001). Az emberi élet értéke Magyarországon. *Statistikai Szemle*, 79(8), 669–688.
- Balogh Zs., Hajas, B., & Schanda, B. (2014). *Alapjogok és alapvető kötelezettségek fogalma, értelmezése*. Nemzeti Közszerzői Társaság.
- Barzó T. (2017). A sérelemdíj alkalmazásának új dimenziói az egészségügyi kártérítési perekben. *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*, 35, 202–220.
- Chauhan, D. B., & Pattan, A. D. (2022). To assess knowledge and attitude regarding first aid training and management of road traffic accidents among police officers. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 13(S1), 1124–1127. <https://doi.org/10.47750/pnr.2022.13.S01.136>

- Dahlem, C. H., Patil, R., Khadr, L., Ploutz-Snyder, R. J., Boyd, C. J., & Shuman, C. J. (2023). Effectiveness of take ACTION online naloxone training for law enforcement officers. *Health Justice, 11*(47), 1–10. <https://doi.org/10.1186/s40352-023-00250-9>
- Erdős Á. (2017). A rendészeti-elsősegélynyújtás alapjai: definíciók, funkciók, célok. *Belügyi Szemle, 65*(9), 134–154. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.9.10>
- Fazekas É. D. (2022). A gépjárműbalesetek károsultjai által elszenvedett nem vagyoni sérelmek kompenzálása és a rehabilitáció összehasonlító elemzése [Doktori értekezés, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola].
- Finszter G. (2018). *Rendészetan*. Dialóg Campus Kiadó.
- Gubicza J. & Péter Zs. (2016). A kárhelyszín egészségügyi ellátására történő felkészítés rendszere, a Disaster Medic képzési struktúra kialakítása, hasznosíthatósága. *Védelem Tudomány, 1*(4), 284–296.
- Hannan, M., Hearnden, I., Grace, K., & Bucke, T. (2010). *Deaths in or following police custody: An examination of the cases 1998/99 – 2008/09* (IPCC Research Series Paper: 17). Independent Police Complaints Commission.
- Hasselqvist-Ax, I., Nordberg, P., Svensson, L., Hollenberg, J., & Joelsson-Alm, E. (2019). Experiences among firefighters and police officers of responding to out-of-hospital cardiac arrest in a dual dispatch programme in Sweden: an interview study. *BMJ Open, 9*(11). <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-030895>
- Héra G. & Ligeti Gy. (2014). *Módszertan: Bevezetés a társadalmi jelenségek kutatásába*. Osiris Kiadó.
- Kanyó M. (2021). A társadalom „szövetét” alkotó jelképi kultúra mint a közösséget integráló kötőanyag. *Hadtudományi Szemle, 14*(1), 113–124. <https://doi.org/10.32563/hsz.2021.1.8>
- Karsai K. (2019). Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények. In K. Karsai (Szerk.), *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz* (pp. 333–363). Wolters Kluwer.
- Keresztes D., Woth G., Nagy B. J., Farkas J., Németh Zs., Maróti P., Rendeki M., & Rendeki Sz. (2017). Kárhelyszíni elsősegélynyújtás – a Disaster Medic képzés első tapasztalatai tűzoltók körében. *Védelem Tudomány, 2*(1), 204–216.
- Kusumaningrum, B. R., Ulya, I., & Ningsih, D. K. (2019). Traffic Accident First Aid Training for police officers: A Safe Community Model in Malang, Indonesia. *Australasian Journal of Paramedicine, 16*, 1–6. <https://doi.org/10.33151/ajp.16.728>
- Lehotay V. (2020). *Bevezetés a modern állam és jog történetébe*. Miskolci Egyetemi Kiadó.
- Lukumay, G. G., Ndile, M. L., Outwater, A. H., Mkoka, D. A., Padyab, M., Saveman, B.-I., & Backteman-Erlanson, S. (2018). Provision of post-crash first aid by traffic police in Dar es Salaam, Tanzania: a cross-sectional survey. *BMC Emergency Medicine, 18*(1), 4–5. <https://doi.org/10.1186/s12873-018-0199-9>
- Márton E. & Gorove L. (2010). *A súlyos sérült kórházon kívüli ellátása. Módszertani útmutató*. Országos Mentőszolgálat.
- Molnár D. (2010). Empirikus kutatási módszerek a szervezetfejlesztésben. *Humán Innovációs Szemle, 1*(1–2), 61–72.

- Muhammed, M. I. I., Shumo, B. E., & Mohamed, D. A. A. (2023). First Aid Awareness and Practice of Highway Traffic Police Officers from Three States in Sudan, 2021. *Sudan Journal of Health Sciences*, 1(1), 37–46.
- Ndile, M. L., Lukumay, G. G., Bolenius, K., Outwater, A. H., Saveman, B.-I., & Backetman-Erlanson, S. (2020a). Impact of a postcrash first aid educational program on knowledge, perceived skills confidence, and skills utilization among traffic police officers: a single-arm before-after intervention study. *BMC Emergency Medicine*, 20(1), 21. <https://doi.org/10.1186/s12873-020-00317-y>
- Ndile, M. L., Saveman, B.-I., Lukumay, G. G., Mkoka, D. A., Outwater, A. H., & Backetman-Erlanson, S. (2020b). Traffic police officers' use of first aid skills at work: a qualitative content analysis of focus group discussions in Dar Es Salaam, Tanzania. *BMC Emergency Medicine*, 20(1), 72. <https://doi.org/10.1186/s12873-020-00368-1>
- Parizel, P. M. & Phillips, C. D. (2004). Neuroradiological diagnosis of craniocerebral and spinal trauma: current concepts. In G. K. Schulthess & Ch. L. Zollikofer (Eds.), *Diseases of the Brain, Head and Neck, Spine. Diagnostic Imaging and Interventional Techniques* (pp. 60–72). Springer. https://doi.org/10.1007/978-88-470-2131-0_11
- Reddy, G., Kothakulangara, G., Thapar, R., Holla, R., & Kumar, N. (2021). Assessment of the level of knowledge of first aid and basic life support among the police workforce in a coastal area in Southern India. *Journal of Natural Science, Biology and Medicine*, 12, 47–51. https://doi.org/10.4103/jnsbm.JNSBM_122_20
- Sztajnkrzyer, M. D., Callaway, D. W., & Baez, A. A. (2007). Police Officer Response to the Injured Officer: A Survey-Based Analysis of Medical Care Decisions. *Prehospital and Disaster Medicine*, 22(4), 335–341. <https://doi.org/10.1017/s1049023x00004970>
- Tzenetidis, N., Mentzelopoulos, S., Triantafyllou, C., Tzenetidis, V., Fildisis, G., & Myrianthefts, P. (2020). The knowledge of first aid of officers in the Hellenic Police Forces: A cross-sectional survey. *Archives of Hellenic Medicine*, 37(4), 497–503.
- World Health Organization. (2005). *Prehospital trauma care systems*.

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: Személy sérüléssel közúti közlekedési balesetek. https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0062.html

URL2: 10 Common Scenarios Police Officers Respond to Which Require First Aid and CPR Training. <https://www.paracprfirstaid.ca/cpr-first-aid-articles-blogs/10-common-scenarios-police-officers-respond-to-which-require-first-aid-and-cpr-training>

Alkalmazott jogszabály

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Erdős Á. & Pulya M. K. (2025). A rendészeti sérültellátás gyakorlati tapasztalatainak vizsgálata pénzügyőri mintán. *Belügyi Szemle*, 73(1), 7–22. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v73.i1.pp7-22>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsájtják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Erdős Ákos, aki az erdos.akos@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Kérdőíves felmérés a biztonsággal és a biztonságérzettel kapcsolatban Budapest „bulinegyedében”

Survey on Safety and Perceptions of Security in Budapest's 'Party District'

Mátyás Szabolcs

Dr. PhD, habil. egyetemi docens,
rendőr őrnagy
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
matyas.szabolcs@uni-nke.hu

Tihanyi Miklós

Dr. PhD, egyetemi docens, rendőr
őrnagy
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
tihanyi.miklos@uni-nke.hu

Vári Vince

Dr. PhD, egyetemi docens, rendőr
alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
vari.vince@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Az elmúlt évtizedben a turizmusnak egy viszonylag új formája jelent meg a közép-európai országokban, amely jelentős átalakulást eredményezett a magyar turizmusban is. Ez az úgynevezett buliturizmus, amely részben annak köszönheti a felfutását, hogy a közép-európai fővárosok a nyugat-európai szinthez képest is megfelelő szintű szolgáltatásokat képesek nyújtani. Az ár-színvonal jóval alacsonyabb, megfelelő szintű a közbiztonság, és a fapados légitársaságok járatainak köszönhetően akár napi rendszerességgel is elérhetők. Jelen tanulmány elsősorban a turizmusbiztonság és a rendészet szemszögéből vizsgálja a területet. A kutatás során kétszáz kérdőív került kitöltésre, melynek keretében a helyi lakosok lettek megkérdezve. A kutatás elsődleges célja az volt, hogy a kriminálstatisztikai adatok és a kérdőívek elemzését követően olyan javaslatokat lehessen megfogalmazni, amelyek a jelenlegi turistaérkezések fenntartása mellett élhetőbbé teszik Budapest belvárosát az otllakók számára.

Módszertan: A kutatók a szakirodalmi feldolgozás mellett nagy hangsúlyt fektettek a kérdőíves kutatás módszertanának kidolgozására. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Módszertani Kutató Központ munkatársai ugyancsak segítettek a kérdőív kidolgozásában.

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2024. 01. 26. Átdolgozás: 2024. 02. 08.
Elfogadás: 2024. 02. 16.

Rendkívül nagy felelősség egy lakossági kérdőív kérdéseinek összeállítása, mivel sokszor a kérdőívet összeállító szakember akaratlanul is saját munkahipotézisének felállításához szerkeszti a kérdéseket. Azért, hogy e sokak által elkövetett hibát a szerzők elkerüljék, alaposan tanulmányozták a nemzetközi szakirodalmat, és ezen tapasztalatok felhasználásával készültek el a kérdőívek. A kutatás során a belvárosban élő lakosságot kérdezték meg. A lakossági kérdőívhez szükséges mintát a Budapest területén élő, 18 éven felüli lakosság biztosította. A mintavétel a belvárosi részek különböző kerületeiből lakosságszám-arányosan történt (V., VI. és VII. kerület). A mintavétel nagysága 200 fő volt.

Megállapítások: A vizsgált kerületek vonatkozásában nem egyformán zavaró tényezőként jelennek meg a bulituristák, hanem leginkább a VII. kerületi lakosok körében hangsúlyos ez a probléma. A kérdőíves felmérés során csupán a megkérdezettek alig több mint fele nyilatkozott úgy, hogy zavarja őket a buliturizmus. A kérdőív szerkesztői azt feltételezték, hogy a megkérdezett személyek nagyobb számban nyilatkoznak úgy, hogy őket napi vagy heti rendszerességgel zavarják a bulituristák. Ezzel szemben a válaszadóknak közel kétharmada úgy érzi, hogy csak havi szintű rendszerességgel zavarják őket a bulituristák. Meglepő módon pedig nem a legidősebb korosztály volt az, amelyet a leginkább zavarnak a bulituristák. Szintén igazolást nyert, hogy bár jelentős médiavisszhangja van az Airbnb lakások által okozott problémáknak, a vizsgált kerületekben élő lakosok többségét nem érinti ez közvetlenül. Mindössze tizenöt százalékuk nyilatkozott úgy, hogy rendszeres problémát okoz számára a közelében lévő Airbnb lakás.

Érték: A tanulmány megírásának egyik legfőbb célja az volt, hogy a kutatás eredményei a gyakorlatban is hasznosíthatóak legyenek, illetve a rendészeti és az önkormányzati szakemberek, illetve a turizmus területén dolgozók részére is hasznos tanácsokkal szolgáljon. Ennek szellemében a szerzők a kérdőíves felmérés kapcsán számos konkrét javaslatot fogalmaztak meg.

Kulcsszavak: bulifőváros, turizmus, biztonság, mennyiségi turizmus

Abstract

Aim: In the last decade, a relatively new form of tourism has emerged in Central European countries, which has led to a significant transformation in Hungarian tourism. This is the so-called ‘party tourism’, partly because Central European capitals can offer a level of service comparable to that of Western Europe. Prices are much lower, public safety is good, and low-cost airlines offer daily flights. This study focuses on the area from the perspective of tourism security and law enforcement. Two hundred questionnaires were filled out, and tourism

security and law enforcement perspectives and residents were interviewed. The primary objective of the research was to analyse the crime statistics and the questionnaires to formulate recommendations to make the city centre of Budapest more liveable for the residents while maintaining the current tourist arrivals.

Methodology: It is a huge responsibility to compile the questions of a questionnaire for the general public, as often, the questionnaire compiler unintentionally edits the questions to build up their working hypothesis. To avoid this common mistake, the authors have carefully studied the international literature and have drawn on this experience to design the questionnaires. The population of the inner city was interviewed. The sample for the population questionnaire was provided by the population aged 18 and over living in the Budapest area. The sample was drawn from different inner city districts on a population-proportional basis (districts V, VI, and VII). The sample size was 200 persons.

Findings: Party tourism is not a uniform disturbance across the districts studied; it is most pronounced among residents of District VII. Slightly more than half of the survey respondents reported being bothered by party tourism. The questionnaire editors assumed that more respondents would indicate they were disturbed by daily or weekly tourism. In contrast, nearly two-thirds of respondents felt they were only bothered by such disturbances monthly. Surprisingly, it was not the oldest age group most affected by these disturbances. Additionally, despite considerable media coverage of problems caused by Airbnb apartments, most residents in the surveyed districts are not directly affected. Only fifteen percent reported having regular issues with a nearby Airbnb apartment.

Value: The main aim of writing this study was to make the research results useful in practice. It should also provide helpful advice for law enforcement and municipal professionals, as well as those working in the tourism sector, municipal professionals, and others. With this in mind, the authors have made a number of specific suggestions in connection with the questionnaire survey.

Keywords: party capital, tourism, security, overtourism

Bevezetés

A nemzetközi turizmusban részt vevők száma 2020-ig évről évre rekordokat döntött, s tényként állíthatjuk, hogy az elmúlt évtizedben a turizmus az egyik legdinamikusabban fejlődő iparágként nőtte ki magát (De Vita & Kyaw, 2016; Mandić, Mrnjavac & Kordić, 2018; Lippai & Thieme-Eső, 2020; Máhr, Keller, & Birkner, 2022). A turizmus fejlődése öröndetes tény, hiszen nagyon sok

pozitív oldala van. Jelentős bevételforrásnak számít sok országban, számos terület fejlődését segíti elő (például szállodaipar, élelmiszeripar, közlekedés, tudomány), segíti az előítéletek megszüntetését stb. (Woo, Uysal & Sirgy, 2018). A pozitív hatások mellett azonban számos negatív oldala is van a turizmus tömegessé válásának (például környezetszennyezés, a helyi lakosok életkörülményeinek romlása) (Tussyadiah & Sigala, 2017).

Ennek egyik „legjobb” példája a buliturizmus, amely azon kívül, hogy számos városban tömeges méreteket öltött, egyre inkább zavarja a helyi lakosokat. A belvárosban lakók egyre többet hallatják a hangjukat, és követelik a városvezetéstől, hogy szigorítsák meg a turisták szórakozásának feltételeit.

A turizmusipar esetében nagy dilemma, hogy a mennyiségi vagy a minőségi turizmus növekedésére helyezték-e a hangsúlyt. A minőségi turizmus több befektetést igényel, lassabban térül meg, viszont nagyobb az ebből származó bevétel, és hosszabb távon haszna származhat belőle a településnek. A mennyiségi turizmus ezzel ellentétben érzékenyebb a világgazdaság változásaira (lásd a pandémia időszaka), mivel az abban részt vevők is jóval árérzékenyebbek (Sivadó, 2016; Sivadó, 2017). A turisták nagyobb tömege jobban irritálja a helyi lakosságot, az életkörülményeiket jobban rontja, és a lakosság által használt infrastruktúrát is jobban erodálja (Michalkó, 1996; 2002).

A turizmus viszonylag új típusú ágazata a buliturizmus, amely egyértelműen a mennyiségi turizmus ismérveit viseli magán. A trendek már a 2000-es évek végén megváltoztak, a parti és az alkohol iránti érdeklődés több város turizmusában is első helyre került, így többek között Berlinben (Novy, 2017), Prágában (Pixová & Sládek, 2017) és Lisszabonban is (Colomb & Novy, 2017) hasonló jelenségekre figyeltek fel a kutatók. Az ebben részt vevők szinte kizárólag azért mennek egy másik országba, hogy néhány napon keresztül szórakozzanak. A szórakozás az elsődleges, a kulturális, építészeti és természeti környezet megismerése többnyire háttérbe szorul. További jellemzője az e turisztikai formát előnyben részesítőknek, hogy főként egy városban töltik a rendkívül rövid tartózkodási idejüket, illetve a küldő terület turistái jóval tehetősebbek, mint a fogadó ország állampolgárai. Ez az egyik mozgatórugója ennek a turisztikai formának (Carlisle & Ritchie, 2021). Az egyes országok közötti jelentős árkülönbség az, amely lehetővé teszi sokak számára az önfeledt szórakozást.

A rendszerváltozást követően, a kétezres évektől kezdve a közép-európai egykori szocialista országok viszonylag gyors fejlődésen mentek keresztül. Sokak életszínvonala jelentősen javult, az infrastrukturális hálózatok fejlődtek, a boltok ellátottsága elérte a nyugat-európai színvonalat, az egészségügyi ellátás minősége pedig megfelelő biztonságot nyújtott az országba érkező nyugati turisták számára is. A munkabérek fejlődése azonban korántsem volt ilyen dinamikus.

Harminc évvel a rendszerváltozás után is kijelenthetjük azt, hogy sajnos jelentős különbség figyelhető meg a nyugat-európai és a volt szocialista országok munkabérei között. Ez számos probléma forrása napjainkban is, s részben ez az oka a jelentős munkaerő vándorlásnak (Józsa, 2018), ami a térség országai-ban jelentős demográfiai problémák forrása lehet az elkövetkező évtizedekben. A kelet-nyugati irányú turizmusnak ugyancsak fontos mozgatórugója a rendkívül jó közbiztonság, amely a közép-európai országokat jellemzi (Misiuk, Sulowski, Gierszewski, & Urbanek, 2020).

A turizmus egyik legfőbb motorja a jelentős árkülönbség. A turisták elsősorban oda szeretnek utazni, ahol a pénzükért többet tudnak vásárolni, mint a hazájukban. Amennyiben összevetjük a közép-európai és a nyugat-európai árszínvonalat, úgy egyértelműen látszik, hogy a volt szocialista országokban jóval alacsonyabb az ára számos terméknek és szolgáltatásnak.

A leginkább érzékenyek mindenhol azok, akik a legkevesebbet keresik. Mint mindenütt, Nyugat-Európában is többnyire a fiatalok azok, akiknek az életkorukból adódóan a legkevesebb pénzük van. A pénzükért Közép-Európa országaiban jóval többet kapnak, mint hazájukban, ezért előszeretettel keresik fel a térség turisztikai desztinációit – elsősorban Prágát, Krakkót és Budapestet (Iwanicki, Dłużewska, & Kay, 2016). Természetesen olyan városokat választanak, amelyek könnyen és gyorsan megközelíthetők, ahol nagyszámú szórakozási lehetőség van (például kocsmák, éttermek, diszkók) és az árszínvonal jóval alacsonyabb, mint a hazájukban (Taylor, 2008). A közép-európai fővárosok és nagyvárosok ezen feltételek mindegyikének megfelelnek, melyet bizonyítanak a turizmus mutatószámai is. Prága, Budapest és Krakkó is az elmúlt egy évtizedben jelentős desztinációvá váltak a Nyugat-Európából származó turistáknak (Šauer & Bobková, 2018).¹ Természetesen más szempontok is idevonzzák a külföldi turistákat, ilyenek többek között a szép nők legendája, az erős szeszes italok fogyasztásának kultúrája, és az ország relatív elmaradottságáról táplált mítosz (Thurnell-Read, 2011).

Az éjszakai étellel járó zaj, a túlzásfoltosság, a részegség és az olyan visszataszító tevékenységek, mint a nyilvános vizelet komoly felháborodást keltettek a helyi lakosokban, s ezek kezelése valóban összetett és nagy kihívást jelent (Rowe & Lynch, 2012). A turizmus fenntartható tervezése és menedzsmentje, az értékteremtés, valamint a szektor pozitív hatásainak érvényesítése érdekében kiemelt szerepe van a helyi közösségek bevonásának (Lőrincz, Raffay–Danyi,

1 A szerzők 20–20 budapesti (V., VI. és VII. kerület) és prágai (történelmi belváros) étterem és kocsmá adatait hasonlították össze. Ez alapján a prágai árak mintegy 20%-kal magasabbak a magyarországi áraknál.

& Cerquetti, 2021). A biztonság az utazási döntések egyik fő tényezője (Kaszás & Keller, 2022). Az Európai Unió tagállamainak turizmusfejlesztési stratégiáiban is megjelennek a turizmusbiztonság különböző dimenziói, amelyek közül a közbiztonság esetében megfogalmazódik a helyiek és a turisták közti konfliktusok kezelésének igénye is (Keller & Tóth-Kaszás, 2021). A téma fontosságát az is bizonyítja, hogy egyre több tudományos tanulmány vizsgálja a turizmus és a biztonság kapcsolatát, különböző aspektusait (Birkner, Marton & Keller, 2018). Budapest turizmusa az elmúlt években, az EU-csatlakozás (2004) óta jelentősen növekedett. A fapados légitársaságok beáramló turistáinak, valamint a város növekvő hírnevének köszönhetően pedig sokak képzeletében az olcsó szórakozás helyszínévé vált a magyar főváros (Szabó & Christián, 2016).

Jelen kutatás arra keresi a választ, hogy Budapestnek milyen előnyei és hátrányai származnak a buliturizmusból. Természetesen nem lehet patikamérlegen megmérni az előnyöket és a hátrányokat, az viszont mindenképp lehetséges, hogy a főbb előnyökre és hátrányokra rávilágítson a tanulmány.

A tanulmány írói mindannyian gyakorlati rendészeti szakemberként is dolgoztak korábban, ezért fontos célkitűzése a kutatásnak, hogy gyakorlati javaslatokat is megfogalmazzon. Olyan javaslatokat, amelyek felhasználhatók a turisztikai szakemberek, a politikai döntéshozók és az önkormányzat részéről egyaránt.

A kutatás során az alábbi hipotéziseket állítottuk fel:

- 1) Az V., VI. és VII. kerületi lakosok közül a VII. kerületi lakosok azok, akiket a leginkább zavarnak a bulituristák. A feltételezés azon alapul, hogy a kerületben található a legtöbb olyan alacsony árfekvésű szórakozóhely, amelyet – a helyi lakosságot jobban frusztráló – bulituristák is felkeresnek.
- 2) A kérdőív szerkesztőinek hipotézise szerint az érintett három kerület esetében a megkérdezetteket döntő többségét „naponta” vagy „hetente többször” zavarják a turisták.
- 3) A válaszadók többségét nem zavarják az Airbnb lakások, különösen annak a ténynek az ismeretében, hogy a kérdőív felvétele idején közel egy éve már az Airbnb lakások jelentős része már más kiadási formában üzemelt (hosszú távra voltak kiadva). Ez azt mutatja, hogy már vagy hozzászoktak a lakosok a nagyfokú dzsentifikációhoz, vagy eleve leépültek a hagyományos szomszédsági viszonyok (Mermet, 2017).

A szerzők ezúton szeretnék a köszönetüket kifejezni a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Társadalomkutatási Program módszertani szakértőinek (Fejlesztési Igazgatóság) a kutatáshoz nyújtott segítségükért.

Módszertan

A terület meglehetősen jól kutatott, számos tanulmány foglalkozik a témával. Magyar, lengyel és cseh nyelven is számos szakirodalom volt elérhető. Angol és német nyelvű tanulmányok ugyancsak feldolgozásra kerültek (Brunt & Hooton, 2010; Dannenberg, Kretschmer, Ludwig, Scheulen, & Nielsen, 2021; Bell, 2008; GLA, 2012; Iwanicki et al., 2016), bár érdemes megjegyezni, hogy ezeket jórészt angol, német és osztrák kutatók írták, így ezek kevésbé tekinthetők autentikusnak. A szakirodalmi feldolgozás mellett a kutatók nagy hangsúlyt fektettek a kérdőíves kutatás módszertanának kidolgozására. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Módszertani Kutató Központ munkatársai ugyancsak segítettek a kérdőív kidolgozásában.

Rendkívül nagy felelősség egy lakossági kérdőív kérdéseinek összeállítása, mivel sokszor a kérdőívet összeállító szakember akaratlanul is saját munkahipotézisének felállításához szerkeszti a kérdéseket. Azért, hogy e sokak által elkövetett hibát a szerzők elkerüljék, alaposan tanulmányozták a nemzetközi szakirodalmat, és ezen tapasztalatok felhasználásával készültek el a kérdőívek. A kutatás során a belvárosban élő lakosságot kérdezték meg.

A lakossági kérdőívhez szükséges mintát a Budapest területén élő, 18 éven felüli lakosság biztosította. A mintavétel a belvárosi részek különböző kerületeiből lakosságszám-arányosan történt (V., VI. és VII. kerület). A mintavétel nagysága 200 fő volt.

A kérdőív előzetesen 20 fős mintán volt tesztelve. A mintavételt a Nemzeti Közszolgálati Egyetem kutatói végezték, a kérdőíveket személyes interjúk során töltötték ki. A kapott eredmények SPSS program segítségével lettek feldolgozva. A kérdőívek olyan személyekkel lettek kitöltve, akik legalább öt éve életvitelszerűen laknak a fővárosban. A kiválasztott személyek véletlenszerűen kerültek megszólításra, rendszerint az utcán. A válaszadás önkéntes és anonim volt, melyet az is garantált, hogy nem kellett nevet és lakcímet írni a kérdőívre.

Eredmények

A lakossági kérdőíves felmérés elemzése

A kérdőíves felmérés során Budapesten az V., a VI. és a VII. kerület lakosai lettek véletlenszerűen megkérdezve. A kérdőívek száma a kerületek lakosságszámához lett igazítva, a férfiak és a nők aránya a kitöltés során 50–50% volt mind-egyik kerület esetében. Az első négy kérdés a személyes adatokra vonatkozott

(életkor, nem, családi állapot, iskolai végzettség). A válaszadók 18 és 89 év között voltak, akik életkoruk alapján tízéves korcsoportokra lettek osztva (kivéve a 18 és 19 éveseket, mivel az ő korcsoportjuk csak két évet ölel fel). A legkisebb elemszámú korcsoportot a 18–19 évesek (2%) és 80–89 évesek adják (4%). A legmagasabb a 30–39 évesek (19%), a 20–29 évesek, illetve az 50–59 évesek (17%) korcsoportjának a részesedése. A megkérdezettek családi állapota az alábbiak szerint alakult: 40,5% nőtlen/hajadon, 35% házaspár, 17% elvált, 7% özvegy, 5% pedig egyéb kategóriába volt sorolható. Az iskolai végzettség alapján a válaszadók 3,5%-a általános vagy annál kevesebb osztályt végzett, 16%-uk szakmunkásképzőt végzett, 39,5%-uk érettségivel rendelkezett, 37%-uk egyetemi vagy főiskolai diplomával rendelkezett, míg 4%-uk iskolarendszeren kívüli képzésben vett részt. A diplomások aránya magasabb, mint a populáció egészét nézve. Ennek két fő oka van. A fővárosban eleve magasabb a diplomások aránya, másrészt pedig a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében nagyobb volt a válaszadási hajlandóság.

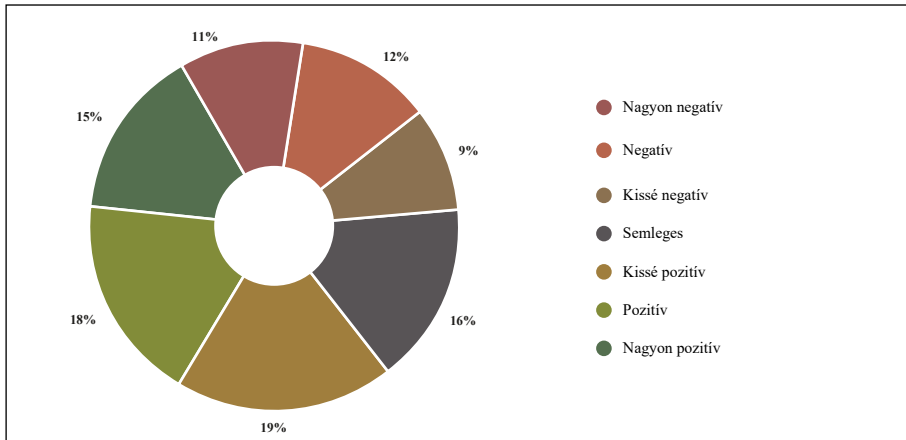
Az ötödik kérdés arra vonatkozott, hogy a kerületre, ahol a kérdőív kitöltője lakik, pozitív vagy negatív hatással vannak-e a bulituristák. A három kerület összesített adatai alapján a válaszadók 32,5%-a pozitívnak vagy nagyon pozitívnak tartotta a bulituristák hatását. Közel egynegyede a megkérdezetteknek (24%) viszont negatívnak vagy nagyon negatívnak ítélte a bulituristák jelenlétét. Kerületi bontásban az V. kerületi lakosok értéklik a leginkább pozitívan a bulituristákat (36,6%), a legrosszabb véleményük viszont a VII. kerületi lakosoknak van róluk: 31,4%-uk szerint negatív vagy nagyon negatív a bulituristák hatása (ezzel szemben az V. kerületben csak 16,7% ítélte meg kedvezőtlenül a bulituristákat). A fentiekre egyértelmű magyarázatként szolgálhat az, hogy az V. kerületben kevesebb szórakozóhely van, és azok magasabb árfekvésűek is, így főként a tehetősebb turisták keresik fel a kerületet. Ezzel szemben a VII. kerületben jóval több olyan olcsónak tekinthető szórakozóhely van, amit előszeretettel látogatnak a kevésbé tehető külföldi turisták (és a hazai fiatalok is).

A nemek között nincs szignifikáns különbség a tekintetben, hogy pozitívnak vagy negatívnak ítélik-e meg a bulituristák hatását. A korcsoportok szerint viszont statisztikailag is érezhető a különbség. A 70–79 év (18,5%) és a 80–89 év (25%) közötti emberek ítélik meg a legnegatívabban a bulituristák hatását. Nagyon pozitívnak pedig a legfiatalabb korosztály (18–19 év) ítéli meg a legmagasabb százalékban (75%) (ez az érték a 70–79 évesek között mindössze 3,7%). Családi állapot szerint egyedül az özvegyek azok, akik kiugróan negatívan ítélik meg a bulituristákat (35,7%), de ők nyilvánvalóan az idősebb korosztályból kerülnek ki, így az a fentieket támasztja alá. Iskolai végzettség alapján a leginkább negatívan a 8 általános vagy annál kevesebb iskolai végzettséggel

rendelkezők (28,6%) és a szakmunkásképzőt végzettek (15,6%) vélekednek a bulituristákról. A felsőfokú végzettséggel rendelkezőknél ez az érték mindössze 10,8%. Esetükben feltételezhető, hogy többet utaztak és maguk is tapasztalták az újfajta turisztikai forma árnyoldalait, illetve jobban átlátják a pozitív hozadékát (1. számú ábra).

1. számú ábra

A megkérdezettek véleménye a kerületére vonatkozólag a bulituristákról

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

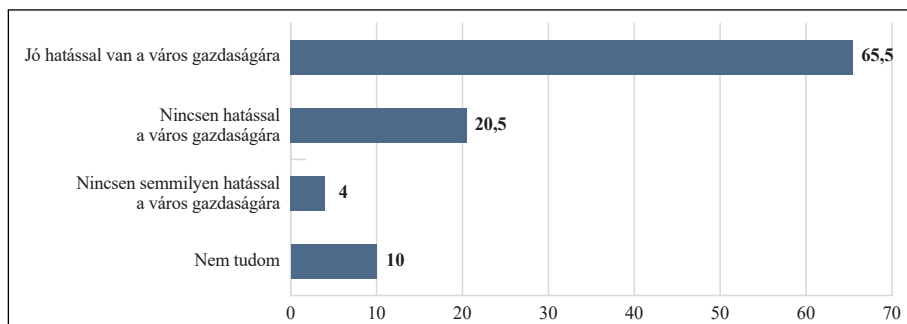
A hatodik kérdés a következő volt: A város gazdaságának mennyire jó, hogy nagyszámú buliturista keresi fel Budapestet? A három kerület összesített adatai alapján 65,5% mondta azt, hogy jó hatással van Budapestre a buliturizmus.

A leginkább pozitívan az V. kerületi lakosok álltak a kérdéshez, több mint kétharmaduk (73,3%) gondolta úgy, hogy jó hatással van a város gazdaságára a buliturizmus. Ebben szerepet játszik az is, hogy az V. kerületben jóval kisebb problémát okoznak a külföldi turisták. Kisebb számban is vannak jelen és a szórakozóhelyek árszínvonala jobban „megtisztítja” a vendégeket. A VII. kerületben – ahol a legtöbb konfliktus van a helyi lakosság és a turisták között – ott mindössze 54,3%-uk vélte úgy a megkérdezettnek, hogy jó hatással van a város gazdaságára a buliturizmus. A legnagyobb arányban a 40 év alattiak nyilatkoztak így (76,3%), illetve azok, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek (77%). E válaszok megerősítik a fentiekben leírtakat, vagyis a nagyobb mobilitással rendelkező fiatal értelmiségiek azok, akik pozitívan látják a külföldi turistákat. Nyilvánvalóan ebben nagy szerepe van annak is, ahogy közülük is sokan voltak már hasonló céllal külföldön, és jobban tisztában vannak annak a gazdasági

hatásaival. A leginkább elutasítók a 8 általános iskolai vagy annál kisebb végzettséggel rendelkezők voltak (14,3%) (2. számú ábra).

2. számú ábra

A bulitursták hatása Budapest gazdaságára

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A hetedik kérdés során azt kívántuk megtudni, hogy a bulitursták milyen problémákat okoznak a megkérdezett személyek számára. Az összesített válaszok alapján – a főváros egészét nézve – a legtöbben a szemetelést említették meg (77,5%), 13%-uk pedig a zajra panaszkodott. A többi lehetőségre 6% alatti válasz érkezett csak.² Egyértelműen a szemetelés a legnagyobb probléma, amely nemtől és korcsoporttól függetlenül a leginkább zavarja a budapesti lakosokat. A zaj, mint probléma a nőknél összességében néhány százalékkal ugyan, de magasabb százalékot kapott, mint a férfiak esetében (nők: 16%, férfiak: 10%). A családi állapot viszont jelentős különbséget eredményezett. A szemetelés az özvegyeket zavarja leginkább (85,7%), míg a nőtlen/hajadon csoport esetében ez az érték 71,6% volt. Az ingatlanárak emelkedése a leginkább a szakmunkás végzettséggel rendelkezőket érinti, 12,5%-uk nyilatkozott úgy, hogy ez jelentős probléma. Az érettségizettek esetében ez az érték 5,1%, míg a diplomásoknál 5,45% volt (3. számú ábra).

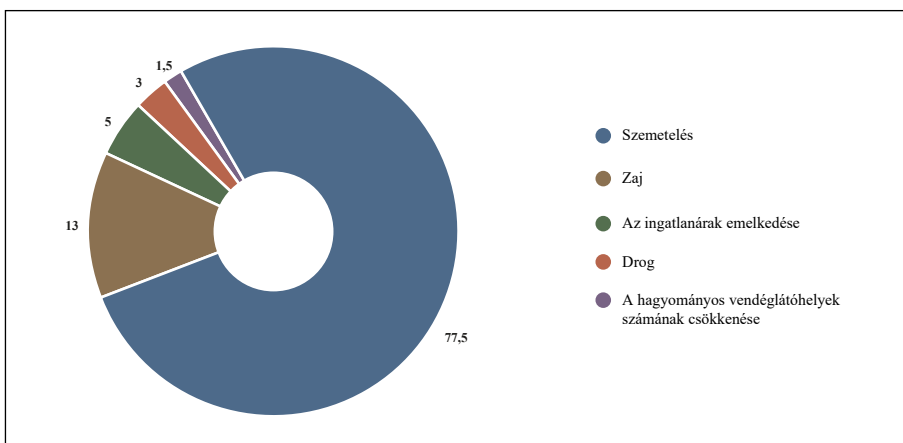
Mindhárom kerületben a szemetelés 70% feletti értéket kapott, az V. kerületben 81,7%-ot. Ez mindenképp meglepő, mivel az utcák a VII. kerületben jóval koszosabbak a szórakozóhelyek környékén (sőt, a szemetelést a VII. kerületben jelölték a legkevésbé a legnagyobb problémaként, 74,3%). Magyaráztatul

2 A 7-es számú kérdés lehetséges válaszai: szemetelés, zaj, kábítószer, ingatlanárak emelkedése, szolgáltatások árainak emelkedése (például vendéglátóhelyek árainak emelkedése), prostitúció, hagyományos vendéglátóhelyek eltűnése, higiéniai problémák (például utcai vizezés, hányás).

szolgálhat erre az, hogy bár a VII. kerületben okozza a legnagyobb problémát, más problémák jobban érzékelhetők, mint a másik két kerületben. A zajt, mint problémát, közel háromszor annyian jelölték be, mint az V. kerületben (6,7%↔18,6%). Az ingatlanárak növekedése viszont a V. kerületben jelentkezett a legnagyobb problémaként (10%). A kábítószer-problémát és a hagyományos vendéglátóhelyek eltűnését a megkérdezettek kevesebb mint 5%-a említette csak meg.

3. számú ábra

A bulituristák által okozott problémák

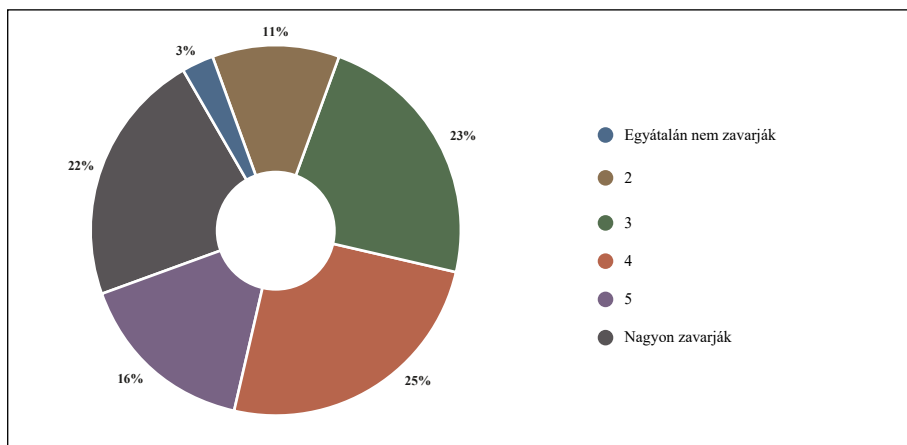
Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A nyolcadik kérdés arra irányult, hogy a megkérdezett személy véleménye szerint a helybéli lakosokat mennyire zavarják a bulituristák, melyet egy hat fokozatú skálán kellett jelölniük (1: másokat egyáltalán nem zavar). A megkérdezettek egyötöde (21%) nyilatkozott úgy, hogy a helybéli lakosokat zavarják a bulituristák, egynegyedük (25%) pedig a négyes fokozatot jelölte be. Elenyésző volt azok aránya, akik szerint egyáltalán nem zavarják a bulituristák a helybéli lakosokat (3,5%). A hölgyek véleménye szerint viszont jobban zavarják a bulituristák a helybéli lakosokat (az 5. fokozat esetében 9% a két nem közötti különbség). Életkor szerint is jelentős különbség figyelhető meg. A 70–79 és a 80–89 évesek korcsoportjánál nagy kiugrás figyelhető meg (37% és 25%), amely abból adódhat, hogy ha őket zavarják, akkor azt feltételezik, hogy más is zavarnak a hangoskodó és szemetelő turisták. A családi állapot szerinti vizsgálat is ezt erősíti meg, az özvegyek 50%-a nyilatkozott úgy, hogy a helybéli lakosokat nagyon zavarják a bulituristák (e csoport tagjai többnyire az idősebb

korcsoportból kerülnek ki). Kerületi bontásban beigazolódott a hipotézis, miszerint a VII. kerületi lakosok úgy érzik, hogy a helybéli lakosokat zavarják leginkább a bulituristák. A megkérdezettek több mint fele (52,8%) jelölte be az 5. és 6. fokozatot (az V. kerület: 23,4%, VI. kerület: 32,8%) (4. számú ábra).

4. számú ábra

A lakosok véleménye a bulituristák zavaró hatásáról

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A kilencedik kérdésben a kérdőív összeállítói azt szerették volna megtudni, hogy a lakosok szerint a kerületi vezetés megtesz-e mindent azért, hogy kevesebb konfliktus legyen a helyi lakosok és a bulituristák között. A három kerület egészét nézve a szélső értékek nem voltak magasak. A megkérdezettek 6%-a nyilatkozott úgy, hogy semmit sem tesz a kerületi vezetés, míg 4,5%-uk úgy nyilatkozott, hogy mindent megtesz. A legtöbben a hatfokozatú skálán (1: semmit sem tesz) a 3. fokozatot jelölték (38%), vagyis azt látják, hogy a kerületi vezetés próbálkozik megoldások keresésével, azonban többnyire nem elégedettek az eredményekkel, ezért a semleges zónába adták le a „szavazatukat”. Rendkívül érdekes, hogy a legidősebb (80–89 év) és a legfiatalabb (18–19 év) korcsoportok gondolják úgy, hogy a kerületi vezetés megtesz mindent azért, hogy békésen élhessenek együtt a turisták és a helyi lakosok (mindkét korcsoport esetében 25%), a 30–39 éveseknél viszont ez az érték mindössze 2,6% volt.

Kerületi bontásban vizsgálva a kérdést megállapítható, hogy az első és a második kategóriát is a VII. kerületi lakosok jelölték be a legmagasabb arányban, vagyis ez azt mutatja, hogy ők a leginkább elégedetlenek (30%) (1. számú táblázat). Meglepő viszont, hogy a „mindent megtesz” választ is a VII. kerületi

polgárok jelölték be a legnagyobb arányban (8,6%). Ez mindenképp mutatja a kerületi vezetés erőfeszítéseit, még akkor is, ha a problémát nem minden esetben sikerül orvosolni (1. számú táblázat).

1. számú táblázat

Az önkormányzati munka lakosság általi elismerése kerületenként

Ön szerint a kerületi vezetés megtesz-e mindent azért, hogy minél kevesebb konfliktus legyen a „bulituristák” és a helyi lakosok között?	Kerület száma		
	V. kerület	VI. kerület	VII. kerület
Semmit sem tesz ezért	5,0%	2,9%	10,0%
2	15,0%	15,7%	20,0%
3	43,3%	44,3%	28,6%
4	25,0%	21,4%	24,3%
5	11,7%	11,4%	8,6%
Mindent megtesz		4,3%	8,6%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A kérdőív tizedik kérdése arra vonatkozott, hogy a helyi lakosoknak a „hagyományos” turisták vagy a bulituristák okoznak-e több kellemetlenséget. A feleletek egyértelmű választ adtak a kérdésre. Az összesített kerületi adatok alapján a válaszadók 78%-a nyilatkozott úgy, hogy „többet” és „sokkal többet”. Sem kerületenként, sem nemenként nem lehet jelentős különbséget felfedezni az egyes csoportok között, mindössze a korcsoportok esetében van kis kiugrás. A 70–79 évesek korcsoportja nyilatkozott úgy, hogy sokkal több kellemetlenséget okoznak a bulituristák. A korcsoport majdnem fele a „sokkal többet” jelölte be (48,1%).

A tizenegyedik kérdés a következő volt: Véleménye szerint a hagyományos turisták vagy a bulituristák után járó bevétel az, ami jobban hozzájárul a város költségvetéséhez? Ennél a kérdésnél gondolkodtak el a legtöbbit a válaszadók, amely a válaszok alapján is látható. 42%-uk nyilatkozott úgy, hogy nem tud rá választ adni, 31,5%-uk szerint a bulituristák, míg 25,5%-uk szerint a hagyományos turisták azok, akik nagyobb bevétellel járulnak hozzá Budapest költségvetéséhez.

Az életkor és a családi állapot statisztikailag is mérhető különbségeket eredményezett. A fiatalabb korosztály gondolja úgy, hogy a bulituristák több bevételt hoznak (40 év alattiak: 45,9%; 65 év feletiek: 20%). A fiatalabb korosztály nyilvánvalóan a saját tapasztalataiból táplálkozik, többet tartózkodik a bulituristák által látogatott szórakozóhelyeken vagy azok közelében, így bizonyára ez a személyes tapasztalat is közrejátszott a válaszuk megadásakor. Közel hasonló értékek születtek a kérdés családi állapot keresztábrájának elemzése során is.

A diplomával rendelkezőknek viszont a 35,6%-a nyilatkozott úgy, hogy a hagyományos turisták hoznak több bevételt a városnak. Esetükben feltételezhető, hogy magasabb azok aránya, akik a turizmussal kapcsolatban tájékozottabbak, mint egy átlagember, ezért reálisabban látják a helyzetet.

Kerületi bontásban nehezen értelemezhető értékek születtek. A VI. kerületi lakosoknak a közel fele (49,3%) vélte úgy, hogy a bulituristák hoznak több bevételt (V. kerület: 22%, VII. kerület: 22,9%), holott a legnagyobb számban a bulituristákkal a VII. kerületben találkozhatnak a fővárosiak. A „nem tudom” választ a legtöbben a VII. kerületben (51,4%) jelölték meg, amely ugyancsak elgondolkodtató, különösen a fent leírtak ismeretében.

A 12. kérdésben a szerzők azt kívánták megtudni, hogy a válaszadót és a közvetlen családját konkrétan milyen gyakorisággal zavarják a bulituristák. A kérdőív szerkesztőinek előzetes feltételezése szerint az érintett területeken őket jobban frusztrálják a bulituristák. Budapest esetében a megkérdezettek egyharmada (34,5%) nyilatkozott úgy, hogy havi rendszerességgel zavarják őket a turisták. Ugyancsak feltételezhető volt, hogy az idősebb korosztályt jobban zavarják a bulituristák, azonban a kérdőíves felmérés ezt sem erősítette meg. Az egyes kerületek között viszont statisztikailag is kimutatható különbségek voltak. A VII. kerületi lakosok 12,9%-a nyilatkozott úgy, hogy naponta zavarják a turisták, ez az érték az V. kerületben 6,7%, míg a VI. kerületben 4,3% volt. Néhány százalékkal magasabb értékek voltak a VII. kerület esetében a „hetente többször” (10%) kategória esetében is a többi kerülettel összehasonlítva. Az előző kategóriák „többlete”, a legenyhébb kategória (ritkábban, mint havonta) rovására csökkent. A VII. kerületi polgároknak mindössze 20%-a nyilatkozott úgy, hogy ritkábban, mint havonta zavarják csak a bulituristák, amely több mint 10%-kal marad el a másik két kerület értékétől (2. számú táblázat).

2. számú táblázat

Az egyes kerületek lakosainak véleménye a bulituristák zavarásának mértékéről

Milyen gyakorisággal zavarják Önt és a kerületben élő családját a bulituristák?	Kerület száma		
	V. kerület	VI. kerület	VII. kerület
Naponta	6,7%	4,3%	12,9%
Hetente többször	8,3%	5,7%	10,0%
Hetente	10,0%	8,6%	4,3%
Havonta többször	11,7%	17,1%	12,9%
Havonta	31,7%	31,4%	40,0%
Ritkábban	31,7%	32,9%	20,0%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A következő, 13. kérdés a következőképpen hangzott: Gondolt-e arra az elmúlt öt évben, hogy a buliturizmus miatt jobb lenne elköltözni a belvárosból? A válaszok jól mutatják, hogy mindhárom kerületben a buliturizmus által generált problémát akut kérdésként kell kezelni, mivel a válaszadók közel tíz százaléka nyilatkozott úgy (9,5%), hogy az elmúlt öt évben ez is hozzájárult volna ahhoz, hogy elköltözzön. Meglepő módon a legnyugodtabbnak tűnő V. kerületben nyilatkoztak a legtöbben úgy, hogy ez az ok is hozzájárul volna a költözésükhöz (11,7%) (3. számú táblázat).

3. számú táblázat

Az egyes kerületekből költözni vágyók nagysága és a buliturizmus kapcsolata

Gondolt-e arra az elmúlt 5 évben, hogy a buliturizmus miatt jobb lenne elköltözni a belvárosból?	Kerület száma		
	V. kerület	VI. kerület	VII. kerület
Igen, ez is hozzájárult volna	11,7%	8,6%	8,7%
Nem emiatt, de gondolkodtam a költözésen	8,3%	11,4%	4,3%
Nem gondolkodtam a költözésen	80,0%	80,0%	87,0%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

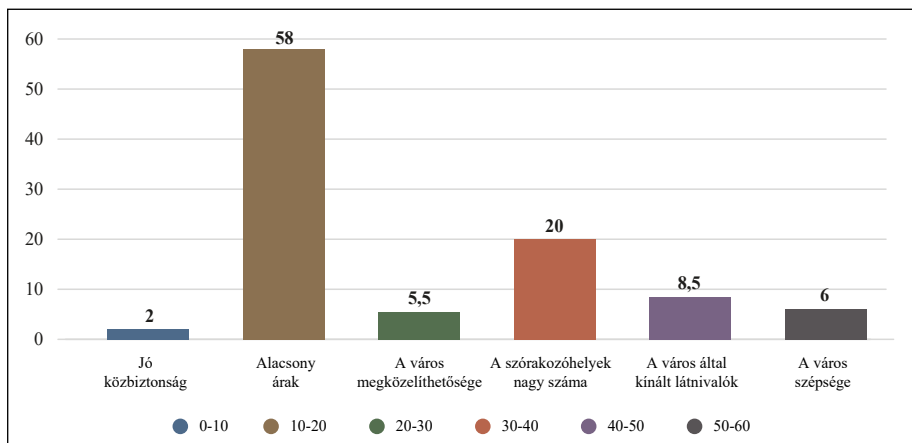
Az önkormányzat lakossági megítélésében fontos kérdés az, hogy a polgárok látják-e az önkormányzat erőfeszítéseit a jobb életkörülmények megteremtésében. A 14. kérdés ezért arra irányult, hogy a válaszadónak van-e tudomása arról, hogy az önkormányzat korlátozta-e a szórakozóhelyek nyitvatartását, vagy bármilyen szigorítást vezetett-e be. A válaszok alapján azt állapíthatjuk meg, hogy meglehetősen tájékozatlanok a budapesti lakosok a saját kerületükkel kapcsolatban. A megkérdezettek alig több mint fele nyilatkozott úgy, hogy van erről tudomása (54,5%). A 40 év alatti korosztály magasabb százalékban hallott a szigorításokról (64,5%), mint a 65 év feletti (44,4%). Ennek oka nem feltétlenül a jobb tájékozottságban keresendő, hanem elsősorban abban, hogy a szórakozásaik alkalmával maguk is tapasztalták a szigorításokat. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők közül pedig közel kétszer annyian hallottak arról, hogy korlátozások és szigorítások voltak, mint a szakmunkásvégzettséggel rendelkezők (34,4% ↔ 59,5%). Azon személyek, akik igennel válaszoltak, elmondhatták véleményüket azzal kapcsolatban is, hogy mennyire elégedettek az önkormányzat intézkedéseivel. Rendkívül alacsony azok száma, akik elégedettek (29%). Kerületi bontásban a leginkább elégedettebb lakosok az V. kerületben élnek (63,6%), a legkevésbé elégedettek az önkormányzat ez irányú munkájával a VII. kerületi lakosok (40,8%).

A 15. kérdésben a kérdőív szerkesztői arra kívántak választ kapni, hogy a belvárosi kerületek lakosai szerint miért lehet vonzó Budapest a külföldi fiatalok szempontjából. Az olcsó árakat (58%) és a szórakozóhelyek nagy számát (20%) jelölték be a legtöbben. A nemek közötti különbség elhanyagolható, a korcsoportok között viszont regisztrálhatók kisebb különbségek. A 65 év felettek 13,3%-a a város szépségét is megjelölte mint a bulituristák szempontjából fontos vonzótényezőt, míg a 40 év alattiak közel egyharmada a szórakozóhelyek nagy számát adta meg (26,3%).

A tanulmány szerzői mindannyian a rendészettudomány területén dolgoznak, ezért kíváncsiak voltak arra, hogy a „jó közbiztonság” mennyire fontos a feltelelezett vonzótényezők között. Az V. kerületi lakosok közül senki sem jelölte meg, a másik két kerületben pedig 5% alatti értékek születtek (VI. kerület: 4,3%, VII. kerület: 1,4%). A jó közbiztonság az özvegyek esetében jelentkezett a legmagasabb arányban, mint vonzótényező (7,1%) (5. számú ábra).

5. számú ábra

A buliturizmus legfőbb budapesti vonzótényezői

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A buliturizmus fellendülésével jelentek meg nagyobb számban az Airbnb lakások Budapesten is (Boros, Dudás, Kovalcsik, Papp, & Vida, 2018.). Többen befektetési céllal azért vásároltak a belvárosi kerületekben ingatlant, hogy Airbnb céljára adják ki. Ráadásul az Airbnb lakások a bulinegyedek közvetlen közelébe települtek, ezzel is biztosítva a nagy befogadó számmal rendelkező „romkocsmák” turista bázisa számára a könnyű és gyors elérhetőséget (Dudás, Boros, Kovalcsik, T., & Kovalcsik, B., 2017). Ez azonban újabb konfliktusforrás

lett a helyi lakosok és a partitursták között (Wachsmuth & Weisler, 2018). Ezt mutatják az összesített fővárosi és kerületi adatok is. A megkérdezettek 15%-a nyilatkozott úgy, hogy heti több alkalommal is problémát okoznak neki és családjának az Airbnb lakásokat kivevő turisták. Ez az érték a VII. kerületben a legmagasabb, ahol a megkérdezettek 17,1%-a nyilatkozott úgy, hogy hetente több alkalommal is zavarják az Airbnb lakást kivevők. A 40 év alattiakat zavarja a legkevésbé (9,2%), míg leginkább az özvegyeket (35,7%) és az elváltakat (20,6%) (4. számú táblázat).

4. számú táblázat

Az Airbnb lakások okozta problémák az egyes kerületekben

Az airbnb lakások (rövid távra kiadott szálláshelyek) az Ön lakókörnyezetében okoznak-e a problémát?	Kerület száma		
	V. kerület	VI. kerület	VII. kerület
Rendszeresen okoznak problémát (heti több alkalommal)	11,9%	15,7%	17,1%
Ritkán okoznak csak problémát (havonta néhány alkalommal)	18,6%	18,6%	21,4%
Nagyon ritkán okoznak problémát (havi 1 alkalommal vagy ritkábban)	45,8%	18,6%	24,3%
Nem okoznak problémát	23,7%	47,1%	37,1%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Megállapítások

- 1) Az 1. számú hipotézis beigazolódt, miszerint a VII. kerületi lakosok azok, akiket leginkább zavarják a bulitursták. A megkérdezettek több mint fele nyilatkozott úgy, hogy őket zavarja a buliturizmus.
- 2) A 2. számú hipotézis nem igazolódt be. A kérdőív szerkesztői azt feltételezték, hogy a megkérdezett személyek nagyobb számban nyilatkoznak úgy, hogy őket napi vagy heti rendszerességgel zavarják a bulitursták. Több mint kétharmada a válaszadóknak úgy érzi, hogy havi rendszerességgel zavarják csak a bulitursták. Meglepő módon pedig nem a legidősebb korosztály volt az, amelyet a leginkább zavarják a bulitursták.
- 3) A 3. számú hipotézis ugyancsak igazolást nyert, hogy bár jelentős média-visszhangja van az Airbnb lakások által okozott problémáknak, a kerületi lakosok többségét nem érinti közvetlenül ez a probléma. 15%-uk nyilatkozott úgy, hogy rendszeres problémát okoz számára a közelében lévő Airbnb lakás.

Javaslatok

A tanulmány megírásának egyik legfőbb célja az volt, hogy a kutatás eredményei a gyakorlatban is használhatók legyenek, s a rendészeti és az önkormányzati szakemberek, illetve a turizmus területén dolgozók részére is hasznos tanácsokkal szolgáljon. A kérdőíves felmérés kapcsán a szerzők az alábbi javaslatokat fogalmazzák meg.

- A felmérés alapján megállapítást nyert, hogy a VII. kerületi lakosokat zavarják a leginkább a bulituristák. Ezért e kerületben szükséges az önkormányzatnak tovább szigorítani és alaposabban ellenőrizni a nyitvatartással kapcsolatos rendeleteit.
- A VII. kerületi Rendőrkapitányság esetében ugyancsak nagyobb gyakorisággal előforduló ellenőrzésekre van szükség, melynek során visszatérően kell ellenőrizni a kerület szórakozóhelyeit.
- A kerületi önkormányzatoknak javasolt minél szélesebb körben megismertetni a lakossággal a jobb életkörülmények megteremtésére tett erőfeszítéseiket.
- Javasolt kéthavonta, a nyári időszakban pedig kéthetente olyan személyes vagy online lakossági fórumok tartása, ahol a lakosok közvetlenül mondhatják el a turisták okozta problémáikat a rendőrség és az önkormányzat munkatársainak.
- A köztisztaság védelme érdekében az érintett területeken célszerű a gyakoribb utcatakarítás bevezetése, mivel az egyik kiemelt problémának az utcák szemét terhelését nevezték meg a válaszadók, ahogy erre már más kutatás is rámutatott (Pinke-Sziva, Smith, Olt, & Berezvai, 2019).
- A leginkább érintett utcaszakaszok térfigyelőkamerákkal történő lefedése.
- A lakossági bejelentések monitorozása, a bejelentések és feljelentések ponttérképen való ábrázolása. Az érintett területek rendőri és önkormányzati erővel való alaposabb lefedése.
- Zajvédő nyílászárók beszerelése a szórakozóhelyekre.
- Egy olyan regisztrációs rendszer kialakítása, melynek során az Airbnb lakásokat bérlők az önkormányzati rendészeti szervtől közvetlenül kapnak idegen nyelven írt tájékoztató levelet.

Összegzés

A tanulmány egy Magyarországon kevésbé kutatott témával, a bulitourizmussal foglalkozott. Budapest három kerületében (V., VI., VII.) vizsgálta a lakosság viszonyulását a külföldi bulituristákhoz. Megállapítást nyert, hogy a főként

fiatal külföldiek által látogatott belvárosi szórakozóhelyek számos problémát generálnak a kerületi lakosok számára. A kérdőíves felmérés alapján a legtöbb problémát a VII. kerületi lakosok számára okozzák, amely főként abból adódik, hogy itt van a legtöbb és a legolcsóbb árfekvésű szórakozóhely. Mind a három kerületi önkormányzat megpróbált tenni azért, hogy a helyi lakosok és a jelentős bevételt hozó turisták együttélése problémamentes legyen, azonban ezen önkormányzati korlátozó intézkedések nem hozták meg a kívánt eredményt. További problémaként jelentkezik az, hogy a lakosság kis százaléka hallott csak ezekről az önkormányzati intézkedésekről, ezáltal sokan kilátástalannak tartják a buliturizmussal kapcsolatos lakossági erőfeszítést, mivel azt érzik, hogy a kerületi önkormányzat magukra hagyta a lakosokat.

A szerzők olyan gyakorlatias javaslatokat fogalmaztak meg, melyek segíthetik a helyi lakosok, a turisták és a szórakozóhelyek tulajdonosai békés együttélésének a megvalósítását.

Felhasznált irodalom

- Bell, D. (2008). Destination drinking: Toward a research agenda on alcotourism. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 15(3), 291–304. <https://doi.org/10.1080/09687630801934089>
- Birkner Z., Marton Zs., & Keller K. (2018). Az innováció értelmezése a turizmusbiztonság területén - különös tekintettel az oktatás és a kutatás területére. *Rendőrségi Tanulmányok*, 1(3), 71–80.
- Boros, L., Dudás, G., Kovalcsik, T., Papp, S., & Vida, Gy. (2018). Airbnb in Budapest: Analysing spatial patterns and rooms of hotels and peer-to-peer accommodations. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 10(1), 26–38.
- Brunt, P. & Hooton, N. (2010). Community responses to tourism and crime. *Crime Prevention and Community Safety*, 12(1), 42–57. <https://doi.org/10.1057/cpcs.2009.19>
- Carlisle, S. & Ritchie, C. (2021). Permission to rebel: A critical evaluation of alcohol consumption and party tourism. *International Journal of the Sociology of Leisure*, 4, 25–44. <https://doi.org/10.1007/s41978-020-00061-4>
- Colomb, C., & Novy, J. (Eds.). (2017). *Protest and resistance in the tourist city*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315719306>
- Dannenberg, P., Kretschmer, H., Ludwig, M., Scheulen, L., & Nielsen, M. (2021). The party is over! Der Umgang mit der Nachtökonomie im Touristenort Newquay. *Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie*, 65(3–4), 182–195. <https://doi.org/10.1515/zfw-2020-0034>
- De Vita, G. & Kyaw, K. S. (2016). Tourism development and growth. *Annals of Tourism Research*, 60, 23–26. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2016.05.011>
- Dudás, G., Boros, L., Kovalcsik, T., & Kovalcsik, B. (2017). The visualization of the spatiality of Airbnb in Budapest using 3-Band raster representation. *Geographia Technica*, 12(1), 23–30. https://doi.org/10.21163/GT_2017.121.03

- GLA (2012). *Pros and cons of alcohol consumption in the nighttime economy: Summary and methodology*. London.
- Iwanicki, G., Dłużewska, A., & Kay, M. S. (2016). Assessing the level of popularity of European stag tourism destinations. *Quaestiones Geographicae*, 35(3), 15–29. <https://doi.org/10.1515/quageo-2016-0023>
- Józsa I. (2018). *A magyarok munkavállalási célú vándorlásának jellemzői az európai unión belül* (Doktori értekezés). Szent István Egyetem.
- Kaszás N. & Keller K. (2022). The emergence of safety and security in the tourism strategies of EU member states. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 45(4), 1717–1725. <https://doi.org/10.30892/gtg.454spl21-992>
- Keller K. & Tóth-Kaszás N. (2021). A turizmusbiztonság megjelenése az EU tagállamainak turisztikai stratégiáiban. *Vezetéstudomány / Management Review*, 52(6), 32–43. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2021.06.03>
- Lippai Zs., & Thieme-Eső M. (2020). A szállodák elleni terrortámadások elkövetésének módszerei. *Szakmai Szemle: A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat tudományos-szakmai folyóirata*, 18(2), 76–77.
- Lőrincz K., Raffay–Danyi Á., & Cerquetti M. (2021). Többdimenziós kulturális értékteremtés a Veszprém–Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa projekt tükrében. *Marketing & Menedzsment*, 55(2), 17–26. <https://doi.org/10.15170/MM.2021.55.02.02>
- Máhr T., Keller K., & Birkner Z. (2022). *Innováció a turizmusban*. Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789634547921>
- Mandić, A., Mrnjavac, Ž., & Kordić, L. (2018). Tourism infrastructure, recreational facilities and tourism development. *Tourism and Hospitality Management*, 24(1), 41–62. <https://doi.org/10.20867/thm.24.1.12>
- Mermet, A. (2017). Critical insights from the exploratory analysis of the ‘Airbnb syndrome’ in Reykjavik. In Gravari-Barbas, M., & Guinand, S. (Eds.), *Tourism and gentrification in contemporary metropolises* (pp. 52–75). Routledge.
- Michalkó G. (1996). A nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzi aspektusai Budapesten. *Belügyi Szemle*, 44(11), 12–30.
- Michalkó G. (2002). Magyarország turizmusának kriminálgeográfiája. *Belügyi Szemle*, 49(10), 68–85.
- Misiuk, A., Sulowski, S., Gierszewski, J., & Urbanek, A. (2020). The role of territorial self-government in ensuring personal security of citizens in Poland. *European Research Studies Journal*, 23(1), 601–616. <https://doi.org/10.35808/ersj/1574>
- Novy, J. (2017). “The selling (out) of Berlin and the de- and re-politicization of urban tourism in Europe’s ‘capital of cool’”. In Colomb, C. & Novy, J. (Eds.), *Protest and Resistance in the Tourist City* (pp. 52–72). Routledge.
- Pinke-Sziva, I., Smith, M., Olt, G., & Berezvai, Z. (2019). „Overtourism and the night-time economy: a case study of Budapest”. *International Journal of Tourism Cities*, 5(1), 1–16. <https://doi.org/10.1108/IJTC-04-2018-0028>

- Pixová, M., & Sládek, J. (2017). "Touristification and awakening civil society in post-socialist Prague". In Colomb, C. & Novy, J. (Eds.), *Protest and Resistance in the Tourist City* (pp. 73–89). Routledge.
- Rowe, D. & Lynch, R. (2012). "Work and play in the city: some reflections on the night-time leisure economy of Sydney". *Annals of Leisure Research*, 15(2), 132–147. <https://doi.org/10.1080/11745398.2012.659716>
- Šauer, M. & Bobková, M. (2018). Tourist flows between Central European metropolises (in the context of metropolisation processes). *Geographia Technica*, 13(2), 125–137. https://doi.org/10.21163/GT_2018.132.10
- Sivadó M. (2016). Migráció és drogok kapcsolata Magyarországon – némi európai kitekintéssel. In Hautzinger Z. (Szerk.), *A migráció bűnügyi hatásai* (pp. 131–140). Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat.
- Sivadó M. (2017). Jelenkori drogpolitika Magyarországon és Európában, tengerentúli kitekintéssel. In Szabó Cs. (Szerk.), *Studia Doctorandorum Alumnae: Válogatás a DOSz Alumni Osztály tagjainak doktori munkáiból* (pp. 11–265). Pytheas Kiadó.
- Szabó Cs. & Christián L. (2016). A magánbiztonság, az önkormányzati rendészet és a polgárőrség szerepe a turizmus védelmében. In Németh K. (Szerk.), *I. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia* (pp. 20–27). Pannon Egyetem.
- Taylor, J. (2008). Britons behaving badly: The stag's guide to playing away. *The Independent*. February 21. <http://www.independent.co.uk/news/uk/this-britain/britons-behaving-badly-the-stags-guide-to-playing-away-784928>
- Thurnell-Read, T. (2011). 'Common-sense' research: Senses, emotions and embodiment in researching stag tourism in Eastern Europe. *Methodological Innovations Online*, 6(3), 39–49. <https://doi.org/10.4256/mio.2011.005>
- Tussyadiah, I. P. & Sigala, M. (2017). Shareable tourism: Tourism marketing in the sharing economy. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 35(1). <https://doi.org/10.1080/10548408.2018.1410938>
- Wachsmuth, D. & Weisler, A. (2018). Airbnb and the rent gap: Gentrification through the sharing economy. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 50(6), 1147–1170. <https://doi.org/10.1177/0308518X18778038>
- Woo, E., Uysal, M., & Sirgy, M. J. (2018). Tourism impact and stakeholders' quality of life. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 42(2), 260–286. <https://doi.org/10.1177/1096348016654971>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Mátyás Sz., Tihanyi M., & Vári V. (2025). Kérdőíves felmérés a biztonsággal és a biztonságérzettel kapcsolatban Budapest „bulinegyedében”. *Belügyi Szemle*, 73(1), 23–44. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v73.i1.pp23-44>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsájtják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Vári Vince, aki a vari.vince@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

A polgárőrség törvényi szabályozása

Legislation on the Auxiliary Police

Kardos Pál

mesteroktató
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
kardosp@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A közrend, a közbiztonság megteremtésében és fenntartásában közreműködő polgárőrség működését érintő törvényi szabályozás részletes, az egyéb joganyag érintőleges bemutatása, a jogfejlődés folyamatának és fontosabb állomásainak kiemelésével.

Módszertan: A tanulmány szerzője gyakorló rendészeti szakemberként és gyakorló polgárőrként foglalja össze a polgárőrség működését érintő törvényi szabályozás kialakulását, a hatályos normák főbb rendelkezéseit és azok jelentőségét elsődlegesen a polgárőr törvényre fókuszálva, és az egyéb, kapcsolódó szabályozásokat érintve.

Megállapítások: A szerző a közbiztonság megteremtésében és fenntartásában való hatékony és törvényes közreműködés érdekében a szabályozott keretek között történő működés lényegére irányítja a figyelmet, megvilágítva a szabályozás szükségességét, részletességét és megfelelőségét, bepillantást engedve a polgárőrség működésének mindennapjaiba.

Érték: A tanulmány szerzője a polgárőrség működésének átfogó tudományos kutatásához, feltérképezéséhez kíván hozzájárulni, felismerve annak tényét, hogy a kutatott téma a bűnmegelőzés, a közrend, a közbiztonság fenntartásában való civil közreműködés, ennél fogva a rendészeti együttműködés folyamatosan időszerű kérdése, ugyanis a jelenlegi körülmények között a polgárőrség szerepvállalása nélkülözhetetlen segítség a rendőrség számára.

Kulcsszavak: polgárőr, polgárőrség, közrend, közbiztonság

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 04. 15. Átdolgozás: 2024. 05. 02.
Elfogadás: 2024. 05. 16.

Abstract

Aim: A detailed presentation of the legislation affecting the operation of the auxiliary police, which contributes to the establishment and maintenance of public order and public safety, and a tangential presentation of other legislation, highlighting the process and the most important stages of legal development.

Methodology: The author of the study, as a practising law enforcement professional and a practising vigilante, summarises the development of the legislation affecting the operation of the vigilante service, the main provisions of the existing norms and their significance, focusing primarily on the Vigilante Act and other related regulations.

Findings: The author draws attention to the essence of operating within a regulated framework in order to contribute effectively and lawfully to the creation and maintenance of public safety, shedding light on the need for regulation, its detail and adequacy, and providing an insight into the everyday workings of the Auxiliary police.

Value: The author of the study wishes to contribute to the comprehensive scientific research and mapping of the operation of vigilance, recognizing the fact that the researched topic is the prevention of crime, civil participation in the maintenance of public order and public safety, and therefore the cooperation of law enforcement is a constantly topical issue, because in the current circumstances the role of the auxiliary police is an indispensable aid to the police.

Keywords: auxiliary police officer, auxiliary police, public order, public safety

A polgárórség létrejötte, a kezdetek

Évszázados hagyomány, hogy a nagyobb városok, települések a veszélyhelyzetek kezelésére polgári őrséget szerveztek, amely a lakosság biztonságát és az értékek megvédését szolgálta. Ezen feladatok ellátását a lakosság saját érdekei alapján szervezte, anyagi ellenszolgáltatás nélkül. Magyarországon is hasonlóan szerveződtek a polgárok a különböző védelmi helyzetek kezelésére.

A rendszerváltozás időszakában gyorsan lezajlott az intézményi átalakulás, kinyíltak a határok, nagy ütemben jöttek létre vállalkozások. A társadalmi és a gazdasági átalakulás következtében jelentősen megszaporodtak a bűnelkövetések. Az ismertté vált bűncselekmények száma két év alatt a duplájára növekedett. Megjelent a szervezett bűnözés, a terrorizmus, a kábítószer- és az embercsempészet. Kiemelkedtek a vagyon elleni – különösen a gépjárműveket és a lakásokat érintő –, továbbá a közterületeken elkövetett erőszakos,

garázda cselekmények. Látványosan nőtt az utcai támadások, közintézmények, iskolák, hivatalok, valamint – az árrobbanás egyenes következményeként – az üzletek, kereskedelmi egységek ellen elkövetett bűntettek és a súlyos szabálysértések száma is. Mindez sokkolta a lakosságot, és ami ennél is nagyobb baj volt, a rendőrséget váratlanul, felkészületlenül érte. Mindezek miatt az állampolgárok körében egyre nagyobb igény jelentkezett a helyi érdekek és a közbiztonság védelmére szolgáló önvédelmi csoportok megalakítására. A biztonságos környezet megteremtése érdekében az egy-egy adott környéken élő lakosság megszervezte a közösségen belül, hogy sötétedés után kik mennek a gyermekekért az iskolába, hogy kik, mikor viszik együtt a kutyát sétálni, illetve tartanak közös sétákat a környék biztonsága érdekében. Ezek a közös séták rendszeressé és tervszerűvé váltak, és a szervezett csoportok egyre több bűnözőt értek tetten, ezzel is növelve a közbiztonságot. Az egymással szomszédságban élők igyekeztek az addiginál fokozottabban odafigyelni egymásra, a környezetükben előforduló gyanús jelenségekre és személyekre. Meghonosodott az úgynevezett *Szomszédok egymásért* mozgalom, amely előszobájává vált a civil bűnmegelőzésnek. Az önvédelmi csoportok idővel kezdtek szervezetekbe tömörülni, tevékenységük szervezettebbé tételét az egyesületi jogról szóló 1989. évi II. törvény tette lehetővé.

A közbiztonság civil összefogással való megvalósítása és az állami szervek segítése érdekében kezdte meg tevékenységét számos polgárőr és polgárőr egyesület. A polgárőr szervezetek az önvédelmi csoportok összefogásával kezdték meg bűnmegelőzési tevékenységüket, amely az állampolgárok körében társadalmilag elfogadottá, megbecsültté vált. A jogkövető, a közösségi rend szükségességét valló állampolgárok felismerték, nem csak elvárásokat kell támasztani az állammal, illetve a rendvédelmi szervekkel szemben, de tevőlegesen is közre kell működni a közbiztonság megteremtésében, megóvásában. Ahogy Finszter Géza rámutatott, a közbiztonság létrehozása nem lehet kizárólag az erre rendelt rendőri szervezet felelőssége és produktuma. Kooperációra van szükség a közbiztonságért felelős más szervezetekkel, a biztonság maga is kooperációs termék (Finszter, 2018).

Az első polgárőr szervezetek 1990-től az egyesülési törvényben foglaltak alapján jöttek létre, működési céljukként alapvetően a bűnmegelőzést jelölték meg. A megalakulást követő évben végzett sikeres tevékenység eredményeként az ország településeinek többségében megalakult önvédelmi szervezetek 1991. április 24-én létrehozták az Önvédelmi Szervezetek Országos Szövetségét, amely 1991. november 30-ával – a feladatok jelentős bővülése, illetve a lakossági elvárások miatt – az Országos Polgárőr Szövetség nevet vette fel (Christián & Bacsárdi, 2018).

Az Országos Polgárőr Szövetség (továbbiakban: OPSZ) irányításával a Magyarországon törvényesen működő, lakossági önszerveződésű, a szilárdabb közrend és közbiztonság érdekében társadalmi bűn- és balesetmegelőzési, gyermek- és ifjúságvédelmi, valamint környezetvédelmi céllal alakult polgárőr egyesületek és területi szövetségeik egységes fellépésű, azonos szemléletű, jól szervezett, határozott célkitűzésekkel rendelkező, egyben a legnagyobb létszámú társadalmi bűnmegelőzési szervezetté váltak (URL1). Olyanokká, amelyek alkalmasak lehetnek a közrend és a közbiztonság megteremtésében, fenntartásában való közreműködésre, és ennek érdekében más szervezetekkel történő együttműködésre. A közbiztonság megteremtése és fenntartása több szereplő – önkormányzat, rendőrség, civil- és magánszervezetek – szoros együttműködésének eredménye, vagy ahogy Christián László fogalmaz, kooperációs terméke (Christián, 2020).

A szükséges jogi felhatalmazások hiánya

Mint említettük, az egyesülési jogról szóló törvény alapján az önvédelmi szervezetek, majd a polgárőr egyesületek és szövetségeik – mint szervezetek – létrejöhetnek és működhetnek a civil szervezeti működésről szóló egyéb jogszabályok betartásával. A szervezetek létrehozásának és működésének törvényi keretei tehát már adottak voltak az 1990–1991-es években is. Azonban jogos kérdés, elég-e, ha a szervezeti működést szabályozza a jogalkotó, vagy a tevékenység gyakorlásának szabályait is szükséges lefektetni és betartani.

Már a korai időszakban alapkövetelményként merült fel, hogy a polgárőrség működése minden tekintetben feleljen meg a vonatkozó szabályozóknak, a polgárőri tevékenység szabályozott és jogszerű legyen. Egyértelmű volt, hogy el kell határolódnia az erőszaktól és a félkatonai jellegű működéstől. Az önvédelmi csoportok, az önvédelmi szervezetek, majd a polgárőrség megjelenését a kezdeti időszakban sokan kételkedéssel, fenntartással, félelemmel fogadták alsó és felső szinten egyaránt. Voltak nem is kevesen, akik számára nem volt egyértelmű, hogy a magukat önvédelminek nevező szervezetek és tagjaik mit akarnak. A lakosság egy részében nyugtalanságot keltett, ha az ilyen csoportokat az utcán, a parkolóban, intézmények környékén vagy családi házas övezetben, főleg a késő esti órákban meglátták. Nem ritkán éppen miattuk hívták a rendőrséget, mert azt gyanították, hogy rossz szándékkal vannak jelen csoportosan a közterületen arra szokatlan időpontban. A kezdeti időszakban a rendőrség számára sem volt egyértelmű, hogy mi a céljuk, szándékuk az önszerveződő csoportoknak és a belőlük alakult szervezeteknek. Velük szemben bizalmatlanság állt fenn a rendőri állomány és a rendőri vezetés részéről (Lippai & Kardos, 2021). Dr. Szabó Győző

országos rendőrfőkapitány 1991-ben felismerte, hogy a megváltozott bűnözési helyzetben elengedhetetlen a civil szereplők partnersége, nélkülük a rendőrség nem láthatja el hatékonyan feladatát. Ebben az időben már országszerte több mint húszezer polgárőr tevékenykedett önkéntesen szabadidejében közvetlen környezete biztonságosabbá tételében (Christián & Kardos, 2019).

A polgárőrséget az 1990-es évek első felében a leginkább spontán alakuló szervezetek működésének laza szövetségi kapcsolata, az eltérő bűnmegelőzési szemlélet és az alacsony támogatottság jellemezte. A mozgalom 1997-ben jelentős szervezeti és személyi változásokon ment keresztül. Az OPSZ legfontosabb céljai között ezt követően az alábbiakat jelölte meg:

- a lakosság vagyónvédelme,
- gyermek- és ifjúságvédelem,
- a kábítószer-fogyasztás visszaszorítása,
- a közlekedésbiztonság fejlesztése,
- az erőszaktól és félkatonai jellegű működéstől való elhatárolódás, teljeskörű politikamentesség (URL2).

Az első évtized végére a polgárőrség létszáma, jelentősége folyamatosan nőtt, tevékenysége kiszélesedett. A lakossági közbiztonság erősítése érdekében létrejött polgárőr szervezetek tevékenységének hasznosságát az állami vezetés korán felismerte, s a lehetőségek mértékében igyekezett támogatásban részesíteni azokat. Az OPSZ kiemelkedően közhasznú besorolást kapott. Ezzel párhuzamosan a polgárőr szervezetek helyi szintű támogatása is erősödött. Az OPSZ már koordinálni tudta ezeket a tevékenységeket, több forrás bevonásával lehetővé tette a különböző pályázatokon való részvételt. Lassan elmondhatóvá vált, hogy a polgárőrségben az állam stratégiai partnerre talált, amely a közrend és közbiztonság területén jelentős szerepet vállalt, komoly segítséget nyújtva a rendvédelmi szerveknek.

Folyamatos cél volt, hogy civil szervezetként, civil mozgalomként kizárólag a szabályozottan, jogkövetően, erőszakmentesen működő polgárőrség végezhesen közbiztonsági tevékenységet, ilyenre más társadalmi szervezet ne legyen alapítható – azaz e területre semmilyen más, esetleg erőszaktételtől vissza nem riadó, vagy félkatonai jellegű szereplő ne nyerhessen bebocsátást –, ugyanakkor a polgárőrségnek arra egyértelmű és a legmagasabb szinten deklarált jogi felhatalmazása legyen (Lippai, 2023). A szervezeti fejlődés, a feladatok sokrétűbbé válása, a szolgálatok számának komoly növekedése ellenére az ezredforduló után is problémát okozott, hogy nem volt meg a kifejezett törvényi felhatalmazás a civil bűnmegelőzési tevékenység folytatására, hiányoztak a jogi garanciák, továbbá nem volt meg az a fokozott jogi védelem, amely ilyen feladat

ellátásához feltétlenül szükséges. Ezek miatt vált elodázhatatlanná a polgárőrség működését és a polgárőri tevékenységet érintő törvényi szabályozás megalkotása.

Az első polgárőr törvény

A polgárőrség által végzett tevékenység eredményességét ismerte el az Országgyűlés, amikor 2006-ban törvénybe foglalta a polgárőrség tevékenységének jogi elemeit, működésének jogi szabályait. A Magyar Köztársaság legfőbb államhatalmi és népképviselői szerve 2006. február 13. napján fogadta el a polgárőrségről szóló 2006. évi LII. törvényt, amellyel a mozgalmat beillesztette a jogrendszerbe, megteremtve az alapokat a társadalmi bűnmegelőzés szervezett működéséhez. Ahogy a törvény preambuluma összefoglalja:

„Az Országgyűlés elismeri az állampolgárok önszerveződésének eredményeként megalakult polgárőrség tevékenységét és méltányolja, hogy a polgárőrség támogatja a helyi önkormányzatokat és a helyi, területi rendvédelmi szerveket a közbiztonság helyi feladatainak végrehajtásában. Az Országgyűlés az ország közrendje, közbiztonsága és államhatárának rendje fenntartásának segítése, az állampolgárok személyét és a vagyoni javakat fenyegető bűncselekmények, katasztrófa-, illetve veszélyhelyzetek megelőzése és következményeinek elhárítása, a környezet és a természet védelme, valamint az ez irányú közfeladatok ellátásához szükséges szervezetek és az abban közreműködő személyek jogállásának meghatározása érdekében a következő törvényt alkotja: ...”

Mit is jelentett ez? Egyfelől a polgárőrség állam általi komoly elismerését, másfelől kifejezte azt is, hogy milyen területeken számít az állam a polgárőrségre, kijelölve ezzel a mozgalom feladatait és irányait. Éppen ezért a törvény az 1. § (1) bekezdésében a polgárőrséget *„az ország közrendje és közbiztonsága fenntartásának ségítésében, a határőrizetben, a környezet- és természetvédelemben, a veszélyhelyzetek megelőzésében és kezelésében, a társadalmi bűnmegelőzésben való lakossági részvételben, illetve az önkormányzatok és a lakosság közötti bizalom erősítésében, továbbá a helyi közbiztonság közösségi védelme érdekében a lakosok közösségei által meghatározott feladatok ellátásában közreműködő, az egyesülési jog alapján létrejött társadalmi szervezet, illetve ilyen szervezetek szövetsége[ként]”* határozza meg. A megbecsülés jeleként a törvényben rögzítésre került, hogy az állam a központi költségvetésben támogatja a polgárőrséget, mely a Belügyminisztérium fejezetében megjelenik. A támogatás feltételeként is, a törvényalkotó nagyvonalakban meghatározta azokat a feladatokat, irányokat, amelyeket a polgárőrség betölt, a preambulumban és a jogszabály kezdő szerkezeti egységében foglaltakkal összhangban.

A jogszabály preambuluma – majd normaszövege is – világosan és egyértelműen tartalmazza a rendőrség, polgárőrség, önkormányzatok viszonyrendszerének lényegét és jelentőségét. A cél a hatékony működés biztosítása, és az együttműködés kereteinek meghatározása az eredményes közös munka érdekében. Érdemi együttműködés nélkül talán egyik szereplő sem lehet sikeres (Christián & Bacsárdi, 2018).

Ami a törvénynek különös jelentőséget adott, hogy a legmagasabb szinten rögzített bizonyos garanciákat a civil bűnmegelőzési tevékenységgel kapcsolatosan. Ezek közül a legfontosabbak:

- a polgárőr nem rendelkezik hatósági jogkörrel;
- kényszerítő eszközt nem alkalmazhat;
- nem tarthat magánál közbiztonságra különösen veszélyes eszközt, nem viselhet lőfegyvert;
- formaruházata a honvédség, a rendvédelmi szervek vagy más hatóság tagjainak egyenruhájához való hasonlósága miatt megtévesztésre nem lehet alkalmas;
- tevékenysége során megkülönböztető mellényt visel, amely polgárőrség felirattal van ellátva;
- hatósági jellegre utaló, megtévesztésre alkalmas egyéb jelzést vagy címet, rangjelzést nem használhat, gépjárművén csak a polgárőrség feliratot helyezheti el;
- tevékenysége során jogosult a szabálysértés, bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt a cselekmény abbahagyására felszólítani, a cselekmény folytatását megakadályozni, az elkövetőt visszatartani.

Fentiek tartalmazták azokat az alapvető jogi garanciákat, amelyek a civil bűnmegelőzéshez, a polgárőrség által végzett közbiztonsági tevékenységhez szükségesek voltak. A törvényhozó a szóban forgó tevékenységet a polgárőrség vonatkozásában szabályozta, ebből eredően civil közbiztonsági tevékenység végzésére innentől másnak nem volt jogi felhatalmazása. Ezzel lehetségessé vált annak deklarált elérése, hogy ilyen-olyan erőszakos, militáris vagy félkatonai erők ne vethessék meg lábukat – még jó szándékkal sem – a rendfenntartás terén. Ugyanakkor alapvetően szükséges volt annak törvényi meghatározása, hogy mit tehet a polgárőrség, mit tehet meg a polgárőr tevékenysége során, és mi az, amit már nem, hol húzódnak a határok. Ennek – egy bizonyos szinten – már megfelelt a 2006-ban hatályba lépett törvényi szabályozás.

Nagy jelentősége az első polgárőr törvénynek, hogy rögzítette a polgárőri tevékenységhez fűződő fokozott jogi védelmet azzal, hogy normaszövegébe foglalta, a polgárőr a Büntető Törvénykönyvben meghatározottak szerint közfeladatot

ellátó személy. Ebből következően a Büntető Törvénykönyvben a közfeladatot ellátó személyeket megillető jogi védelemben részesül tevékenysége során, s a sérelmére elkövetett bántalmazó cselekmény közfeladatot ellátó személy elleni erőszakot valósít meg.

Az első törvény mérföldkő volt a mozgalom életében, a társadalmi bűnmegelőzés szervezett működésében. Úgy fogalmazhatunk, az alapvető jogi keretet adta meg a polgárórság létéhez és tevékenységéhez. A szervezet működése, további fejlődése, tevékenységének magasabb szintre kerülése azonban indokolta a jogi szabályozás részletesebbé tételét, egyéb kérdésekre történő kiterjesztését.

Problémát vetett fel, hogy ezekben az időkben a szervezeti lehetőségek kihasználásával olyan csoportok is elkezdtek tevékenykedni, amelyek célja nem egyeztethető össze a polgárórság alapeszméjével, a törvényben, illetve belső szabályozókban megfogalmazott feladatokkal és elvárásokkal. Az OPSZ elhatárolódott minden olyan szervezettől, amely a polgárórságra hivatkozva igyekezett maga számára előnyöket megszerezni, illetve olyan helyi feladatok megoldását szorgalmazni, amelyek ellentétesek a közbiztonság valós megszilárdítására való törekvéssel és az állam biztonságpolitikai elveivel. Az egyesülési jogról szóló törvény alapján a szervezetek megalakulhattak és működhetek, végezhetnek polgárőri tevékenységet, azonban nem volt kézzelfogható eszköz arra, ha valamely egyesület a polgárórság eszméjétől, céljaitól eltérően működött, vagy a polgárőrök mindezekről eltérően, de bűncselekményt el nem követve tevékenykednek.

Ezek miatt volt nagyon fontos, hogy a polgárőr törvényt is módosító, a közterületek rendjének fenntartása érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi I. törvény behozta, hogy a polgárőr egyesület a polgárőri tevékenységét csak a rendőrséggel kötött írásbeli együttműködési megállapodás alapján kezdheti meg és végezheti. Így megvolt az a lehetőség, hogy a rendőrség – ha úgy ítélte meg, hogy a szervezet tevékenysége nem összeegyeztethető a rendőrségi partnerséggel – az együttműködési megállapodást ne kösse meg. Ezen túl a polgárőr szövetségnek is megteremtődött a lehetősége, hogy a polgárórság alapeszméjével ellentétes jegyeket viselő, a támasztott elvárásoknak meg nem felelő szervezet esetében megakadályozza az együttműködési megállapodás létrejöttét, vagy elérje annak megszüntetését. Hasonlóan fontos előrelépés volt a polgárórré válás feltételeinek bővítése a büntetlen előélet előírásával.

A polgárőr törvény megalkotását követően előfordultak visszaélések a polgárőri minőséggel kapcsolatban, illetve nem volt szabályozott a tevékenység ellátásával összefüggésben számos kérdés. Ilyen volt a szervezet tagjaként való eljárás, a polgárőri minőség és a szervezeti tagság igazolása, a működési területhez kötött szolgálatellátás (és az azzal kapcsolatos kivételek). A törvényt módosítás ezekről is rendelkezett.

Előremutató volt a jogszabályváltozás, de felmerült az igény egy részletes, mindenre kiterjedő új törvényi szabályozás megalkotására. A gyakorlat ugyanis rávilágított arra, hogy a polgárőri tevékenység egységesítése érdekében szükséges egy olyan jogszabályi megerősítés és részletes szabályozás, amely a helyi és országos feladatok ellátásához kellő támogatást és feltételeket biztosít, illetve kiszűri azokat a csoportokat az ilyen jellegű tevékenység végzéséből, amelyek nem fogadják el az OPSZ alapvető célkitűzéseit. Elengedhetetlen volt és törvényi garanciákat igényelt, hogy a polgárőr szervezetek rendezett, fegyelmezett, államilag és önkormányzatiilag felügyelt formában működjenek, és kizárjuk annak lehetőségét, hogy olyan polgárőr egyesület működjön, amelynek nincs rendőrségi és önkormányzati együttműködése, kapcsolata. Ezt tette lehetővé az új polgárőr törvény megalkotása.

A második polgárőr törvény

A polgárőrség működést átfogóan szabályozó második – egyben jelenleg is hatályos – polgárőr törvényt, a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól szóló 2011. évi CLXV. törvényt (továbbiakban: új polgárőr törvény) 2011 nyarán fogadta el az Országgyűlés, amely 2012. február 1. napjával lépett hatályba.

Az új polgárőr törvény kiterjesztette a szabályozást a polgárőrség működésének olyan területeire is, amely addig nem volt törvényileg rendezett, a jogi normákkal már érintett területeken részletesebb, pontosabb rendelkezéseket hozott, amelyek szükségesek voltak a polgárőrség elért fejlettségi szintjén. Mindez szolgálta a jobbiztonságot, hiszen mindenkinek érdeke volt – a polgárőrségnek is –, hogy részleteiben szabályozott legyen, mit tehetnek és hogyan, mi mindennek kell megfelelni a polgárőri tevékenység, a polgárőr szervezetek működése során. Ugyanígy szolgálta az érdekét az állampolgároknak és a stratégiai partnereknek is, nekik sem ártott tisztában lenni vele, hogy a polgárőrség mikor és hogyan léphet fel, miben lehet a rendvédelmi szervek és a lakosság segítségére. Azt lehet mondani, hogy az új polgárőr törvény egy szükségesen részletes szabályozást adott a polgárőrség működésére vonatkozóan.

A polgárőr szervezetek jogállása

Az új polgárőr törvény külön fejezetként, részletesen szabályozza a polgárőr szervezetek jogállását. A polgárőrség szervezetét a törvény szerint az egyesületek, a területi szövetségek és az OPSZ alkotja. Különös jelentősége volt az

egyesületek működését érintő részletes szabályozásnak, mert a törvény hatályba lépését megelőző időszakban olyan egyesületek kezdték meg működésüket, amelyek az egyesülési jog szabályaival ellentétesen tevékenykedtek. A törvény ezért részleteiben határozta meg az egyesületek alap- és kiegészítő feladatait.

Alapfeladatként a helyi közrend és közbiztonság védelme, valamint a bűnmegelőzésben való közreműködés érdekében folytatott közterületi járőrszolgálat és figyelőszolgálat, továbbá a közúti baleset helyszínén, valamint bölcsőde, óvoda, általános és középiskola közvetlen közelében végzett jelzőőri tevékenység került meghatározásra. A kiegészítő tevékenységek nagy vonalakban megegyeztek a korábbi törvényi szabályozás adta lehetőségekkel, de új elemként megjelent a közterületen közbiztonsági, bűnmegelőzési, valamint bűnüldözési célból elhelyezett képfelvévő által rögzített felvételek megfigyelésében történő közreműködés, vagy a rendezvények helyszínbiztosításában való részvétel. Garanciális jelentősége volt annak, hogy a törvény kimondta, az alapfeladatokat más társadalmi szervezet nem végezheti, ilyen célra más társadalmi szervezet nem alapítható. Ezzel nem mást deklarált, minthogy bűnmegelőzési tevékenységet civil szervezetként kizárólag a polgárőrség végezhet. Rögzítette továbbá, hogy a polgárőr egyesület alapfeladatainak végzését akkor kezdheti meg és végezheti, ha a működési területén illetékes rendőr-főkapitánysággal írásbeli együttműködési megállapodást kötött, valamint az OPSZ tagja. A törvényalkotó a közbiztonság fenntartásában részt vevő civil szervezetek sorában monopolizálta az OPSZ egyesületeinek helyzetét. Emellett garanciális jelentősége volt annak, hogy az együttműködési megállapodásra vonatkozó igen részletes szabályok körében lehetőséget biztosított a megállapodás rendőr-főkapitányság általi felmondására, amely esetben az egyesület polgárőri alapfeladatok végzésére való jogosultsága megszűnt, továbbá egy évig új megállapodás nem volt köthető.

Az új polgárőr törvény hatálybalépésével az OPSZ közhasznú jogállású köztestület besorolást kapott. Az OPSZ részére egyes közigazgatási hatósági feladatok ellátására állapított meg hatáskört a jogalkotó. E körben:

- ellátja a polgárőr igazolványok kiadásával kapcsolatos hatósági feladatokat;
- az igazolványokról, a kiadásuk alapjául szolgáló feltételek igazolásához szükséges adatokról, az adatváltozásról, a polgárőr szolgálat ellátására jogosultokról, az igazolvány visszavonásáról, bevonásáról nyilvántartást vezet;
- dönt a szolgálati és etikai szabályokat megszegő polgárőrökkel szembeni panaszról;
- az Országos Balesetmegelőzési Bizottság tagjaként részt vesz a balesetmegelőzésben.

Szolgáltatellátásra vonatkozó szabályok

A törvényalkotó a polgárőri szolgáltatellátás alapvető normájaként újra szabályozta, hogy ki lehet polgárőr, pontosabban meghatározta az alap- és kiegészítő feladatok ellátására jogosultság feltételeit. Részletesen rendelkezett a polgárőr igazolvány kiadásának és visszavonásának szabályairól. A szolgáltatellátás szabályait nagy részletességgel rögzítette különös tekintettel

- a szolgáltatellátás területére,
- a hatósági jogkör hiányára,
- a kényszerítő eszköz alkalmazás és lőfegyverviselés tilalmára, illetve a vegyi eszköz használatára,
- a fokozott jogi védelemre,
- a formaruházatra és a szolgálati gépjármű jellegére,
- a szolgáltatellátás során történő fellépésre (tettenérés, visszatartás),
- a figyelőszolgálat és a jelzőőri tevékenység végzésére.

A polgárőri szolgáltatellátás részletes szabályait az OPSZ erre vonatkozó belső szabályzata határozza meg. Az OPSZ Szolgálati Szabályzat a polgárőrség egyik alapvető belső normája. Aki polgárőr kíván lenni, nyilatkozatával aláveti magát e szabályzat rendelkezéseinek, és szolgálatát ezek betartásával köteles ellátni. Másik alapvető belső norma az OPSZ Etikai Szabályzata, amelynek úgyszintén minden polgárőr köteles magát alávetni, és tevékenysége, sőt életvitele során ennek rendelkezéseit követni.

Fentiekkel szoros összefüggésben, önálló fejezetet kapott az új polgárőr törvényben a panasz intézménye, amely felöleli a szolgálati szabályzat, illetve az etikai szabályzat megszegéséből eredő, úgynevezett szolgálati, illetve etikai szabályszegések miatt felmerülő panaszokat. A törvény meghatározza a szolgálati szabályszegés és az etikai szabályszegés kategóriáit, az ezekkel kapcsolatban lefolytatandó eljárásra vonatkozó szabályokat és a lehetséges következményeket.

A polgárőrség támogatása

Már az első polgárőr törvénynek nagy eredménye volt, hogy rendelkezett a polgárőrség állam általi támogatásáról. Az új polgárőr törvény ezt magasabb szintre helyezte, kimondva, hogy a központi költségvetés a polgárőri tevékenységet – az éves költségvetési törvényben meghatározottak szerint – az OPSZ-en keresztül támogatja, felsorolva a támogatás főbb formáit.

Az új polgárőr törvény megteremtette a lehetőséget, hogy az OPSZ szervei, területi és helyi szervezetei példásan, elkötelezetten, polgárőri hivatástudattal,

pontosan, színvonalasan, kulturáltan és megfelelő alázattal hajtják végre a szolgálati feladatokat. A közbiztonság megszilárdításában fontos szerepet betöltő önkéntes társadalmi szerveződés hatékony működését, illetve a rendőrséggel, az önkormányzatokkal, a rendészeti szervekkel és a lakossággal való szoros együttműködését biztosítja az új polgárőr törvény.

Az új polgárőr törvény fontosabb módosításai

Az új polgárőr törvény átfogó és kielégítő szabályozást adott a polgárőrség működésének, azonban az évek során felmerültek olyan körülmények, tényezők, amelyek még rendezésre szorultak.

2015

Első ízben 2015-ben került sor a polgárőr törvény módosítására, amely rögzítette, hogy a polgárőr egyesület akkor kezdheti meg, illetve végezheti az alapfeladatokat, ha az OPSZ-nek és a területi polgárőr szövetségnek is tagja. Tisztázta, hogy a polgárőr szövetségnek az adott megye (főváros) területén székhellyel rendelkező egyesületek lehetnek a tagjai, továbbá az egyesületeknek a székhelyük szerint illetékes rendőr-főkapitánysággal kell együttműködési megállapodást kötniük. Addig előfordult – különösen az agglomerációban –, hogy bizonyos egyesületek nem a székhely szerinti szövetséghez tartoztak, így a területi elv nem teljesült. A módosítás újr szabályozta a területi szövetség feladatait és a tagfelvétel rendjét, továbbá a területi szövetség működésének egyes eljárási szabályait.

Ugyanezen módosítás rendelkezett arról, hogy ifjú polgárőrként a polgárőrség tagja lehetnek és a kiegészítő feladatok ellátásában közreműködhetnek a 14. és 18. év közötti, büntetlen előéletű személyek. A törvénymódosítás részletesen meghatározta az ifjú polgárőr közreműködésének körét, az ifjú polgárőr igazolványának kiadásával és visszavonásával kapcsolatos szabályokat, megjelensükre vonatkozó rendelkezéseket.

Kiegészítette a szolgálati és etikai szabályszegés esetén alkalmazható következmények körét, megteremtette az alapfeladatok végzésétől, illetve a polgárőri tevékenységtől való egyéves eltiltás lehetőségét, továbbá az egyesületi tagság megszüntetésére vonatkozó javaslatlételt az érintett polgárőr egyesülete felé.

2023

Az ezt követő években a fokozódó migrációs válsághelyzet kihatott a polgárőrség feladataira. A polgárőr szervezetek szerepet vállaltak a déli határvédelemben.

A határmenti feladatokra való felkészítést az OPSZ Határvédelmi Tagozata végezte. Jelentős számban teljesítettek határszolgálatot az ország számos területén működő polgárőr szervezetek, melynek során feladatuk a migráció következtében elkövethető bűncselekmények megelőzése, az illegális határátlépők felderítése, követése, feltartóztatása és jelzése volt, természetesen a figyelő- és járőrszolgálat mellett, illetve annak teljesítése során. Elsődlegesen ez indokolta az új polgárőr törvény 2023. december 12-én elfogadott és 2024. február 19-ével hatályba lépett módosítását, melynek értelmében a polgárőr egyesület alapfeladata az államhatár védelmében és az illegális migráció megakadályozásában való közreműködés.

A polgárőri szolgálatellátás során történő események miatt sok esetben merült fel a képrögzítők (például testkamera, szolgálati gépjárművön működő eseményrögzítő kamera) használatának lehetősége, amelyre nem volt egyértelmű szabályozás és felhatalmazás. A törvénymódosítás foglalkozott e kérdéssel, azonban általánosan nem adott felhatalmazást a kép- és hangrögzítők használatára, ennek lehetőségét csak három területen (határvédelem, eltűnt személyek, tárgyak felkutatása, illegális hulladéklerakóhelyek felderítése) engedte meg.

Fontos változás, hogy a polgárőrnek jelentkező a büntetlen előéletet hatósági erkölcsi bizonyítvánnyal köteles igazolni. A felvételi kérelemhez mellékelni kell az erkölcsi bizonyítványt. A korábbi gyakorlattal ellentétben, 2024. január 1-jétől a polgárőrnek csak egy polgárőr igazolványa lehet, azonban továbbra is lehet több egyesületeknek is tagja.

A törvénymódosítás rendezte azt a sokszor és jogosan felmerülő igényt, hogy akit szándékos bűncselekmény elkövetése miatt a bíróság jogerősen elmarasztalt – függetlenül attól, hogy milyen büntetést vagy intézkedést alkalmazott –, polgárőr szervezetben vezető tisztségviselő többé nem lehet, akkor sem, ha az elítéléshez fűződő hátrányos következmények alól mentesült. Szigorított a törvényalkotó a szolgálati, illetve etikai szabályszegés esetén alkalmazható intézkedések körén is, megteremtette annak lehetőségét, hogy a polgárőrt el lehet véglegesen tiltani a polgárőri szolgálatellátástól, valamint javasolni lehet az egyesületből való végleges kizárását.

A polgárőr törvény végrehajtási rendelkezései

A polgárőr törvény felhatalmazást ad a feladatkörrel érintett miniszternek, hogy rendeletében szabályozza azokat a területeket, amelyek a polgárőrség tevékenységét segítik és rendezik.

A belügyminiszter rendeletben szabályozta a polgárőrök szakmai ismereteinek bővítésében való közreműködés rendőrségi feladatait. A miniszteri

rendeletben meghatározottak szerint az OPSZ éves képzési tervet készít, amelyet az országos rendőrfőkapitány hagy jóvá. Emellett szintén belügyminiszteri rendelet szabályozza a polgárőrök által alkalmazható vegyi eszköz igénylésének és használatának rendjét, valamint a formaruhával történő ellátás szabályait, a polgárőr igazolvány formáját, az igazgatási és szolgáltatási díj kezelésének rendjét, valamint a polgárőri tevékenység központi költségvetési támogatásának rendjét.

Fentiekén túlmenően számos ágazati jogszabály tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek a polgárőrség működését valamilyen formában érintik.

Egyesületi jogállással kapcsolatos szabályok

Ahogy azt láttuk, a polgárőrség szervezetére és működésére vonatkozó részletes szabályokat – úgymond a polgárőrség tevékenységének szakmai részét – az új polgárőr törvény határozza meg. Foglalkozni kell azonban – legalább érintőlegesen – azzal, hogy mely jogterülethez tartozó szabályozások fontosak még a polgárőrség léte, működése szempontjából. Mindenekelőtt a polgári jog területéről a személyek joga említendő, hiszen alapvető jelentőségű, hogy hol helyezhetők el a polgárőrség szervezetei e tekintetben, és ebből eredően milyen szabályok vonatkoznak rájuk.

Mint arról a tanulmány elején szó esett, a polgárőrség szervezetei civil szervezetek, amelyek az egyesülési jog alapján jöttek létre. A kezdeti időkből ennek jogi kereteit az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény adta, mely 2011. december 31. napjáig volt hatályban. A polgárőrség szervezetei jelenleg az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény (továbbiakban: Ectv.) rendelkezései szerint jöhetnek létre és működhetnek.

Az egyesülési jog mindenkit megillető alapvető szabadságjog, amelynek alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy másokkal szervezeteket, illetve közösségeket hozzon létre, vagy azokhoz csatlakozzon. Az egyesülési jog alapján a természetes személyek, valamint tevékenységük célja és alapítóik szándéka szerint a jogi személyek, valamint ezek jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetei szervezeteket hozhatnak létre és működtethetnek.

Az egyesület az egyesülési jog alapján létrehozott szervezet. Egyesületet legalább tíz fő tag hozhat létre úgy, hogy ez a tíz alapító tag a szervezet megalakulását kimondja, alapszabályát megállapítja, és ügyintéző, képviselői szervet megválasztja. Az egyesületnek magyarországi székhellyel kell rendelkeznie. Az egyesület jogi személy, amely a nyilvántartásba vétellel jön létre. E módon

hozható létre a polgárőr egyesület, amelynek tagjai a polgárőri tevékenységet végző természetes személyek.

A polgárőr egyesületek az Ectv. szerint szövetségekbe tömörülhetnek. A szövetség olyan egyesület, amely legalább két tag részvételével alapítható, működtethető. A szövetség tagja természetes személy nem lehet, a szövetséget a polgárőr egyesületek, mint jogi személyiségű szervezetek alkotják.

Az egyesületek és a szövetségek működésével kapcsolatos, az egyesületi jogállásból fakadó szabályokat az Ectv. határozza meg. A törvény rendelkezik – többek között – a civil szervezetek létrejöttéről és megszűnéséről, egyesüléséről, szétválásáról, nyilvántartásáról, gazdálkodásáról, könyvvezetéséről, beszámolásának rendjéről, a közhasznú jogállásról. Ezeket a szabályokat a polgárőr egyesületek és szövetségek működése során követni kell.

A polgárőrség legfontosabb belső jogforrásai

Ahogy arról az előző fejezetben szó volt, az egyesületi működésből eredően a polgárőr szervezetek belső alapdokumentuma az alapszabály, amelyet az egyesület közgyűlése – illetve megalakuláskor a legalább tíz alapító tag – fogad el.

Alapszabállyal mind a polgárőr egyesületek, mind területi szövetségeik, továbbá az OPSZ egyaránt rendelkeznek. Az alapszabály arra szolgál, hogy meghatározza – egyebek mellett és elsősorban – a szervezet céljait, belső felépítésére vonatkozó alapvető rendelkezéseket, a tagsági jogviszony létrejöttére, megszűnésére, egyéb kérdéseire irányadó szabályokat, a szervek összetételét, a döntési jogköröket. Lehetőség van arra, hogy a szervezet az alapszabályon felül, részletszabályok megállapításának céljával szervezeti és működési szabályzatot alkosson az egyesület vagy a szövetség belső szervezetére, működési rendjének szabályozására.

Mint arról a polgárőrré válás törvényi követelményeinek említése során szó esett, különös súllyal kell megemlíteni az OPSZ Szolgálati Szabályzatát és Etikai Szabályzatát, amelyeknek elfogadása a polgárőri lét alapkövetelménye. Ezek a belső normák határozzák meg a polgárőri szolgálatellátás részletes szabályait, illetve a polgárőröktől elvárt viselkedésformákat, amelyek törvényi szinten történő lefektetése nem indokolt, sokkal inkább az országos szövetségnek kell az e téren követendő normákat meghatározni.

A polgárőr egyesületek és szövetségek működésének számos területét szövik át belső normák, ilyenekkel találkozunk különösen a gazdálkodás, a pénzügyi működés, az eszközközelés, az adatvédelem és biztonság, vagy az ellenőrzési tevékenység területén.

Összegzés

A polgárőrség több mint három évtized alatt az ország közbiztonságának egyik letéteményesévé vált, meghatározó szereplő lett az erre irányuló feladatellátásban. Mára a polgárőr egyesületek száma elérte a 2000-et, országosan összesen 67 000 polgárőr tevékenykedik, és évente több mint tízmillió óra önként vállalt társadalmi munkával járulnak hozzá a helyi közbiztonság erősítéséhez. A kis- és nagytelepülések lakóinak többsége elismeréssel szól a polgárőrök tevékenységéről, kifejezik együttműködési és segítő szándékukat a közrend, a közbiztonság erősítése érdekében aktívan tevékenykedő szervezetek iránt.

Nem vitás, hogy a polgárőrség kiemelkedő szerepe és szervezetének mérete, tevékenységének sokrétűsége elengedhetetlenül fontossá teszi az átfogó jogi szabályozást, amelyet a legfelsőbb jogszabályi, azaz törvényi szinten kellő alapossgal garantál a hatályos polgárőr törvény, jól kiegészülve az egyes területeket lefedő és érintő egyéb jogi normákkal és belső szervezeti szabályozókkal.

Felhasznált irodalom

- Christián L. & Bacsárdi J. (2018). *Önkormányzati rendészet*. Dialóg Campus Kiadó. <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.1>
- Christián L. (2020). A helyi önkormányzatok felelőssége a települések közbiztonságának megteremtésében. *Magyar Rendészet*, 20(3), 55–77. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.4>
- Christián L. & Kardos P. (2019). Sokszínű polgárőrség: New Yorktól az NKE egyetemi polgárőrségig. *Magyar Rendészet*, 19(4), 35–40. <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.2>
- Lippai Zs. & Kardos P. (2021). Bűnmegelőzés és hazafiság: Interjú Túrós András ny. r. altábornaggyal, az Országos Polgárőr Szövetség elnökével. *Magyar Rendészet*, 21(4), 29–35. <https://doi.org/10.32577/mr.2021.4.1>
- Lippai Zs. (2023). A biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplőiről. *Belügyi Szemle*, 71(8), 1391–1417. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.8.4>
- Finszter G. (2018). *Rendészettan*. Dialóg Campus.

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Polgárőr Alapismereti Szakjegyzet*. https://opsz.hu/wp-content/uploads/polgaror-segedanyagok/poszakjegyzenyomdai-pdf_20130129185044_59.pdf
- URL2: *Polgárőrség Magyarországon. Országgyűlés Hivatala*. 2023/31. https://www.parlament.hu/documents/d/guest/infojegyzet_2023_31_polgarorseg_magyarorszagon

Alkalmazott jogszabályok

2006. évi LII. törvény a polgárőrségről

2011. évi CLXV. törvény a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól

2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Kardos P. (2025). A polgárőrség törvényi szabályozása. *Belügyi Szemle*, 73(1), 45–61. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v73.i1.pp45-61>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Kardos Pál, aki a kardosp@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Az erőszakos szexuális bűncselekmények pszichotraumatológiája

Psychotraumatology of sexually violent crimes

Erdélyi Ákos

pszichológus, kriminológus, doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
erdelyi.akos@stud.uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A traumatikus életesemények komoly pszichés diszfunkciókat eredményeznek az áldozatoknál, amelyek sokszor egész életen át tartó, állandósult személyiségvesztésként rögzülhetnek. Különösen igaz ez a szexuális erőszak áldozataira. Az abúzus, az átélt traumatikus életesemény emléke rögzül az áldozatokban, és nagyon gyakran inadekvát megküzdési mechanizmussal igyekeznek túltenni magukat az átélt borzalmakon. Ugyanakkor ezek az események komoly mentális zavarokat, személyiségváltozásokat eredményeznek náluk, amelyekre a nyomozó hatóságnak és az egészségügyi szakembereknek egyaránt fel kell készülnie. Jelen tanulmány célja ezen pszichotraumatológiai jelenségek áttekintése és összefoglalása annak érdekében, hogy a szexuális erőszak áldozatairól többet tudjunk, amely tudás jól jön a velük való munka során.

Módszertan: A szerző szakirodalmi áttekintés és esetismertetés útján bemutatja a főbb, traumatikus életesemény hatására kialakuló mentális zavarokat.

Megállapítások: A szexuális erőszak komoly trauma. Nemcsak fizikai, hanem pszichés is. Ennek megfelelően, körültekintően kell bánnunk a traumát átélt személyekkel, ehhez azonban ismernünk kell azokat a pszichodinamikai változásokat, amelyek megjelennek az áldozatok mindennapi életvitelében.

Érték: Sok szó esik a szexuális erőszak elkövetőiről, ugyanakkor az áldozatokról nem elég. Jelen tanulmánnyal ahhoz próbál hozzájárulni a szerző, hogy az áldozatok pszichés dinamikáját is megismerjük, és igyekszik olyan

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 01. 26. Átdolgozás: 2024. 02. 02.
Elfogadás: 2024. 02. 08.

megfogalmazásokat tenni, amelyek felhasználhatók az egyes nyomozati cselekmények végrehajtása során.

Kulcsszavak: szexuális erőszak, nemierőszak-mítoszok, pszichotraumatológia, mentális zavarok

Abstract

Aim: Traumatic life events result in serious psychological dysfunctions in the life of the victims, which can often be fixed for a life-long period, result in a permanent loss of personality. This is especially true for victims of sexual violence. The memory of the abuse, the traumatic life event experienced, is fixed in the victims, and very often they try to overcome the horrors they experienced with inadequate coping mechanisms. At the same time, these events result in serious mental disorders and personality changes in them, for which both the investigative authorities and health professionals must be prepared. The purpose of this study is to review and summarize these psychotraumatic phenomena in order to know more about the victims of sexual violence, which knowledge will come in handy when working with them.

Methodology: Through a review of the literature and a case report, I present the main mental disorders that develop as a result of a traumatic life event.

Findings: Sexual violence is a serious trauma. Not only physical, but also psychological. Accordingly, we must treat traumatized persons carefully, but for this we must be aware of the psychodynamic changes that appear in the daily life of the victims.

Value: There is a lot of talk about the perpetrators of sexual violence, but not enough about the victims. With this study, I am trying to contribute to getting to know the psychological dynamics of the victims, and I am trying to come up with formulations that can be used during the execution of individual investigative actions.

Keywords: sexual violence, rape myths, psychotraumatology, mental disorders

Bevezetés

A szexuális erőszak témakörével foglalkozni sem kutatóként, sem gyakorlati szakemberként nem egyszerű feladat.

Az e témakörrel foglalkozók kiemelt szenzitivitása és maximális empátiája elengedhetetlen annak érdekében, hogy az erőszak sértettje – aki fokozott fizikai

és pszichikai brutalitást tapasztalt és egy szörnyű traumát élt át – minél kevésbé érezte a folyamatot, és ezáltal a szakembereket negatív előítélettel rendelkezőnek.

De nemcsak a szakemberek, hanem nagyon sok esetben a közélet, a közmédia is fokozott érzékenységgel kezeli az ilyen eseményeket, ugyanakkor sokszor találkozunk ennek ellenkezőjével is: a teljes közönnyel és apátiával, különösen akkor, amikor online tudósításokban egy-egy szalagcímmel találkozom össze. Ezek a fokozottan kitárulkozó, olykor a cselekmény részleteit is ismertető és bemutató „feltáró” cikkek sok esetben feszegetik a sértetté válás szenzitivitásának és magánjellegetének kérdését, a cikkhez kapcsolódó olvasói észrevételek és kommentek pedig kontrollálatlan érzésekkel, gondolatokkal, véleményekkel bombázzák az olvasót – és az áldozatot is –, amelyeket, valljuk be sok esetben nem könnyű végigolvasni. Főleg akkor nem, ha (korábbi) áldozatként áldozathibáztató bejegyzésekkel találkozunk az ember.

Az újságírás napjainkban is a társadalomra ható, a szocializációt irányító és befolyásoló erővel bír, ha pedig ezt nem a megfelelő keretben, nem a megfelelő kontextusban teszi, azzal ártani is képes – nemcsak az áldozatnak, hanem az elkövetőnek is. Az áldozathibáztatás még mindig bennünk él, és időről időre meg is jelenik a különböző fórumokon (Z. Papp, 2017), noha szerencsére egyre inkább háttérbe szorul.

Mindezek olyan tényezők, amelyekkel számolnunk kell akkor, ha szexuális erőszakos cselekményekkel kívánunk mélyebben foglalkozni.

Viktimizáció, áldozathibáztatás és nemierőszak-mítoszok

Ahogy arról egy korábbi publikációmban írtam (Erdélyi, 2022), a szexuális bűncselekmények áldozatainak vizsgálatakor, illetve a velük való együttműködés során, legyen az akár nyomozati munka (Szatmári, 2019; O’Donohue, 2021) vagy pszichoterápiás helyzet, fokozott szenzitivitással kell lennünk felénk. Nem véletlen, hogy a hatályban lévő büntetőeljárás törvényünk, a Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény az ilyen cselekmények áldozatait különleges bánásmódot igénylő sértettként azonosítja, és ennek megfelelően különleges jogrendet alakított ki számukra.

Mégis időről időre megjelentek olyan vélekedések (Malét-Szabó, 2020; Nagy, 2006), amelyek szerint bizonyos bűncselekmények esetében jól megragadható a viktimális veszélyeztetettség, és nem is kérdés, hogy bekövetkezik a kriminális aktus. Például egy benzinkúti dolgozó vagy egy taxisofőr nagyobb eséllyel válhat rablás áldozatává (Nagy, 2006), ahogyan egy nyitott táskával sétáló személyt is igen könnyen meglophatnak sétálás közben (Malét-Szabó, 2020).

Ezekkel a vélekedésekkel egyáltalán nem értek egyet. A bűnös cselekmény bekövetkeztéért nem az áldozat tehető felelőssé. Ez a két példa nagyon jól szemlélteti azt, amire általában a társadalom hajlamos: az áldozathibáztatás, amelyet Garai (2019) a másodlagos viktimizáció végtermékeként értelmez, és amelynek egyértelmű pszichés következményeként a később tárgyalt poszttraumatikus stressz zavart határozza meg. A másodlagos viktimizáció tekinthető rendszerhibának, hiszen a büntetőeljárás során megjelenő (jog)intézmények „követik el”. Ebbe beletartoznak az egészségügyi intézmények is, különösen akkor, ha sürgősségi orvosi vizsgálatra van szükség, például egy szexuális erőszak tárgyi bizonyítása okán. A vizsgálatokon való megjelenés, a vizsgálati eredmények, leletek kivárása, maga a kivizsgálása procedúrája, a kommunikációs stílus mind-mind magán hordozzák a másodlagos viktimizáció veszélyét (Campbell, 2006; Holmstrom & Burgess, 1987; Kingma, 1999). A viktimizációs kutatások kitérnek arra is, hogy a sértett családtagjai szintén ki vannak téve a másodlagos viktimizáció veszélyének, amit a büntetőeljárások nyomozati cselekményei váltanak ki, például az ismételt kihallgatások, szembesítések stb. (Fuller, 2016; Garai, 2019; Gekoski, Adler, & Gray, 2013). Én ezt kiegészíteném azzal a megállapítással, hogy a családtagok a harmadlagos viktimizációnak is ki vannak téve, hiszen rájuk is, mint ahogyan az áldozatra, hatással van a médiakommunikáció.

Az áldozathibáztatás jelensége generális, pedig nem kérdés, hogy egy bűncselekmény elkövetéséért pusztán maga az elkövető felelős mind büntetőjogi, mind morális-erkölcsi tekintetben. Mindezt nem lehet elégszer hangsúlyozni, már csak azért sem, mert az áldozathibáztatás nagyban befolyásolhatja a bűnüldöző szervek munkáját és az áldozat pszichés-mentális jólétét, állapotát (Malét-Szabó, 2020; Zafarzai & Amiri, 2021; Z. Papp, 2017). *„Egyrészt gátjává válhat annak, hogy a jövőbeni áldozatok beszámoljanak a velük történekről a megszegyenüléstől és a hibáztatástól való félelem miatt. Másrészt azon keresztül, hogy az egyén magát kezdi el okolni a vele történekrért – amivel egyben azt kezdi elhinni, tehetett volna azért, hogy elkerülje mindezt –, nagyon megnehezíti az áldozatok számára azt, hogy sikeresen megküzdjenek az őket ért sérelem hatására bennük kialakult fokozott stresszhelyzettel vagy súlyosabb esetben krízisállapottal”* (Malét-Szabó, 2020). Ezen a ponton fontos szerep hárul a társadalom tükröző szerepére. Az áldozattá vált személy ugyanis egészen addig nem tudja viselkedését reálisan megítélni, ameddig nem igazolódik az, hogy ő maga semmilyen úton-módon nem felelős a bűncselekmény elkövetéséért, az elkövetőt pedig semmi sem mentesítheti a felelősségre vonás alól (Herman, 2011). Ezt a visszaigazolást pedig a társadalom tagjainak kell magukra vállalniuk.

Akkor mégis vajon miért van az, hogy egy szexuális abúzus áldozatának esetenként nagyobb felelősséget tulajdonít a társadalom, mint egy rablás

elszenvedőjének? Erre a kérdésre igyekeznek választ találni az úgynevezett nemierőszak-mítoszok.

A szexuális abúzus komoly pszichotraumaként kezelendő. Azt, hogy az áldozat milyen eredményességgel dolgozza fel a vele történeteket, alkalmazza-e az adaptív és a kevésbé adaptív megküzdési technikákat és dolgozik-e rezilienciáján (mentális ellenálló képességén), nagyban befolyásolják a társadalom szexuális erőszakkal kapcsolatos reprezentációi. A tapasztalat azt mutatja, hogy ezek a reprezentációk elsődlegesen negatív töltetűek, melyek forrása lehet információhiány és a sztereotipikus világnézet (Nyúl, Ferenczy, Kende, & Szabó, 2018). Ebből táplálkoznak a nemierőszak-mítoszok is, amik a nemi erőszakkal, és főként a cselekmények áldozataival kapcsolatos attitűdünket alakítják.

A nemierőszak-mítoszok

A nemierőszak-mítoszok legelőször az 1970-es években kerültek reflektorfénybe (Nyúl et al., 2018; Parti, Szabó, & Virág, 2016), melyben nagy szerepe volt az akkor felerősödő egyes feminista mozgalmaknak.

A nemierőszak-mítoszok *„olyan attitűdök és hiedelmek, melyek általában hamisak, de széles körben és hosszú időn keresztül fenntartottak, és a férfiak nők elleni szexuális agressziójának tagadását vagy igazolását szolgálják. Minél jobban egyetért valaki a nemierőszak-mítoszokkal, annál kevésbé hajlandó segítséget nyújtani az áldozatoknak. Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy nemi erőszakot nem csak férfiak követhetnek el, és nem csak nők lehetnek áldozatok”* (Nyúl et al., 2018). Ezt támasztják alá Drexler és Somogyvári (2015a, 2015b) tanulmányai is, melyekben női szexuális bűnelkövetők karakterisztikáját és tipológiai rendszerét vizsgálták.

Giczi és Gregor (2017) egy megtörtént, nagy sajtónyilvánosságot kapó egyetemi szexuális erőszak esetén keresztül vizsgálta az egyetemi hallgatók attitűdjét. Összesen 40 hallgatóval készítettek félig strukturált kvalitatív interjúkat, mely során a bevont személyek explorációjában egyaránt megjelentek az elkövetést elítélő attitűd mellett a racionalizáló, az áldozathibáztató és magát az elkövetést is megkérdőjelező narrációk. A szerzők meglátása szerint kutatások állnak rendelkezésre arra vonatkozólag, hogy a szexuális erőszakos eseteket relativizáló és az áldozatot hibáztató nézetek – mint az nemierőszak-mítoszok – szoros együttjárást mutatnak a szexista attitűdökkel. *„A nemierőszak-mítoszok tehát úgy járulnak hozzá a nemek közötti egyenlőtlen társadalmi viszonyok fenntartásához, hogy egyrészt elfedjék, másrészt viszont igazolják a nők elleni, férfiak által kifejtett szexuális agressziót”* (Giczi & Gregor, 2017).

Korábbi attitűdvizsgálatok úgy találták, hogy sokan úgy vélik, a szexuális abúzusból származó trauma kisebb mértékű akkor, ha az áldozat szexuálisan tapasztalt (Ward, 1995), ahogyan akkor is, ha az elkövető és az áldozat között ismeretségi viszony áll fenn (Bridges, 1991; Koss, Dinero, Seibel, & Cox, 1988). Az ismeretségi viszony pedig minél közelebbi, minél szorosabb, annál inkább megjelenik az áldozathibáztatás (Ben-David & Schneider, 2005). Egyes kutatási eredmények szerint a szexuális tapasztalattal rendelkező áldozatnak nagyobb felelősséget tulajdonítanak a nemi erőszak megvalósulása kapcsán, mint a szexuálisan kevésbé tapasztalt áldozatnak, valamint a bántalmazás során fizikailag vagy mentálisan súlyosan sérült, traumatizálódott áldozatnak (Kanekar & Nazareth, 1988).

Ahogy azonban arra Parti és munkatársai rámutatnak (2016), több okból is kifolyólag nehéz a nemierőszak-mítoszok prevalenciáját vizsgálni. Az egyik, hogy ezeknek a kutatásoknak döntő többsége az Egyesült Államokhoz kötődik, a kutatások közreműködői pedig rendszerint diákok, egyetemi hallgatók köréből kerülnek ki. A másik, hogy a kutatások során nincs egy egzak, állandó kérdőív, minden esetben más és más eszközt használtak. Ezen két ok miatt az eredmények általánosítása hiba lenne.

Annyi azonban megállapítható, hogy a nemierőszak-mítoszok társadalmilag széles körben elterjedtek, ennek mértéke azonban országoként és kultúráként eltérő.

Ward (1995) kutatásában 15 ország lakosságának attitűdjét vizsgálta, mely során arra a megállapításra jutott, hogy ugyan a nemierőszak-mítoszok minden vizsgált országban jelen vannak, eltérések figyelhetők meg a nyugati és a keleti országok között. Amíg az Egyesült Királyságban és Németországban a kitöltők kis mértékben (18%-ban és 20,9%-ban) vélekednek a nemierőszak-mítoszoknak megfelelően, addig a keleti országok lakossága, úgy mint Malajzia (51,6%), India (40,6%) vagy Zimbabwe (39,8%), sokkal inkább vélekedik a nemierőszak-mítoszoknak megfelelően. Ward szerint a mítoszoknak megfelelő gondolkodás azokra az országokra lehet inkább jellemző, ahol magas az analfabéták aránya, valamint a nők számára kedvezőtlen hatalmi viszonyrendszerek állnak fenn.

A hazai kutatási eredmények arról számolnak be, hogy a nemierőszak-mítoszok kapcsán leginkább egy áldozathibáztató attitűd jelenik meg, valamint az a vélekedés, hogy a szexuális erőszak mögött leggyakrabban a szex utáni erős vágy jelenik meg mint motivációs tényező (Nyúl et al., 2018).

Egy másik hazai kutatás (Parti et al., 2016) során közel 7000 fő került megkérdezésre. A megkérdezettek 44%-a nyilatkozott úgy, hogy korábban már vált áldozattá valamilyen bűncselekmény elkövetése során, míg 22% valamilyen

erőszakos bűncselekmény, 15% pedig kifejezetten szexuális erőszak áldozata volt. A válaszolók 86%-a szerint a szexuális erőszakot az uralkodás utáni vágy motiválja, míg a válaszadók harmada hiszi azt, hogy az elkövető:

- elmebeteg vagy kóros személyiségű (35,5%);
- szexuális késztetési felett nem tudja megtartani a kontrollt (37%);
- az áldozatot súlyosan bántalmazza (35,5%);
- a szexuális abúzust valamilyen szer vagy alkohol hatása alatt követi el (27%).

A válaszadók egyöntetűen elítélik azokat az eseteket, amikor a cselekmény sértettjei gyermekkorúak. „*Megnyugtató, hogy a válaszolók 43,5 százaléka szerint az áldozat sem viselkedésével, sem öltözködésével nem adhat indokot a cselekmény elkövetésére, ám 41 százalékuk még így is azt gondolja, hogy a csábító viselkedés, 35 százalékuk, hogy a kihívó öltözködés, 29 százalékuk, hogy a flörtölés, és 25 százalékuk, hogy az áldozat ittas, bódult állapota közrehozhat az erőszak megvalósításában, azaz provokálhatja az elkövetőt*” (Parti et al., 2016).

Láthatjuk tehát, hogy az áldozathibáztatás jelensége összetett kérdéskör, amely azonban komoly következményekkel jár. Kutatók például úgy találták, hogy azok az áldozatok, akik elfogadják a nemierőszak-mitoszokat, sokszor nincsenek tisztában azzal, hogy mi történt velük – ami magyarázhatja az alacsony feljelentési arányt –, valamint a mítoszok elfogadása növeli az önértékelési problémákat, magukban hordozza az újraviktimizálódás veszélyét, valamint növeli a büntudat előfordulását (Miller, Markman, & Handley, 2007; Peterson & Muehlenhard, 2004). Mindezt szem előtt kell tartanunk akkor, amikor sajtóban, nyilvános fórumon nemi erőszakról folytatunk diskurzust. Nem szabad, hogy a téves megítélések következtében téves dinamika alakuljon ki, és a következtetések negatív irányba torzítsák egy igen komoly offenzív cselekmény – nemcsak társadalmi – megítélését. Ha ezt sikerül meglépnünk, talán a szexuális erőszak cselekmények látenciája sem lesz ilyen magas (Korinek, 2020). Ha pedig továbbfűzzük, illetve szükségét érezzük kibontani az egyik iménti gondolatot, miszerint a szexuális bántalmazás komoly pszichotrauma, máris eljutottunk a következő bekezdéshez, és ahhoz a témához, ami a tanulmány gerincét adja.

Mi a (pszicho)trauma?

Mielőtt azonban rátérnénk arra, hogy a szexuális erőszak és abúzus következményeit taglaljuk, fontos bevezetnünk a trauma fogalmát és a kapcsolódó pszichés mechanizmusokat.

Az első ilyen hatásmechanizmus a stressz és a stresszre adott adaptív válaszkészség. A stressz nem más, mint olyan kihívások összessége, amely kibilenti az egyént az adaptív, jól működő környezetéből, és aktivitásra és alkalmazkodásra készíti őt (Selye, 1983). Ahogyan azt Malét-Szabó Erika ezzel kapcsolatban megjegyzi (2020), a sértetteknek, legyen szó bármilyen bűncselekményről, rendszerint olyan eseménnyel kell megküzdeniük, amelynek eredményes feldolgozása és internalizálása több esetben meghaladja képességeiket. Ilyenkor a sértettek fokozott stresszhelyzetet élnek át (Atkinson, Atkinson, Smith, & Bem, 1999), amelynek közös jellemzője, hogy a cselekmény a sértettek által befolyásolhatatlan, megjósolhatatlan, a történések pedig próbára teszik képességeiket. Ahhoz azonban, hogy az átételeket követően ismét minden visszakerüljön a hétköznapi medrébe, adaptív megküzdési stratégiák megléte szükséges, amelyhez sok esetben krízisintervenciók folyamat segíti hozzá a sértetteket.

A kialakuló traumatikus események szinte minden esetben krízisállapotként kezelendők. Ezekben az esetekben az egyénnek nem állnak rendelkezésére olyan külső vagy belső erőforrások, amelyeket mozgósítva eredményesen tudna alkalmazkodni a fokozott stresszhelyzetet eredményező traumatikus külső ingerekhez, ez pedig szükségállapotot generál (Caplan, 1964). Ezeknek a krízisállapotoknak számos, szabad szemmel, laikusok által is pontosan detektálható jele van (Bakó, 2004; Malét-Szabó, 2020). Ezekben a helyzetekben általában a traumatikus eseményt átélt személy figyelme erősen fókuszált és beszűkült, amiből nehezen kimozdítható, nehezen terelhető. A tapasztaltakat és a rendelkezésére álló információkat nem tudja rendszerezni, érzelmeit nehezen kontrollálja, ami miatt gyakran agresszív. Ha a traumatikus életesemények pszichés státuszát igyekszünk összegezni, akkor valószínűleg arról íránk, hogy a traumát átélt egyén tudata jelentősen beszűkült, figyelme nehezen felkelhető-terelhető, sem auto-, sem allopszichésen nem orientált, mentális fékjei fellazultak, hangulata pedig alacsony fekvésű, depresszív színezettel.

Ahogy azt látjuk, ezek a krízisállapotok, legyen az akár 1-es típusú akcidentális krízis, akár 2-es típusú, hosszabb ideig fennálló krízis vagy traumatizáció (Hajduska-Dér, 2019; Kuritárné Szabó, 2015), jelentősen megnehezítik az egyén mindennapi életvitelét, és a fentiekén túl további komoly károkat okoznak nemcsak személyiségében és mentális állapotában, hanem életének minden színterén. A traumatikus események osztályozásának másik szempontja – szemben a fenti 1-es és 2-es típusú traumatizációval –, hogy a trauma kollektív, amely sok embert érint egyidőben, vagy imperszonális, vagyis nem ember által elkövetett, esetlegesen interperszonális, személyközi traumatizáció (Kuritárné Szabó, 2015; Pohárnok & Lénárd, 2015).

De végeredményben akkor mi is a trauma? A trauma gyűjtőfogalom (Kerekes, 2015), ami magába foglalja azokat az eseményeket, amelyek súlyosan fenyegetik és veszélyeztetik az egyén testi-lelki integritását.

Meglátásom szerint Bánfalvi Attila (2015) meghatározása foglalja össze lényegretörően a trauma lényegét: „*a lelki trauma [...] őrizi a fizikai traumából származó eredet nyomát, ti. úgy tánik fel, mintha fizikai sérülés lenne, csak nem a testet, hanem a lelket érinti*”. Ennél szemléletesebben nem is lehetne leírni a trauma meghatározását. Ugyanakkor fontosnak látom kiegészíteni azzal, hogy a fizikai trauma nem minden esetben kell, hogy pontosan azonosítható legyen. Arra gondolok, hogy lehetnek olyan szituációk, amelyeket a benne lévő személyek félreértelmeznek, másként interpretálnak, és a cselekményt, noha az nem destruktív természetű, mégis annak élik meg. Az ebből származó emléklenyomatok pedig pont úgy magukon hordozzák a traumatikus elemeket, mint a konkrét fizikai traumák.

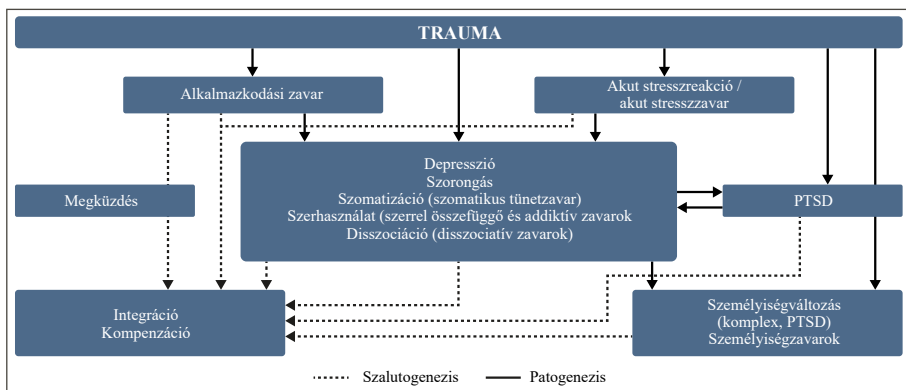
Egy másik meghatározás szerint (APA, 2000, id. Kocsis-Bogár, 2015) a traumák olyan események, amelyek során a személy a saját és mások életének, testi-lelki épségének és integritásának fenyegetését és destrukcióját éli meg, ezzel egy időben pedig tehetetlenségérzetet és erőteljes szorongást él át.

Herman (2011) úgy látja, a traumatikus események meghaladják a traumát átélt személy mindennapi alkalmazkodási képességeit. „*Ennek pedig az az oka, hogy olyan élethelyzetekről van szó, amikor az egyén testi-lelki integritása súlyosan fenyegetett, a személy a helyzetben szélsőségesen kiszolgáltatott és kontrollvesztett*” (Pohárnok & Lénárd, 2015).

Az 1. számú ábra a trauma komplex pszichodinamikáját szemlélteti.

1. számú ábra

A traumatikus események lehetséges kimenetelei

Forrás. Flatten, 2005, id. Kerekes, 2015.

Amint látjuk, a traumatikus esemény szinte minden alkalommal komoly pszichés funkcióvesztést eredményez, a viszonylag enyhe intenzitású alkalmazkodási zavartól kezdve a komoly, egész életen át tartóan fennmaradó, negatív személyiségváltozásokig. A trauma kezelése éppen ebből kifolyólag komoly kihívás, ezért komplex kezelése szükséges. Ha a trauma elfojtásra kerül, és a beteg nem tudja integrálni a traumatikus emlékeket, „szétesik”, dekompenzálódik, és disszociatív állapot alakulhat ki nála, így a gyógyulás nagyon hosszú időbe telik majd. Traumát követően a cél az eredményes megküzdés és az átéltek sikeres integrációja, hogy a beteg visszatérhessen a korábban jól megszokott életébe, ami ennek ellenére sem lesz már ugyanaz.

A szexuális bántalmazás bio-pszicho-szociális következményei

Sokan talán bele sem gondolnak abba, hogy a szexuális erőszak cselekmények nem pusztán pszichés traumákkal járnak együtt, hanem komoly organikus megbetegedéseket és szociális-gazdasági következményeket eredményeznek.

A túlélők esetében nagyon gyakran felmerül gasztrointesztinális és kardiovaszkuláris megbetegedés, különösen hypertonia és tachycardia, obesitas, szexuális úton terjedő nemi megbetegedések, nem kívánt terhesség, valamint alvászavar (Nyúl et al., 2018). Ugyancsak gyakori organikus következmény az iszkémiás szívbetegség, a májbetegség, az autoimmun megbetegedések (Kósa, 2015).

Az organikus megbetegedéseken túl jelentősek a szexuális erőszakot követő pszichés funkcióvesztések is, amelyeket itt csak röviden, a pszichotraumatológiával összefüggésben prezentálok, a részletes patopszichológiai mechanizmusok ismertetésétől eltekintek.

A túlélők esetében szinte a teljes mentális zavar repertoár megtalálható: gyakran azonosítanak poszttraumatikus stressz zavart, depressziót, és gyakrabban számolnak be kóros alkoholfogyasztásról és önsértő magatartásokról (Nyúl et al., 2018; van der Kolk, Roth, Pelcovitz, Sunday, & Spinazzola, 2005; Zafarzai & Amiri, 2021), szexuális diszfunkciókról. A gyermekáldozatok esetében a kutatások szeparációs szorongást, fóbiát, PTSD-t, ADHD-t és oppozíciós zavart, bipoláris affektív zavart, magatartászavart, továbbá reaktív kötődési zavart azonosítottak (Ackerman, Newton, McPherson, Jones, & Dykman, 1998; Spinazzola et al., 2005). Jelentős a szuicid veszélyeztetettség is: a behatolással járó cselekményeket átél gyermekek körében a depresszió esélyhányadosa 8,1, míg az öngyilkossági kísérlet aránya 11,8 a nem bántalmazott gyermekekhez képest (Fergusson, Horwood, & Lynskey, 1996; Fergusson, Horwood, & Woodward, 2000). Kuritárné Szabó & Merza (2017) kutatási beszámolójukban arról írnak, hogy „*a depressziós epizód élettartam-prevalenciája a szexuálisan*

bántalmazottak körében háromszor-ötször magasabb a nem bántalmazottakhoz képest, de ha a szexuális traumatizáció fogalmát leszűkítjük a legsúlyosabb, behatolással járó bántalmazásformákra, a depresszió kialakulásának esélye az áldozatokban nyolcszorosra nő. [...] Az öngyilkossági kísérletek esélye négy-szeres, behatolással járó esetekben majdnem tizenkétszeres [...]; az alvászavarok esélye pedig a szexuálisan bántalmazottak körében tizenhatszorosra a nem bántalmazottakhoz képest” (Kuritárné Szabó & Merza, 2017).

A borderline személyiség

A korai gyermekkori (szexuális) traumatizáció a borderline személyiségszerkezet kialakulását és megszilárdulását is eredményezheti. A borderline betegek közel 80%-a számol be traumáról, illetve a paranoid személyiségzavarban szenvedők körében is nagyon magas a traumatogén kóreredet (Golier et al., 2003; Kuritárné Szabó, 2015). A borderline beteg viselkedése sokszor önsértő magatartással, szuicid intenciókkal színezett, esetében pszichoaktív-szer-használat vagy viselkedéses addikció veszélye is fennáll. Mindez a koragyermekkori traumatizáció végterméke (Herold, 2017; Kuritárné Szabó & Merza, 2017; Osváth, 2017; Soloff, Lynch, Kelly, Malone, & Mann, 2006). A borderline személyiségzavarral diagnosztizált betegek körében szignifikánsan gyakoribb a korai életkorban kezdődő (Westen, Ludolph, Misle, Ruffins, & Block, 1990), behatolással járó intrafamiliaris abúzus és az ismétlődő viktimizáció (Figueroa, Silk, Huth, & Luhr 1997; Merza, Papp, & Kuritárné Szabó, 2015; McLean & Gallop, 2003; Silk, Lee, Hill, & Lohr, 1995; Zanarini et al., 2002). A Merza Katalinék által végzett kutatásban (2015) a borderline betegek 86%-a számolt be tizennyolc éves koruk alatt átélt érzelmi és fizikai elhanyagolásról, míg a válaszadók 56%-a számolt be szexuális abúzusról.

Poszttraumatikus stressz-zavar

A traumatikus események kapcsán szítnén megjelenő és a legtöbbet kutatott pszichés zavar a poszttraumatikus stressz-zavar, röviden PTSD (World Health Organization, 2022; Haller, 2020; Hárدي, Kroó, & Kéri, 2021; Zafarzaí & Amiri, 2021), ami valamilyen súlyos traumatogén eseményt követően alakul ki, például háború, természeti katasztrófa, közlekedési baleset. Szexuális bántalmazást követő prevalenciája magasabb, mint 50% (Kuritárné Szabó, 2015; Martényi, 2000). A klinikai pszichológiában használt klasszifikációs rendszerek pontosan deskriptálják a PTSD tünettanát, amely ezáltal nagy segítséget nyújt mind

a kutatók, mind a terapeuták számára. Egyik legnyomasztóbb tünete a kontrollálhatatlan emlékbetörés, amikor a beteg nemcsak, hogy visszaemlékezik a traumatikus eseményre, hanem újraéli azt, amely újraéléshez ugyanazok az intruzív érzések és érzelmek társulnak, mint a PTSD-t kiváltó eseményhez (Ehlers, Hackmann, & Michael, 2004; Hajduska-Dér, 2019; Kerekes, 2015; Perczel-Forintos, 2010). Ezek az újraélések a társas környezet számára bizarr szituációk, amely visszajelzések (Kocsis-Bogár, 2015) jelentős mértékben visszavetik a beteg medikalizációban való részvételét.

A PTSD az utóbbi évek során végzett traumakutatások egyik központi témakörévé vált (Frommberger, Angenendt, & Berger, 2014; Garai, 2019; Lysaker & La Rocco, 2008; Subica, Claypoole, & Wylie, 2011), amelynek köszönhetően ma már sokat tudunk etiológiájáról, epidemiológiájáról és pszichoterápiás lehetőségeiről is.

A disszociáció élménye

A legújabb pszichotraumatológiai kutatások a disszociáció szerepét és jelentőségét hangsúlyozzák (Kuritárné Szabó, 2015; Morrison, Frame, & Larkin, 2003; Startup, 1999; van der Hart, Nijenhuis, & Steele, 2006) mint a trauma-spektrumzavarok közös metszéspontját és a legfontosabb patomechanizmusok egyikét. Tünetcsoportjai az identitás, az emlékezet és az adaptív viselkedéses válaszgátlása, integrált működésének megváltoztatása. Kapcsolódása a traumatikus eseményekhez abban keresendő, hogy a „*disszociáció – mint énvédő mechanizmus – megóvjaa az egyént a számára megterhelő külső körülményektől és megkíméli az elviselhetetlennek érzett belső feszültségektől*” (Osváth, 2021).

A személyiség három struktúrális disszociációját különböztetjük meg. Az elsődleges struktúrális disszociáció a PTSD tüneteként jelenik meg, és szervezi a látszólag normális személyiséget (Apparently Normal Personality – ANP), amely a traumatizált személy mindennapos életvezetéséért felelős, illetve moderálja az érzelmi személyiségrészt (Emotional Personality – EP), amely a traumatogén emlékeket tárolja. A másodlagos és harmadlagos struktúrális szinten már jóval összetettebb, komplex disszociációs állapotokkal találkozunk. A másodlagos szintre továbbra is az ANP működése érvényes, azonban az EP ezen a szinten már a traumára reflektáló megküzdési akciótervek és további mentális tartalmak hordozását is magába foglalja. A harmadlagos struktúrális szinten pedig már olyan nagy mértékben diverz és inkoherens személyiséggel találkozunk, amit már nem képes a struktúra egyben tartani, így a személyiség több ANP-re és több EP-re hasad szét, ami végeredményben disszociatív személyiségzavarhoz

vezet. Ezek a „leszakadt” személyiségrészek hol kifejelett, hol pedig kezdetlegesebb „*saját szelférettel és ágenciaérzettel rendelkeznek. Mindegyiknek saját emlékei, sajátos korlátozott látásmódja, viselkedéskészlete, védekezési módja és kötődési jellemzői vannak*” (Kuritárné Szabó, 2015). A pszichoterápia feladata ezeknek az elkülönült, disszociálódott személyiségrészeknek az integrációja, amely a beteg ismételt adaptív működéséhez vezet. Noha a disszociáció hallatán legelőször annak klinikai aspektusai jutnak eszünkbe, nem elfelejtendő az sem, hogy az egészséges, hétköznapi emberek is naponta többször élnek át disszociatív állapotokat – ezek rendszerint álmodozások, a figyelem elkalandozása, amik segítik kreatív, új nézőpontok kialakítását (Kerekes, 2015).

Skizofrénia-spektrumzavar

Kevésbé gondolnánk, de a skizofrénia-spektrumzavar és egyéb pszichotikus kórképek kialakulásában is jelentős a bántalmazás és a traumatizáció szerepe, különösen akkor, ha a bántalmazás az áldozat 12. életéve előtt történt, a bántalmazó pedig az édesanya volt (Fisher et al., 2010; Kocsis-Bogár & Perczel-Forintos, 2014; Perczel-Forintos & Kocsis-Bogár, 2015; Stanton, Denietolis, Goodwin, & Dvir, 2020). A skizofrénia-spektrumzavar és az azzal élők általában kriminalizációnak vannak kitéve, hiszen alapvetően a zavar kapcsán az erőszakos viselkedéssel és bűnelkövetéssel való kapcsolatát vizsgálják a kutatók (Bellavics, 2019; Halmi, 2017). Ugyanakkor számos korai kutatás is igazolta, hogy összefüggés áll fenn a hanghallások és az esetleges hallucinatorikus élmények és a traumatizáció között (Honig et al., 1998; Lysaker, Meyer, Evans, Clements, & Marks, 2001; Romme & Escher, 1989). Egy 2011-ben közzétett tanulmány (Arseneault et al., 2011) 2232 család nyomán követésének eredményéről számolt be. E szerint a kutatók a családok életét a gyermekek 5 és 12 éves kora között követték figyelemmel; azok a gyerekek pedig, akik elmondásuk szerint felnőtt- vagy kortársbántalmazás áldozataivá váltak, lényegesen gyakrabban számoltak be pszichotikus állapotokról. Steel és munkatársai (2009) kutatási eredményei rámutattak arra, hogy egészséges, de magas szkizotípia pontszámmal rendelkező személyek hatszor gyakrabban számoltak be fizikai, és négyszer gyakrabban szexuális jellegű bántalmazásról.

Egy fiatal fiú esete

A kutatók (Farkas, Erdős, Jelencsics, Pogonyi, & Sófi, 2022) egy fiatal fiú esetét mutatták be, aki 2021 szeptemberében került felvételre a Heim Pál Országos

Gyermekgyógyászati Intézet Gyermek és Serdülő Pszichiátriai Osztályára. A fiatal fiú hosszú évekig szexuális kizsákmányolás áldozata volt, ezalatt az idő alatt pedig személyisége az átélt traumák hatására jelentősen megváltozott. Familiáris anamnézisében gondterhelt szülői kapcsolatot tártak fel, édesanyja prostituáltként dolgozott, szűkebb családja pedig a fiút is prostitúciós tevékenység végzésére kényszerítette. Az exploráció során több traumatikus eseményt azonosítottak, köztük azt is, hogy egy alkalommal két bátyja és azok barátai kihasználták bódult állapotát megkötözték, és szexuálisan bántalmazták. A pszichodiagnosztika számos pszichés diszfunkciót tárt fel, amelyek komplex poszttraumatikus stresszszavar fennállására utaltak: flashbackek, váratlan emléketörések, súlyos bántalmazásból származó pszichotraumák, szuicid intenciók, parancshallucinációk. Kezelése gyógyszeres terápiával egészült ki, amelyre jól reagált, azóta már osztályos ellátást sem igényel.

Ez az eset jól összegzi mindazokat a pszichopatológiai következményeket és állapotokat, amelyekről az előzőekben írtam. Jelen vannak a PTSD klasszikus tünetei, a pszichotikus állapotokra jellemző hallucinációs élmények és az öngyilkossági szándék is, ami így gyakorlatilag kirajzolja a komplex PTSD tünettanát. Az ilyen pszichotraumák nehezen gyógyulnak, de látjuk, hogy megfelelő segítséggel enyhíthetők az áldozat tünetei, egyúttal lelki sebei.

Összegzés

A fentiek után nem kérdés, hogy a szexuális erőszak komoly és összetett következményekkel jár a sértettek életében. A szexuális erőszak áldozatai nagyon gyakran kiszorulnak a társadalom peremterületeire, izolálódnak és idővel lemorzsolódnak. Ennek az elszigetelődésnek azonban az alapja az a belső frusztráció, megalázottság és a stigmatizációtól való félelem, amelyeket például a fentebb tárgyalt nemierőszak-mítoszok gerjesztenek, illetve amelyek megfékezésében ezen mítoszok legyőzése játszik kulcsszerepet. Igazoltnak látom azt is, hogy miért kell a szexuális erőszakos bűncselekmények empirikus vizsgálatával, kutatásával, feltérképezésével foglalkoznunk. Mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy az ilyen cselekmények minél hamarabb felderítésre kerüljenek, az áldozatok pedig megtalálhassák lelki békéjüket. Ehhez azonban az kell, hogy olyan eljárások, módszerek, nyomozástámogató lehetőségek álljanak rendelkezésre, amelyek illeszkednek a szexuális erőszak szövevényes dinamikájához. Az egészségügyi ellátórendszer nagyban hozzájárul a pszichotraumák kezeléséhez, és szerencsére itt is, ahogyan a büntetőeljárásban is, megvannak azok a módszerek, amelyek segítik a traumatikus élmények feldolgozását.

Szerencsére egyre több olyan szervezet is képviseli magát, amely az áldozatok mentális jó- és jóllétéért tesz, és a nyomozó hatóság is egyre felkészültebb az ilyen cselekmények sértettjeinek kezelésére. Márcsak a társadalom áldozathibáztató attitűdjét kell mérsékelnünk, ami egy szép feladat.

Felhasznált irodalom

- Ackerman, P. T., Newton, J. E. O., McPherson, W. B., Jones, J. G., & Dykman, R. A. (1998). Prevalence of post traumatic stress disorder and other psychiatric diagnoses in three groups of abused children. *Child Abuse and Neglect*, 22(8), 759–774. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(98\)00062-3](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(98)00062-3)
- Arseneault, L., Cannon, M., Fisher, H. L., Polanczyk, G., Moffitt, T. E., & Casp, A. (2011). Childhood trauma and children's emerging psychotic symptoms: A genetically sensitive longitudinal cohort study. *American Journal of Psychiatry*, 168(1), 65–72. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2010.10040567>
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., & Bem, D. J. (1999). *Pszichológia*. Osiris Kiadó.
- Bakó T. (2004). *Verem mélyén – Könyv a krízisről*. Sorsfordító könyvek I. Psycho Art.
- Bánfalvi A. (2015). Abúzus, trauma, értelem. In Kuritárné Szabó I., & Tisljár-Szabó E. (Szerk.), *Újgy szerettem volna, ha nem bántottak volna... A családon belüli gyermekkori traumatizáció: élelet és terápia* (pp. 75–88). Oriold és Társai Kiadó.
- Bellavics M. Zs. (2019). Az emberölés és a skizofrénia összefüggései a klinikai profilalkotás tükrében. In Baráth N. E., & Mezei J. (Szerk.), *Rendészet–Tudomány–Aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével. Konferenciakötet* (pp. 24–30). DOSZ Rendészettudományi Osztálya.
- Ben-David, S. & Schneider, O. (2005). Rape perceptions, gender role attitudes, and victim-perpetrator acquaintance. *Sex Roles*, 53(5–6), 385–399. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-6761-4>
- Bridges, J. S. (1991). Perceptions of date rape and stranger rape: A difference in sex role expectations and rape-supportive beliefs. *Sex Roles*, 24(5), 291–307. <https://doi.org/10.1007/BF00288303>
- Campbell, R. (2006). Rape survivors' experiences with the legal and medical systems: Do rape victim advocates make a difference? *Violence Against Women*, 12(1), 30–45. <https://doi.org/10.1177/1077801205277539>
- Caplan, G. (1964). *Principles of preventive psychiatry*. Basic Book Ltd.
- Drexler B. & Somogyvári M. (2015a). Női szexuális bűnelkövetők I. – Éléleti keretek, tipológiák. *Börtönügyi Szemle*, 34(3), 28–42.
- Drexler B., & Somogyvári M. (2015b). Női szexuális bűnelkövetők II. – Alapadatok, leíró statisztikák. *Börtönügyi Szemle*, 34(4), 1–21.
- Ehlers, A., Hackmann, A., & Michael, T. (2004). Intrusive re-experiencing in post-traumatic stress disorder: Phenomenology, theory, and therapy. *Memory*, 12(4), 403–415. <http://dx.doi.org/10.1080/09658210444000025>

- Erdélyi Á. (2022). Kriminálisztikai pszichológia: Hogyan segíthet a pszichológia a bűnüldözésben? *Belügyi Szemle*, 70(5), 1025–1038. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.5.8>
- Farkas J., Erdős S., Jelencsics R. D., Pogonyi K., & Sófi Gy. (2022). Egy fiatal viktimizálódása és kriminalizál(ód)ása. In *Zárás és nyitás – Erőforrások, reakciók és megküzdés a változások idején. Konferenciakötet* (pp. 57–57). MAGYIPETT.
- Fergusson, D. M., Horwood, L. J., & Woodward, L. J. (2000). The stability of child abuse reports: A longitudinal study of the reporting behavior of young adults. *Psychological Medicine*, 30(3), 529–544. <https://doi.org/10.1017/s0033291799002111>
- Fergusson, D. M., Horwood, L., & Lynskey, M. (1996). Childhood sexual abuse and psychiatric disorder in young adulthood, II: Psychiatric outcomes of childhood sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35, 1365–1374. <https://doi.org/10.1097/00004583-199610000-00024>
- Figueroa, E. F., Silk, K. R., Huth, A., & Luhr, N. E. (1997). History of childhood sexual abuse and general psychopathology. *Comprehensive Psychiatry*, 38(1), 23–30. [https://doi.org/10.1016/S0010-440X\(97\)90049-3](https://doi.org/10.1016/S0010-440X(97)90049-3)
- Fisher, H. L., Jones, P. B., Fearon, P., Craig, T. K., Dazzan, P., & Morgan, K. (2010). The varying impact of type, timing and frequency of exposure to childhood adversity on its association with adult psychotic disorder. *Psychological Medicine*, 40(12), 1967–1978. <https://doi.org/10.1017/s0033291710000231>
- Flatten, G. (2005). Posttraumatische Belastungsstörungen (PTSD). In Egle, U. T., Hoffmann, S. O., & Joraschky, P. (Szerk.), *Sexueller Missbrauch, Misshandlung, Vernachlässigung: Erkennung, Therapie und Prävention der Folgen früher Stresserfahrungen* (pp. 297–315). Schattauer GmbH.
- Frommberger, U., Angenendt, J., & Berger, M. (2014). Posttraumatische Belastungsstörung – eine diagnostische und therapeutische Herausforderung. *Deutsches Ärzteblatt*, 11(5), 59–66.
- Fuller, G. (2016). Non-offending parents as secondary victims of child sexual assault. *Trends & Issues in Crime and Criminal Justice*, 500, 1–7. <https://doi.org/10.52922/ti158270>
- Garai N. (2019). Ismételt és másodlagos viktimizációs kutatások a kriminológia területén. *Themis*, 1, 22–55.
- Gekoski, A., Adler, J. R., & Gray, J. M. (2013). Interviewing women bereaved by homicide: Reports of secondary victimization by the criminal justice system. *International Review of Victimology*, 19(3), 307–329. <https://doi.org/10.1177/0269758013494136>
- Giczi J., & Gregor A. (2017). „Az erőszaktevő hibája, de...” – Diákok egy egyetemi nemi erőszakról. In Parti K. (Szerk.), *Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Kutatások a szexuális erőszakról* (pp. 57–86). Országos Kriminológiai Intézet.
- Golier, J. A., Yehuda, R., Briener, L. M., Mitropoulou, V., New, S. A., Schmeidler, J., Silverman, J. M., & Siever, L. J. (2003). The relationship of borderline personality disorder to posttraumatic stress disorder and traumatic events. *American Journal of Psychiatry*, 160, 2018–2024. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.160.11.2018>

- Hajduska-Dér N. (2019). Krízisintervenció a gyakorlatban – az öngyilkosság krízise. A klinikai szakpszichológus szerepe a krízisosztályon. In Kapitány-Fővény M., Koncz Zs., & Vargas S. K. (Szerk.), *Klinikai szakpszichológia a gyakorlatban. Útirányok* (pp. 25–48). Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Haller J. (2020). Kriminálpszichiátria és a bűnelkövetők tipológiája. In Haller J. (Szerk.), *Rendészeti pszichológia* (pp. 13–72). Dialóg Campus Kiadó.
- Halmi T. (2017). Szkizofrén pszichózisok és erőszakos viselkedés: etiológiai és terápiás kérdések preventív nézőpontból. *Doktori (PhD) disszertáció*. Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Klinikai Idegtudományok Doktori Iskola.
- Hárdi L., Kroó A., & Kéri Sz. (2021). Traumával és stresszrel összefüggő zavarok. In Németh A., Füredi J., Lazár J., & Somlai Zs. (Szerk.), *A pszichiátria magyar kézikönyve. 6. átdolgozott és bővített kiadás* (pp. 307–312). Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Herman, J. L. (2011). *Trauma és gyógyulás*. Háttér Kiadó – Kávét Kiadó – NANE Egyesület.
- Herold R. (2017). Mentalizáció és személyiségzavar. In Tényi T. (Szerk.), *Személyiségzavarok – klinikum és kutatás* (pp. 73–114). Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Holmstrom, L. L. & Burgess, A. (1987). *The victim of rape*. Transaction Books.
- Honig, A., Romme, M. A., Ensink, B. J., Escher, S. D., Pennings, M. H., & deVries, M. W. (1998). Auditory hallucinations: Comparison between patients and nonpatients. *Journal of Nervous and Mental Diseases*, 184(10), 646–651. <https://doi.org/10.1097/00005053-199810000-00009>
- Kanekar, S. & Nazareth, A. M. (1988). Attributed rape victim's fault as a function of her attractiveness, physical hurt and emotional disturbance. *Social Behavior*, 3(1), 37–40.
- Kerekes Zs. (2015). A poszttraumás stressz. In Kiss E. Cs., & Sz. Makó H. (Szerk.), *Gyász, krízis, trauma és a megküzdés lélektana* (pp. 248–275). Pannónia Könyvek.
- Kingma, J. (1999). Repeat victimization of victims of violence. A retrospective study from a hospital emergency department for the period 1971–1995. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(1), 79–90. <https://doi.org/10.1177/088626099014001005>
- Kocsis-Bogár K. (2015). A szkizofrénia spektrum és a traumatikus életesemények összefüggései. *Doktori (PhD) disszertáció*. Semmelweis Egyetem Mentális Egészségtudományok Doktori Iskola.
- Kocsis-Bogár, K. & Perczel-Forintos, D. (2014). The relevance of traumatic life events in schizophrenia spectrum disorders. *Clinical Neuroscience*, 67(9–10), 301–308.
- Korinek L. (2020). Látens bűnözés. In Barabás A. T. (Szerk.), *Alkalmazott kriminológia* (pp. 369–376). Dialóg Campus Kiadó.
- Koss, M. P., Dinero, T. E., Seibel, C. A., & Cox, S. L. (1988). Stranger and acquaintance rape: Are there differences in the victim's experience? *Psychology of Women Quarterly*, 12(1), 1–24. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1988.tb00924.x>
- Kósa K. (2015). A gyermekkori traumatizáció hatásai a felnőttkori egészségi állapotra. In Kuritárné Szabó I., & Tisljár-Szabó E. (Szerk.), *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna... A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia* (pp. 139–166). Oriold és Társai Kiadó.

- Kuritárné Szabó I. (2015). A gyermekkori családon belüli traumatizáció és következményei. In Kuritárné Szabó I., & Tisljár-Szabó E. (Szerk.), *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna... A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia* (pp. 13–52). Oriold és Társai Kiadó.
- Kuritárné Szabó I. & Merza K. (2017). A szexuális bántalmazás és a borderline tünetprofil összefüggései. In Parti K. (Szerk.), *Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Kutatások a szexuális erőszakról* (pp. 89–127). Országos Kriminológiai Intézet.
- Lysaker, P. H. & LaRocco, V. A. (2008). The prevalence and correlates of trauma-related symptoms in schizophrenia spectrum disorder. *Comprehensive Psychiatry*, 49(4), 330–334. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2007.12.003>
- Lysaker, P. H., Meyer, P., Evans, J., Clements, C., & Marks, K. (2001). Childhood sexual trauma and psychosocial functioning in adults with schizophrenia. *Psychiatric Services*, 52(11), 1485–1488. <https://doi.org/10.1176/appi.ps.52.11.1485>
- Malét-Szabó E. (2020). Viktimológia. In Haller J. (Szerk.), *Rendészeti pszichológia* (pp. 73–110). Dialóg Campus Kiadó.
- Martényi F. (2000). A poszttraumas stressz-betegség. Tünetek, neurobiológia és gyógyszeres terápiák. *Psychiatry Hungarica*, 15(3), 276–293.
- McLean, L. M. & Gallop, R. (2003). Implications of childhood sexual abuse for adult borderline personality disorder and complex posttraumatic stress disorder. *American Journal of Psychiatry*, 160(2), 369–371. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.160.2.369>
- Merza K., Papp G., & Kuritárné Szabó I. (2015). Borderline személyiségzavar és gyermekkori traumatizáció. In Kuritárné Szabó I., & Tisljár-Szabó E. (Szerk.), *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna... A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia* (pp. 167–184). Oriold és Társai Kiadó.
- Miller, A. K., Markman, K. D., & Handley, I. M. (2007). Self-blame among sexual-assault victims prospectively predicts revictimization: A perceived sociolegal context model of risk. *Basic and Applied Social Psychology*, 29(2), 129–136. <https://doi.org/10.1080/01973530701331585>
- Morrison, A. P., Frame, L., & Larkin, W. (2003). Relationship between trauma and psychosis: Review and integration. *British Journal of Clinical Psychology*, 42(Pt. 4), 331–353. <https://doi.org/10.1348/014466503322528892>
- Nagy L. T. (2006). Az erőszakos bűnözés. In Gönczöl K., Kerezi K., Korinek L., & Lévay M. (Szerk.), *Kriminológia-Szakkriminológia* (pp. 355–375). CompLex Kiadó.
- Nyúl B., Ferenczy D., Kende A., & Szabó M. (2018). A Nemierőszak-mítoszok Elfogadása Skála (NEMES) magyar adaptációja. *Alkalmazott Pszichológia*, 18(1), 115–135. <https://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2018.1.115>
- O'Donohue, W. (2021). A forensic interview protocol for adult sexual assault: Content validity and consumer acceptability. *International Journal of Psychology & Psychological Therapy*, 21(1), 133–147.
- Parti K., Szabó J., & Virág Gy. (2016). A média azt üzente... Szexuális erőszakkal kapcsolatos ismeretek, vélemények és attitűdök vizsgálata egy médiakampány kapcsán. *Médiakutató*, 16(2), 7–24.

- Perczel-Forintos D. (2010). A poszttraumás stressz zavar kognitív viselkedésterápiája. In Perczel-Forintos D., & Mórotz K. (Szerk.), *Kognitív viselkedésterápia* (pp. 417–437). Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Perczel-Forintos D. & Kocsis-Bogár K. (2015). Traumatikus életesemények a szkizofrén pszichózisok hátterében. In Kuritárné Szabó I., & Tisljár-Szabó E. (Szerk.), *Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna... A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia* (pp. 185–202). Oriold és Társai Kiadó.
- Peterson, Z. & Muehlenhard, C. L. (2004). Was it rape? The function of women's rape myth acceptance and definitions of sex in labeling their own experiences. *Sex Roles, 51*(3–4), 129–144. <https://doi.org/10.1023/B:SERS.0000037758.95376.00>
- Pohárnok M. & Lénárd K. (2015). A trauma lélektana. In Kiss E. Cs., & Sz. Makó H. (Szerk.), *Gyász, krízis, trauma és a megküzdés lélektana* (pp. 221–234). Pannónia Könyvek.
- Romme, M. & Escher, A. (1989). Hearing voices. *Schizophrenia Bulletin, 15*, 209–216. <https://doi.org/10.1093/schbul/15.2.209>
- Selye J. (1983). *Stressz distressz nélkül*. Akadémia Kiadó.
- Silk, K. R., Lee, S. P., Hill, E. M., & Lohr, N. E. (1995). Borderline personality disorder symptoms and severity of sexual abuse. *American Journal of Psychiatry, 152*(7), 1059–1064. <https://doi.org/10.1176/ajp.152.7.1059>
- Soloff, P. H., Lynch, K. G., Kelly, T. M., Malone, K. M., & Mann, J. J. (2006). Characteristics of suicide attempts of patients with major depressive episode and borderline personality disorder: A comparative study. *American Journal of Psychiatry, 157*(4), 601–608. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.157.4.601>
- Spinazzola, J., Ford, J. D., Zucker, M., van der Kolk, B. A., Silva, S., & Smith, S. F. (2005). Survey evaluates complex trauma exposure, outcome, and intervention among children and adolescents. *Psychiatric Annals, 35*(5), 433–439. <https://doi.org/10.3928/00485713-20050501-09>
- Stanton, K. J., Denietolis, B., Goodwin, B. J., & Dvir, Y. (2020). Childhood trauma and psychosis: An updated review. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America, 29*(1), 115–129. <https://doi.org/10.1016/j.chc.2019.08.004>
- Startup, M. (1999). Schizotypy, dissociative experiences and childhood abuse: Relationships among self-report measures. *British Journal of Clinical Psychology, 38*(4), 333–344. <https://doi.org/10.1348/014466599162908>
- Steel, C., Marzillier, S., Fearon, P., & Ruddle, A. (2009). Childhood abuse and schizotypal personality. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 44*(11), 917–923. <https://doi.org/10.1007/s00127-009-0038-0>
- Subica, A. M., Claypoole, K. H., & Wylie, A. M. (2011). PTSD's mediation of the relationships between trauma, depression, substance abuse, mental health, and physical health in individuals with severe mental illness: Evaluating a comprehensive model. *Schizophrenia Research, 136*(1–3), 104–109. <https://doi.org/10.1016/j.schres.2011.10.018>

- Szatmári A. (2019). A különleges bánásmódot igénylő sértettek meghallgatásának bűnüldözési lehetőségei és tapasztalatai a rendőrségi eljárásokban. In Gaál Gy., & Hautzinger Z. (Szerk.), *A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői* (pp. 181–189). Pécsi Határőr Tudományos Közlemények.
- van der Hart, O., Nijenhuis, E. R. S., & Steele, K. (2006). *The haunted self: Structural dissociation and the treatment of chronic traumatization*. W. W. Norton & Company.
- van der Kolk, B. A., Roth, S., Pelcovitz, D., Sunday, S., & Spinazzola, J. (2005). The empirical foundation of a complex adaptation to trauma. *Journal of Traumatic Stress, 18*(5), 389–399. <https://doi.org/10.1002/jts.20047>
- Ward, C. A. (1995). *Attitudes towards rape: Feminist and social psychological perspectives*. SAGE Publications Ltd.
- Westen, D., Ludolph, P., Misle, B., Ruffins, S., & Block, J. (1990). Physical and sexual abuse in adolescent girls with borderline personality disorder. *American Journal of Orthopsychiatry, 60*(1), 55–66. <https://doi.org/10.1037/h0079175>
- World Health Organization. (2022). *Betegségek nemzetközi osztályozása, 11. kiadás*. World Health Organization.
- Zanarini, M. C., Yong, L., Frankenburg, F. R., Hennen, J., Reich, D. B., Marino, M. F., & Vujanovic, A. A. (2002). Severity of reported childhood sexual abuse and its relationship to severity of borderline psychopathology and psychosocial impairment among borderline inpatients. *Journal of Nervous and Mental Disease, 190*(6), 381–387. <https://doi.org/10.1097/00005053-200206000-00006>
- Zafarzi, I. & Amiri, A. (2021). Clinical and psychological consequences of sexual assault. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 11*(1), 433–440. <https://doi.org/10.6007/IJARBS/v11-i1/8525>
- Z. Papp Zs. (2017). Az áldozathibáztatás pszichológiai magyarázatai – A kontroll szerepe az áldozatsegítésben. *Alkalmazott Pszichológia, 17*(1), 77–97. <https://doi.org/10.17627/ALK-PSZICH.2017.1.77>

Alkalmazott jogszabály

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Erdélyi Á. (2025). Az erőszakos szexuális bűncselekmények pszichotraumatológiája. *Belügyi Szemle, 73*(1), 63–83. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v73.i1.pp63-83>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Erdélyi Ákos, aki az erdelyi.akos@stud.uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

A tevékenységirányítási központokban dolgozók újszerű képzési lehetőségei a lengyel tapasztalatok alapján

Innovative training opportunities for workers in operations management centers based on Polish experience

Mátyás Szabolcs

Dr. PhD, habil. egyetemi docens,
rendőr őrmagy
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
matyas.szabolcs@uni-nke.hu

Hablicsek Nikoletta

Dr., főosztályvezető, rendőr ezredes
Országos Rendőr-főkapitányság,
Rendészeti Főigazgatóság
hablicsekn@ork-police.hu

Gárdonyi Gergely

Dr. PhD, egyetemi docens
Széchenyi István Egyetem,
Deák Ferenc Állam- és
Jogtudományi Kar
gardonyigergely@gmail.com

Absztrakt

Cél: A rendészet területe megköveteli az új kihívásokra történő gyors választást és a technikai innovációk használatát. A tanulmány szerzőinek többsége a lengyelországi Szczytnoi Rendőrákadémián töltött el egy hetet, amelynek során megismerkedtek egy olyan szimulációs szoftverrel, amely a tevékenységirányító központokban dolgozók meglévő készségeit fejleszti virtuális rendszerkörnyezetben. Jelen tanulmány ennek bemutatását célozza a hazai szakmai közönség számára.

Módszertan: A tapasztalatok megosztása a megtekintett külföldi rendszer működésének bemutatásával, és egyúttal a hazai gyakorlat áttekintésével történik.

Megállapítások: Olyan javaslatokat tartalmaz, amelyek a hasznos tapasztalatokból kiindulva a hazai szakemberképzés megújítását célozzák. A képzés elméleti és gyakorlati ismeretek átadását is feltételezi.

Érték: Hazánkban ez két szervezet együttműködésével hatékonyan megvalósítható, a lengyel technológia és a kapcsolódó képzési metodika pedig – felsővezetői igény esetén – a magyar képzési rendszerbe beépíthető.

Kulcsszavak: TIK, tevékenységirányítás, lengyel rendőrség, Szczytno

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2024. 02. 01. Átdolgozás: 2024. 02. 09.
Elfogadás: 2024. 02. 14.

Abstract

Aim: The field of law enforcement requires a quick response to new challenges and the use of technical innovations. Most of the authors of the study spent a week at the Police Academy in Szczytno, Poland, during which they learned about a simulation software that improves the existing skills of those working in operations management centers in a virtual system environment. This study aims to present this to the domestic professional audience.

Methodology: The experience is shared by presenting the operation of the foreign system visited and at the same time by reviewing the domestic practice.

Findings: It contains proposals that, based on useful experiences, are aimed at renewing domestic professional training. The training also assumes the transfer of theoretical and practical knowledge.

Value: In our country, this can be effectively implemented with the cooperation of two organizations, and the Polish technology and the related training methodology can be incorporated into the Hungarian training system if required by top management.

Keywords: TIK, operations management, polish police, Szczytno

Magyarország segélyhívásfogadási rendszere

Magyarországon a segélyhívások fogadásának rendszere és ezzel egyidejűleg a rendőrség ügyeleti szolgálata 2013–2014-ben teljesen átalakult.

A rendőrség szervezetében 2013-ban a segélyhívások fogadása céljából megalakult két hívásfogadó központ Miskolcon és Szombathelyen, ahol polgári személyek fogadják a hívásokat. Fő feladatuk a hívások gyors fogadása és kezelése. Egy meghatározott protokoll alapján, a *Hívásfogadó Rendszer* elnevezésű informatikai alkalmazás segítségével előszűrik és kezelik a hívásokat. A cél, hogy a készenléti szervek ügyeletes és műveletirányítói szakembereihez csak azok a segélyhívások jussanak el, amelyek ténylegesen valamelyik készenléti szerv (rendőrség, mentőszolgálat, katasztrófavédelem) beavatkozását igénylik.

Az új segélyhívásfogadási rendszer 2014. március 13-ai működése óta 2023. december 31-ig a hívásfogadó központok munkatársai összesen 45 674 417 hívást kezeltek, amelynek mindösszesen 31,18%-a minősült tényleges segélyhívásnak.¹

¹ Az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Ügyeleti Főosztály által – a Hívásfogadó Rendszer alapján – szolgáltatott adat.

Jelenleg Magyarországon egységes segélyhívó rendszer működik. Függetlenül attól, hogy a bajban lévő személy a 112-es egységes európai, vagy a 104-es, 105-ös, 107-es nemzeti segélyhívószámot hívja, az az egyik hívásfogadó központban fog csörögni. Ezen kívül lehetőség van – főképpen a fogyatékkal élő emberek jogainak biztosítása érdekében – rövid szöveges üzenet (SMS) ingyenes küldésére, illetve a *112 SOS Hallássérülteknek* mobilalkalmazására is. Fentiekén kívül Magyarországon működik még a gépjárműbe épített automatikus segélyhívó rendszer (E-call) is, amelynek jelzései szintén a hívásfogadó központokba érkeznek.

A hívásfogadók munkáját segítik és gyorsítják a mobiltelefonokhoz érkező poligon, illetve AML információk, amelyek a pontos helymeghatározást biztosítják. Vezetékes telefonhívás esetén az előfizető neve és pontos címe, nyilvános telefonfülkéből indított segélyhívás esetén a fülke pontos címe áll automatikusan a hívásfogadó rendelkezésére.

A hívásfogadók kiválasztása szigorú protokoll alapján történik. Szigorú egészségügyi, pszichológiai szűréseken, alkalmassági vizsgálatokon kell részt venniük. Fontos, hogy jó kommunikációs és konfliktuskezelési készségekkel rendelkezzenek, határozottak, ugyanakkor empatikusak legyenek. Képzésükben mindhárom készenléti szerv szakemberei aktívan részt vesznek, nem csak a tényleges munkavégzés megkezdése előtt, a későbbiek során is. Teljesítményüket az osztályvezetők folyamatosan értékeli egyrészt a hívásfogadó rendszer segítségével, másrészt a csoportvezetők és műszakvezetők ellenőrzései, tapasztalatai alapján. A hívásfogadók munkájával járó stressz feldolgozását mindkét hívásfogadó központban főállású pszichológus is segíti.

A rendőrség ügyeleti szolgálata

A segélyhívások rendszerének megváltozása a rendőrség ügyeleti szolgálatának teljes átalakítását is eredményezte. 2013-ban a rendőrkapitányságokon működő önálló állandó ügyeleti szolgálatok megszüntetésre kerültek, vármegyénként (a vármegyeszékhelyeken) és a fővárosban (Budapesten) már csupán egy összevont ügyeleti szolgálat működik tevékenységirányítási központ néven.

A hús tevékenységirányítási központ – természetesen a helyi sajátosságokat figyelembe véve – egységes elvárások mentén, közel azonosan működik. Ugyanolyan felszereltséggel rendelkeznek, ugyanazokat az informatikai alkalmazásokat használják. Szakmai irányításukat az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Ügyeleti Főosztály látja el.

Fő feladataik: a hívásfogadó központokból érkező, rendőrség hatáskörébe tartozó és az adott vármegyei rendőr-főkapitányság illetékességi területén történt

segélyhívást megalapozó esemény teljes körű kezelése; az adott vármegye (beleértve a rendőrkapitányságok) közterületi – és esetenként egyéb – állományának irányítása; jelentési kötelezettség teljesítése a vezetők, illetve a felelős ügyeleti szolgálat felé; illetve kapcsolattartás az együttműködő- és társszervek azonos szintű ügyeleti szolgálataival.

A tevékenységirányítási központban dolgoznak tisztii besorolású ügyeletvezetők, főügyeletesek és tiszthelyettesi besorolású ügyeletesek. Munkájukat leginkább a Robotzsaru Tevékenységirányítási Rendszere segíti. A térképi felületen minden GPS-jeladóval felszerelt szolgálati gépjármű és kézi EDR (Egységes Digitális Rádiótávközlő Rendszer) készülék látható. Színekkel jelölve látja az ügyeletes, hogy az adott rendőri egység milyen státuszban van (küldésben van, szabad, munkaközi szünetét tölti stb.). Az egység ikonjára kattintva láthatóvá válik, hogy az egység milyen feladatokat lát el, milyen eligazítást kapott, milyen eszközökkel és – a legújabb fejlesztés alapján az is – hogy az adott rendőr milyen személyi kompetenciákkal rendelkezik.

A bejelentések kezelését és az állomány irányítását a Robotzsaru Tevékenységirányítási Rendszerének hasznos funkcióin (például POI rétegek, terület-, távolságmérés, egyes eseménytípusokhoz tartozó intézkedési protokollok, különböző riasztási funkciók, előzménykutatás stb.) kívül egyéb informatikai alkalmazások, illetve rendszerekhez (VÉDA, NÚSZ kamerák), adatbázisokhoz, nyilvántartásokhoz történő hozzáférési jogosultság is biztosítja.

A közterületi állománnyal történő kapcsolattartás EDR-en, illetve NOVA mobil eszközök segítségével történik. A mobil eszközök használata azért is hasznos, mert – több más funkció mellett – alkalmas hang-, kép-, és videofelvétel azonnali megosztására, illetve működik a rendőrség által kifejlesztett NOVA ZÓNA Chat alkalmazás, amely egy védett környezetben biztosítja a gyors és torzulásmentes információcserét és kommunikációt.

A tevékenységirányítási központok biztosítják a rendőrség folyamatos, 24 órás működését, amelyhez elengedhetetlen a megfelelő hatáskörök biztosítása. Az ügyeletvezetők hivatali időn túl a vármegyei rendőrfőkapitányok, míg az ügyeletesek a városi rendőrkapitányok meghatározott jogkörében járnak el.

A magyar tevékenységirányítók képzése

A tevékenységirányítási központokban szolgálatot ellátóknak többéves (ügyeletes minimum négy, főügyeletes nyolc, ügyeletvezető: 12 év) szakmai tapasztalattal, megfelelő elméleti és gyakorlati tudással kel rendelkezniük.²

2 A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény alapján.

Az ORFK Ügyeleti Főosztály és a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ közösen szervezi a két hét időtartamú „TIK ügyeletes szaktanfolyamot”, amely nélkül nem lehet a tevékenységirányítási központban szolgálatot ellátni. Ezen kívül az ügyeletvezetőnek rendészeti szakvizsgával is rendelkeznie kell.³

A tevékenységirányítási központokban szolgálatot ellátó összes munkatársnak ötévenként egy egyhetes, úgynevezett „ügyeletesi ismeretmegújító” továbbképzésen kell részt vennie.

A munkatársak gyakorlati ismereteinek fenntartására és továbbfejlesztésére a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ és az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Ügyeleti Főosztály munkatársai Dunakeszin egy úgynevezett Törzsvezetési és TIK gyakorlópontot hoztak létre 2018-ban. Itt lehetőség van arra, hogy az Ügyeleti Főosztály szervezésében és vezetésével a hívásfogadó és a tevékenységirányítási központok a különböző rendkívüli (megtörtént vagy kitalált) események kezelését gyakorolják a valósághoz hasonló körülmények szimulálásával. Az oktatóponton szervezett rendkívüli eseménykezelési tréningek nagyon hasznosnak bizonyultak és az állomány körében is népszerűek.

Mind a hívásfogadók, mind pedig az ügyeletesek körében nagyon fontosak a folyamatos képzések, oktatások az elméleti és a gyakorlati tudás szinten tartás és fokozása érdekében.

A lengyel szoftver kifejlesztését elősegítő tényezők⁴

A lengyel rendvédelmi szervek azzal a problémával szembesültek, hogy a tevékenységirányítási központokban dolgozó rendőrök időnként olyan nehezen megoldható feladatokkal találják szemben magukat, amikkel korábban nem vagy csak elvétve találkoztak. Olyan események következhetnek be, amelyek megoldásában korábban nem vettek részt. Ennek kezelésére egy számítógépes programot fejlesztettek ki, amelyek szimulációs rendszerkörnyezetben generálnak a mindennapi rendőri munka során is bekövetkező eseményeket. A képzés során ezeket a felmerülő helyzeteket és problémákat kell sikeresen megoldaniuk a Szczytnoi Rendőrakadémia által szervezett tanfolyamon részt vevőknek.

3 Az ügyeletesek képesítési követelményeit a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatok ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokat és a betöltésükhöz szükséges követelményeket a 30/2015. (VI. 16.) BM rendelet, valamint a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény határozza meg.

4 A lengyel oktatási rendszert érintő fejezetek Jarosław Kamiński – Justyna Jurczak – Rafał Jakubczyk (2020) által írt cikk gondolatainak felhasználásával és fordításával készültek.

Az elmúlt néhány évtized politikai és a biztonságpolitikai változásai tették szükségessé a szoftver kifejlesztését, mivel olyan események bekövetkezése valószínűsíthető, amelyek korábban ismeretlenek voltak, így azokra felkészülni sem lehetett az eddig rendőri gyakorlat során (például terrorcselekmény, migrációs helyzet).

Az újszerű képzési forma lehetővé teszi az alternatív, korábban nem alkalmazott megoldások szimulációs környezetben való alkalmazását. A szoftver próba-verziójának üzembehelyezése egy időbe esett a 2012-es labdarúgó Európa-bajnoksággal, amely nagy segítséget jelentett a lengyel rendvédelmi szervezetek számára a sporteseményre való felkészülésben. A labdarúgó EB-t követően, a szoftver a lengyel rendőrákadémiára került (2013).

A projekt a Szczytnoi Rendőrákadémia és egy IT cég együttműködésében valósult meg. A szoftver mesterséges intelligenciát használ, és a nyílt forráskódú OpenSceneGraph 3D-s grafikai programot alkalmazza.

A lengyel képzési rendszer

A rendészeti képzési rendszer innovatív fejlesztése és a nemzetközi jó gyakorlatok átvétele rendkívül fontos minden ország rendvédelmi szerve számára. A lengyel példa is jól mutatja, hogy nem kell a tengerentúlra utazni azért, hogy „jó gyakorlatot” találjunk. Néhány száz kilométerre hazánktól is meg lehet találni az innovatív, újszerű és a legmodernebb képzési technikát, amelynek adaptálása nagy előnyökkel járhat a magyar rendvédelmi képzésben is.

A képzést a Szczytnoi Rendőrákadémia a vajdaságok TIK-es vezetőivel közösen dolgozta ki. A szimulációs labor vezetője egy közel három évtizedes rendőri múlttal rendelkező, korábban a tevékenységirányítás területén dolgozó rendőrtiszt. A lengyel rendőrség elsősorban a tisztai állomány képzésére fejlesztette ki a „krízis szimulátort”. Ők ugyanis azok, akiknek krízishelyzetekben dönteniük kell. Nekik kell a döntéseket meghozni és nekik kell együttműködni a társszervekkel (például katasztrófavédelem, mentőszolgálat).

A képzésre gyakorlati szakemberek érkeznek, akik maguk is ezen a területen dolgoznak, így nem a hagyományos értelemben vett oktatás folyik az oktatók és „diákok” között, hanem inkább egyfajta szakmai konzultáció. A kéthetes szimulációs tréning két részből áll, melyen a munkaállomások korlátozott száma miatt egyszerre húsz rendőr tud részt venni. A tanfolyamon részt vevőknek egy héten keresztül elméleti ismereteket oktatnak, a második héten pedig gyakorlati jellegű képzés folyik. Az elméleti képzés keretén belül a szoftver és az elektronikus eszközök használatát sajátítják el, a gyakorlati képzés hetében

pedig szimulációs környezetben a parancsnoki intézkedéseket gyakorolják. A második hét végén vizsgát tesznek a hallgatók, amiről oklevelet kapnak. Ennek során egy konkrét gyakorlati feladatot kapnak a vizsgán részt vevők, melyet sikeresen kell megoldaniuk. A vizsga során a hallgató folyamatosan konzultálhat az oktatóval, vagyis nem egy hagyományos értelemben vett vizsgát kell érteni a kéthetes kurzus záró aktusán.

A lengyel Rendőrségi intézkedések válsághelyzetekben nevű szoftver a gyakorlatban

A lengyel fejlesztésű szoftver magyar fordításban a *Rendőrségi intézkedések válsághelyzetekben* nevet viseli (lengyelül: *działania Policji w sytuacjach kryzysowych*). Maga a szoftver azokat az eszközöt kínálja fel a virtuális rendszerkörnyezetben, mint ami a gyakorlati munka során is rendelkezésére áll a parancsnokoknak, vagy felhasználható lenne (például szolgálati gépjármű, szolgálati ló és kutya, helikopter, csapaterő, társszervek bevonása – katasztrófavédelem, mentőszolgálat). A szoftver nem kínálja bővebb tárházát a bevethető eszközöknek, viszont azonnal elérhetők azok az eszközök, amik a valóságban csak lassabban lennének hozzáférhetőek (például helikopter, szolgálati ló). A szimulátor használatakor tehát a legmodernebb technika alkalmazására is lehetőség nyílik a parancsnoki munka során. A képzés során ugyanazok a kommunikációs eszközök állnak a rendelkezésére, mint a való életben (például telefon, számítógép, EDR rádió), vagyis semmivel sem másabb a képzés helyszíne, mint egy valódi tevékenységirányítási központ.

A szoftver akár 10 000 fős tömeget is tud szimulálni, a parancsnok pedig 1000 rendőrt tud bevetni. A parancsnok utasításokat ad és kapcsolatban marad a beosztottakkal (telefon vagy egyéb kommunikációs eszköz). Egy időben három személy, a parancsnok és két beosztott is használhatja a szoftvert. Ezen személyeknek a parancsnok utasításokat adhat, aminek eredményét valós időben látja a monitoron keresztül.

A szoftveren egyelőre csak Varsó van megjelenítve, de a szoftver fejlesztői tervezik más lengyel nagyvárosok térbeli megjelenítését is. Elsősorban azon településeket, ahonnan a hallgatók érkeznek. Mivel jelenleg csak Varsó 3D-s látképe érhető el, így a fővárosban bekövetkező eseményeket tudják csak szimulálni. Az utcaképek teljesen megegyeznek a valóságban lévő utcaképpel, a szoftver által felkínált térfigyelő kamerákon pedig ugyanaz látható, mint a valóságban. Egyes középületeknek és kiemelt fontosságú objektumoknak a belső része is látható (például stadion, miniszterelnöki hivatal), így modellezni lehet egy ilyen irányú támadást is.

A 3D-s felületen elviekben bármilyen esemény megjeleníthető. A tanulók elsősorban azon események parancsnoki irányítását gyakorolják, amelyeknél az életben nagy a hibalehetőség és nagy a sérülésveszély. Ilyen események többek között a labdarúgó szurkolók rendbontása, terrortámadás, robbantás, tömegrendezvény, természeti katasztrófák, balesetek, börtönlázadás, veszélyes anyag közterületre kerülése (például gázszivárgás, veszélyes folyadék kiömlése), spontán tüntetés.

A krízisszimulátor használata nem válik unalmassá vagy rutinszerűvé a tanulók számára, mivel a szoftver algoritmusai mindig újfajta intézkedési környezetet generálnak, így a parancsnokok újfajta kihívásokkal találják szemben magukat. A moduláris felépítésű program pedig lehetővé teszi, hogy a képzés szintjének és a feladatot végrehajtó személy személyes képességeinek, szakmai tapasztalatának megfelelő feladatot adjon. Vagyis lehetőség van arra, hogy az egymásra épülő moduláris szintek teljesítése során a parancsnok a virtuális környezetben egyre nehezebb feladatokkal birkózzon meg. Ezzel kapcsolatban Kamiński és szerzőtársai (2020) példaként megemlítik, hogy Lengyelországban a tömegagresszióknak öt szintjét különböztetik meg, amely a szoftveren is beállítható. Ha valaki nagyobb gyakorlattal rendelkezik, akkor magasabb fokozatú szituációs feladatot kell megoldania, így a gyakorlás nem válik monotonná és rutinszerűvé.

A valós környezetben a tömegben mindig vannak hangadók és vezéregyenységek. Ezekkel a személyekkel ugyancsak nehezíthető a virtuális térben történő intézkedés. Sőt, többféle pánikeseménnyel is nehezíthető az intézkedés (például robbanás).

A fentiek alapján is jól érzékelhető, hogy a virtuális térben minden olyan szituációval találkozunk a gyakorló parancsnok, mint amivel a valós élethelyzetben is. Vagy ahogy a szoftver fejlesztői a krízisszimulátorral kapcsolatban szlogenként mondják: „*Valós tréning egy virtuális környezetben.*”

Javaslatok

A fentiek alapján a szerzők javasolják egy, a Szczytnoi Rendőrákadémián alkalmazott szoftver kifejlesztését és bevezetését a hazai képzési rendszerbe. A szoftver kifejlesztésére elsődlegesen az IdomSoft Kft.-t javasolt felkérni, akiknek már van tapasztaltuk más rendészeti szoftverek kifejlesztésében is. A lengyel szoftver tapasztalatainak a felhasználásával a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának érintett oktatói, az ORFK és vármegyei tevékenységirányításban részt vevő vezetők bevonásával javasolt az új típusú szoftver

kifejlesztése. Az elméleti képzést a Nemzeti Közszerológati Egyetemen lehet célszerű megvalósítani, a gyakorlatit pedig a rendészeti képzési szerv gyakorlópontjain. A szerzők álláspontja szerint a szoftver nemcsak a tevékenységirányítás területén dolgozók esetében használható, mivel az a tisztii és a tiszthelyettesi hallgatói képzésben, a határvédelemben, a bűnügyi és közrendvédelmi állomány képzésében is felhasználható. A fejlesztés során érdemes háromdimenziós tér kialakítására törekedni, úgy, hogy VR-szemüveg is alkalmazható legyen. Ennek használata nyilvánvalóan kismértékben növeli ugyan a fejlesztési költségeket, azonban a megelevenedő szituációk életszerűbbek lesznek, az intézkedési környezet valóságosabb lesz, az intézkedési helyzetek száma ilyen módon gyakorlatilag végtelen számban előállítható, a technológia pedig a fiatalabb korosztály számára ismerős környezetben válik elsajátíthatóvá.

Elsőként a főváros, majd ezt követően a vármegyeszékhelyek egyes városrészeinek 3D-s megjelenítése javasolt, illetve azon helyeké, amelyek rendészeti szempontból relevánsak lehetnek (például Hősök tere, mogyoródi Hungaroring, Balaton egyes térségei, frekvenciált turisztikai desztinációk).

Utópisztikusnak tűnhet, azonban a szerzők a jövőben akár még egy vizsgázási és záróvizsgázási szituációban is elképzelhetőnek tartják, hogy a hallgató bemutatja azt a bizottság számára, hogy egy virtuális rendszerkörnyezetben hogyan tud intézkedni, és mely mozzanatokat tartja fontosnak és miként kivitelezné azokat.

Összegzés

A tanulmány bemutatta a hazai tevékenységirányítás főbb tevékenységi körét és struktúráját. Ezt követően a tevékenységirányítás területén dolgozók képzési rendszere lett ismertetve. A tanulmány megállapította, hogy a területen dolgozók esetében a képzés rendkívül sokrétű és az itt dolgozók nagy szakmai tapasztalattal rendelkeznek. Ezután a lengyel rendőrség által kifejlesztett és a Szczytnoi Rendőrákadémián működtetett „krízisszimulátor” került részletesen bemutatásra, amely lehetővé teszi a lengyel rendőrök számára, hogy az eredetihez hasonló szituációkban olyan parancsnoki intézkedéseket hajtsanak végre, amellyel a mindennapi rendőri munka során elvétve találkoznak. Mint arról Kamiński és szerzőtársai (2020) beszámoltak, a krízisszimulátor javítja a parancsnoki képességeket, megfigyelhető a parancsnok munkája krízis helyzetben, felfedhetők a vezetési és irányítási hibák, ellenőrizhető a parancsnokok együttműködési készsége. A szoftvernek az egyik legfőbb erénye, hogy olyan eseményekre is felkészíti a „diákokat”, amivel nem biztos, hogy találkoztak

már a korábbi munkájuk során, viszont egy ilyen cselekmény bekövetkeztékor tudni kell reagálniuk rá.

A szerzők megállapították, hogy a magyar rendőrségen a lengyelhez hasonló szimulátor nem működik, annak kifejlesztése és a rendészeti továbbképzésbe történő bevonása javíthatná a tevékenységirányításban dolgozók reagálóképességét. A tevékenységirányítás mellett egyéb területeket is megjelöltek, ahol véleményük szerint egy interaktív rendészeti szoftver sikerrel lenne alkalmazható.

Felhasznált irodalom

Kamiński, J., Jurczak, J., & Jakubczyk, R. (2020). Simulator of police actions in crisis situations as an application of an intelligent decision support system in the process of improving Polish police actions. *Internal Security, Special Issue*, 137–145. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.1578>

Alkalmazott jogszabályok

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

30/2015. (VI. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Mátyás Sz., Hablicsek N., & Gárdonyi G. (2025). A tevékenységirányítási központokban dolgozók újszerű képzési lehetőségei a lengyel tapasztalatok alapján. *Belügyi Szemle*, 73(1), 85–95. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v73.i1.pp85-95>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Máttyás Szabolcs, aki a matyas.szabolcs@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

A bűnösség megítélésének szubjektív oldala, ahogy azt 1925-ben a későbbi első magyar kriminalisztikai tanszék vezetője, dr. Unger Jenő értelmezte¹

The subjective side of judging guilt, as interpreted in 1925 by the later head of the first Hungarian department of criminalistics, Dr. Jenő Unger

Sidló Mariann

doktorandusz, óraadó tanár
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
Sola Scriptura Teológiai Főiskola

Absztrakt

Cél: Egy százéves kriminálpszichológiai-jogi kuriózum, az 1925-ben dr. Unger Jenő tollából *A Rend* hasábjain megjelent *Elfogult bűnösök* című tanulmány és utóéletének ismertetése.

Módszertan: A cikk szerzője korabeli dokumentumok és újságcikkek segítségével, az elemzett írás szerzőjének rövid bemutatása után ismerteti dr. Unger Jenő írását. Felvázolja a tanulmány keletkezésének szakmai előzményeit, mint például a bűnösség megállapításának jelentőségét, a rendőrség 1919-es államosításának okát, ezáltal kontextusba helyezve az írásművet. Ismerteti utóéletét, az 1925-ös New York-i rendőr világkonferencián való megjelenést. Mindeközben a mai olvasó számára értelmez a tanulmányban előforduló két kulcskifejezést.

Megállapítások: A cikkben tisztázást nyer a dr. Unger Jenő által használt „elfogultság” mai szóhasználatától eltérő alkalmazása. Az ismertetett tanulmány leírása szerint van egy olyan jelenség, mikor is a tettes beismeri az általa elkövetett tettet, de azt nem, hogy bűnt követett volna el. Ennek három esetét

¹ A cikk tartalma részben átfedésben van a szerző által *Magyar részvétel az 1925-ös New York-i rendőr világkonferencián* címmel ismertetett előadással, mely *A rendészettudomány határtudományai – 2024* című, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen 2024. október 29-én megtartott konferencián hangzott el.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 02. 06. Átdolgozás: 2024. 04. 12.
Elfogadás: 2024. 08. 10.

különbözteti meg: a veleszületett elfogultságot, a nevelés/propaganda/befolyás hatására kialakított elfogultságot és a körülményekből fakadó lelki megrázkódtatás hatására előállott elfogultságot. A cikk végén a „mindenható állam” kifejezés is értelmezést nyer, mely lényegében nem más, mint az állam szuverenitása, s ez végső érvként szolgál az egyéni „jogértelmezésekkel” szemben. **Érték:** Dr. Unger Jenő tanulmánya feltárta az ismertettet esetek sajátos pszichológiáját, a tettesben lejátszódó lelki folyamatokat, ezáltal megismerhetjük a korabeli kriminálpszichológia egy egyedi fejezetét. Emellett kitért a jogi konzekvenciákra is. A tanulmányt bemutató cikk által bepillantást nyerhetünk az adott korszakba, annak kriminalisztikájába.

Kulcsszavak: rendészettörténet, kriminálpszichológia, államelmélet, dr. Unger Jenő

Abstract

Aim: To present a criminal psychological and legal curiosity that is a century old this year, and its afterlife. This curiosity is the study entitled ‘The Biased Criminals’ published in 1925 by Dr. Jenő Unger in the columns of ‘A Rend’.

Methodology: With the help of contemporary documents and newspaper articles, after a brief introduction of the author of the analysed paper the article outlines the professional background of the study, such as the importance of establishing guilt and the reasons for the nationalisation of the police in 1919, thus placing the work in context. It describes its afterlife, which was its appearance at the 1925 New York International Police Conference. Meanwhile, it interprets two key phrase used in the study for today.

Findings: The article clarifies the use of ‘bias’ by Dr. Jenő Unger in a way that is different from today’s terminology. According to the description of the study presented there is a phenomenon where the perpetrator admits to the act he has committed, but not that he has committed a crime. It distinguishes three sub-cases: innate bias, bias developed through upbringing/propaganda/influence and bias produced by the psychological shock of circumstances. At the end of the article, the term ‘omnipotent state’ is interpreted as nothing more than the sovereignty of the state, and is used as a final argument against individual ‘interpretations of law’.

Value: Dr. Jenő Unger’s study revealed the specific psychology of the cases described, the psychological processes that take place in the perpetrator, thus giving us an insight into a unique chapter of contemporary criminal psychology. He also discussed the legal implications. The article presenting the study gives an insight into the criminalistics of the period.

Keywords: history of law enforcement, criminal psychology, theory of the state, Dr. Jenő Unger

Egy régi cikk, mely újdonság volt – egy régi ember, aki újító volt

Az, hogy az emberi elme mennyire el tud távolodni az objektív valóságtól, napjainkban nem szokatlan, mert korunk számtalan lehetőséget kínál mindazok számára, akik nem akarnak, vagy nem tudnak saját életük tényeivel szembenézni. Gondolhatunk itt a felismerhetetlen arcúvá retusált, szűrőkkel manipulált képek mögül kommunikáló, kirakatba tett műélelet élők influenszerkedésére, az önnön öregedésüket, kinézetüket el nem fogadók plasztikaiműtét-sorozataira, vagy a japán férfit, aki a külön számára készített skótzuhász-kutya jelmezben tengeti szabad idejét ([URL1](#)). A valósággal való szembenézés talán a legnehezebb, így kerülése olyankor a legelterjedtebb, ha valakinek önnön bűnét kellene (f)elismernie, legalább akkor, amikor szembesítik vele egy kihallgatáson vagy a bíróságon.

Régen is sokan voltak, akik nem tudták meghozni ezt a belső döntést, ahogy az kiderül Unger Jenő *Elfogult bűnösök* című tanulmányából (Unger, 1925), mely éppen száz esztendeje jelent meg, és az akkor formálódó magyar kriminálpszichológia corpusához tesz hozzá egy figyelemre érdemes részt. Ez a figyelem rögtön a cikk *A Rend* című folyóiratban való megjelenésekor megmutatkozott már azáltal is, hogy két külföldi kiadó is jelentkezett a fordítások jogaiért. A nagy általános érdeklődés miatt a Belügyminisztérium is felfigyelt a tanulmányra. Így történt, hogy az akkor harmadik alkalommal (Wood, 1925) megrendezett 1925-ös New York-i nemzetközi rendőrkonferencián a küldöttség ezzel az írással képviselte Magyarországot (Magyar Jövő, sz. n., 1925; [Androvicz, 2021](#)).

1. számú ábra

Dr. Unger Jenő

Forrás. Családi archívum

Unger Jenő felnőtt életét önkéntes katonai szolgálattal kezdte, majd a világháború után – miközben elvégezte a szegedi jogakadémiát – rendőrként folytatta. Iskolázottságához a kezdetben rendőrfoglalmazóként végzett munkája biztosított gazdag tapasztalati anyagot, melyet elméleti munkásságába is beépített. Szakmai életútjának csúcsa volt a későbbi egri jogakadémiai tanszékvezetőség, ahol mint az országban elsőként létrehozott kriminalisztikai tanszék vezetője kapott megbízatást annak megalakulásakor (Tolnai Világlapja, sz. n., 1935). A kriminológia, kriminálpszichológia tárgykörébe tartozó jelenségeket is vizsgált, egyrészt a szakmai praktikum, másrészt sokoldalú egyénisége miatt. És ne felejtjük azt se el, hogy e tudományágak azontúl, hogy összefüggenek, önállósodásuk sem történt meg még ekkor. Unger Jenő a kriminálpszichológus szemszögéből vizsgálja a bűnösség be nem ismerésének a cikkben vázolt speciális eseteit. E gondolatai korában újító jelleggel bírtak, ahogy azt az akkori sajtó is kiemeli. Munkájában végigveszi, és a jelenség elemzése által csoportosítja, mi minden okozhatja az egyébként átlagos felfogóképességű emberek körében, hogy a saját bűncselekményüket nem ismerik el bűnnek.

Az elfogultság értelmezése

Az elfogultság a köznyelvben akkor is és ma is a tárgyilagos gondolkodóképesség hiányát jelentette. A jogi szaknyelv pedig az eljárásjogban alkalmazza, mely szerint az elfogultság a részrehajlás szinonim váltófogalma, és mint kizáró tényező jelentkezhet egy ügyintézés során a hatósági személy részéről, aki érintettsége révén válhat elfogulttá. Ennek kizárásával biztosítja a magyar alkotmány a pártatlan megítélést. [Magyarország Alaptörvénye, XXIV. cikk: (1) „*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.*”]

Unger Jenő a jogi szaknyelvvvel szemben a fogalmat a kriminálpszichológia terminus technikusává emelve így határozza azt meg: „*Egyoldalú tudatos meggyőződés, amely a saját vagy mások bűnösségének kérdésében a tárgyilagos igazságtól eltérve, annak önmagunk előtti megvilágításánál túlzott megnyugtató vagy túlzott elítélő felfogásban nyilvánul. Leggyakoribb alakja a saját bűnösség kérdésében fordul elő s itt is a túlzott megnyugtató felfogásban jelentkezik. Az önmagunk iránti elfogultság a lelkiismeret vagy lelkiismeretlenség alkati elemeképp lép fel. Az önmagával szemben elfogult ember bűnösségének kérdésében az objektív igazsággal szemben a szubjektivitást képviseli.*” (Unger, 1925). Megkülönbözteti az önmagának megbocsátó gondolkozástól,

melyet részrehabilitásként megnevezve különít el, mert abban „*a bűnösség tudata megvan*”, míg az elfogult tagadja, hogy bűnt követett volna el, még úgy is, hogy a tettet magát elismeri, leginkább a bizonyítékok súlya alatt. S mivel az önmagát túlzottan megnyugtató elfogult szerint nem bűn, amit elkövetett, így nyilván meg sem bánhatja tettét. Az elfogult bűnelkövetőkhöz képest már egy súlyosabb kategóriát jelentenek azok, akik esetében a bűn tudatos és szándékos akarása előzi meg a bűncselekményt. Az elfogult az ilyenekhez képest rossz értelemben naiv.

Az elfogultság fajtái

A fent vázolt elfogultság legnagyobb csoportját tehát a saját bűnösség esetében a túlzottan is felmentő attitűd jelenti. Ennek három alesetét különbözteti meg aszerint, hogy milyen lelkiállapotban, s a bűn elkövetése előtt vagy már csak utána jelentkezik, és milyen hatásra. Az egyes esetekre a gyakorlati életből vett, csipetnyi komikumot sem nélkülöző példákat is hoz.

1. Az egyéni elfogultság, mely veleszületett

Karaktere: Ezt a fajta elfogultságtípust azért nevezi veleszületettnek, mert a kibicsaklott gondolkodásmód mindvégig sajátja az elkövetőnek, a bűncselekmény előtt és után egyaránt, személyiségének részeként. Elbizakodott, de többnyire meggondolt. „... ismerünk a hétköznapi életben embereket, akik nem tűrnek önmaguk felett kritikát, felfogásaikat nem változtatják, elbizakodottak s megvannak győződve arról, hogy amit cselekszenek az a helyes. Ez a [...] típus [...] azonban többnyire meggondolt, eszközeit céljainak keresztülvitelében erősen megválogatja s épp e miatt ritkán tér le az egyenes útról.” (Unger, 1925). Megjegyzi, hogy inkább intelligens férfiak esnek ebbe a kategóriába. Ha azonban mégis összeütközésbe kerülnek a törvénnyel, rögtön az öniségadás jelenik meg a magatartásukban. Azonban érdekes módon, amiben önmagukat felmentik, ha más teszi ugyanazt, azt elítélik. „B. J. [...] ki híres volt mindent kritizáló természetéről [...] A párbajban ellenfelét súlyosan megsebesítette [...] a cselekményt beismerte, azonban bűnösségét tagadta, a jegyzőkönyvben párbajának szerinte jogos indokait három oldalon fejtegette, kiemelve, hogy a párbaj egyébként elítélendő.” (Unger, 1925).

2. A vallási és politikai fanatizmus, mely nevelés/propaganda/befolyás hatására alakul ki

Karaktere: Az ilyen elfogultság elvi. Az elkövető azután követ el bűnt, miután magáévá tette a rá ható eszméket. Vallási és politikai fanatikusok, merénylők tartoznak ebbe a kategóriába.

De nem sorolja ebbe a csoportba azokat, akik sosem látták a jót, az erkölcsi világnézetet és a morált nem ismerik, így nem tudnak mivel szemben elfogultak lenni.

Itt példaként egy kommunista „költő” jelenik meg, aki kirabolta szomszédait. *„A »költő elvtárs« mikor felhangzott az ominózus »bűnösnek érzi-e magát« kérdése, méltatlankodó arccal kezdte fejtegetni a marxi ideológia fenkölt elveit. Elmondta, hogy miképp követte el a terhére rótt rablást, de egyben hivatkozott a vagyonelosztás igazságtalanságaira, az egyenlőségből fakadó emberi jogokra, még az elkövetett bűncselekmény után is méltánytalannak tartotta helyzetét, – mert [...] másoknak még így is nagyobb és szebb lakásuk volt az ő 'berendezett' lakásánál, a büntető törvényt pedig, mint túlhaladott tákolmányt gyerekek kezébe való mesekönyvnek nevezte. Ez az ember meg volt győződve arról, hogy amit tett, az jogos volt nemcsak a saját, de általános szempontból is.”* (Unger, 1925).

3. A hisztérikus elfogultság, mely a körülményekből fakadó lelki megrázkódítás hatására áll elő

Karaktere: „Hisztérikus”. Haragjában elkövet valamit, utána magyarázza. Életkor szerint inkább középkorúakra jellemző. Nem szerint pedig nőkre, azért is, mert őket szigorúbban ítéli meg a társadalom, ezért makacsabban ragaszkodnak vélt igazságukhoz.

„Vannak cselekmények, melyeket különféle indulatokból követtek el, hol a lelki rázkódítás nyilvánvaló: ilyenek a bosszúból, irigységből, szerelemfűlésből stb.-ből támadó bűnök. Itt azonban a lelki rázkódítás intenzitása s dimenziói, továbbá ezeknek folytonossága hozzák létre az elfogultságot. Ugyanis a pillanatnyi indulat, mely csak az elkövetés idejében sugallja a bűnt, még maga nem elfogultság. Ha a bűnelkövetés következtében a lelki kielégültség beáll, az indulat elpárologhat s visszazökkenhet a lélek régi kerékvágásába. Ha azonban az indulat olyan nagyterjedelmű volt, hogy a lelket, a gondolkozásmódot eredeti valójából kirázta s a lelki kielégültség a cselekmény tekintetében a jogosság és igazság, valamint az erkölcs fogalmával egy helyre került, máris megbomlott az erkölcsi egyensúly s beállott az elfogultság hisztérikus neme. Alkati eleme a hirtelen támadt önféjűség, mely azonban általánosítani is tud a bűncselekmény

elkövetése után, de csak után, minden analóg cselekményt jogosnak tekint.” (Unger, 1925).

Unger Jenő összegzésében jogi szempontból értékeli a jelenséget. Kérdésként teszi fel, hogy *„a bűnös relatív gondolkodása és meggyőződése, tehát nem csak a bűncselekmény körülményei, figyelembe vehetők-e?”* (Unger, 1925). Arra a megállapításra jut, hogy csak az elfogultság egyes okai és okozatai azok, melyek megjelennek a büntetőjogi gyakorlatban a büntetés kiszabásánál. *„Igy például enyhítő körülményként szerepel az indulat bizonyos tettekben, mint az elfogultság oka, súlyosbító körülményként az egyik okozat, a bűn meg nem bánása.”* (Unger, 1925).

Maga a büntető törvénykönyv az, mely leszögezi a bűn megítélésének abszolút szempontjait, így bárkinek az egyéni felfogását, ha az bűncselekményben nyilvánult meg, nem lehet figyelembe venni. *„Az állam mindenhatósága ugyanis megköveteli, hogy aki az ő közösségében él, vesse magát alá a közösség szabályainak, ha attól eltérően gondolkozik is, e szabályokat át ne hágja. Ha pedig ezt megtette, számoljon cselekményének következményeivel, [...] a cselekmény bűnös voltát meg kell állapítani s azt megtorolni.”* (Unger, 1925).

A cikk keletkezésének háttere és ismertetésének körülményei

Az igazságszolgáltatás területén a pszichológia legkorábban kifejlődött része a kriminálpszichológia volt, hiszen az igazságszolgáltatás legfontosabb kérdése éppen a bűnösség megállapításának problematikája (Kármán, 1911). Kriminálpszichológiával foglalkozó bekezdést éppen ezért már a dr. Kármán, nagyváradi ügyész által is hivatkozott, 1838-as (és több kiadást megért), Jagemann által írt *A törvényszéki nyomozás kézikönyve* (Handbuch der gerichtlichen Untersuchungskunde) is tartalmazott (von Jagemann, 1838). Éppen ezért nem meglepő, hogy a jogi végzettségű, rendőrként dolgozó dr. Unger Jenő is lényegesnek találja e kérdéskört, és ezen belül az említett jelenségeket. Hiszen Kármán ügyész szerint is fontos terület a büntetett lélektanának stúdiuma, *„amelynek gyakorlati figyelembevétele már is elengedhetetlen”* (Kármán, 1911). Munkájának népszerűségét részben tehát a téma általánosan elfogadott jelenősége, tudományos beágyazottsága, és az emellett mégis mutatkozó hiátusok is magyarázzák. Az, hogy gazdag gyakorlati tapasztalata volt e téren, nagyban emeli munkájának értékét. A tapasztalatok jelentőségét már Jagemann is kihangsúlyozza írásában (Jagemann, 1838).

Másrészt szomorú aktualitást jelentett az első világháború hatásaként világszerre tapasztalt jelenség, a bűncselekmények megemelkedett gyakorisága (Benedek,

1930). Amerikában 1920-tól szesztilalom volt, mely egészségügyileg javított a társadalom állapotán (Madzsar, 1928), de egyértelműen rontotta a bűnügyi statisztikákat (URL2). Ezért 1921-ben országos találkozót szervezett az Egyesült Államok rendőri szervezeteinek a New York-i rendőrség kapitánya, Richard Enright. Az összejövetel a következő évben már nemzetközi konferenciává bővült, s az öt (brit, belga, argentin, kanadai és dán) külföldi delegátussal létrehozták a Nemzetközi Rendőr Konferenciát (International Police Conference – IPC). Céljaik a következők voltak: a különböző rendőri szervezetek közötti együttműködés elősegítése, az új eljárásokról és gyakorlatokról információk biztosítása, a rendőri hatékonyság növelése, a bűncselekmények okainak elemzése és kezelése, s ezek lehetőségeinek keresése. Növekvő érdeklődés mellett 1923-ban és 1925-ben is létrejött a találkozó. Az 1925-ös találkozón vett részt a legtöbb külföldi delegáció, összesen negyvenöt ország jelent meg (Deflem, 2002). Magyarországot Vay Kázmér belügyminiszteri osztálytanácsos, Dr. Bingert János budapesti rendőrkapitány, Puskás György rendőrségi főtanácsos és Dr. Szalay József szegedi kerületi főtanácsos képviselték (Világ, sz. n., 1925; Evening Star, sz. n., 1925), akik ismertették Unger Jenő gondolatait. A találkozó jelentőségét mutatja, hogy a *8 Órai Ujság* például cikket szentelt a találkozóknak, a magyar küldöttség élményeinek, úgy, hogy egy újságíró maga is a küldöttséggel tartott, még a harmadosztályon utazók ínycsiklandó napi menüjét is ismertette (Siegescu, 1925).

Mindenesetre ez a konferenciasorozat nem keverendő össze a Nemzetközi Rendőr Kongresszussal [International (Criminal) Police Congress], melyet másodjára 1923-ban Bécsben tartottak (URL3), s melynek legnagyobb eredménye az Interpol (International Criminal Police Organization) megalapítása (ekkor még International Criminal Police Commission néven – ICPC) volt (Deflem, 2002), s amely a növekvő bűnözésen belül is leginkább a nemzetközi bűnözők és bűnszervezetek visszaszorítását tűzte ki célul, s ezen a téren eredményesebbnek mondható, mint az amerikai konferenciák, melyek a későbbiek során inkább csak az Egyesült Államok rendőri szervezeteinek kapcsolattartását segítették elő (Deflem, 2002).

Magyarországon különösen rossz volt a helyzet, hiszen itt az első világháború a Tanácsköztársaság borzalmai, majd Trianon tragédiája követték. Sok embernek el kellett hagynia addigi lakhelyét, így a nagy népmozgás is oka volt a leromlott statisztikáknak, melyeket akkor már mintegy ötven éve vezettek, huszonegy éve kibővített adatokkal (Lévai, 1999). A helyzet a társadalom morális értékrendjét is kikezdte (Hacker, 1989), különösen megnőtt a fiatalok elkövetők száma (Pécsi Lapok, sz. n., 1925). De nem kellett ahhoz a statisztikai adatokat ismerni, hogy az emberek biztonságérzete csorbát szenvedjen.

A magyar lakosság nap mint nap szembesülhetett a bűnözés eluralkodásával. Erről az időszakról így ír Szelecsényi Andor dr. az állami rendőrség létrehozásának tizedik évfordulóján *A Magyar Detektív* 1929-es, jubileumi számában: „*Most tíz esztendeje romokban hevert minden ebben a szerencsétlen országban. [...] Szinte törvényen kívüli állapotok uralkodtak az ellenséges megszállás alatti időkben, az anarchia réme függött a levegőben. [...] Sokan parancsoltak és kevesen engedelmeskedtek. [...] ha meg volt is a központi hatalom és annak jóindulatú erélyes rendeletei, nem volt szerv, amely azok végrehajtását kikényszerítette volna. A városokban volt legnehezebb a helyzet. A városi rendőrség [...] megfogyatkozott létszáma meg volt fertőzve oda nem való elemekkel és így nem lehetett alkalmas arra, hogy ezekben a nehéz időkben az ország rendjét helyrebillentse. Egyetlen kivezető út csak a rendészeti szolgálat államosítása lehetett.*” (Szelecsényi, 1929).

A közállapotok ilyen romlásának idejében magukat becsületes polgároknak valló emberek esetében is előfordulhat, hogy indulataik hatására elkövetnek a büntetőtvénycikkelyeibe ütköző cselekményeket. A *Pesti Napló* így üdvözli dr. Unger Jenő tanulmányát: „*éppen a legutóbbi esztendők speciális bűneseteihez adott magyarázatot.*” (Pesti Napló, sz. n., 1925). Az, hogy egyes büntetettek meg akarják magyarázni cselekményüket, következik abból, hogy egyébként tisztos polgárként ismerik magukat. Ahogy azt dr. Unger Jenő is írja a nők esetében „*a társadalmi kapcsolatok, a család becsülete, a nagyobb vallásosság, bűneiknek szigorúbb társadalmi megítélése [miatt] [...] Szemben találván magát a társadalommal, annak vele szembeni igazságtalanságát látja s ez a visszás érzés teszi lehetetlenné nála az általános erkölcsi gondolkodásra való visszahelyezkedést. Ennél a momentumnál veszi át az indulattól a folytatólágosságot az elfogultság.*” (Unger, 1925).

S amennyiben különböztek akkoriban a nők a férfiaktól, annyiban különböznek az akkori emberek a maiaktól. Ami akkor a nőkre volt jellemző, tehát a nagyobb fokú vallásosság, a társadalom szigorúbb megítélése, a családi becsület védelmezése, mindezek a szempontok az akkori emberek életét általánosan is sokkal inkább meghatározták, mint a maiakét. Ugyanígy hathat a magasabb státusz, mely esetén abban a korban nagy szégyen, vagy legalábbis nagyobb szégyen volt egy bűncselekmény, mint manapság.

Büntetőügyekkel foglalkozó jogászok beszámolóí szerint a bűncselekmény beismerése, de a bűnösség belső meggyőződésből való tagadása a kihallgatásokon és a bíróság előtt a mai Magyarországon már ritkaság. Manapság nem szégyennek, sokkal inkább észszerű cselekedetnek számít kijátszani a jogszabályokat egy ügyes ügyvéd segítségével, ahogy azt egyes ügyvédi irodák hirdetik is honlapjukon: „*Ha úgy gondolja, hogy bűnös, akkor se ismerje el*

a cselekmény elkövetését azelőtt, hogy értékelte volna az összes jogi lehetőséget.” (URL4). Ezáltal okafogyott az olyan szintű énvédő mechanizmusként jelentkező önbecsapás, mely a 1925-ös cikk és hírujságok utalásai által említve van. Ha ma élne dr. Unger Jenő, lehetséges, hogy a megjártszottság ismérveiről, a keresztkérdések alkalmazásának jelentőségéről vagy a poligráf használatának korlátairól értekezne.

Mindemellett a nemzetközi szinten szaporodó háborús konfliktusok, bizonyos eszmék és vallások képviselői által propagandaként terjesztett nézetek és a növekvő bizonytalanság hatására elképzelhető, hogy újra találkozhatunk azon bűnelkövetői felfogás és hozzáállás eseteivel, melyek Unger Jenő tanulmányának is tárgyául szolgáltak.

Meddig terjedhet az állam hatalma?

A bűnelkövetők elítélésének jogossága a bűnösség kérdésének büntető törvénykönyvben leszögezett definícióiból fakad, ebben egyéni megítéléseknek nem lehet szerepe. Ezt a gondolatot folytatva hivatkozik Unger Jenő végső érvként írásában az állam mindenhatóságára, s ez a kifejezés magyarázatra szorul. A középkori Európáig mennék vissza e magyarázatban, ahol is az állam és egyház szorosan összefonódott, ennek kifejezésekként több esetben a pápa küldött koronát az európai uralkodóknak. Mindenki számára közismert, hogy államalapításunkban is mekkora szerepet játszott a katolikus egyház, bár maga a korona származása már a legendák ködébe vész. A felvilágosodással és a francia forradalommal az egyház közjogi hatalma megtört. *„Ezzel a katolikus egyház világi hatalmát halálos csapás érte.”* – írja Rudolph Sohm (1922). Napóleon új törvényeket fektetett le, melyek hatással voltak az európai jogrendszerre, s ezen új törvények szerint az egyház mindenhatóságát felváltotta az állam mindenhatósága. Ez nem jelent sem többet, sem kevesebbet annál, hogy az állam fölött többé nem állhat egyházi hatalom, az állam szuverén, szava a végső érv, s ez az állampolgárok neki átruházott hatalmából fakad. Ennek a felfogásnak pedig a számos filozófus – hogy csak a legfontosabbakat említsem: Locke és Rousseau – által megfogalmazott társadalmi szerződéselméletek adták a filozófiai alapját. Locke szerint az emberek *„létrehozzák a törvényhozó hatalmat, ami meghatározza a természeti törvény tartalmát; a bíróságokat, ami értelmezi és alkalmazza a törvényt az egyes esetekre; és a rendőrséget, ami érvényt szerez a törvénynek. A társadalmi szerződéssel az egyének feladják egyéni büntetőhatalmuk gyakorlásának jogát, mert azt a szerződésbeli átruházás értelmében az állam fogja gyakorolni”* (Locke, 1999; Kleinig, 2008, idézi Boda, 2022) – már

csak ezért sincs joguk az önbíráskodásra, hiszen az elmélet értelmében az államé a kizárólagos büntető hatalom.

Így ír, a vizsgált cikkel egy időben Rudolph Sohm: „*A társadalmi szerződést e tanítás szerint az államhatalom és nem valamely más hatalom javára kötötték (pl. az egyházhatalom javára sem). Az állam, csakis az állam javára mondtak le az egyesek természetes szabadságukról. Ebből az következik, hogy minden nyilvános hatalom az államot illeti és hogy a hatalom gyakorlása az államban csakis az államhatalom megbízásából, delegálásából származik. Az államhatalom mindenható. Az egyházhatalom is csak az államhatalom folyománya.*” (Sohm, 1922).

Taray Andor előbb keletkezett fejtegetése szerint: „*Az állam fogalmába lényegesen nem tartozik több, minthogy az az állam tagjai akaratának egyesülése. [...] Akarhat akármit, tehet mindent. [...] cselekvésük szabadságát csak erejük mértéke korlátozza. [...] nem csak az egyén, még egy állam sem tartá magát jogosulva kétségbe vonni a másoknak szabadságát bármit is tennie – csak erővel védte magát mindegyik, csak erővel terjeszkedett mindegyik, joga addig terjedt, meddig ereje ért. És ez áll nem csak kifelé való hatására, más államok iránti viszonyára nézve, hanem belső életére, polgárai iránti viszonyára nézve is. Kétséget nem szenved, hogy az állam polgárai iránt feltétlen, és korlátlan hatalmat gyakorolt mindig, és gyakorland. [...] Az államnak jogosultsága polgárai felett hatalmat gyakorolni nem változik, de az államnak szellemi élete, akaratának célja, cselekvésének módja igenis változhat, változik, változnia kell, és fog változni a haladás végtelenségéig, és pedig mindég csak szebbre, igazabbra, jobbra – és ebben van az állampolgárnak reménye, bizalma, biztosítása, az államhatalom visszaélése általi megsemmisülés ellen* (Taray, 1869).

Nyilvánvaló a fenti sorok naivitása, már csak annak fényében is, ami később magával Unger Jenővel is történt. Ungert 1948-ban, egy koncepció per során, koholt vádakkal egy évre ítélték (Magyar Nap, sz. n., 1948), és ezzel rendőri karrierje véget is ért. Maga Sohm is a francia forradalom történetével bizonyítja, hogy az állam mindenhatósága kétélű fegyver, és nagyon kell vigyázni, nehogy diktatúrába csapjon át, ahol, hogy mi a bűn, és ki számít bűnösnek, immár a bizonyítási eljárás bizarr színjátékának eredménye lesz. (Ha egyáltalán tartanak bizonyítási eljárást.) „*Az államhatalom, a törvényhozás, benne a jelenkor bölcsesége, lett a világ ura. Csak rajta állt, hogy az egész jogi és társadalmi élet megújuljon és hogy a boldogság bőségszarujából áldás áradjon a múlt bilincseiből felszabadult emberiségre. A forradalom a rémuralomban végződött. Az álmodott boldogságot rémület váltotta fel. A szabadságból katonai önkényuralom lett. Kitűnt, hogy az államhatalom sem mindenható, hogy általában a jog nem készül az ember kénye-kedve szerint, és hogy e hirtelen elszakadás a múlttól a társadalmat nem az égbe, hanem örvénybe viszi.*” (Sohm, 1922).

Concha Győző így ír báró Eötvös nézeteiről: „[oda állítja] a Rousseau államtanának hiányait és rámutat a demokratikus választási rendszer fikciói és csalódásaira, a mindenható állam szabadságpusztító hatására, az álegyenlőség kommunisztikus következményeire, a merőben nyelvi alapra épített nemzetiségi elv bomlasztó erejére.” Majd értékeli is azokat: „Teljesen igaza van azonban Eötvösnek, midőn az állam hatáskörének az egyéni szabadság érdekében való korlátozását főbenjáró érdeknek nyilvánítja s a túlhajtott központosítás veszélyeit oly alaposággal kimutatja.” (Concha, 1908).

Záró gondolatok

Unger Jenő a bűn zűrzavaros sötétségébe igyekszik elméleti rendszere által bevilágítani. Egyedülálló tanulmánya illeszkedik a bűnelkövetőket csoportosító elméletek sorába, melyek létrejöttét a büntetés individualizációjának igénye motiválta a 19. század végétől kezdődően (Kerecsi, 2016). A bűnelkövetők egy részénél mutatkozó egyedi pszichológiai viszonyulás formáit csoportosítja, miközben ezeket átfogó rendszerbe foglalja tanulmánya *Az elfogultság és a részrehajlás* címet viselő második fejezetében.

Szakmai párhuzamként Freud és követői munkásságában fordulnak elő megközelítő gondolatok. A cikkben ismertetett elméműködésbeli kisiklás a mai terminológiában leginkább az énvédő mechanizmusok egy típusával, a tagadással állítható párhuzamba, s elsősorban a hisztérikus elfogultság – mely a körülményekből fakadó lelki megrázkódtatás hatására áll elő – feleltethető meg a tagadásnak, mert a másik két elfogultságtípus esetében a helytelenül elfogadott nézetek és magatartások, még ha érzelmi tényezők befolyásolták is őket, gondolkodás (még ha felszínes is) és döntés által válnak az elkövetők sajátjává. A második kategóriából (a vallási és politikai fanatizmus, mely nevelés/propaganda/befolyás hatására alakul ki) pedig eleve kizárja azokat, akik nem a jóval, az erkölcsi világnézettel és morállal szemben választották bűncselekménybe torkolló meggyőződésüket. Az énvédő mechanizmusok ezzel szemben érzelmi tényezők hatására, tudattalan lelki működésként jelentkeznek. Számptalan énvédő technika létezik (melyeket Freud lánya, Anna foglalt rendszerbe), és „*ezek koronként, kultúránként változnak; a társadalmi elvárások erősen befolyásolják alakulásukat*” (URL5).

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy ami foglalkoztatta Unger Jenőt, az korának gyermekévé teszi, az őt körülvevő problémákra reflektál, de újító szeleme egészen egyedivé avatja munkáját.

Felhasznált irodalom

- Androvicz G. (2021). A magyar rendőrség első napilapja: A Rend (1921–1927). *Magyar Rendészet*, 21(1), 129–140. <https://doi.org/10.32577/mr.2021.1.9>
- Benedek K. (1930). Háború és bűnözés – Látogatás Louis Lépinenél. *Magyarság*, 1930. augusztus 12., 10.
- Boda M. (2022). Az igazságos háború elméletének kiterjesztése a rendészetre: történelmi és kortárs elméletek. *Belügyi Szemle*, 70(1), 169–185. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.1.10>
- Concha G. (1908). Báró Eötvös József állambölcselete és a külföldi kritika, VII. Az „Uralkodó Eszmék” és az anarchia. 62–75.
- Deflem, M. (2002). *Policing world society: Historical foundations of international police cooperation*. Oxford; New York: Oxford University Press. <http://archive.org/details/policing-worldsoc0000defl>
- Evening Star* (1925). 20 Nations’ Police Honor Unknown. 1925. május 24. (29608/1052), 4.
- Hacker E. (1989). *Hacker Ervin emlékkötet – Háború és bűnözés c. fejezet*. MTA Magyar Kriminológiai Társaság. 196–210.
- Kármán E. (1911). A törvényszéki lélektan és oktatása. *Jogtudományi Közöny*, 46(50), 431–433.
- Kerezsi K. (2016). Kriminálpolitika akkor és ma. *Jogtörténeti Szemle*, 34(1), 16–24.
- Kleinig, J. (2008). *Ethics and Criminal Justice*. CUP. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511806155>
- Lévai M. (1999). A magyar kriminológiai gondolkodás fejlődése a kialakulástól a XX. század nyolcvanas éveinek végéig. In Gönczöl K., Korinek L., & Lévai M. (Szerk.), *Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll* (11). Corvina.
- Locke, J. (1999). *Második értekezés a polgári kormányzatról*. Polisz.
- Madzsar J. (Szerk.). (1928). *Alkoholkérdés. Társadalmi Lexikon*. 18.
- Magyar Jövő* (1925). Unger Jenő rendőrfogalmazó tanulmánya a newyorki rendőrkongresszuson. 1925. május 6., 7., 101., 5.
- Magyar Nap* (1948). Súlyos ítélet a Tóth Árpád–Vidovics-féle összeesküvés perben. 1948. október 22., *Magyar Nap*, 1.
- Pécsi Lapok* (1925). Elszaporodott a fiatalok bűnözők száma. 1925. január 18., 4. évf. 14. Sz., 2.
- Pesti Napló* (1925). Bűnös lelkek a boncolóasztalon. 1925. július 7., 76(149), 8.
- Siegescu M. (1925). Útban Amerika felé a Columbus fedélzetén. 8 *Órai Ujság*, 1925. június 5., 6.
- Sohm, R. (1922). IV. FEJEZET Pietizmus és felvilágosodás – 46. § A mindenható állam. In *Rövid egyháztörténet* (221–229).
- Szelecsényi A. (1929). Jubilál az államrendőrség – Ünnepek és kitüntetések a magyar rendőrség államosításának tizedik évfordulóján. *A Magyar Detektív*, 4(21), 3.
- Taray A. (1869). *Magyarország európai hivatása*.
- Tolnai Világlapja* (1935). Unger Jenő miskolci rendőrfogalmazót az egri jogakadémián a kriminalisztika, a tudományos nyomozástan és a rendőrbíráskodási jog magántanárává nevezték ki. A kiváló fiatal tudós kapta meg a kriminalisztika első főiskolai tanszékét Magyarországon. 1935. július 24., 37(30), 6.

Unger J. (1925). Az elfogult bűnösök. *A Rend*, 5(27–28), 3–4.

Világ (1925). A newyorki rendőrkongresszus magyar delegátusai hazatérőben. 1925. június 6., 16(125), 12.

von Jagemann, L. H. F. (1838). *Handbuch der gerichtlichen Untersuchungskunde*. G.F. Kettembeil.

Wood R. (1925). Publication of Crime. – News Wins Defense. *The Casper Daily Tribune*, 1925. május 14., 1. <https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn86072160/1925-05-14/ed-1/seq-1/>

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *Egy japán férfi több mint 5,7 millió forintot fizetett azért, hogy kutya legyen.* <https://www.origo.hu/nagyvilag/20220526-japan-ferfi-alma-allat-nagyvilag-jelmez.html>

URL2: *Prohibition: US homicide and suicide rate 1900-1950.* <https://www.statista.com/statistics/1088644/homicide-suicide-rate-during-prohibition/>

URL3: *1923 – how our history started.* <https://www.interpol.int/Who-we-are/INTERPOL-100/1923-how-our-history-started>

URL4: *Tagadja bűnösségét.* <https://vidakovics.hu/tagadja-bunosseget/>

URL5: *Az elhárító mechanizmusok.* <https://pszichologus-dr-egeszseg.hu/az-elharito-mechanizmusok>

Alkalmazott jogszabály

Magyarország Alaptörvénye

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Sidló M. (2025). A bűnösség megítélésének szubjektív oldala, ahogy azt 1925-ben a későbbi első magyar kriminalisztikai tanszék vezetője, dr. Unger Jenő értelmezte. *Belügyi Szemle*, 73(1), 97–111. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v73.i1.pp97-111>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Sidló Mariann, aki a szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org e-mail címen érhető el.

Ipari nagyberuházások biztonsági kockázatainak sajátosságai és kezelési elveik

Characteristics of security risks of large industrial investments and their management principles

Gubics Frigyes

biztonsági igazgató
Lenovo Manufacturing Kft.
fgubics@lenovo.com

Absztrakt

Cél: A jelentős ipari beruházási projektek biztonságának fontos szerepe van a sikeres megvalósításban. Jelen tudományos cikk célja, hogy átfogó elemzést nyújtson a nagy ipari beruházások biztonsága és végrehajtása közötti kapcsolatról. A biztonságot befolyásoló tényezők vizsgálata, amelyek befolyással vannak a megvalósítás sikerére, kockázatok feltárása és azok mérséklése, illetve az érintettek érdekeinek védelme adják a biztonsági rendszer kialakításnak létjogosultságát. A biztonságos környezet megteremtése alapvetés az elvárt végeredmény és a vagyonszétvesztés megelőzése szempontjából.

Módszertan: A szerző kvalitatív kutatást végezve, szekunder adatokat felhasználva dokumentumelemzést végzett annak érdekében, hogy átfogó képet adjon a jelentős ipari beruházások biztonsággal kapcsolatos összefüggéseiről. Empirikus úton szerzett tapasztalatok is segítettek a munkát, lévén a szerző maga is részt vett kiemelt ipari beruházás projektmenedzsmentjében mint biztonsági vezető.

Megállapítások: A kiemelt ipari beruházások sikerességét jelentősen befolyásolja azok biztonsági szintje. A hatékony biztonsági tevékenység több szervezet aktív közreműködését igényli. A transzparencia, a szálla csiszolt biztonsági folyamatok és módszerek egyfajta garanciát jelentenek a stabil keretek biztosításához a tervezés, kivitelezés, majd pedig az üzemszerű működés szakaszaiban.

Érték: Az ipari beruházások előkészítése során felmerülő biztonsági kockázatok hangsúlyozása, az érdekelt szervezetek bevonása a biztonsági teendőkbé,

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 04. 08. Átdolgozás: 2024. 06. 05.
Elfogadás: 2024. 06. 07.

egyfajta preventív biztonsági tevékenység a vagyronvesztés megelőzése és a projekt sikerességének segítése érdekében.

Kulcsszavak: ipari beruházás, kockázatelemzés, vagyonbiztonság, adatvédelem

Abstract

Aim: Major construction and investment security is important if order to be done successfully. The aim of this article is to describe and analyse security relations of these kind of projects. Analysing several part of security they affect the result of construction activities, risk assessment and risk mitigation, and of course to protect stake holders interests are the main directions of security activity. Secured environment also a base of achieve the expected results and activity of loss protection. Transparency, finalized workflows and tactics also can guarantee of a stable background during planning, implementation and later on final operation.

Methodology: The author carried out qualitative research, using secondary data, and conducted a document analysis in order to provide a comprehensive picture of the security-related connections of major industrial investments. Empirical experience also helped the work, as the author himself participated in the management of a priority industrial investment project as a security manager.

Findings: The success of priority industrial investments is significantly influenced by its level of security. Effective security activities require the active cooperation of several organizations. Transparency, meticulous security processes and methods are a kind of guarantee for ensuring a stable framework in the phases of planning, implementation and then operation.

Value: Emphasizing the security risks arising during the preparation of industrial investments, involving interested organizations in the security activity, a kind of preventive security activity in order to prevent the loss of property and help the success of the project.

Keywords: Industrial investment, risk assessment, asset security, data protection

Bevezetés

Az ipari nagyberuházási projektek kulcsfontosságúak a gazdasági növekedés, a technológiai fejlődés és az infrastruktúra fejlesztése szempontjából. Azonban ezek kapcsán számos biztonsági kihívással nézünk szembe, amelyek veszélyeztethetik sikerességüket. Ez a cikk a jelentősebb ipari beruházások biztonsági

vonatkozásaival foglalkozik, illetve keretbe helyezi az egyes elemeket. A különféle biztonsági kockázatok kezelése, a hatékony stratégiák és innovatív technológiák hozzáadnak a projekt sikeréhez, a befektetői bizalomhoz és a fenntartható fejlődéshez. Az érdekelttek közötti együttműködés, a nemzetközi biztonsági szabványok betartása és a múltbeli tapasztalatokból történő folyamatos tanulás kulcsfontosságú a biztonsági kockázatok kezeléséhez. Ezek a projektek számos más ágazattal együttműködnek és szoros egymásra utaltságban vannak, mint például az energiaszolgáltatók, a szállítmányozás, az alapanyag-beszerzés és -gyártás, így ezen szakterületek kapcsolata jelentős gazdasági haszonnal járhat mind a helyi, mind a globális közösségek számára. Ezzel együtt számos kihívást is hordoznak magukban, melyekből egyik legfontosabb a biztonság kérdése, hiszen ezen is állhat vagy bukkhat egy beruházás sikere. Az azonosított kockázatok megfelelő kezelése kritikus, mely megalapozza az ipari beruházások megfelelő védelmi kialakítását.

A biztonság elemei

Több kulcsfontosságú tényező is szerepet játszik a nagyobb ipari beruházási projektek tervezésekor. Ezek megértése a hatékonyan működő biztonsági rendszer kiépítésének alapja. A politikai stabilitás és a kiszámítható jogszabályi keret alapvető szempontok akkor, amikor egy piaci vállalat úgy dönt, hogy beruházást eszközöl egy adott országban. Ez biztosít kedvező környezetet a befektetésekhez, csökkentve a kormányzatokhoz és a jogszabályi háttérhez kapcsolódó kockázatokat, amelyek megzavarhatják vagy ellehetetleníthetik a projektet. A pénzügyi kockázatok felmérése és kezelése, mint például a megfelelő finanszírozás biztosítása, a költségtúllépések minimalizálása és a bevételek biztosítása. A kiberbiztonság és az adatvédelem is fontos szempont a mai digitalizálódó világban. Mivel az ipari projektek egyre inkább digitális rendszerekre és adatvezérelt folyamatokra támaszkodnak, a kiberfenyegetésekkel szembeni védelem egyre fontosabbá válik. Az adatszivárgás, az illetéktelen hozzáférés és a rendszer sebezhetőségei elleni védelem elengedhetetlen a működés integritásának megőrzéséhez és a szenzitív információk védelméhez. Tiszolci Balázs Gergely (2019) szerint az információk biztonságának megőrzéséhez egyre több és más jellegű technikai ismeretre van szükség, ilyenek a hálózatok, az alapvető informatikai ismeretek, illetve az információbiztonság.

A fizikai biztonság a projekt helyszíneinek, felszereléseinek és infrastruktúrájának védelme az eltulajdonítás, a vandalizmus és a jogosulatlan hozzáférés elleni intézkedéseket foglalja magában. Az átgondoltan megalkotott biztonsági

intézkedések, például a felügyeleti rendszerek, a hozzáférés-ellenőrzés és a fizikai/mechanikai/elektronikai eszközök implementálása segít csökkenteni a lehetséges kockázatokat.

Ezek a projektek gyakran összetett ellátási láncok igénybevételével működnek, melyekben a részt vevő beszállítók száma magas. Különösen jellemző ez a multinacionális cégek esetében, ahol a világ minden tájáról érkehetnek be anyagok. Az ellátási lánc integritásának és megbízhatóságának biztosítása (szállítás, logisztika, beszerzés) segít csökkenteni az olyan rizikókat, mint a csalás, a termékek manipulálása, valamint az anyagokhoz és szolgáltatásokhoz kapcsolódó anomáliák, késések.

A fenntartható fejlődés biztosítása, a környezetvédelmi előírások betartása és a helyi közösségekkel való felelősségteljes együttműködés az ökoszisztémákra és közösségekre gyakorolt negatív hatások mérséklése érdekében fontos. Ezek elmulasztása nemcsak a vállalat jó hírnevében tesz kárt, hanem jogi és hatósági eljárásokat vonhat maga után, amely a projekt késedelméhez vezethet.

Fontos szót ejtenünk a beruházással kapcsolatos biztonsági vezetői feladatok ellátásáról, mely jelentős pozíció az eredményességet tekintve. Ahogy azt Christián, Major és Szabó (2019) hangsúlyozza, ideálisan az első számú döntéshozóhoz van becsatornázva, mely új projekt esetében annak vezetője, illetve a vállalatvezető. A pozicionálás jelentősége az érdekérvényesítés hatékonyságában van, hiszen több szinttel lentebb, középvezetőként az információk a management szűrőin mennek keresztül mire a döntéshozókig elérnek, ez rontja a hatékonyságot és befolyásolóképeséget, és a biztonsági szint csökkenéséhez is vezethet. A biztonsági vezetőnek úgynevezett showstopper¹ jogot érdemes adni, ennek segítségével súlyos biztonsági hiányosságok esetén megállíthat bizonyos folyamatokat, melyek a javító intézkedések után indíthatóak újra, megelőzve ezzel a vagyonesztést.

Politikai stabilitás és jogszabályi keretrendszer

A politikai háttér és a jogi keretrendszer országonként eltérő, melyek jelentősen befolyásolják a beruházási kedvet, illetve segíthetik meghozni a döntést, hogy adott térségbe telepítse-e az adott vállalat az ipari kapacitását vagy annak egy részét. Ma már elmondhatjuk, hogy a multinacionális cégek termelésüket igyekeznek diverzifikálni, és földrajzilag ott megtermelni az adott termékkört, ahol azt értékesítik. A politikai stabilitás olyan környezetet biztosít, amely elősegíti

¹ Showstopper: akadály a további fejlesztésnek, fejlődésnek.

a projektek hosszú távra történő tervezését és a végrehajtást. A helyszín kiválasztása geopolitikai szempontból kulcsfontosságú, hiszen ez is növelheti a befektetők bizalmát. A kiszámítható politikai környezet kedvező befektetési légkört teremt, mind a hazai, mind pedig a külföldi tőkét vonzza.

Fentiekén túlmenően a stabil, világos és átlátható jogszabályi keret egyértelmű viszonyokat teremt, hiszen a kiszámíthatóság és tervezhetőség fontos a befektetés megtérülése szempontjából. Védi az összes érintett fél (stakeholders)² érdekeit, növeli a bizalmat és az elszámoltathatóságban is segít. A környezetvédelemre, az egészségügyi és munkavédelmi előírásokra, a munkajogokra és a pénzügyi tevékenységre vonatkozóan adja meg a kereteket.

A rendszeres párbeszéd, konzultáció és koordináció segít abban, hogy a politika is igazodjon az ipar igényeihez, elősegíti a gazdasági növekedést és védi az stakeholderek érdekeit, mindezek mellett a sikeres projekt végrehajtása alapköve a fenntartható fejlődés elősegítésének az adott térségben.

Gazdasági stabilitás és pénzügyi kockázatok

A gazdasági környezet, amelyben a projektek működnek, jelentősen befolyásolhatja életképességüket és sikerüket. A makrogazdasági mutatók, például a GDP³-növekedés, az inflációs ráták és a kamatlábak ingadozása kihívásokat és bizonytalanságokat jelenthet a projekttervezés és -végrehajtás szempontjából, és nehezíti a pénzügyi tervezhetőséget.

A pénzügyi kockázatok, beleértve a finanszírozási korlátokat, a költségűllépéseket és a bevétel bizonytalanságait, a nagy ipari projektek velejárái, kockázatai. A megfelelő finanszírozási források biztosítása és a cash flow⁴ hatékony kezelésére is figyelmet kell fordítani.

A hatékony és eredményes pénzgazdálkodás, a szigorú költségvetés-tervezés, a pontos költségbecslés és a körültekintő pénzügyi tervezés elengedhetetlen a pénzügyi kockázatok mérsékléséhez. Alapos, mindenre kiterjedő pénzügyi megvalósíthatósági tanulmányok készítése és különféle forgatókönyvek átgondolása segíthet azonosítani a lehetséges kockázatokat, és megkönnyítheti az azokra való felkészülést és az előzetes tervek elkészítését. Érdemes pénzügyi szakembereket bevonni a tervezési fázisban is.

2 Stakeholders: érdekelt felek.

3 GDP (Gross Domestic Product): A bruttó hazai termék, a közgazdaságtanban egy bizonyos terület – többnyire egy ország – adott idő alatti gazdasági termelésének a mérőszáma. Méri a nemzeti jövedelmet és teljesítményt.

4 Cash flow: pénzforgalom.

Kiberbiztonság és adatvédelem

Digitalizálódó világunkban a kiberbiztonság és az adatvédelem kritikus biztonsági tényezővé váltak a nagy ipari beruházások esetében is. Ezek a projektek nagymértékben támaszkodnak egymással összekapcsolt rendszerekre, digitális technológiákra és adatvezérelt folyamatokra, így sebezhetővé válhatnak a kiberfenyegetésekkel és az információs, ezen belül is a személyes adatokkal történő visszaélésekkel szemben.

A körütekintően kimunkált kiberbiztonsági intézkedések bevezetése rendkívül fontos az infrastruktúra, az érzékeny adatok és a szellemi tulajdon védelme érdekében. Erős tűzfalak, behatolásérzékelő rendszerek és titkosítási protokollok alkalmazása segíthet a jogosulatlan hozzáférés és az adatszivárgás elleni védelemben. Sérülékenységi vizsgálatok⁵ és penetrációs tesztek⁶ segítenek azonosítani a potenciális gyengeségeket és sebezhetőségeket, lehetővé téve az időben történő reagálást.

Az adatvédelem ugyanilyen fontos, mivel a projektek gyakran nagy mennyiségű érzékeny és védett információval dolgoznak. A biztonságos adattárolás, a hozzáférés-szabályozás és az adattitkosítás alkalmazása segít megelőzni az érzékeny adatok jogosulatlan kezelését, nyilvánosságra hozatalát vagy ellopását. Az adatvédelmi előírásoknak, például a GDPR⁷-nek, illetve Magyarországon az Info törvénynek⁸ történő megfelelés biztosítja a személyes adatok védelmét.

Az alkalmazottak részére szervezett képzések fontos szerepet játszanak a kiberbiztonság és az adatvédelem fenntartásában. A személyzet felvilágosítása a lehetséges kockázatokról, a jelszavak gyakori cseréje, a gyanús tevékenységek bejelentésének és fontosságának hangsúlyozása az átfogó kiberbiztonsági stratégia alapvető elemei.

Kiberbiztonsági szakértők, szakcégek bevonása a tevékenységbe tovább csökkenti a kiberbiztonsági kockázatokat. Az iparági partnerekkel, kormányzati szervezetekkel és kiberbiztonsági szervezetekkel történő együttműködés megkönnyítheti a bevált gyakorlatok alkalmazását és az újonnan felmerülő fenyegetésekkel és sebezhetőségekkel kapcsolatos információmegosztást.

5 A sérülékenységi vizsgálat egy fejlesztés alatt álló vagy elkészült termék (honlap, alkalmazás, szoftver, hálózat) tesztelése. A teszt során az etikus hackerek olyan bugokat (hibákat) keresnek, amivel egy rosszindulatú támadó vissza tud élni (XSS, RCE, LFI, SQLi).

6 Penetrációs teszt: olyan biztonsági gyakorlat, amelyben egy kiberbiztonsági szakértő megpróbálja megtalálni és kihasználni a számítógépes rendszer sérülékenységeit.

7 GDPR (General Data Protection Regulation): az Európai Parlament és Tanács 2016. április 27-i (EU) 2016/679 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 96/45/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet).

8 Info törvény: 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról.

Fizikai biztonság és vagyonvédelem

A projektek gyakran értékes eszközöket, például berendezéseket, infrastruktúrát és alapanyagokat kezelnek, amelyeket meg kell védeni a lopás, szabotázs és illetéktelen hozzáférés ellen.

A komplex fizikai biztonsági intézkedések végrehajtása elengedhetetlen a projekt telephelyeinek és eszközeinek védelme érdekében. Ez magában foglalja a biztonsági személyzetet, a felügyeleti rendszerek kiépítését, valamint a beléptetési és kiléptetési pontok létrehozását. Az olyan eszközök, mint a CCTV⁹ kamerák, mozgásérzékelők és riasztórendszerek alkalmazása javítja a potenciális biztonsági fenyegetések hatékony detektálását és a válaszreakciókat.

A közvetlen projektterület biztosítása mellett az anyagok és berendezések szállításának körülményeit is át kell gondolni. Az ellátási láncok biztonságossá tétele, valamint a megfelelő nyomon követés és felügyelet segíthet megelőzni a lopást és a szállítás közbeni manipulációt.

Berek Tamás és Bodrácska Gyula (2010) szerint a helyi bűnüldöző szervekkel és biztonsági szakemberekkel való együttműködés értékes információkkal szolgálhat a lokális biztonsági helyzetről és kockázatokról, ezzel segíthet a személyre szabott biztonsági stratégia kidolgozásában. Álláspontom szerint azonban figyelembe kell venni a majdani elkészült objektumban tervezett tevékenységet, vagyis a vállalati profilt, mivel a védelem kialakításához ez kockázati elemként jelentkezik, melyet kezelni szükséges.

Az ellátási lánc biztonsága

Az ellátási lánc biztonságának egyik elsődleges szempontja a megfelelő minőségű és mennyiségű anyagok, alkatrészek, termékek rendelkezésre állása. A szigorú minőségellenőrzési rendszer, az előzetes beszállítói auditok elvégzése és a nyomon követhetőség fenntartása a teljes ellátási láncon segít minimalizálni annak kockázatát, hogy nem megfelelő minőségű és mennyiségű anyagok kerüljenek a projektbe. A rendszeres auditok és vizsgálatok igazolhatják a minőségi szabványoknak és a szerződéses követelményeknek való megfelelést.

Az ellátási lánc megszakadásai jelentős kockázatot jelentenek a projektek ütemezésére és költségeire nézve. A természeti katasztrófák, a geopolitikai események, a sztrájkok vagy a közlekedési zavarok mind befolyásolhatják az anyagok és szolgáltatások időben történő szállítását. A készenléti tervek létrehozása,

9 CCTV (Closed-Circuit Television): zárt láncú kamerarendszer.

a beszállítók diverzifikálása és az átlátható kommunikációs csatornák fenntartása az ellátási lánc kulcsfontosságú partnereivel segíthet csökkenteni ezeket a kockázatokat, és biztosíthatja az alternatív lehetőségek elérhetőségét.

A biztonsággal kapcsolatos információk, például a lehetséges fenyegetésekkel kapcsolatban, vagy a best practices¹⁰ megosztása segít a potenciális sebezhetőségek azonosításában és kezelésében. A beszállítókkal és vállalkozókkal szemben támasztott egyértelmű elvárások és követelmények a biztonsági protokollokkal és szabványokkal kapcsolatban biztosítják az ellátási lánc biztonságának következetes és egységes megközelítését.

A technológiai fejlesztések, mint például a blokklánc¹¹ technológia és az IoT¹² segítenek, hogy átlátható és naprakész, pontos nyilvántartással rendelkezünk a tranzakciókról és a termékek mozgásáról.

Környezeti és társadalmi kockázatok

A környezeti kockázatok közé tartozik a szennyezés, az élőhelyek pusztulása, az erdőirtás és a természeti erőforrások kimerülése. A nagy ipari projekteknek meg kell felelniük a környezetvédelmi előírásoknak, alapos környezeti hatásvizsgálatot kell végezni, és megelőző intézkedéseket kell tenniük a környezet-szennyezés megelőzése érdekében. A megújuló energiaforrások alkalmazása és a hulladéktermelés minimalizálása segít a környezeti kockázatok mérséklésében és a projekt ökológiai lábnyomának csökkentésében.

Társadalmi kockázatok a helyi közösségek esetleges zavarásából, a földterületekkel kapcsolatos konfliktusokból és a kulturális örökségre gyakorolt negatív hatásokból fakadnak. A társadalmi aggodalmak megértéséhez és kezeléséhez az érdekelt felek, köztük a helyi közösségek bevonása szükséges. Helyi megélhetési programok (munkahelyek teremtése), a kulturális örökség tiszteletben tartása és a helyi fejlesztési kezdeményezések támogatása hozzájárul a társadalmi kockázatok minimalizálásához és a projekt pozitív társadalmi megítélését is segítheti.

10 Best practices: A jó/legjobb (bevált) gyakorlat egy olyan működési mód, modell, megoldás, amely főbb részleteiben megismerhető, megtanulható és tapasztalatait felhasználva máshol is alkalmazható. Általában egy széles körben elismert, ideális folyamat, racionalizált modell vagy megoldás, amely egy adott szervezet számára adaptálható azonos vagy legalább hasonló környezeti feltételek, külső adottságok megléte esetén.

11 Blokklánc (block chain): egy adatbázis, mely abban különbözik a hagyományos adatbázisoktól, hogy az információk nem egy centralizált hálózaton, azaz egy központi szerveren, hanem egy elosztott hálózaton vannak tárolva.

12 IoT (Internet of Things): olyan különböző, egyértelműen azonosítható elektronikai eszközöket jelent, amelyek képesek felismerni valamilyen lényegi információt, és azt egy internetalapú hálózaton egy másik eszközzel kommunikálni.

Az emberi jogi megfontolások a környezeti és társadalmi kockázatok kezelésének is szerves részét képezik. A munkajogok tiszteletben tartása, a méltányos fizetés biztosítása, a biztonságos munkakörülmények elengedhetetlenek az etikus működés fenntartásához. A nemzetközileg elismert emberi jogi normák és iránymutatások betartása segítenek ebben.

Továbbá a környezeti és társadalmi hatások rendszeres nyomon követése és értékelése folyamatos fejlesztést és alkalmazkodást tesz lehetővé. A független auditok objektív betekintést nyújthatnak abba, hogy a projekt megfelel-e a környezetvédelmi és társadalmi normáknak, biztosítva az elszámoltathatóságot és átláthatóságot.

A biztonsági kockázatok csökkentése

A nagy ipari beruházási projektek biztonsági kockázatainak csökkentése átfogó és proaktív megközelítést igényel.

Bizonyos eszközök használatával képesek lehetünk növelni az ipari beruházási projektek általános biztonságát, minimalizálhatjuk a kockázatokat. A proaktív intézkedések, az együttműködés és a folyamatos értékelés, ellenőrzés hozzájárul a projektek rezisztenciájához és hosszú távú sikeréhez az állandóan változó biztonsági környezetben.

Lawrence J. Fennelly (2013) szerint a biztonságos környezet megteremtése körültekintő tervezéssel már a projekt előkészítési szakaszában megfontolást igényel, és az olyan egyszerűnek tűnő megoldások, mint a megfelelő világítás, akadálymentes rálátás az objektumokra, vagy kapcsolat a környező épületekkel, közúti infrastruktúrával előnyt jelenthetnek a komplex biztonsági rendszer megtervezésénél.

Kockázatértékelés és -kezelés

Horváth Tamás (2018) szerint a kockázatelemzés eredménye alapján határozható meg, hogy a telepítendő biztonságtechnikai rendszerek megfelelő választ adjanak a lehetséges kockázatokra. Meglátásom szerint ezen túlmenően fontos, hogy a technikai megoldások mellett el kell helyeznünk az élőerős őrzést is a „sakktablán”, a kellően átgondolt rezsím intézkedésekkel együtt. A hatékony kockázatértékelés és -kezelés kulcsfontosságú eleme az ipari beruházási projektek biztonságának. Az átfogó kockázatértékelések segítségével azonosítjuk azokat a potenciális fenyegetéseket, sebezhetőségeket és problémás területeket, amelyek

hatással lehetnek a projekt biztonságára. A kockázatértékelés első lépése a lehetséges kockázatok azonosítása és elemzése különböző szempontok szerint, beleértve a politikai, gazdasági, kiberbiztonsági, fizikai és környezeti tényezőket. Ez magában foglalja a projekt környezetének, az érdekelt felek érdekeinek és a lehetséges hatások alapos értékelésének elvégzését. Szakértők, például kockázati tanácsadók vagy biztonsági szakemberek bevonása értékes segítséget jelenthet.

A kockázatok azonosítása után rangsorolni kell őket a valószínűségük és a lehetséges hatásuk alapján. Ez lehetővé teszi, hogy megfelelő erőforrásokat allokáljunk, és célzott stratégiákat dolgozzunk ki. A kockázatkezelési terveknek konkrét intézkedéseket kell tartalmazniuk az azonosított kockázatok csökkentésére.

Charles Sennewald (2011) a kockázatok elemzése után a már meglévő kockázatsökkentő intézkedések felülvizsgálatát, majd pedig a szükség szerinti módosításokat javasolja annak fényében. Ehhez a teljes biztonsági rendszer időnkénti áttekintése szükséges, akár külsős szakértő, cég bevonásával. Ez alátámasztja, hogy a kockázatelemzés a folyamatok szükségszerű változásával párhuzamosan folyamatosan zajlik annak érdekében, hogy időben képesek legyenek reagálni a megváltozott körülményekre, ezzel csökkentve a lehetséges veszteségeket és alacsonyan tartva a rizikót.

A rendszeres nyomon követés és értékelés elengedhetetlen annak biztosításához, hogy a kockázatkezelési stratégiák hatékonyak és naprakészek maradjanak. Ez magában foglalja a lehetséges fenyegetések folyamatos monitorozását, a projekt környezetében bekövetkezett változások nyomon követését és a kockázatok újraértékelését a projekt előrehaladtával. A kockázatkezelési terveket szükség szerint módosítani kell a felmerülő új kockázatok vagy a változó körülmények lekövetésével, a naprakészen tartás érdekében.

A biztonsági incidensek előrejelzése lehetővé teszi, hogy tervet dolgozzunk ki, kommunikációs protokollokat hozzunk létre, és biztosítsuk az üzletmenet folytonosságát. Ezeket a terveket szimulációkkal és gyakorlatokkal kell tesztelni a hatékonyságuk értékelése és a szükséges fejlesztések elvégzése érdekében.

Mélyégi védelem

A mélyégi védelem kiépítése segítséget nyújt a fellépő incidensek hatékony kezelésében. Ez magában foglalja a rezsim intézkedéseket, a technikai megoldásokat mely lehet mechanikai vagy elektronikus, illetve a rendszer fontos része az élőerő alkalmazása is. Garcia Mary Lynn (2007) szerint egy jól tervezett biztonsági rendszer mélyégi és kiegyensúlyozott védelmet biztosít, minimalizálva a rendszerelemek meghibásodásának következményeit. Álláspontom

szerint a klasszikusnak tekinthető, úgynevezett periméter védelemtől el kell mozdulnunk, és a jól felépített külső héj védelmén túlmenően a biztonsági folyamatokat kell implementálnunk az egyes szervezeti egységek munkafolyamataiba, illetve a biztonsági szervezet operatív tevékenysége is több szinten, mélységben kell történjen. Ilyen például a biztonsági ellenőrzési pontok létrehozása, vagy érzékeny, nagy kockázatú területek fokozott védelme.

Együttműködés és információmegosztás

Az érintettek, a projekttulajdonosok, a kormányzati szervek, a biztonsági szakemberek és a helyi közösségek közötti együttműködés elősegítésével közös erőfeszítéseket tehetünk a biztonsági kockázatok hatékony azonosítására és kezelésére.

Az együttműködés megkönnyíti az információk és a helyes eljárások megosztását, lehetővé téve, hogy tanuljunk egymás tapasztalataiból, és részesüljünk a kollektív bölcsességéből. A különböző nézőpontok és meglátások használatával átfogóbb és stabilabb biztonsági stratégia alakítható ki. Ez az együttműködésen alapuló megközelítés segít azonosítani a lehetséges vakfoltokat, létrehozni innovatív megoldásokat, és holisztikusan kezelni a biztonsági kihívásokat.

Az együttműködés és információmegosztás különféle formákban testesülhet meg, például rendszeres megbeszélések, workshopok, konferenciák és közös szimulációs gyakorlatok. Ezek elősegítik a nyílt párbeszédet, erősítik a kapcsolatokat, és bizalmat építenek az érdekelt felek között. Ezenkívül a külső szervezetekkel, például biztonsági szervezetekkel, kutatóintézetekkel vagy iparági szövetségekkel kötött partnerségek hozzáférést biztosíthatnak speciális tudáshoz és erőforrásokhoz. A kormányzati szervek szintén fontos szerepet játszanak az együttműködés és az információmegosztás elősegítésében.

Az érdekelt felek bevonása és közösségi kapcsolatok

Az érintettek bevonása magában foglalja a különböző csoportok aggodalmainak, szükségleteinek és törekvéseinek aktív meghallgatását. Lehetőséget biztosít a potenciális biztonsági kockázatok kezelésére, betekintést nyerhet a helyi dinamikába, és olyan stratégiák kidolgozását segítheti, amelyek összhangban állnak az összes érdekelt elképzelésével. Ez az együttműködésen alapuló megközelítés növeli a projektek elfogadottságát, és csökkenti a biztonságot veszélyeztető konfliktusok vagy a helyiek ellenállásának valószínűségét.

Az erős közösségi kapcsolatok kialakítása elengedhetetlen a pozitív projektkörnyezet kialakításához. A bizalom megteremtésével és a nyitott kommunikáció fenntartásával képesek lehetünk kezelni a helyi közösség aggályait, mérsékelhetjük a lehetséges társadalmi kockázatokat, és biztosíthatjuk, hogy a projekt kézzelfogható előnyökkel járjon a helyi lakosság számára is. A párbeszédben való részvétel, a rendszeres közösségi találkozók és a projekt biztonsági intézkedéseiről való tájékoztatás segíti a kapcsolatépítést és a partnerséget.

Képzés és készségfejlesztés

A projektben részt vevők tudásába és készségeinek fejlesztésébe történő befektetéssel erősíthetjük szervezetünk képességét a biztonsági kockázatok azonosítására és a hatékony reagálásra.

A biztonságtudatosság (alertness)¹³ kialakítása, a gyanús tevékenységek bejelentési eljárásainak oktatása és végrehajtása hozzájárul a biztonságos projektkörnyezet megteremtéséhez. A rendszeres biztonsági auditok segítenek azonosítani a fizikai biztonsági intézkedések hiányosságait vagy gyengeségeit, lehetővé téve az időben történő változtatásokat és fejlesztéseket. Átfogó képzési programokat kell kidolgozni annak érdekében, hogy az alkalmazottakat a biztonsági protokollokról, eljárásokról és a legjobb gyakorlatokról oktassuk. Potenciális fenyegetések, például a számítógépes támadások, fizikai incidensek vagy környezeti veszélyek ismeretének átadását, valamint útmutatást e kockázatok megelőzésére és kezelésére is oktatni kell. A képzésnek a biztonság széles skáláját kell lefednie, így a kockázattudatosságot, a vészhelyzeti reagálást, a válságkezelést és az események jelentését.

A képzési programoknak hangsúlyozniuk kell a biztonságtudatosság kultúrájának fontosságát. Az éberség, az elszámoltathatóság és a felelősség érzésének kialakulása a biztonságra összpontosító kollektív gondolkodásmódot hoz létre. Az alkalmazottak ösztönzése, hogy jelentsenek minden gyanús tevékenységet vagy potenciális biztonsági kockázatot, elősegíti a projektbiztonság fenntartásának proaktív megközelítését. Rendszeres frissítő képzéseket kell biztosítanunk annak érdekében, hogy a dolgozók naprakészek maradjanak a változó biztonsági környezet ellenére is.

13 Alertness: éberség, készenlét.

Összefoglalás

A jelentős ipari beruházások biztonsága összetett és sokrétű. A különféle biztonsági tényezők hatékony stratégiák és innovatív technológiák révén történő kezelése elengedhetetlen a projekt sikeréhez, a befektetői bizalomhoz és a fenntartható fejlődéshez. Az érdekeltek közötti együttműködés, a nemzetközi biztonsági szabványok betartása és a múltbeli tapasztalatokból történő folyamatos tanulás kulcsfontosságú a biztonsági kockázatok kezeléséhez, valamint a beruházás biztonságos környezetének megteremtéséhez. Globalizálódó világunkban hazánkban is jelen vannak multinacionális vállalatok, melyek elemi érdeke olyan kapcsolatrendszereket létrehozni és fenntartani, melyek segítségével hosszú távú, a biztonság minden aspektusát figyelembe vevő együttműködés alakulhat ki a helyi közösségekkel, mely közös érdekeken alapszik. A biztonságos projektmegvalósításhoz támogatás szükséges, mely nem merül ki az állami hatóságokkal való jó kapcsolatban, és folyamatos kommunikációt igényel. A biztonságot helyi összefüggéseiben kell szemléljük, hiszen a globális biztonsági folyamatok kevéssé vannak hatással közvetlenül a mikro-összességekre, ezért elsősorban a helyi sajátosságok figyelembevételével kell kialakítanunk a biztonsági rendszert. Ennek felépítése, struktúrája szorosan kell kövesse a projekt egyes fázisait, és megfelelően, időben kell reagáljon rájuk, mintegy lekövetve a projekt fejlődését. A kockázatok változásának lekövetése szintén fontos része a hatékony biztonsági rendszer felépítésének és működtetésének.

Felhasznált irodalom

- Berek T. & Bodrácska G. (2010). Az élőerős őrzés az objektumvédelem építőipari ágazatában. *Hadmérnök*, V. évfolyam 4. szám.
- Christián L., Major L., & Szabó C. (2019). *Biztonsági vezetői kézikönyv*. Dialóg Campus.
- Garcia, M. L. (2007). *Design and Evaluation of Physical Protection Systems*. Elsevier Science. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-055428-0.50005-1>
- Horváth T. (2018). Elektronikus megfigyelő-, és ellenőrző rendszerek objektumorientált kialakítása különös tekintettel a biztonsági kockázatok rendszere. Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.
- Lawrence, J. F. (2013). *Effective Physical Security*. Butterworth-Heinemann.
- Sennewald, C. A. (2011). *Effective Security Management*. Elsevier: Butterworth-Heinemann. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-382012-9.00021-6>

Tiszolczi B. G. (2019). Fizikai biztonsági kontrollok tervezésének és alkalmazásának gyakorlata az ISO/IEC 27001 szabvány elvárásainak tükrében. *Magyar Rendészet*, 2–3, 233–249. <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.12>

Alkalmazott jogszabályok

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról
Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Gubics F. (2025). Ipari nagyberuházások biztonsági kockázatainak sajátosságai és kezelési elveik. *Belügyi Szemle*, 73(1), 113–126. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v73.i1.pp113-126>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Gubics Frigyes, aki a fgubics@lenovo.com e-mail címen érhető el.

Szurkolói rendbontások a stadionokban, különös tekintettel a pirotechnikai eszközök alkalmazására

Fan disorder in stadiums, in particular the use of pyrotechnic devices

Tóth Nikolett Ágnes

Dr. PhD, egyetemi docens, kollégiumvezető, rendőr ezredes
egyetemi docens, Nemzeti Közszerológiai Egyetem,
Rendészettudományi Kar
Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem
toth.nikolett@uni-nke.hu

Móro Lajos

elnök
Magyar Rendészettudományi Társaság,
Magánbiztonsági Tagozat elnök
moro.lajos@as-sec.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány a látványcsapatsportágak mérkőzéseinek biztosítását – különös tekintettel a labdarúgó-mérkőzések vonatkozásában – vizsgálja. Sajnos a pirotechnikai eszközök alkalmazása az egész világon népszerű a látványcsapatsportágak mérkőzéseit látogató szurkolók körében, ugyanakkor ezen eszközök alkalmazása rendkívüli biztonsági kockázatokat rejt magában. Ezért a szerzők arra vállalkoztak, hogy összegyűjtik a szabályozó normákat és a megelőzéshez szükséges intézkedési javaslatokat, amelyek a jelenség visszaszorítása érdekében váltak szükségessé az évek során.

Módszertan: A tanulmány egy csokorba gyűjti a múltbéli vonatkozásokat a jelen meghatározó eseményeivel együtt. Kutatási módszerként elsősorban a sportjogi, sportrendészeti szakirodalom, valamint a pirotechnikai eszközök alkalmazásával összefüggésben szerzett szakmai tapasztalatok feldolgozását alkalmazzák a szerzők.

Megállapítások: A szerzők a kutatás eredményeként megállapításokat tesznek az innovatív jogi, technikai, technológiai és rendészeti eszközök, módszerek alkalmazására, amelyek segítségével még biztonságosabban lebonyolíthatóak lehetnek a labdarúgó-sportrendezvények.

Érték: Még nem született olyan összefoglaló tanulmány a témában, amely a pirotechnikai eszközök alkalmazásának a múltját, jelenét és jövőjét is megjeleníti

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2024. 04. 07. Átdolgozás: 2024. 06. 03.
Elfogadás: 2024. 06. 06.

egy tanulmányban. Az összegzés olyan aktuális intézkedést jelenít meg, amely nagy hatást fog gyakorolni a biztonsági kérdésekre.

Kulcsszavak: sportrendészet, biztonsági kérdések, pirotechnikai eszközök, rendbontás

Abstract

Aim: The study examines the provision of spectator team sports, with particular reference to football matches. Unfortunately, the use of pyrotechnic devices is popular among fans attending spectator team sports matches all over the world, but the use of pyrotechnic devices poses extreme safety risks. Therefore, the authors undertook to collect the regulatory norms and proposals for preventive measures that have become necessary to reduce the phenomenon over the years.

Methodology: The study collects the past aspects together with the defining events of the present. As a research method, the authors primarily use the processing of sports law and sports police literature and professional experience gained in connection with the use of pyrotechnic devices.

Findings: As a result of the research, the authors make findings on the application of innovative legal, technical, technological and law enforcement tools and methods that can help football sports events be conducted even safer.

Value: There has not yet been a summary study on the topic that presents the past, present and future of the use of pyrotechnic devices in one study. The summary shows a current action that will have a major impact on security issues.

Keywords: sports policing, safety issues, pyrotechnic devices, disorderly conduct

Bevezető gondolatok

A február végén lejátszott Újpest–Ferencváros mérkőzés a pirotechnikai eszközök okozta füst miatt percekkel később kezdődött el, a ködszerű látvány miatt pedig többször is félbeszakadt a mérkőzés a játékvezető döntése értelmében. Néhány hónappal ezelőtt pedig napvilágot látott az a hír, mely szerint félbeszakadt a görög élvonal 8. fordulójában az Olympiakosz Pireusz és a magyar válogatott labdarúgó, Kleinheisler László csapatának, a Panathinaikosznak a rangadója, miután egy nézőtérrel bedobott petárda felrobbant egy melegítő cserejátékos mellett, aki ettől elájult ([URL1](#)). A Panathinaikosz az első félidőben szerzett vezetést a városi rivális éllovas otthonában. Percekkel a térfélcserét követően egyenlített az Olympiakosz, a hazai szurkolók ezután kezdték el

szórni a petárdákat arra a helyre, ahol a vendégek cserejátékosai melegítettek. Az egyik éppen egy Juancar nevű játékos mellett robbant fel, aki ettől elájult. Miután magához tért, a helyszíni tévékamera ráközelített a 33 éves játékos arcára, aki még ekkor is láthatóan nagyon szédült – a spanyol hátvédet végül golfautóval kellett levinni a pályáról. A Panathinaikosz labdarúgói az eset miatt az öltözőbe vonultak, az olasz játékvezető, Maresca pedig félbeszakította a mérkőzést, amely ekkor az 55. percben járt. A sérült játékost kórházba szállították, a labdarúgó szédülésre panaszkodott és arra, hogy nem hall. Az ehhez hasonló híreket olvasva egyértelművé válik, hogy a pirotechnikai eszközök alkalmazása az egész világon népszerű a látványcsapatsportágak mérkőzéseit látogató szurkolók körében, különös tekintettel a labdarúgás sportágra.

Sokan egyetértenek azzal, hogy a biztonság a jövő záloga, ugyan száz százalékos biztonság soha sem képzelhető el, azonban törekedni kell annak megvalósítására hazánkban és a világ minden táján a sportrendezvények biztosítása során is.

Erdei Árpád az elmélet és a gyakorlat szintézise kapcsán leírta, hogy *„a jog gyakorlata csak kellő elméleti megalapozottsággal lehet megfelelő, és minden elméleti munka – ha többszörös áttételen keresztül is, de – a gyakorlati hasznosításban leli meg az értelmét”* (Erdi, 2021). Mindez a sportrendészetre is igaz, a szerzők összefoglalják az elméleti és a gyakorlati ismereteiket is a pirotechnikai eszközök alkalmazásáról a publikációban.

A tanulmány a látványcsapatsportágak mérkőzéseinek biztosítását –különös tekintettel a labdarúgó-mérkőzések vonatkozásában – vizsgálja. Sajnos a pirotechnikai eszközök alkalmazása az egész világon népszerű a látványcsapatsportágak mérkőzéseit látogató szurkolók körében, ugyanakkor ezen eszközök alkalmazása rendkívüli biztonsági kockázatokat rejt magában. Ezért a szerzők arra vállalkoztak, hogy összegyűjtik a szabályozó normákat és a megelőzéshez szükséges intézkedési javaslatokat, amelyek a jelenség visszaszorítása érdekében váltak szükségessé az évek során. A kutatásunk során kvalitatív és kvantitatív módszereket is alkalmaztunk, ennek során számos, a sportrendezvényeken működésbe hozott pirotechnikai eszközökkel foglalkozó internetes híroldal tudósításait is elemeztük. Erre azért volt szükség, mert nagyon elterjedtek az infokommunikációs eszközök, melyek tanulmányozásával nagyobb számban értünk el a kutatási témánkkal kapcsolatos tanulmányokat, híreket. Fontosnak tartottuk azt is, hogy felleltározzuk a jogszabályi környezetet a témában.

Hogy a történeti vonatkozásokról is említést tegyünk, felidézzük, hogy a futballhuligánok elődjeként egyértelműen említhető a belügyminiszter-helyettes 1954-ben kelt utasításában szereplő megnevezés, a magáról megfélemedezett néző. Így szerepelnek a jelentésben azok a „futballhuligánok”, akik fegyelmetlenek voltak a mérkőzéseken, és papírgyújtogatásba, úgynevezett „fáklyázásba”

kezdtek, akiket a rendőrök azonnal igazoltattak, és felvették az adataikat. A papírgyújtásokból keletkező tüzek megelőzése érdekében Győre József belügyminiszter-helyettes elrendelte, hogy a sportpályákon szolgálatot teljesítő rendőrök és tűzoltók a legszigorúbban lépjenek fel a papírgyújtogatókkal szemben. A belügyminiszter-helyettesi utasításban az is szerepelt, hogy a mellékelt felhívást „*a megye nagyobb sportpályáin jól látható helyeken függesztessék ki*” (Tóth, 2019a).

Fontosnak tartjuk annak indoklását is, hogy miért labdarúgás-fókuszú a pirotechnikai eszközök alkalmazásával kapcsolatos kutatásunk?

Először is fontos volt megvizsgálnunk, hogy milyen sportrendezvényeken, mely sportágak esetében szükséges rendészeti eszközökkel fellépni a közrend, a közbiztonság szavatolása érdekében. A látványcsapatsportágak biztonsági kérdéseit vizsgálva arra jutottunk, hogy a jogellenes cselekményeket a szurkolók legnagyobb százaléka labdarúgó-mérkőzéseken követi el, ezt támaszták alá a sportrendészeti nyilvántartás statisztikai adatai is (Tóth, 2024b). Azt tapasztaltuk, hogy a csapatsportágak közül a labdarúgás az a sportág, amely esetében fokozatosan jellemzővé vált a szurkolói rendbontás. Magyarországon megközelítőleg két évtizedes múltja van a „látványsport” elnevezésnek. Ebből nőtte ki magát a jelen hatályos joggyakorlatban már teljesen elfogadott látványcsapatsport elnevezés. A látványcsapatsportágak körébe jelenleg hat sportág tartozik: a labdarúgás, a kézilabda, a vízilabda, a kosárlabda, a jégkorong és a röplabda. A fogalmat az 1996. évi LXXXI. törvénybe (a társasági adóról és az osztalékadóról) a 2011. évi LXXXII. törvény 2. §-a iktatta be. Definícióként, jogszabályi környezetben ekkor jelenik meg először ez az elnevezés. Azokat a sporteseményeket, amelyekben ezen csapatsportágak szerepelnek, köztudomású, hogy nagyobb nézettségi mutatók jellemzik, mint az egyéb sportágakét, így gazdasági jelentőségénél fogva is érdemes erre a területre jogi, rendészeti és magánbiztonsági szempontból is nagyobb figyelmet fordítani. Mivel a korábban felsorolt csapatsportágak közül hazánkban és a világon is a labdarúgás a legnépszerűbb, így kutatásunk során erre helyeztük a legnagyobb hangsúlyt. Egyetlen más sportág sem képes egy-egy jelentősebb eseménye kapcsán rendszeresen, időszakonként visszatérően ennyire nagy tömeget megmozgatni, hiszen egy rangosabb mérkőzés rengeteg, nemritkán több tízezer ember érdeklődésére is számot tarthat, ami már fokozott biztonsági kockázattal jár a szervezők számára. Egyetlen más sportágnál sem éleződik ki ennyire élesen a szurkolótáborok közötti ellentét, amit erősít a stadionon belüli szeparáció, melynek során az azonos csapat szurkolóit egy szektorba helyezik el, ami erősíti bennük az összetartozást, erősebbnek érzik magukat, ugyanakkor meglehetősen közel is vannak az ellenfél szurkolói, akikkel viszonylag kis területen vannak összezárva (Tóth, 2019b).

A szurkolók definiálása

A szurkolók definiálása kapcsán elengedhetetlenül fontos, hogy a magyarországi sporttörvény meghatározza a sportrendezvény résztvevőjének fogalmát: az a természetes személy, aki a sportrendezvény helyszínén annak időtartama alatt, valamint a sportrendezvényt megelőzően vagy követően másfél órával tartózkodik. A néző (szurkoló) résztvevőnek minősül.

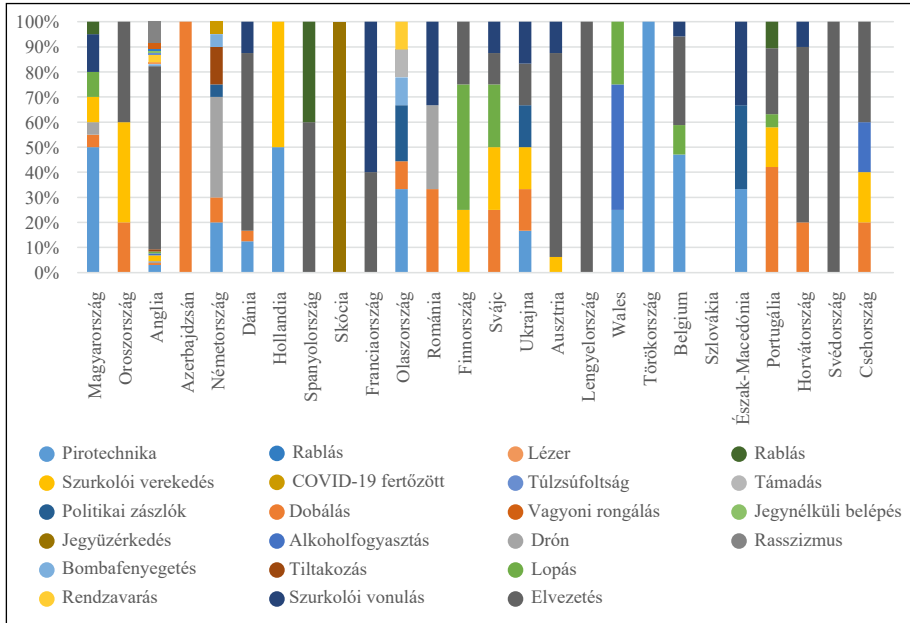
Sárközy Tamás szerint a sportesemény szervezője és a nézők között egyedi, atipikus szerződések jönnek létre a sportesemény megtekintésére – ezt a jogviszonyt a gyakorlatban nézői vagy szurkolói szerződésnek nevezik (Sárközy, 2019). Jogi szempontból szurkolónak azokat a nézőket tarthatjuk, akik betartják a megkötött, úgynevezett szurkolói szerződésükben foglaltakat. A szervező a hirdetményben közzétett általános szerződési feltételekben köteles meghatározni a sportesemény megtekintésének feltételeit – az általános feltételekre a belépőjegyen, illetve a bérleten is utalni kell. A néző belépődíj fejében megtekintheti a sportlétesítményben megrendezett sporteseményt, és ennek során köteles alávetni magát a sportlétesítmény rendjének, illetve a biztonsági előírásoknak (Tóth, 2018).

Pusztán a statisztikák alapján is megállapítható, hogy a mérkőzések és így az UEFA EURO 2020 labdarúgó-Európa-bajnokság lebonyolítása biztonsági szempontból kitűnőre vizsgázott, a jogellenes cselekedetek és a letartóztatások száma is elenyésző volt.

Az alábbi ábra az egyes jogellenes cselekmények arányát mutatja a rendező országok bontásában. A jogellenes cselekedetek az egyes országokban eltérő mintázatot mutatnak, de az adatokból kiolvasható, hogy például a pirotechnikai eszközök használata majd minden helyen megjelent.

1. számú ábra

Jogellenes cselekmények az UEFA EURO 2020 idején

Forrás. A szerzők saját szerkesztése ORFK adatok alapján.

A szurkolói csoportok jellemzően kriminalizálódtak (hooligans, hooltras, ultras): az ultrák a sportklubokat, de főként a labdarúgócsapatokat támogató szurkolói csoportok. Kultúrájuk leglátványosabb része azokból a képekből és koreográfiákból áll, amelyeket a meccs alatt a stadionokban mutatnak be (Tóth, 2024a).

Hivatkozva a fentebbi gondolatainkra, fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy több hírportál szerint sincs a labdarúgásnak vetélytársa. A World Population Review nemrégiben arról közölt cikket, hogy egyes országokban melyik a legnépszerűbb sportág. A labdarúgás toronymagasan vezet (URL2).

A labdarúgás gyakorlatilag egész Európában, Dél- és Közép-Amerikában, Afrikában, valamint a Közel-Keleten nagy fölényben van a többi sportággal szemben. A futballnak mintegy 3,5 milliárd rajongója van világszerte, s mintegy 200 millióan játsszák a világ 200 országában. Az összesítésből kiderült, hogy a világon a krikettet követik a második legtobben (2,5 milliárd), harmadik a kosárlabda (2,2 milliárd) és negyedik a gyeplabda (2 milliárd).

Hogy mi lehet az oka a labdarúgás népszerűségének, hogyan vált ennyire közkedveltté? Ezzel kapcsolatban is közzétettek adatokat a nagyvilágban. A tanulmány szerint a futball teljes társadalmi lefedettségét részben az első

világháborúnak köszönheti (URL3). A hadra fogható férfiak többsége ugyanis a kiképzőközpontokban, a kaszárnyákban vagy a hadifogolytáborokban szinte biztosan kapcsolatba került vele. Miután pedig Európa-szerte eltörölték, vagy legalábbis rövidített műszakra cserélték a szombati munkanapot, olcsó szórakozást keresve egyre többen kezdtek el futballozni vagy nyomon követni a meccseket. Aztán megjelent az internet, amelynek segítségével manapság már akár a világ másik felén zajló futball történésekkel kapcsolatos hírekről is értesülhetünk. A különböző portálokon a futballszurkolók mindenről tájékozódhatnak, ami a tévéből kimaradt: helyet kapnak a legfrissebb események, illetve a csapatok, a játékosok és a csapatokhoz kötődő szurkolók bemutatása is. A csapathoz való tartozás ereje is fontos ebben a sportágban, amely még akkor is képes biztonságot és hovatartozás-érzést adni, ha közvetlenül nem is vagyunk tagjai az együttesnek, csak a szurkolótáborának a részei. Ezáltal érezhetjük ugyanis, hogy egy közösség részei vagyunk.

Ennek különösen nagy jelentősége van a szurkolók magatartásának alakulásában. A lebonizmus elmélete szerint a tömegben az egyén feloldódik, kikerül a társadalmi ellenőrzés alól, és úgy érzik a szurkolók, hogy anonimá válnak, a tömegben az egyén elveszíti önmagát, ez a tömeg pszichológiája. Mivel azonos érzelem hevíti őket, a frappáns jelszavak rendkívül intenzíven hatnak rájuk, indulatokat gerjesztenek, eluralkodik rajtuk a szenvedély (Tóth, 2018).

Jogi esetek sora bizonyítja a fenti elméletet, ugyanis a közös pont a garázda elkövetők cselekményére vonatkozóan a társadalmi együttélési szabályok nyílt, tudatos, egyértelmű semmibevétele.

Előfordult olyan, hogy a beléptetés során egy szurkolónál – kutyás bombakutató észlelése alapján – a testére fóliával felcsavarva nyolc darab pirotechnikai eszközt találtak. Olyan eset is napvilágot látott, amikor az egyik vidéki stadionba három hazai szurkoló összesen 240 pirotechnikai eszközt próbált bejuttatni mintegy ötszázezer forint értékben.

Cieleszky Péter és Molnár Katalin *Alapkutatási kísérlet a rendészet tanulmányozásához* című publikációjukban idézték Haller József professzort, aki az agresszió-kutatás hazai szakértőjeként utalt arra, hogy „a demokrácia szerepét a társadalmi béke megteremtésében óvatosan és kellő körültekintéssel kell megítélni. Egyik végletként jelzi, hogy: »Ha a demokrácia térnyerése békésebbé tenné a társadalmat, akkor a háború utáni évtizedekben az erőszakos bűncselekmények számának tovább kellett volna csökkennie [...] Ezzel szemben félelmetesen megszapordtak az erőszakos bűncselekmények [...] soha nem volt annyi erőszakos tüntetés, futballhuliganizmus, utcai összetűzés, mint a demokrácia korában.« Amikor nincs háborús konfliktus, a harci szellem – Haller professzor szerint – az emberekben van, a sport pedig lehetőség ennek a kiélésére.” (Cieleszky & Molnár, 2023).

Szemelvények napjaink pirotechnikai eszközökkel elkövetett szurkolói rendbontásaiból

Sajnos egyre inkább felelevenednek az 1980-as évekbeli angliai stadionkatasztrófák képei napjainkban a nagyvilágban, ennek kapcsán a pirotechnikai eszközök alkalmazásával összefüggésben számba vettünk néhány esetet.

A Lazio–Roma mérkőzésen számtalanszor előfordult már, hogy a két csapat ultrái tűzijátékokkal és petárdákkal támadtak egymásra a stadionban. Az egyik alkalommal a szurkolók ennyivel nem érték be, megállás nélkül szidalmazó rigmusokat vágtak egymás fejébe. A lelátón uralkodó viharos hangulat ellenére a játékosok folytatták a bemelegítést, majd a mérkőzést is lejátszották. Maga a mérkőzés is bővelkedett a botrányos jelenetekben, egy ízben a lecserélt Edoardo Bove kapott a nyakához, miután az oldalvonalnál hozzávágtak egy üvegnek látszó tárgyat (lehet, hogy egy vízzel teli műanyag flakon repült a levegőben). Minden bizonnyal a fejét célozta az egyik huligán (URL4).

111 éves fennállása óta először estek ki tavaly decemberben a brazil első osztályból a nyolcszoros bajnok és háromszoros Libertadores-kupa győztes Santos FC, miután hazai pályán 2–1-es vereséget szenvedett a Fortaleza csapatától. A Santos Brazília egyik leghíresebb klubja. Nem csoda, ha a szurkolók nem voltak boldogok. Gyűjtogatások kezdődtek városszerte, felgyújtották több játékos autóját és egy buszt is (URL5).

Görögországban is előfordulnak olyan jogellenes cselekmények, amelyeket nem csupán a labdarúgó-, hanem adott esetben röplabdamerkőzéseken követnek el. Athénban kritikus állapotban szállítottak kórházba egy rohamrendőrt azt követően, hogy szurkolói rendbontás tört ki egy röplabdamerkőzésen. Az eset a Melina Merkuri fedett arénánál történt, ahol a férfi bajnokságban a két örök fővárosi rivális, az Olympiakosz Pireusz és a Panathinaikosz mérkőzését rendezték (URL6). A Molotov-koktélokkal, kövekkel és egyéb eszközökkel felfegyverzett drukkerok rátámadtak a kivezényelt rendfenntartókra, akiknek egyike akkor sérült meg, amikor eltalálta egy tűzijáték-rakéta. A rendőrök a zavargások közepette könnygázt is bevetettek, a röplabdameccset félbeszakították, és egyes hírek szerint mintegy négyszáz embert őrizetbe vettek.

Néhány hónapja a labdarúgó Bajnokok Ligájában az AC Milan a Paris Saint-Germain csapatát fogadta, de mielőtt a csapatok összecsaptak volna, a szurkolók már összetűzésbe keveredtek a mérkőzés előestéjén. Sőt, több francia szurkolót megkéseltek a Milan szimpatizánsai. Az AC Milan szurkolói ugyan nem a világ legbékésebb fanatikusai közé tartoznak, de azt sem lehet mondani rájuk, hogy a legbalhésabb, legveszélyesebb futbalszurkolók lennének Olaszországban. Ennek ellenére hétfő este az olasz ultrák megtámadták a mérkőzésre érkező

párizsi szurkolókat, és többüket megkéselték. A hazai szurkolók – petárdákkal, füstbombákkal, valamint szűrő- és vágóeszközökkel felszerelve – Milánó Navigli nevű szórakozónegyedében ütöttek rajta a franciákon. A támadásban több francia drukker megsérült, egyiküket két szúrt sebbel súlyos állapotban vitték kórházba. Az eseményeknek rendőri közbeavatkozás vetett véget, de a rendőrök közül is volt olyan, aki súlyos sérüléseket szenvedett (URL7).

A pirotechnikai eszközök alkalmazási lehetőségei

A FIFA és az UEFA fegyelmi szabályzata szerint a klubok és a szövetségek felelősek minden helytelen viselkedésért a mérkőzések megszervezésével kapcsolatban, ideértve „the lighting of fireworks or any other objects”, tehát tűzijátékok vagy más tárgyak begyűjtését is; az MLSZ szabályai ugyancsak tiltják a pirotechnikai eszközök nézők általi használatát (Nagy, 2022).

A pirotechnikai eszközök alkalmazása rendkívüli biztonsági kockázatokat rejt magában. A szabványoknak megfelelő pirotechnikai eszközökön mindig feltüntetik az úgynevezett „biztonsági távolságot”, ami mindenképpen nagyobb, mint a zsúfolt stadionokban rendelkezésre álló távolság. Éppen ezért a gyártók nem tartják biztonságosnak a pirotechnikai eszközök szurkolókkal teli lelátókon való használatát (Nagy, 2022). Nagy László Tibor publikációjában ismertette azokat a legfontosabb egészségügyi és biztonsági kockázatokat, amelyek a felhasználókra, valamint legalább ennyire vagy még inkább a stadionokban tartózkodó más személyekre jelenthetnek veszélyt:

- „Égési sérülés bőr- és testszövetnél
- Égés ruházatnál
- *Szerkezeti elemek égése: a magas hőmérséklet miatt meggyulladhatnak a szerkezeti elemek, például ülések, szemetestartályok, gázipalackok.*
- *A füst akut és krónikus toxikus hatásokat is kiválthat.*
- *A látás és a hallás károsodása is bekövetkezhet, főként a robbanóhatást kiváltó eszközök közvetlen közelében tartózkodóknál. Az ilyen termékek használatakor általában legalább 25 méteres távolságot kellene tartani az emberektől.*
- *Végül arról sem szabad megfeledkezni, hogy a tömegben elindított, illetve ott személyi sérülést vagy szerkezeti kárt okozó pirotechnikai eszköz páni-kot válthat ki” (Nagy, 2022).*

A polgári célú pirotechnikai tevékenységekről szóló 173/2011. (VIII. 24.) Korm. rendelet a pirotechnikai termékeket osztályba sorolja.

I. pirotechnikai osztályba sorolja azokat a szórakoztató célra szánt pirotechnikai termékeket, amelyek használata nagyon alacsony kockázattal és elhanyagolható

zajszinttel jár, és amelyeket – beleértve az emberi tartózkodás céljára szolgáló épületek belsejét is – behatárolt területen való használatra szántak. Ilyen pirotechnikai termékeket 14. életévüket betöltött személyek engedély nélkül vásárolhatnak, birtokolhatnak, felhasználhatnak, 14 év alatti személyek csak nagykorú felügyelete mellett használhatnak.

II. pirotechnikai osztályba tartoznak azok a pirotechnikai termékek, amelyek használata alacsony kockázattal és alacsony zajszinttel jár, és amelyeket szabadban lévő behatárolt területen való használatra szántak. Az ilyen pirotechnikai termékeket a 16. életévet betöltött személyek engedély nélkül vásárolhatnak, birtokolhatnak, felhasználhatnak. A 16. életévet be nem töltött személyek csak nagykorú személy felügyelete mellett használhatnak fel II. pirotechnikai osztályba tartozó tűzijátéktermékeket.

Azokat a termékeket sorolják III. pirotechnikai osztályba, amelyek használata közepes kockázattal jár, a szabadban lévő nagy nyílt területen való használatra szánták, és zajszintjük nem ártalmas az emberi egészségre (URL8).

A jogszabály az I. és a II. pirotechnikai osztályba tartozó tűzijátéktermékek esetében egyértelműen leírja, hogy sportlétesítményben pirotechnikus jelenlétében és irányításával használhatóak fel. Sporttevékenységre, szabadidő eltöltésére szolgáló területen – kivéve a december 28. 18 óra és a következő naptári év január 1-jén 6 óra közötti időtartamot – nem használható fel pirotechnikai eszköz.

A 3. pirotechnikai osztályba tartozó tűzijáték termék sportlétesítményben szintén csak pirotechnikus irányításával használható fel.¹

A használattal összefüggésben a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény egyértelműen fogalmaz a polgári felhasználású robbanóanyaggal és pirotechnikai termékkel kapcsolatos szabálysértés tényállásában: „*Aki a polgári felhasználású robbanóanyagok előállítására, forgalmára, tárolására, szállítására, felhasználására és megsemmisítésére vonatkozó előírásokat megszegi, továbbá robbanóanyagot vagy robbanó szerkezetet talál, vagy annak hollétéről tudomást szerez és ezt a tény haladéktalanul a rendőrségnek nem jelenti be, illetve engedély nélkül pirotechnikai tevékenységet végez, szabálysértést követ el. Aki a pirotechnikai termékek előállítására, forgalmára, tárolására, szállítására, felhasználására, megsemmisítésére, birtoklására vonatkozó előírásokat megszegi, szabálysértést követ el*”.²

1 173/2011. (VIII. 24.) Korm. rendelet a polgári célú pirotechnikai tevékenységekről, 108. § (1) bekezdés.

2 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről, 182. §.

A bevált gyakorlatok megosztása és a biztonságosabb, barátságosabb sportesemények érdekében megszületett a Saint-Denis Egyezmény a biztonság, a biztosítás és a szolgáltatás jegyében (URL9).

A Nézői Erőszak Európai Egyezményének Állandó Bizottsága a közelmúltban számos területen aktualizálta ajánlását a terrorizmus kockázatának kezelése, a rasszizmus és gyűlöletbeszéd elleni küzdelem sporthelyszíneken és a pirotechnikai eszközök használata témában.

Ezt az ajánlást először 2015-ben fogadták el az Állandó Bizottság összes ajánlásának szintéziseként az 1985-ben elfogadott nézői erőszakra szóló európai egyezmény keretében. 2019-ben felülvizsgálták és 2020-ban is elfogadták. 2016. július 3-án, a franciaországi Saint-Denis-ben, az UEFA EURO 2016 negyeddöntőjén nyitották meg aláírásra az Európa Tanács egyezményét a labdarúgó-mérkőzések és egyéb sportesemények integrált biztonsági, biztosítási és szolgáltatási megközelítéséről.

Az egyezmény célja az volt, hogy az erőszakra összpontosító megközelítésről a biztonságon, védelmen és szolgáltatáson alapuló integrált megközelítés felé haladjon, illetve az Európában kidolgozott legmagasabb biztonsági és szolgáltatási szabványokon alapuló intézkedéseket biztosíts. Ezenkívül az egyezmény elősegíti az együttműködést az összes érdekelt fél között, beleértve a szurkolókat is, annak érdekében, hogy biztonságos és barátságos környezetet biztosítson a futballmérkőzéseken és más sporteseményeken.

Magyarország Kormánya egyetértett az Európa Tanács labdarúgó-mérkőzések és egyéb sportrendezvények biztonságához, biztosításához és az ott nyújtott szolgáltatásokhoz kapcsolódó integrált megközelítésről szóló egyezmény szövegével. [A Kormány az Európa Tanács labdarúgó-mérkőzések és egyéb sportrendezvények biztonságához, biztosításához és az ott nyújtott szolgáltatásokhoz kapcsolódó integrált megközelítésről szóló egyezménye szövegének végleges megállapítására adott felhatalmazásról a 1025/2021. (II. 2.) kormányhatározatával döntést hozott.] Elfogadta az egyezmény kihirdetéséről szóló törvénytervezetet, és elrendelte az egyezmény szövegének végleges megállapítását követően annak az Országgyűléshez történő benyújtását.

Az egyezmény kiemelten foglalkozott a preambulumban az egyének testi épséghez való jogával és azon jogos elvárásával, hogy ellátogassanak labdarúgó-mérkőzésekre és egyéb sportrendezvényekre anélkül, hogy erőszaktól, a közrend megzavarásától vagy egyéb büntetendő cselekményektől kellene tartaniuk (URL9). Az egyezmény azzal a szándékkal íródott, hogy a labdarúgó-mérkőzéseket és az egyéb sportrendezvényeket élvezhetővé és kellemessé tegyék minden polgár számára, elismerve azt, hogy a barátságos környezet jelentős és kedvező hatással bír a biztonságra és a biztosításra az ilyen rendezvényeken. A dokumentum foglalkozott annak szükségességével, hogy fenn kell tartani

a jogrendet a labdarúgó- és más sportstadionokban és azok közelében, a stadionokat megközelítő és onnan elvezető tranzit útvonalakon, valamint a több ezer néző által igénybe vett egyéb területeken.

A megállapodás elismerte azt, ami már hazánkban is egyértelművé vált az úgynevezett Huligántörvény³ hatálybalépésével, hogy a stadionokon kívüli események közvetlen hatással bírnak a stadionokon belüli eseményekre és fordítva.

Az egyezmény 5. cikke a biztonság, biztosítás és szolgáltatásnyújtás a sportlétesítményekben témával foglalkozik. Jogszabályok előírják hazánkban is a sportrendezvények biztosításában közreműködő szervezetek együttműködését, az egyezmény erre is kitért: *„A felek biztosítják, hogy a nemzeti jogi, szabályozási vagy igazgatási keretek megköveteljék, hogy a rendezvényszervezők valamennyi partnerszervezettel egyeztetve, biztonságos és védett környezetet biztosítsanak minden résztvevő és néző számára. A felek biztosítják, hogy a stadionok működtetési szabályai átfogóak legyenek; gondoskodjanak a rendőrséggel, a vészhelyzeti szolgálatokkal és a partnerszervezetekkel való hatékony kapcsolattartásról; továbbá egyértelmű szabályzatokat és eljárásokat tartalmazzanak olyan kérdésekre vonatkozóan, amelyek hatással lehetnek a tömegkezelésre és a kapcsolódó biztonsági és biztosítási kockázatokra, így többek között az alábbiakra vonatkozóan:*

- *pirotechnikai eszközök használata;*
- *bármilyen erőszakos vagy tiltott viselkedés; és*
- *bármilyen rasszista vagy egyéb megkülönböztető magatartás.”*⁴

Még számos egyéb hazai jogszabály rendezi a sportrendezvények biztosítását, mely jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök is rendelkeznek a pirotechnikai eszközök alkalmazásával összefüggő szabályozásról.

A sportrendezvények minősítéséről és rendőri biztosításáról szóló 8/2010. (OT 5.) ORFK utasítás szerint a rendőrkapitányságok vezetői kötelesek intézkedni a sportrendezvények biztosításával kapcsolatos vonatkozó jogszabályok hatálya alá nem tartozó, alsóbb osztályban lebonyolított labdarúgó-mérkőzéseken történt rendbontások figyelemmel kíséréséről is. A Rendelet hatálya alá tartozó sportesemények vonatkozásában minden esetben fel kell hívni a rendezők figyelmét a közbiztonságra különösen veszélyes eszközök, a közösségellenes megnyilvánulásokkal kapcsolatos transzparenssek, valamint a tiltott pirotechnikai

3 2011. évi CIV. törvény a sporthuliganizmus jelensége elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról.

4 A Kormány 1025/2021. (II. 2.) Korm. határozata az Európa Tanács labdarúgó-mérkőzések és egyéb sportrendezvények biztonságához, biztosításához és az ott nyújtott szolgáltatásokhoz kapcsolódó integrált megközelítésről szóló Egyezménye szövegének végleges megállapítására adott felhatalmazásról, 5. cikk.

eszközök felfedésére, bevitelük megakadályozására. Az eszközöket birtoklókkal szembeni eljárások kezdeményezése érdekében a belépők ruházatának, csomagjának, szükség esetén járműveinek átvizsgálását kell megkövetelni. A kiemelt és fokozott biztonsági kockázatú sporteseményeket megelőzően a sportlétesítményekben a résztvevők által előzetesen elhelyezett tiltott pirotechnikai eszközök feltalálására, illetve kiszűrésére elsősorban bombakutatói képzésben részesült rendőröket, különösen indokolt esetben a Készenléti Rendőrség Tűzszerező Szolgálatát kell bevonni. A sportlétesítmények belső biztosítását végrehajtó személy- és vagyonvédelmi cégekkel hatékony együttműködést szükséges kialakítani, különösen:

- a) a szurkolók beléptetésekor az ellenőrzésben;
- b) a nézőtéri rend fenntartásában;
- c) a rendbontó szurkolók kiemelésében;
- d) a biztonságtechnikai eszközök működtetésében;
- e) a szurkolók kísérésében.

A polgári célú pirotechnikai tevékenységekkel kapcsolatos rendőrhatósági feladatokról szóló 7/2012. (IV. 21.) ORFK utasítás a lőfegyverekről és lőszerkekről szóló 2004. évi XXIV. törvényben, valamint a polgári célú pirotechnikai tevékenységekről szóló 173/2011. (VIII. 24.) Korm. rendeletben meghatározott engedélyezési, nyilvántartási, ellenőrzési tevékenységekkel összefüggő feladatok egységes végrehajtása érdekében rendezi ezt a kérdést. Az utasítás rendelkezik az engedélyezési eljárás végrehajtásának és a bejelentés kezelésének szabályairól, az engedélyesek adminisztratív és helyszíni ellenőrzéséről, a polgári célú pirotechnikai termékek ellenőrzéséről, a talált, zárolt és lefoglalt pirotechnikai termékekre vonatkozó eljárásról.

Összegzés, javaslatok a pirotechnikai eszközök alkalmazásának a visszaszorítására

Kutatási eredményeink figyelembevételével fontosnak tartjuk számba venni, hogy melyek lehetnek azok a magánbiztonsági, szervezői, rendezői intézkedések, amelyek alkalmazásával, végrehajtásával megelőzhetőek lennének azok a problémák, amelyeket a pirotechnikai eszközök alkalmazása okoz.

A szerzők egyetértően a 2024. március elsején hatályba lépett kormányrendelet⁵ rendelkezéseivel, amely intézkedéseket és új intézményeket vezetett be a sport-

5 A Kormány 43/2024. (II. 29.) Korm.rendelete a speciális személy- és vagyonvédelmi ellenőrzést igazoló tanúsítvánnyal, valamint a helyszínelői és bűnügyi technikai tevékenységgel összefüggő egyes rendelkezésekről.

rendezvények még biztonságosabb lebonyolítása érdekében. A rendelet viszonylag szigorú előírásokat tartalmaz azon cégek számára, akik részt kívánnak venni a robbanóanyag, robbanószer, robbanószerkezet, pirotechnikai termék, kábítószer, illetve egyéb közbiztonságra veszélyt jelentő tárgy felkutatásával kapcsolatos tevékenység végzésében. Természetesen a kormányrendeletet több, a végrehajtással kapcsolatos jogszabály megjelenése kell kövesse, többek között a minősített kutyavezető és a kereső kutyára vonatkozó képzési program, vizsgaszabályzat – és egyéb szabályozó normák – tekintetében.

A rendelet alapján több olyan tárgy, eszköz felkutatása kerülhet át a magánbiztonsági területen tevékenykedő cégek felé, amely eddig egyértelműen állami monopólium volt, és ez nagyban hozzájárulhat a sportrendezvények biztonságának fokozásához.

A büntetések elkerülése céljából felmerült a megelőző tevékenység, esetlegesen a pirotechnikai eszközöket felismerő kutyák alkalmazása. 2023 januárjában négy, robbanószer keresésből többször kiválóan vizsgázott kutya átképzése kezdődött meg a pirotechnikai anyagok felismerésére. A kutyák és vezetőik jól vették az akadályokat, és eredményes „belső vizsgát” tettek. 2023 tavaszán több mérkőzés előtt és közben dolgoztak eredményesen ezek a csapatok. A szerzők tapasztalata alapján ugyanis két úton jut be a rendezvényre a pirotechnikai eszköz: ruházatban, illetve személyeknél lévő tárgyban elrejtve, valamint a mérkőzés előtti beszállításhoz köthetően, takarítószerrel, élelmiszerekkel, italokkal együtt. A megelőző védelmet kell hangsúlyozni, kiemelni, melynek során a komplexitás nagyon fontos, úgymint a személyzet oktatása, a termékek felismerése, a szakszerű ruházatátvizsgálás, a helyiségek, lelátók megelőző átvizsgálása. Azt gondoljuk, ezen speciális szolgáltatások bevezetésével, a kiképzett és hatóságilag vizsgázott vezetők és kutyák alkalmazásával, a jogszabályi háttérrel, a biztonsági intézkedések komplex alkalmazásával jó esély van a pirotechnikai eszközök mérkőzéseken való felhasználásának visszaszorítására. A tapasztalatok összegyűjtését követően a szerzők egy új tanulmányban fogják megjelentetni az előremutató javasolataikat ebben a témában.

Felhasznált irodalom

- Cieleuszky P. & Molnár K. (2023). Alapvetési kísérlet a rendészet tanulmányozásához. *Magyar Rendészet*, 23(3), 75–87. <https://doi.org/10.32577/mr.2023.3.4>
- Erdei Á. (2021). A büntető eljárásjog tudománya. In Holé K. & Király E. (Szerk.), *Haladás és ellenállás, Erdei Tanár Úr és más szerzők dolgozatai* (p. 310). ELTE Eötvös Kiadó.
- Nagy L. T. (2022). Pirotechnika a stadionokban. *Ügyészek Lapja*, 29(1-2), 97–101. <https://ugyesszeklapja.hu/?p=3793>

- Sárközy T. (Szerk.). (2019). *A magyar sport jogi szabályozása*. HVG-ORAC.
- Tóth N. Á. (2018). A sportrendészet helye és szerepe a sportigazgatás rendszerében. *Belügyi Szemle*, 66(5), 116–131. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.5.7>
- Tóth N. Á. (2019a). *A sportjog mint sajátos szakjog*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.
- Tóth N. Á. (2019b). *Sportrendészet a sportigazgatás rendszerében*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Közigazgatási Kar.
- Tóth N. Á. (2024a). *A sportrendészet elméleti alapjai*. Ludovika Könyvkiadó.
- Tóth N. Á. (2024b). A sportrendészeti nyilvántartás egy évtizedes tapasztalatai. *Gazdaság és Jog*, 32(3–4), 9–17.

Alkalmazott jogszabályok

- 43/2024. (II. 29.) Korm. rendelet a speciális személy- és vagyónvédelmi ellenőrzést igazoló tanúsítvánnyal, valamint a helyszínelői és bűnügyi technikai tevékenységgel összefüggő egyes rendelkezésekről
- 173/2011. (VIII. 24.) Korm. rendelet a polgári célú pirotechnikai tevékenységekről
2011. évi CIV. törvény a sporthuliganizmus jelensége elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Elájult a robbanástól a játékos, félbeszakadt a görög rangadó*. <https://www.goal.com/hu/h%C3%ADrek/elajult-a-robbanastol-a-jatekos-felbeszakadt-a-gorog-rangado/bl-te239581512645cbf>
- URL2: *A labdarúgásnak nincs vetélytársa – íme, a világ legnépszerűbb sportágai!* <https://www.nemzetisport.hu/minden-mas-foci/2023/02/a-labdarugasnak-nincs-vetelytarsa-ime-a-vilag-legnepszerubb-sportagai>
- URL3: *Mi az oka a labdarúgás népszerűségének?* <https://szegeder.hu/tamogatott-tartalom/2023-12-01/mi-az-oka-a-labdarugas-nepszerusegenek-x/6571f27447d3c02c8460df59>
- URL4: *Balhé Olaszországban, tűzijátékokkal és petárdákkal lőtték egymást a Lazio és a Roma szurkolói*. <https://index.hu/sport/futball/2024/01/10/lazio-roma-tuzijatek-petarda-olaszorszag-derbi-balhe/>
- URL5: *Először esett ki a Santos a brazil élvonalból, lángba borult a város, felgyújtották a játékosok autóját is*. <https://hirvonal.hu/hir/7486314>
- URL6: *Elszabadult a pokol a görög röplabdameccsen, kómában egy rendőr*. <https://hirmagyor.hu/hir/6200314-elszabadult-a-pokol-a-gorog-roplabdameccsen-komaban-egy-rendor>
- URL7: *Futballszurkolókat késelték meg Milánóban, egyiküknek súlyos az állapota*. <https://index.hu/sport/futball/2023/11/07/bajnokok-ligaja-ac-milan-paris-saint-germain-keseles-szurkoloi-verekedes/>

URL8: *A pirotechnikai eszközök használatának szabályai*. https://112press.hu/hirek/reszletek/a-pirotechnikai-eszkozok-hasznalatanak-szabalyai/#google_vignette

URL9: *A Kormány határozata az Európa Tanács labdarúgó-mérkőzések és egyéb sportrendezvények biztonságához, biztosításához és az ott nyújtott szolgáltatásokhoz kapcsolódó integrált megközelítésről szóló Egyezménye szövegének végleges megállapítására adott felhatalmazásról*. <https://2015-2019.kormany.hu/download/5/17/c1000/ET%20sporter%C5%91szak%20egyezm%C3%A9ny%20normasz%C3%B6veg-indokl%C3%A1s%20egyeztet%C3%A9s.docx#!DocumentBrowse>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Tóth N. Á. & Móró L. (2025). Szurkolói rendbontások a stadionokban, különös tekintettel a pirotechnikai eszközök alkalmazására. *Belügyi Szemle*, 73(1), 127–142. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v73.i1.pp127-142>

Nyilatkozatok

Összeférhetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsájtják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Tóth Nikolett Ágnes, aki a toth.nikolett@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Talentmenedzsment jelenléte a hierarchikus struktúrájú szervezetek mindennapjaiban egy empirikus vizsgálat eredményei alapján

The presence of talent management in the everyday life of hierarchical organisations based on the results of an empirical study

Balogh Mónika

doktorandusz
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Katonai Műszaki Doktori Iskola
balogh.monika@matrixcbs.com

Absztrakt

Cél: Jelen tanulmány célja a humán erőforrás-menedzsment egyik fontos szegmensét képező talentmenedzsmentre való figyelemfelhívás, mely a hierarchikus struktúrájú szervezetek mindennapjait sem hagyja érintetlenül. A tehetségekkel való foglalkozás, az értő odafigyelés nem csupán a tehetség számára fontos, hanem az őt foglalkoztató munkáltatónak is fontosnak kell lenni.

Módszertan: A vizsgált téma szakirodalmi áttekintését követően kvantitatív kutatási módszerrel, írásbeli kikérdezéssel és kérdőív eszközével került megvalósításra az empirikus kutatás. A kérdőív kitöltése önkéntes volt, anonim módon történt az adatfelvétel. A kutatási célhoz kapcsolódóan megfogalmazott hipotézisek igazolását, elvetését jellemzően egyszeres vagy többszörös feleltetválasztásos kérdésekre kapott válaszok mentén vizsgálta a szerző. A kapott eredmények számítógépen végzett összesítését követően az adatok statisztikai számításokkal kerültek értékelésre, elemzésre.

Megállapítások: Az empirikus felmérés eredményeiben közel azonos arányban vannak a válaszadók között azok, akik ismerik a talentmenedzsment kifejezést (55%), és azok, akik még nem hallottak róla (45%). Azok közül, akik hallottak már a kifejezésről, 31%-uk nem ismeri a szó pontos jelentését, mindössze a minta 24%-a ismeri a talentmenedzsment fogalmát és annak tartalmát is.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 03. 03. Átdolgozás: 2024. 07. 04.
Elfogadás: 2024. 07. 17.

A válaszadók mintegy 14%-ának van ismerete arra vonatkozóan, hogy a szervezetén belül van talentmenedzsment, 18% egyértelműen úgy válaszolt, hogy nincs ilyen fejlesztési irány jelenlegi munkahelyén. A megkérdezettek 67%-ának nincs tudomása saját munkahelyi tehetséggondozásról. A minta több mint a fele, 51%-a úgy véli, hogy fontos a tehetségekkel való foglalkozás, és 37%-uk nagyon fontosnak tartja a humán erőforrás ezen szegmensét. 12% gondolja úgy, hogy nincs jelentősége annak, hogy a szervezeten belül a kimagasló munkavállalókkal foglalkoznak-e vagy sem.

Érték: A tanulmány legfontosabb értékét az empirikus kutatás során kapott valós munkavállalói visszajelzések adják, és annak megismerése, hogy a felmérésben részt vevők munkahelyén a talentmenedzsment hogyan realizálódik a mindennapokban. A tehetséges munkavállalók humán erőforrás-menedzsment szempontjából összetett feladatot jelentenek. Az állásinterjún való sokszor kimagasló szereplésüket követően a munkáltató számára az igazi kihívást ezen tehetségek megtartása jelenti.

Kulcsszavak: hierarchikus struktúrájú szervezet, humán erőforrás-menedzsment, talentmenedzsment, tehetség

Abstract

Aim: The purpose of this paper is to raise awareness of talent management as an important segment of human resource management, which is not untouched by the everyday life of organisations with hierarchical structures. Dealing with talent and paying close attention to it is not only important for the talent, it should also be important for the employer.

Methodology: The questionnaire was completed voluntarily, and the data was collected anonymously. The confirmation or rejection of the hypotheses formulated in relation to the research objective was typically examined along the lines of the responses to single or multiple-choice questions. After aggregation of the results obtained on a computer, the data were evaluated and analysed by means of statistical calculations.

Findings: The empirical survey results show an almost equal proportion of respondents who know the term talent management 55% and those who have not heard of it 45%. Among those who have heard of the term, 31% do not know the exact meaning of the word, only 24% of the sample know both the term and its content. Around 14% of respondents are aware that talent management exists within their organisation, with 18% clearly stating that there is no such development direction in their current workplace. 67% of respondents were not aware of talent management in their own workplace. More than half of the

sample, 51%, believe that talent management is important and 37% consider this segment of human resources very important. 12% think that it is not important whether or not outstanding employees are managed within the organisation. **Value:** The most important value of the study is the real employee feedback received during the empirical research and the insight into how talent management is implemented in the workplace of the survey participants. Talented employees are a complex challenge for human resource management. Following their often outstanding performance in job interviews, the real challenge for employers is to retain this talent.

Keywords: organisation with hierarchical structure, human resource management, talent management, talent

Bevezetés

A humánerőforrás- (HR) és talentmenedzsment (TM) kapcsolatrendszer a szervezetek belső erőforrásainak optimális felhasználására összpontosít. A HR és TM kapcsolatrendszer alapvető céljának kellene lenni, hogy a szervezetek, vállalatok a lehető legjobban „kiaknázzák” a munkavállalók tehetségét, képességeit és ismereteit, és így maximalizálják a szervezet teljesítményét és versenyképességét, figyelve arra, hogy maga a tehetség se vesszen el a folyamatban. Ezt a célt olyan módszerekkel és eszközökkel lehet elérni, mint a tehetségkutató, a személyre szabott képzés és fejlesztés, a karriertervezés és előléptetés lehetőségének megteremtése, a munkavállalói elégedettség és elkötelezettség növelése, valamint a vállalati kultúra és értékek fejlesztése.

A talentmenedzsment fejlődése, fogalma, feladata és célja

A talentmenedzsment a munkaerőpiac és a szervezetek számára kiemelt jelentőségű terület, amely a 21. század elején kezdett kibontakozni, és napjainkra egyre inkább elterjedt gyakorlattá vált. A témának mára már elterjedt hazai és nemzetközi szakirodalma ismert, melyek közül az alábbi tanulmányban csupán néhány szerző írása kerül bemutatásra.

Mit értünk tehetség alatt? Hogyan definiálhatjuk a tehetséget? A tehetség vagy talentum kifejezést görög súly- és pénzegységként használták régen. Egy talentum 6000 dénárt ért. A dénár a napszámosok munkabére volt az első század elején Palesztinában. Az értelmezési kéziszótár ennél több jelentést tulajdonít

a talentumnak, a kiváló szellemi képességet és tehetséget is hozzárendeli a fogalomhoz (Bögel & Tomka, 2010). A magyar nyelv értelmező szótára szerint a tehetség „*természetadta, velünk született hajlam, képesség valamire*” (Pusztai, 2021).

A tehetségek felfedezése és megtartása a szervezet szemszögéből vizsgálva felelősség, melyre tudatosan figyelnie kell. A tehetségmenedzsment gyökereinek feltételezett kialakulási idejét az 1880-as évekre teszik, de a tehetségek felkutatása és szervezetbe való integrálása csak az 1950-es évektől volt megfigyelhető. A rendszerváltozás egy komoly mérföldkövet jelentett a tehetségmenedzsment terén, elindult a „háború a tehetségekért”, melynek okai voltak többek között az elöregedő baby boomerek, akik között számos tehetség volt, egyre növekvő képességbeli igények jelentek meg a munkáltatói oldalról, és nem utolsósorban a jó vezetőkből hiány lett. 2004-től elterjedtek a tehetségmenedzsment rendszerek, majd 2009-től a fejlesztés és 2011 után már az utánpótlás tervezés is hangsúlyt kapott a teljesítménymenedzsmenttel együttesen (Balogh, 2021).

A szakirodalmi meghatározások közül a legáltalánosabban elfogadott értelmezés nemzetközi szinten a hetvenes években Renzulli amerikai oktatáspszichológus nevéhez kötődik. Elmélete szerint három összetevője van a tehetségnek:

- átlag feletti képesség;
- feladat iránti elkötelezettség;
- kreativitás (Renzulli, 2021).

Hazai vonatkozásban a Czeizel-féle modellt (2004) kell kiemelnünk, aki Renzulli három tényezőjét kiegészíti egy negyedik tényezővel, az átlagot meghaladó speciális képességekkel, mely lehet nyelvi, zenei, matematikai-logikai, vizuális-téri, testi-mozgás, szociális-interperszonális és intraperszonális. Az évek során számtalan további gondolat és értelmezés született a tehetség szó definiálására, különböző tehetségmodellek kerültek megalkotásra, de ezek a modellek elsősorban az adott kor igényeiről szólnak, és nem feltétlenül egy egyén oldaláról közelítik meg a fogalmat.

A tehetség nagy kincs. A szokásosnál is nagyobb felelősséget jelent egy-egy kiemelkedő képességű gyermek nevelése. A tehetségek fejlesztése viszont nem korunk vívmánya. Azok az elvek és módszerek, amelyek ma jellemzik a tehetségek ellátását, már sokkal korábban megjelentek a történelmi korokban, azonban a tehetség tudományos vizsgálata a 20. század elején indult meg (Gyarmathy, 2012).

A talent, azaz tehetség fogalma már a pedagógiával, neveléstudománnyal foglalkozó szakemberek számára is mindig olyan érdeklődéssel figyelt kifejezés volt, amelyre évtizedek óta próbálnak az oktatási intézményrendszereknek „használati

útmutatót” adni. Sokszor kérdésként merült fel, és még napjainkban is számos kérdést vet fel egy tehetséges gyerek iskolai rendszerbe való bekerülése.

A pedagógia fogalomtár szerint a tehetség *„valamely adottságnak, képességnek vagy képességegyüttesnek kimagasló szintje, a feladatok iránti erős elkötelezettség és a magas kreativitás kölcsönhatása. Tehetségen az adottságokra épülő, majd céltudatos fejlesztés által kibontakoztatott képességet, vagy képességegyüttest értjük, amely az emberi tevékenység egy bizonyos, vagy több területén az átlagost jelentősen meghaladó teljesítményeket tud létrehozni”* (Fehér & Lappints, 2002). A tehetséggel foglalkozni kell, mely foglalkozás a tehetségneveléssel veszi kezdetét már a közoktatási intézményrendszer kezdetén, ha rendelkeznek erre a feladatra felkészült szakemberrel adott intézmények (óvoda, általános iskola, középiskola, felsőoktatás). A tehetségek fontos potenciális erőforrást képviselnek, ezért nagyon fontos abba az irányba fejleszteni őket, hogy a meglévő képességeiket maximálisan ki tudják bontakoztatni (Tóth, 2000).

Ha a neveléstudományi értelmezésnél maradunk, fontos megjegyezni, hogy a tehetséggondozás nem külön feladatként kezelendő. Minden nevelés alapfeladatának kellene lenni, hiszen a nevelés lényege, hogy minden emberből a lehető legtöbbet hozzuk ki, teljes értékűvé fejlesszük. A tehetség felismerése ugyanakkor nem egyszerű és könnyű feladat. Ha felismerésre kerül a tehetség, a tehetséggondozás megkezdéséhez az alábbi alapfeltételeknek kell megvalósulniuk:

- ismerni kell a tehetség lényegét;
- fel kell ismerni, hogy ki miben tehetséges;
- célzott feladatok kell adni a tehetségnek megfelelően, és
- felelősség növelésére és értéképítésre kell törekedni a fejlesztés során (Rókusfalvy, 2002).

A szervezet hatékonysága és a humán erőforrás fejlesztése közötti kapcsolat az 1970-es évektől került a menedzsmentkutatás fókuszába. A tehetségmenedzsment mint fogalom az 1990-es években alakult ki, egyfajta tudatos tevékenységet feltételez, amelyben a tervezés mellett a szervezés, irányítás és kontrollig is szerepet kap. A sikeres cégek az üzleti stratégiájuk részeként kezelik a tehetségmenedzsmentet, amelynek a legjelentősebb feladatai:

- „a kvalifikált jelöltek felfedezése, toborzása és alkalmazása;
- versenyképes fizetés biztosítása;
- tréningek szervezése és fejlődési lehetőségek megmutatása;
- a teljesítmény menedzsment folyamat koordinálása;
- különböző megtartó programok bevezetése és azok működtetése;
- előléptetés és áthelyezés kezdeményezése;
- *a munkaerő-szegmentációja és megfelelő kezelése”* (Konczosné, 2012).

Armstrong megfogalmazásában a tehetségmenedzsment „*integrált gyakorlatok alkalmazását jelenti, melynek célja, hogy a szervezet magához vonzza, megtartsa, motiválja és fejlessze a szervezet működése szempontjából fontos, tehetséges embereket*” (Armstrong & Taylor, 2014). Holbeche, Heinen és O’Neill megfogalmazásában a tehetségmenedzsment az egyént, magát a munkavállalót helyezi középpontba. „*A tehetségmenedzsment olyan tehetséges egyének szisztematikus vonzása, kiválasztása, alkalmazása/megtartása és fejlesztése, akik sajátos értéket képviselnek a szervezetben*” (Holbeche, 2009). A tehetségmenedzsment integrált HR-gyakorlatokat foglal magában, melyeket arra terveztek, hogy megtalálják és megtartsák a megfelelő embereket, a megfelelő munkára, a megfelelő időben (Heinen & O’Neill, 2004).

A talentmenedzsment feladatai között szerepel a tehetségkutatás, a munkavállalók képzése és fejlesztése, a karriertervezés és előléptetés, valamint a munkavállalói elégedettség és elkötelezettség mérésére és javítására irányuló programok kidolgozása. Ezen felül a TM feladatai közé tartozik a tehetség menedzselésének integrálása a vállalat stratégiájába és üzleti céljaiba, valamint a tehetségmenedzsment folyamatok és eredmények mérésére és értékelésére irányuló módszerek és eszközök kialakítása.

A jövőben a humán erőforrás- és talentmenedzsment kapcsolatrendszerének további fejlődését és innovációját várhatjuk. A technológiai fejlődés, mint például a mesterséges intelligencia, a gépi tanulás és a nagy adatmennyiségek feldolgozása, új eszközöket és lehetőségeket nyújt a HR és TM szakemberek számára, hogy még hatékonyabban kezeljék a tehetséggazdálkodási folyamatokat és elősegítsék a szervezetek növekedését és sikerét.

A tehetségmenedzsmentben, ha a jövő kihívásairól beszélünk, az alábbi jelenségeket érdemes lesz figyelembe venni, fókuszot fordítani rá:

- elöregedő társadalom
- generációs diverzitás,
- globalizáció,
- ipar 4.0.,
- tehetség és csapat együttes értelmezése,
- járványhelyzetek, karanténhelyzetek (Klajkó et al., 2021).

A 2019-es COVID-világjárvány egyik hatásaként újraértékelődött a humán erőforrás-menedzsmentben a képzés-fejlesztés stratégiai szerepe. Az online világteret hódított a munkahelyeken, a magánéletben egyaránt, a munkahelyek helyszínre áttevődött otthonra, mely változások magukkal hozták a képzési módszerek átalakulását is. A pandémia idején a szervezetek kevésbé figyeltek a képzés-fejlesztésekre (Bachmann-Matisa, 2022). Feltehetjük a kérdést, hogy vajon megtanultuk-e

a pandémiás helyzet hozta időszak alatt a HR-ben jelentkezett új kihívások és nehézségek kezelését, lettek-e kidolgozott gyakorlatai erre vonatkozóan a szervezeteknek? Lehet-e mindent az online térben megvalósítani, vagy vannak olyan kompetenciák, melyek személyes jelenléttel fejleszthetőek tovább? Ezen kérdések sora tovább folytatható lenne. A válaszokat minden HR-rel foglalkozó szakembernek szükséges lenne megválaszolni saját szervezeti szinten, hogy egy esetlegesen újonnan bekövetkező pandémia vagy bármilyen nagyobb kihatással bíró változás ne okozza a szervezetének jövőbeni működési gátját.

Talentmenedzsment lehetősége a hierarchikus szervezetben

A talentmenedzsment kiemelkedően fontos szerepet játszik a modern szervezetekben, beleértve a hierarchikus struktúra szerint felépülő szervezeteket is. A korábbi fejezetekben áttekintést adtunk a tehetségfogalom értelmezéséről, a tehetségmenedzsmentről, és annak fontosságáról. Ezen fejezetrészben a hierarchikus szervezetek keretében folytatott, folytatható talentmenedzsmentet vizsgáljuk meg közelebbről.

A versenyképes közszolgálat személyzeti utánpótlásának stratégiai támogatása című projektben (KÖFOP-2.1.5-VEKOP-16-2016-00001 pályázat keretében készült)bemutatásra került a Komplex Munkahelyi Tehetségmenedzsment Modell alapján elkészült Rendészeti Tehetségmenedzsment Program (RTMP), amely program hosszú távú célként tűzte ki, hogy a rendészetben belül folyamatosan tudják biztosítani a vezetői kiválóságokat, és közben reagálni is tudjanak a szervezeti igényekre figyelembe véve a szervezeti és társadalmi változásokat egyaránt. Az RTMP első pilot programjai zajlanak még, melynek gyakorlati tapasztalatai alapján kerül véglegesítésre a kiválasztás–fejlesztés–értékelés–vizsgálat lépéseket tartalmazó program (Fodor & Olajos, 2021).

Malét-Szabó (2017) szakmai előadás keretében mutatta be a KOMP rendszert (kompetenciaalapú kiválasztási és képzési rendszer), mint a jövő tudatos humán erőforrás-gazdálkodásának egyik hatékony eszközét a rendvédelemben. Az operatív célokhoz kettő alprojekt kapcsolódik, egyrészt az integrált embererőforrás-gazdálkodási rendszer kialakítása, másrészt a HR-stratégiai cselekvési képesség megteremtése. Az egyes alprojektekhez 3–3 szakmai tevékenység társul, az első alprojekthez a pályaaorientáció, mentori rendszer és kiválasztás, a második alprojekthez a mobilitás, tudásmegosztás, szervezeti teljesítményértékelés és közszolgálati személyzetpolitikai döntéshozatal. A várható eredmények között a projekt nevesíti, hogy a tehetséges fiatalok nagyobb számban fogják választani a közszolgálati életpályát, tudástőke megőrzése valósulhat

meg a kompetenciaalapú kiválasztás és fejlesztés eredményeként, továbbá horizontális és vertikális szinten egyaránt megnyílik egy karrierépítési lehetőség, életpályaciklushoz kapcsolódóan.

A rendvédelemben – mint az egyik legsajátosabb hierarchikus struktúrában működő szervezetnél – az elmúlt években megfogalmazódott a változás szükségessége. A személetváltás szükségessége több szempontból is indokolt:

- a környezet folyamatosan változik;
- a technológia fejlődik, amelynek hatása megmutatkozik a mindennapokban;
- a munkaerőpiac korosztálya változik (generációs kérdések egyre sürgetőbbé válnak);
- ha nem tudja a szervezet bevonni az új munkaerőt, meg fogja tenni más;
- ha nem tudja a szervezet megtartani a tehetségeket, egyszerűen felmondanak;
- átalakulnak az értékek egyéni és szervezeti szinten egyaránt;
- a munkáltatói elvárások és munkavállalói igények alakulnak, változnak, nem minden esetben találkoznak;
- a különböző kompetenciákkal rendelkező munkavállalók különböző toborzási technikákat és munkahelyen való megtartási módszereket igényelnek (Balogh, 2022).

Szilárd meggyőződésem, hogy minden munkavállaló hozzáadott értéket tud nyújtani annak a szervezetnek, ahol dolgozik. A kérdés abban rejlik, hogy melyik munkavállaló milyen értéket, tudást képvisel, melyet felismerünk-e a mindennapi munkavégzése során, és ha felismertük, teszünk-e azért, hogy azt a képességét továbbfejlesszük, lehetőséget biztosítva ezzel a tehetségének kibontakozására, vagy tudomást sem véve róla hagyjuk elveszni a tehetséget.

A talentmenedzsmentre irányuló empirikus kutatás eredményeinek bemutatása

Kutatási probléma

A talentmenedzsmentre irányuló empirikus kutatásom egy korábbi tanulmányban, ezen folyóiratban *Munkahelyi képzésekről való vélekedés egy empirikus kutatás eredményeinek tükrében* címen (Balogh, 2024) bemutatott munkahelyi képzések jelenlétére irányuló felmérés részét képezte. A kutatás során arra kerestem a választ, hogy hogyan vélekednek a szervezetek munkavállalói a munkahelyi képzésekről, talentmenedzsmentről, és milyen fejlesztési lehetőségeket kínál a humánerőforrás-menedzsment a munkavállalói igényeket figyelembevéve?

Kutatási cél

Kutatásom fő célja volt megállapítani, hogy a képzésfejlesztésen túlmutatva a talentmenedzsment mennyire van jelen a szervezetek, cégek mindennapjaiban. Fő célunk elérése érdekében további alcélok is megfogalmazásra kerültek. Elsődlegesen azt szerettem volna megismerni, hogy ismert-e a talentmenedzsment a felmérésben részt vevők számára, és van-e erre vonatkozóan munkahelyi tapasztalatuk. Másodlagos célként a munkavállalók munkahelyi talentmenedzsmenttel kapcsolatos elvárásait kívántam feltárni.

A kutatás hipotézisei

Az empirikus kutatás során a talentmenedzsmenthez kapcsolódóan egy hipotézis került megfogalmazásra. H1: a megkérdezettek ismerik a talentmenedzsment fogalmát, a válaszadók több mint a fele elvárásokkal van a munkahelyi talentmenedzsmenttel kapcsolatban.

A kutatás módszere és eszköze

Kutatási módszereként a kvantitatív kutatási módszeren belül a kérdőíves adatfelvétel módszerét választottam. Az írásbeli kikérdezés módszeréhez a kérdőív eszközt használtam, mely online Google kérdőívként került elkészítésre. A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim volt, melyet online formában tettem elérhetővé. A válaszadóknak 2023. március és május között volt lehetőségük kitölteni a kérdőívet. A teljes kérdőív 21 kérdést tartalmazott, egy kérdés kivételével zárt kérdésekből állt. Demográfiai és bevezető kérdéseket (1–7. kérdés) követően a kérdőívet kitöltő munkahelyén lévő képzésekre, a képzések szervezésére irányultak a kérdések (8–15. kérdés), egy és többszörös feleletválasztást biztosító kérdések mentén. Ezt követően három kérdés a talentmenedzsmentre irányult, majd két kérdés a képzésfejlesztés gyakorlatára tért vissza. Utolsó kérdésként a válaszadóknak lehetőségük volt önálló gondolatok megosztására a vizsgált témával kapcsolatban. A kapott adatokat Excel számítógépes programmal összesítettem, az eredményeket leíró és összefüggésekre mutató statisztikai módszerek segítségével elemeztem.

A kutatási minta jellemzői

A felmérésben részt vevők száma 261 fő volt. A kérdőíves felmérésben közel azonos arányban vettek részt a férfiak és a nők. A válaszokat 54%-ban férfiak

adták, míg 46%-ban nők válaszoltak a feltett kérdésekre. A megkérdezettek 12%-a a 26–35 éves korosztályhoz, 43%-a a 36–45 év közötti korosztályhoz, 38%-uk a 46–55 év közötti korosztályhoz tartozott, mindössze a válaszadók 2%-a volt 18–25 éves, és 5%-a az 56 év feletti korosztály.

A felmérésben résztvevők 90%-a állami szervezetenél dolgozik, 5%-uk saját cégükénél és 4%-uk magánvállalkozásnál áll foglalkoztatásban. Az 1%-ot kitevő egyéb kategóriába tartozó válaszok alatt egyesületet, egyházi szervezetet, világcéget értünk mint munkáltatót. A válaszadók több mint kétharmada, 80%-a rendvédelemben dolgozik, és mindössze 20%-uk az állami szektor valamely más szegmensében munkavállaló. A vállalkozói szektorban dolgozók 50%-a a szolgáltatásban, 18–18%-a az oktatásban és egyéb szegmensben (iparban, építőiparban, kereskedelemben vagy logisztikában) tevékenykedik.

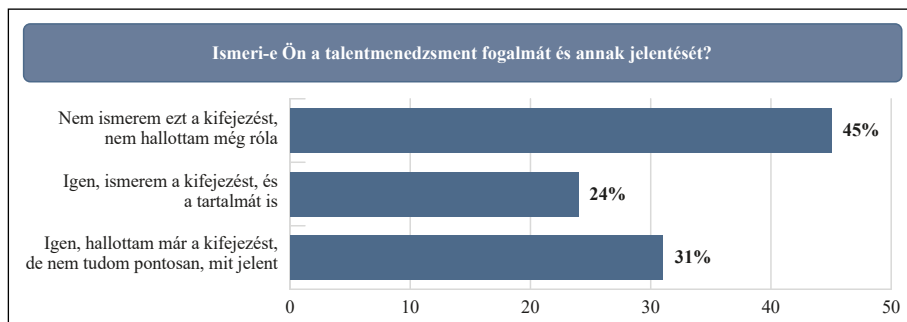
Kutatási eredmények

A demográfiai kérdéseket követően a kérdőív első blokkja a munkahelyi képzésekre irányult, melynek eredményeit egy korábbi tanulmányban részletesen bemutattam. Ennek a felmérésnek egy szegmensét képezte a talentmenedzsment vizsgálata, melynek eredményei az alábbiak szerint alakultak.

Fontosnak tartottam annak a megismerését, hogy a felmérésben részt vevők ismerik-e a talentmenedzsment fogalmát, annak jelentését (1. számú ábra).

1. számú ábra

A talentmenedzsment fogalmának ismerete a válaszadók körében (N = 261)

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

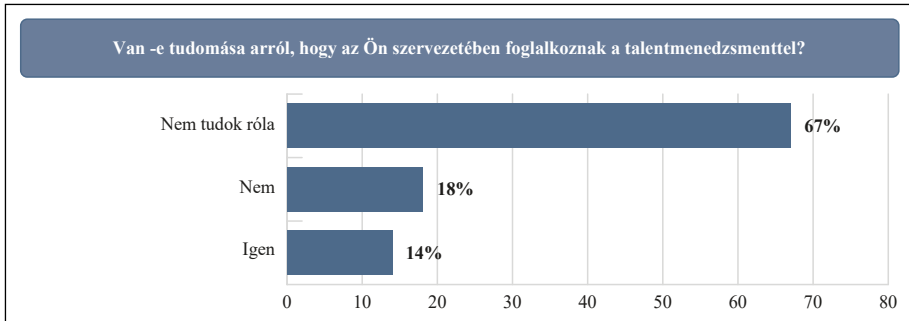
Közel azonos arányban vannak a válaszadók között azok, akik ismerik a talentmenedzsment kifejezést (55%), és azok, akik még nem hallottak róla (45%). Azok között, akik hallottak már róla, több válasz érkezett arra, akik a szó pontos

jelentését nem tudják (31%). Mindössze a minta 24%-a (63 fő) ismeri a kifejezést és annak tartalmát is.

A kérdőívet kitöltők munkahelyén működő tehetségmenedzsment létéről a 2. számú ábra mutatja az összesített válaszokat.

2. számú ábra

Talentmenedzsment jelenléte a válaszadók szervezeténél (N = 261)

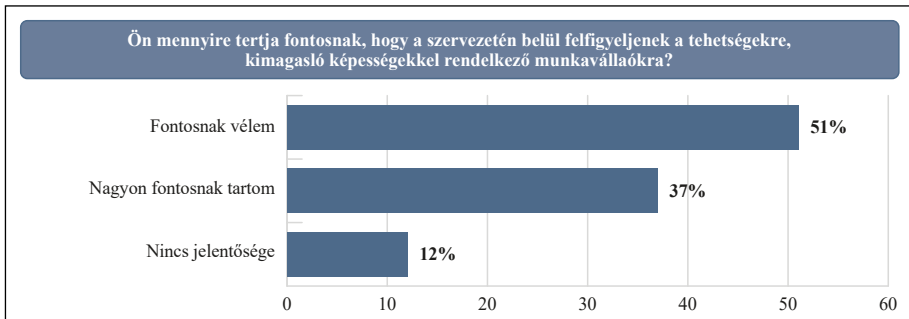
Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A 2. számú ábrán jól látszik, hogy mindössze a minta 14%-a (37 fő) tud arról, hogy a szervezetén belül van talentmenedzsment, és 18%-uk egyértelműen azt a válasz adta, hogy nincs a szervezetüknel ezzel foglalkozó irány. Mintegy 176 főnek (67%) nincs tudomása a munkahelyén lévő tehetségmenedzsmentről.

Azt, hogy mennyire tartják fontosnak a tehetséggel való foglalkozást a szervezetben belül, a 3. számú ábra válaszai egyértelműen megmutatják.

3. számú ábra

A tehetségekre, kimagasló képességekkel rendelkező munkavállalókra való odafigyelés fontosságának megítélése (N = 261)

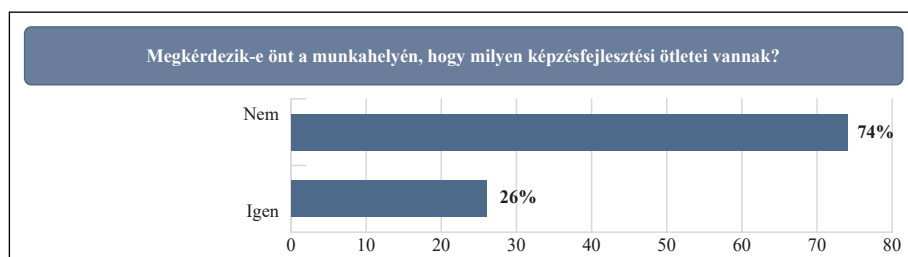
Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A válaszadók több mint a fele, 51%-a (132 fő) úgy véli, hogy fontos a tehetségekkel való foglalkozás, és 37%-uk (96 fő) nagyon fontosnak tartja. Mindössze 32 fő (12%) gondolja úgy, hogy nincs jelentősége annak, hogy a szervezetben belül a kimagasló munkavállalókkal foglalkoznak-e vagy sem. Egy fő úgy nyilatkozott, hogy „Egyáltalán nem fontos, nincs olyan, hogy tehetség.”

A kérdőív 19–20. kérdésében, levezető kérdésként arra kerestem a választ, hogy a kérdőívet kitöltők saját munkahelyén mennyire vonják be őket a képzések tervezésében, és részükről erre mekkora igény lenne. A kapott válaszokat a 4. és 5. számú ábra szemlélteti.

4. számú ábra

A munkavállaló bevonása a munkahelyi képzésfejlesztésbe (N = 261)

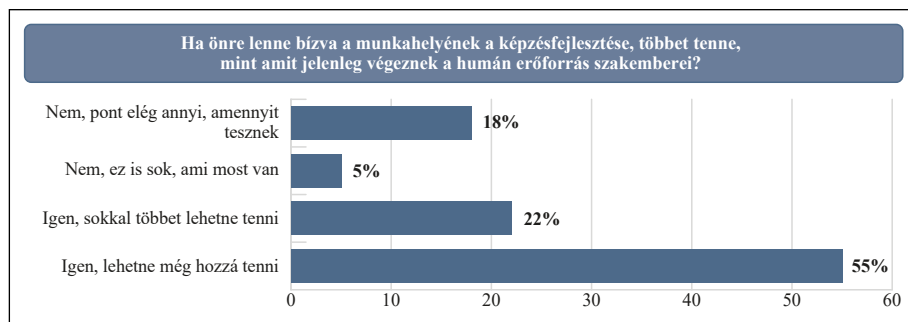

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A minta mintegy kétharmadát (74%, 193 fő) nem kérdezik meg a munkahelyükön, hogy milyen képzési javaslataik, ötleteik lennének. Mindössze 68 fő (26%) esetében mutat érdeklődést a munkáltató arra vonatkozóan, hogy a munkavállalónak milyen ötletei vannak, milyen képzések segíthetnék őt a munkavégzésében.

5. számú ábra

A munkavállaló bevonása a munkahelyi képzésfejlesztésbe (N = 261)

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A válaszadók több mint fele, 55%-uk (144 fő) véli úgy, hogy a munkahelyükön a képzésfejlesztések tekintetében a humán erőforrás szakemberei többet tehetnének ezen a téren. 22% (57 fő) esetében azt a választ kaptam, hogy sokkal többet tehetnének a HR munkatársai. 47 fő (18%) úgy gondolja, hogy pont elég, amennyit tesznek, és 5%-uk (13 fő) szerint az is sok, ami most van a munkahelyükön.

A kérdőív utolsó, nyílt kérdéseként arra kértem a kérdőívet kitöltőket, hogy osszák meg azokat a gondolatokat, melyeket fontosnak tartanak a témával kapcsolatban. 39 esetben töltötték ki ezt a kérdést, melyek közül a talentmenedzsmenttel kapcsolatban az alábbi visszajelzéseket tartok fontosnak megemlíteni:

- *„Hiába vannak olyan kollégák, akik különféle területen »szuperek«, abszolút nem foglalkozik vele a vezetőség. Nem is érdekli, nem is kérdezi, de a mai »rohanó« világban, amikor egy emberről 5 bőrt húznak le, igazán idő sincs az efféle »kiemeléseknek«”.*
- *„Jó gondolat a talentmenedzsment, sőt annál is több, de mint sok mindenre erre is pénzt kell fordítani.”*
- *„A munkahelyen nagyon sok tehetséges ember van, de a tehetségüket nem használja ki a szervezet. Az embereket csak saját munkakörben alkalmazzák, ha másban tehetséges az nem lényeges.”*
- *„Hiányzik a tehetség, rátermettség felismerése és aktív fejlesztése.”*
- *„Sajnos az állami szektorban nem az számít, hogy valakinek milyen készségei vannak, miben kimagasló, csak az számít, hogy milyen papírja van, még akkor is, ha egyáltalán nem ért vagy nem akar érteni a feladatához.”*

Összegzés

A talentmenedzsment témában végzett empirikus kutatás eredményének összefoglalásaként elmondható, hogy a felmérésben részt vevők ismeretei nem azonosak. A hipotézis, miszerint a megkérdezettek ismerik a talentmenedzsment fogalmát, a válaszadók több mint a fele elvárásokkal van a munkahelyi talentmenedzsmenttel kapcsolatban, igazolást nyert. A minta 55%-a ismeri, hallotta már ezt a kifejezést, 45%-uk adta azt a választ, hogy számára nem ismert ez a fogalom. A válaszadók 88%-a fontosnak tartja, hogy a munkahelyükön a tehetségekre, kimagasló képességgel rendelkező munkavállalókra odafigyeljenek, és csupán 12%-uk véli úgy, hogy ennek nincs jelentősége.

A hierarchikus szervezetek esetében a szervezet működési sajátosságaiból eredően a tehetségek menedzselésének lehetőségei nem egyeznek meg a versenyszférában biztosítható módszerekkel, eszközökkel. Ahhoz, hogy ezen struktúrájú szervezetekben is helyt kaphasson a tehetségmenedzsment, a szervezet alapjait,

értékeit, kultúráját kellene áttekinteni, újraértelmezni a jelen munkaerőpiac sajátosságait, figyelembe véve azon lehetőségeket, melyek a rendszert előremutatóan fejleszteni tudnák a humán erőforrás-gazdálkodásban. Tényként kimondhatjuk, hogy a tehetségekre nagyobb odafigyeléssel kellene lenni minden munkáltatónak, szervezetnek. Az igazi tehetséget felismerni nehéz, ugyanakkor ma már számos hazai és nemzetközi szakirodalom segít bennünket abban, hogy melyek azok az ismérvek, melyek tehetséges munkatársra utalnak. Merjünk velük foglalkozni! Igaz, sokkal több időt és energiaráfordítást igényel a menedzselésük, mint egy átlag munkatárs életpályájának követése, de ha megismerjük az ő tehetségüknek mibenlétét és működésüket, teret adva a szervezetten belül annak kiteljesedésére, biztos vagyok benne, hogy hosszú távon munkaerőmegtartó hatással fog bírni, mindkét fél megelégedettségét szolgálva.

Felhasznált irodalom

- Armstrong, M. & Taylor, S. (2014). *Armstrong's handbook of human resource management practice* (13. kiadás). Kogan Page.
- Bachmann-Matisa, J. (2022). Piaci szervezetek képzés-fejlesztési gyakorlata. *Tudásmenedzsment*, 23(2), 56–67. <https://doi.org/10.15170/TM.2022.23.2.5>
- Balogh G. (2021). *Tehetség gondozás, -menedzsment, -áramlás*. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar.
- Balogh M. (2022). Szakmai, módszertani fejlesztéseken belül kutatási, pilot eljárási és tanulmányírási feladatok elvégzése. *Javaslatvételi tanulmány*.
- Balogh M. (2024). Munkahelyi képzésekről való vélekedés egy empirikus kutatás eredményeinek tükrében. *Belügyi Szemle*, 72(4), 657–683. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp657-683>
- Bögel Gy. & Tomka J. (2010). Tudás és tehetség. *CEO Magazin*, 11(3), 27–28.
- Fehér I. & Lappints Á. (2002). *Pedagógiai fogalomtár*. Comenius Bt.
- Fodor Sz. & Olajos T. (2021). Az új rendvédelmi tehetségmenedzsment-rendszer tudományos megalapozása II. A munkahelyi tehetségmenedzsment pszichológiai alapjai. *Belügyi Szemle*, 69(8), 1449–1468. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.8.8>
- Gyarmathy É. (2012). *A tehetség háttere és gondozásának gyakorlata*. ELTE Eötvös Kiadó.
- Heinen, J. S. & O'Neill, C. (2004). Managing talent to maximize performance. *Employment Relations Today*, 31(2), 67–82. <https://doi.org/10.1002/ert.20018>
- Holbeche, L. (2009). *Aligning human resources and business strategy* (2. kiadás). Butterworth-Heinemann. <https://doi.org/10.4324/9780080941424>
- Klajkó D., Kázmér-Mayer Sz., Fejes N., Csapó Gy., Bakurecz B., & Czibor A. (2021). Tehetség a munkahelyen 2. A tehetségmenedzsment gyakorlati szempontjai. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 76(2), 455–476. <https://doi.org/10.1556/0016.2021.00011>

- Konczosné Szombathelyi M. (2012). Tehetségmenedzsment, avagy a HR felelőssége. In Róbert P. (Szerk.), *Gazdaság és morál: Tiszta társadalom, tiszta gazdaság* (pp. 1–11). Széchenyi István Egyetem.
- Malét-Szabó E. (2017). A KOMP rendszer, mint a jövőtudatos humán erőforrás gazdálkodásának egyik hatékony eszköze. *KÖFOP-2.1.5-VEKOP-2016 A3 KKTKR alprojekt szakmai előadás anyaga*.
- Pusztai F. (2021). *Magyar értelmező kéziszótár + NET*. Akadémiai Kiadó Zrt.
- Renzulli, J. S. (2021). The enrichment triad model: A guide for developing defensible programs for the gifted and talented. In Renzulli, J. S. & Reis, S. M. (Eds.), *The schoolwide enrichment model: A how-to guide for talent development* (3rd ed., pp. 423–456). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003238904>
- Rókusfalvy, P. (2002). *A vezetés lélektana*. MR Komplex Nyomdaipari Bt.
- Tóth, L. (2000). *Pszichológia a tanításban*. Pedellus Tankönyvkiadó Kft.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Balogh M. (2025). Talentmenedzsment jelenléte a hierarchikus struktúrájú szervezetek mindennapjaiban egy empirikus vizsgálat eredményei alapján. *Belügyi Szemle*, 73(1), 143–157. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v73.i1.pp143-157>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsájtják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Balogh Mónika, aki a balogh.monika@matrixcbs.com e-mail címen érhető el.

A szakértői elfogultság a büntetőügyekben

II. rész

Forensic Expert Bias in Criminal Justice Part II

Lontai Márton

főigazgató
Nemzeti Szakértői és Kutató Központ
lontaim@nszkk.gov.hu

Pamzsav Horolma

Dr. DSc, igazságügyi genetikus
szakértő
Nemzeti Szakértői és Kutató Központ
pamzsavh@nszkk.gov.hu

Petrétei Dávid

Dr., osztályvezető
Nemzeti Szakértői és Kutató Központ
Daktiloszkópiai Szakértői Intézet
petreteid@nszkk.gov.hu

Absztrakt

Cél: A kétrészes tanulmányban a szerzők ismertetik a *Science* cikkét Itiel Dror munkásságáról, majd ebben, a második részben részletesen elemzik az orvosszakértőkkel kapcsolatos megállapításait és annak komoly tudományos és szakmai visszhangját. Nézeteit összevetik más szakcikkekkel, illetve ismertetik saját álláspontjukat.

Módszertan: A tanulmány a *Science* cikk második felének ismertetése után a számos reflektáló szakcikk feldolgozásával, illetve további releváns szak tanulmányok ismertetésével mindezek szintézisét végzi el. A szerzők a szakértői elfogultságról és a védekezés lehetséges módszereiről tett megállapításait a tanulmány végén összegzik.

Megállapítások: A szakértők kognitív elfogultsága komoly hatással lehet az igazságszolgáltatásra, mégis a téma részletes kutatása az ezredforduló utáni hírhedt justizmordok után indult csak meg. Itiel Dror szerepe ebben úttörő és megkerülhetetlen, bár egyes állításait jelen tanulmányban pontosítják a szerzők, illetve más szerzőkkel egyetértve vitatják. Veszélyesnek ítélik az elfogultság egyoldalú bemutatását is. Az elfogultság meg nem szüntethető, ki nem küszöbölhető, de bizonyos technikákkal a szakértő törekedhet a veszély csökkentésére.

Érték: A tanulmány átfogó képet nyújt Itiel Dror munkásságán keresztül a szakértői elfogultság problémájáról, továbbá használható megoldási javaslatokat kínál.

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2024. 03. 27. Átdolgozás: 2024. 05. 08.
Elfogadás: 2024. 05. 28.

Kulcsszavak: kriminalisztika, igazságügyi szakértő, kognitív elfogultság, kontextus, patológus

Abstract

Aim: In the two-part study, the article from Science about Itiel Dror's work is summarized, and then in this second part, his studies related to forensic pathology are studied in detail, with commentaries. All of the results are compared to other scientific papers.

Methodology: After summarizing the second half of the Science article, the study performs a synthesis of numerous commentaries and other international papers. The authors' points of view are summarised at the end of the study.

Findings: The cognitive bias of forensic experts can have a serious impact on the jurisdiction, yet detailed research on the topic had only started after the infamous mistaken identifications around the turn of the millennium. Itiel Dror's role in this is pioneering and undoubted, although this paper clarifies some of his statements, and discusses them in agreement with other authors. We also consider the unilateral presentation of bias to be dangerous. Bias cannot be eliminated or excluded, but with certain techniques, the forensic practitioner can try to reduce the danger.

Value: The study provides a comprehensive picture of the problem of expert bias through the work of Itiel Dror, and also offers useful solutions to mitigate it.

Keywords: forensic sciences, expert, cognitive bias, contextual bias, pathology

Publilius Syrus: '*The eyes are not responsible when the mind does the seeing.*'
„A szem nem felelős, amikor az elme lát.” (Lyman 1856)

A szakértői elfogultságról szóló kétrészes tanulmányunk második felében folytatjuk Itiel Dror munkásságának bemutatását, ezúttal a 2021 februárjában publikált, nagy felzúdulást keltő *Kognitív elfogultság az igazságügyi orvosszakértői döntésekben* című tanulmányát (Dror et al., 2021a) górcső alá véve. A tanulmány lezárásaként a szakértői elfogultság csökkentésére szolgáló stratégiákat ismertetünk.

Douglas Starr: Az elfogultságvadász

Az alábbiakban folytatjuk az első részben megkezdett *The bias hunter*, azaz „Az elfogultságvadász (URL1; Starr, 2022) című Science cikk ismertetését. Dror az

egyik legnagyobb felháborodást kiváltott cikkében azt írta, hogy az igazságügyi orvosszakértők nagyobb valószínűséggel véleményezik idegenkezűnek, mint balesetnek egy gyermek halálát, ha az áldozat fekete volt, és az édesanya élet-társa vitte be a kórházba, mint ha fehér volt és a nagymama vitte be. Korábbi, a szakértői elfogultságról szóló tanulmányai is zúgolódást váltottak ki, de az semmi ahhoz a felháborodáshoz képest, ami e 2021-es cikkét követte. Ezúttal egy felmérés segítségével megvizsgálta, hogy az elfogultság befolyásolhatja-e az orvosszakértők döntéshozatalát. Arra a következtetésre jutott, hogy a nem orvosi bizonyítékok, mint például az elhunyt etnikai hovatartozása vagy a gyámhoz fűződő kapcsolata – olyan részletek, amelyeket a legtöbb orvosszakértő rutinszerűen mérleget – valójában az elfogultság forrása.

Starr cikke (Starr, 2022) részletesen ismerteti a tanulmány fogadtatását, a reflexiókat és az azokra adott viszontválaszokat mi is részletesen bemutatjuk. Az ország legjelentősebb orvosszakértői közül 85 követelte a cikk visszavonását. A tekintélyes szakmai testület, a National Association of Medical Examiners (NAME – Bűnügyi Orvosok Országos Egyesülete az Egyesült Államokban) szerint etikai vétség történt, és követelték Itiel Dror munkaadójától, a University College Londontól (UCL), hogy állítsa le a kutatást. A *Journal of Forensic Sciences* szerkesztője azt írta, hogy a folyóirat 65 éves története során nem látott ennyi érvet és ennyi haragot. Igazságügyi szakértők több évtizede tartó megkérdőjelezése után Dror olyan csatába keveredett, amely veszélyeztette karrierjét.

Dror és kollégái rámutatnak, hogy az elfogultság nem mindig egyenlő az előítéllettel, de elősegítheti az igazságtalanságot. Amikor a NAS-jelentés¹ (URL2) szerzői bírálták a törvényszéki tudományokat, kivételt tettek a DNS-vizsgálattal, mondván, az a laboratóriumban kifejlesztett módszer, amely statisztikailag igazolható és tudományosan megalapozott. De ahogy a DNS-elemzés érzékenyebbé és kifinomultabbá vált, egyre inkább az emberi értelmezésre támaszkodik. Például, ha a nyomozók több ember DNS-ének keverékét találják a tetthelyen, a genetikus szakértő feladata, hogy azt személyekre lebontsa. Ez bonyolult folyamat, amiről Dror úgy találta, hogy a kontextus befolyásolhatja. Starr cikke (Starr, 2022) felidézi Kerry Robinson esetét Georgiában, akit 2002-ben azzal vádoltak, hogy részt vett egy csoportos nemi erőszakban. Az állam Tyrone White vádalku keretében tett vallomására alapozta a vádat, akit a nyomozók a fő elkövetőként azonosítottak, és aki ráadásul haragudott Robinsonra. Az állam két DNS-szakértője megállapította, hogy Robinson DNS-ét „nem lehetett kizárni” a tetthelyen talált DNS-keverékből, és az esküdtszék bűnösnek találta. (URL3)

1 National Research Council of the National Academy of Science: Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward (URL2).

Greg Hampikian, a Georgia Ártatlansági Projekt (Georgia Innocence Project) által felkért, a Boise Állami Egyetem genetikaprofesszora elküldte az esetből származó DNS-adatokat Drornak, aki megosztotta azokat 17 genetikus szakértővel, akik nem ismerték az esetet. Csak egy értett egyet Georgia szakértőivel; a másik 16 vagy kizárta Robinsont DNS-ét, vagy azt mondta, hogy nem tudtak eredményt elérni. Dror következtetése: Még a DNS-vizsgálat, a törvényszéki tudomány „arany standardja” is ki volt téve az emberi elfogultságnak. Az állam csak 2020-ban bocsátotta szabadon Robinsont, amikor Hampikian más mentő körülményekkel is szolgált. Eddigre Robinson már 18 évet töltött le a 20 éves büntetéséből.

Starr cikke (Starr, 2022) egyetértően idézi Saul Kassint, a John Jay College of Criminal Justice² pszichológusát, aki szerint sok szakértő úgy érzi, hogy „*az elfogultság elképzelhetetlen, mintha nem is olyan emberek lennének, mint bárki.*” 2017-ben Kassin és Dror 21 ország több mint 400 igazságügyi szakértőjét kérdezte meg az elfogultság megítéléséről. Azt találták, hogy míg a szakértők közel háromnegyede általános problémaként tekintett az elfogultságra, addig valamilyen több mint 52%-a saját szakterületén, és csak 26%-a érezte úgy, hogy az elfogultság személyesen érintheti őket (lásd Kukucka, Kassin, Zapf, & Dror, 2017).

Dror szerint a kognitív elfogultság elleni küzdelem legjobb módja, ha kizárják a szakértőket a külső információkból, hasonlóan a „vakítás” (blinding) nevű tudományos kísérlethez. A folyamatot úgynevezett lineáris szekvenciális leleplezésnek (Linear Sequential Unmasking) nevezi, amelyben a szakértő csak azokat a bizonyítékokat látja, amelyek közvetlenül relevánsak a feladatukhoz (Dror & Kukucka, 2021). Dror 2019-ben üzenetet kapott Daniel Athertontól, az Alabamai Egyetem orvosszakértőjétől, aki azt akarta, hogy nézzen meg néhány öszszegyűjtött adatot. Atherton leletet küldött országszerte 713 orvosszakértőnek, amelyben egy koponyatörést és agyvérzést szenvedett kisgyermeket sürgősségi osztályra vittek, ahol röviddel ezután meghalt. Az egyik csatolt forgatókönyv szerint a gyermek fehér volt és a nagymama vitte be. A másikban a gyerek fekete volt, és az anya élettársa vitte be a kórházba. A felmérésben arra kérték a résztvevőket, hogy döntsék el, hogy a halál módja meghatározatlan, véletlen vagy emberölés volt-e.

Dror elemezte az eredményeket és megállapította, hogy a felmérésre válaszoló 133 szakértő közül 32 esetben emberölés volt a meghatározás, amelyek közül aránytalanul sok esetben (23) az a forgatókönyv kapta az emberölés

2 A New York-i Egyetem büntető igazságszolgáltatással foglalkozó kara, ami középiskolások képzésével és tehetséggondozásával is foglalkozik. Elsősorban kisebbségekhez tartozó diákokat képez, jelentős részüket térítésmentesen. Egyik jelmondata a „Be a fierce advocate for justice!” (Légy az igazságosság ádáz szószólója!) (URL4).

meghatározást, amelyben a fekete gyereket az anya élettársa vitte be a kórházba. A „fekete változatot” olvasó résztvevők ötször nagyobb valószínűséggel ítélték emberölésnek az ügyet, mint balesetnek, míg a „fehér változat” megismerői több mint kétszer olyan gyakran ítélték balesetnek, mint emberölésnek. A tanulmány tartalmazott egy tíz éven keresztül gyűjtött felmérést is a nevadai halotti anyakönyvi kivonatokról, amely nyilvánvaló összefüggést mutat a „feketének halálózása” és a gyilkosság versus baleset között. Dror, Atherton és kollégáik szerint az orvosszakértők „Döntéseit észrevehetően befolyásolták az orvosiak irreleváns kontextuális információk”. (Starr, 2022)

A *Journal of Forensic Sciences* folyóiratot ellepték az orvosszakértők dühös levelei. Egyikük „áltudományos szintűnek” nevezte a tanulmányt. Egy másik, amit a NAME elnöke és 84 másik orvosszakértő írt alá, „végzetesen hibásnak” és „a szakértői mérlegelési folyamat szörnyű kudarcának” minősítette a cikket, és a visszavonását követelte. (Michael Peat, a folyóirat szerkesztője nem volt hajlandó visszavonni a tanulmányt, mondván, hogy azt publikálás előtt szakértői értékelésnek vetették alá, és a panaszok után egy tekintélyes biostatistikus felülvizsgálta.)

Számos orvosszakértő rámutatott arra, hogy a kísérleti terv két független változót kapcsolt össze: a gyermekek etnikumát és a gyámhoz való viszonyukat. Tovább fűtötte a kedélyeket, hogy Dror forgatókönyvét a „fekete változat” és „fehér változat” jelzővel címkézte, holott megalapozottan feltehető, hogy nem a rassz, hanem a gondozó, ami számít. A statisztikák azt mutatják, hogy az édesanya bármilyen etnikumhoz tartozó barátja (élettársa) sokkal nagyobb valószínűséggel bántalmazza a gondozott gyermeket, mint egy nagymama.

A NAME szakértői azt állították, hogy Dror felkavaró nyelvezetet használt a címlapok megszerzésére. Továbbá megjegyezték, hogy más tényezők is szerepet játszhattak az igazságügyi orvosok döntéseiben: például a tapasztalatuk, a helyi bűnözési statisztikák és belső szabályzatok, amelyeket Dror nem vett figyelembe.

Stephen Soumerai, a Harvard Medical School kutatástervezési szakértője egyetért azzal, hogy az emberölés ismert kockázati tényezőjét (gondozói kapcsolat) egy nem fehér rasszhoz kapcsolni problematikus. A nevadai halotti anyakönyvi kivonatok felmérése pedig nem vizsgálta más lehetséges magyarázatokat a rasszokon kívül. „A hipotézis észszerű és fontos, de a kutatás nem tartja be a kutatástervezés alapelveit” – mondta. (Starr, 2022)

Dror a Science cikk szerint elismeri, hogy bölcsőbb dolog lett volna semleges kifejezésekkel jelölni a két kísérleti csoportot, de nem ismeri el, hogy a tanulmány hibás. Egyetért azzal, hogy a statisztikák azt mutatják, hogy egy nem rokon gondozó (gyám) nagyobb valószínűséggel árt egy gyereknek, mint egy

nagymama. Az ilyen általánosítások azonban nem befolyásolhatják azt, hogy a szakértők hogyan minősítik az egyedi eseteket.

Judy Melinek, a Pathology Expert Inc. vezérigazgatója, aki törvényszéki orvostannal foglalkozik Wellingtonban, Új-Zélandon, egyetért. „*Túl sok olyan esetet láttam, amikor ártatlan gondozókat megvádoltak véletlen gyermekhalál miatt, mert az igazságügyi orvosszakértők a tendenciák alapján tettek feltételezéseket.*” (Starr, 2022)

Dror szerint az elfogultságellenes stratégiák különösen lényegesek az orvosszakértők számára. Ilyen lehet az, hogy az intézet vezetése visszatartja a nyomozás részleteit, és csak akkor tárja az orvosszakértő elé, ha az a halál módjának megállapításához szükséges – hasonlóan többek között a holland rendőrség által használt lineáris szekvenciális leleplezéshez.

Ez a megközelítés az orvosszakértők működésének „fogalmatlan” elképzelését jelenti, ami a kognitív pszichológusokra évek óta jellemző, nyilatkozta Starrnak William Oliver, a Brody Orvostudományi Kar³ nyugalmazott professzora és a NAME volt igazgatósági tagja. Más igazságügyi szakértőkkel ellentétben, akik egy bizonyos bűnjel vizsgálatát végzik, az orvosszakértőknek minden olyan információt össze kell gyűjteniük az esetről, amelyet csak tudnak, hogy helyes diagnózist tudjanak felállítani. Meghatározzák mind a halál okát – sérülést vagy betegséget, amely egy ember halálát okozhatta –, mind pedig a halál jellegét, amely leírja, hogyan következett be. Ha egy halott férfit találnak az autójában ülve működő motorral, csukott garázsajtóval és magas szén-monoxid szinttel a vérében, a boncolás valószínűleg arra a következtetésre jut, hogy a halál oka szén-monoxid mérgezés volt. De a halál jellege „meghatározatlan” marad, hacsak a nyomozók nem találnak öngyilkosságra utaló jeleket, mint amilyen a búcsúlevél, a közelmúltbeli állásvesztés vagy válás, esetleg vallomások arról, hogy depressziós volt. „*A halál jellege nem természettudományos kategória, és nem is arra való*” – mondja Oliver. Az összesített statisztika – például a nagymamák és a nem rokon gondozók által okozott károk aránya – döntő fontosságúak a szakmai döntés meghozatalában. (Starr, 2022)

Dror cikke kapcsán egyre nőtt a felháborodás. 2021. március 19-én Brian Peterson, a NAME tagja és a wisconsini Milwaukee megye vezető bűnügyi orvosa⁴ hivatalos etikai panaszt nyújtott be az egyesülethez a Drorral együttműködő négy orvos ellen. A cikk ugyanis „beszámíthatatlan kárt okozna a szakmánknak”, minden orvosszakértőt kitéve a hervasztó keresztkérdéseknek a tárgyalásokon – írta.

3 East Carolina University's Brody School of Medicine ([URL5](#)).

4 Az amerikai „Chief Medical Examiner” beosztást fordítjuk vezető bűnügyi orvosként.

„Megdöbbsentett a reakció” – mondja Joye Carter, a panasszal érintett egyik orvosszakértő, a tanulmány társszerzője. „Elvileg tényfeltáróknak kell lennünk, de emiatt a neveléses hozzáállás miatt üldözési mániá alakult ki az emberekben.”

Az Innocence Project és a Legal Defense Fund⁵ egyaránt az érintett orvosszakértők védelmére kelt, és a NAME 2021 májusában elutasította Peterson panaszát. (Carter, aki az Egyesült Államok első fekete vezető bűnügyi orvosa volt, kilépett a NAME-ből. „Semmiképpen nem lehetek egy ilyen csoport tagja” – nyilatkozta.) (Starr, 2022)

Dror a munkaadójánál, az UCL-nél is feljelentette etikai vétség miatt a NAME elnöksége, de az egyetemi vizsgálat felmentette a kutatót (Dror et al., 2021).

A boncolások elfogultságának kérdése politikai színezetet kapott, amikor a minneapolis rendőrtiszt, Derek Chauvin megölte George Floydot 2020. május 25-én. A 2021. áprilisi per során a minnesotai Hennepin megye helyi orvosszakértője azt vallotta (más orvosszakértőkkel egyetértésben), hogy a halál jellege „emberölés”. De egy, a Chauvin védelmét ellátó ügyvédek által felkért szakértő, David Fowler, volt marylandi vezető bűnügyi orvos azt vallotta, hogy Floydnak annyi egészségügyi problémája volt, hogy a halál jellege „meghatározatlan”. (URL6)

Chauvint bűnösnek találták, ugyanakkor Fowler vallomása felhőborított más patológusokat és orvosokat, akik a megállapításában rendőrpárti elfogultságot láttak. Közülük több mint négyszázan írták alá a marylandi főügyészhez, Brian Frosh-hoz intézett petíciót, amelyben követelték, hogy vizsgáljanak ki minden fogva tartás során bekövetkezett halálesetet, ami Fowler 17 éves hivatali ideje alatt történt. (URL7) Frosh hét nemzetközi szakértőt kért fel a vizsgálat megtervezésére, köztük Drort. És annak ellenére, hogy Dror a törvényszéki orvostan területén elkövetett „birtokháborításért” annyi támadást kapott, mégis beleegyezett a részvételbe.

„Ha a munkám eredményeként csak egyetlen embert is nem ítélnék el jogtalanul, vagy egy bűnös sem szabadul ki jogtalanul, akkor megérte az összes keserűség, amiben eddig részesültem” – mondja. „És talán nem is csak egy ember. Remélhetőleg ez megváltoztatja az uralkodó felfogást.” (Starr, 2022)

Az elfogultság szószedete

Itiel Dror és munkatársai különféle kifejezéseket dolgoztak ki annak leírására, hogy az elfogultság hogyan szivárog be a törvényszéki munkába, illetve,

5 Az 1940-ben alapított LDF (Jogvédelmi Alap) a rasszista igazságszolgáltatás elleni harc legjelentősebb szervezete (URL8).

hogyan érzékelik a szakértők az elfogultságot, és hogyan reagálnak rá (URL1; Starr, 2022).

- 1) Célvezérelt elfogultság (Target-driven bias): tudat alatt a gyanúsítottól jutni a helyszíni bizonyítékig, azaz a bizonyítékot a gyanúsítottéhoz illeszteni, mintha egy nyíllal célba lőnénk, és utóbb a találat köré rajzolnánk céltáblát.
- 2) Megerősítési elfogultság (Confirmation bias): a gyanúsítottra összpontosítva csak a bűnösségét alátámasztó bizonyítékokat emeljük ki, és figyelmen kívül hagyjuk vagy elutasítjuk az ellenkező bizonyítékokat.
- 3) Elfogultság-kaszád (Bias cascade): amikor az elfogultság a nyomozás egyik szakaszából a másokra is hat, például ugyanaz a személy végzi a laboratóriumi vizsgálatokat, aki a helyszínen rögzítette a bűnjelet, és befolyásolja a helyszín által kiváltott érzelmek.
- 4) Elfogult hógolyó (Bias snowball): egyfajta visszahangkamra-effektus, ahol az elfogultság erősödik, mert az elfogultak elfogulttá tesznek másokat is, és így tovább.
- 5) Elfogultsági vakfolt (Bias blind spot): a meggyőződés, hogy bár más szakértők is elfogultak, mi biztosan nem.
- 6) Szakértői mentesség (Expert immunity): a meggyőződés, hogy a szakértői minőség tárgyilagossá teszi az embert, akit tehát nem befolyásol elfogultság.
- 7) Az ellenőrzés illúziója (Illusion of control): a meggyőződés, hogy ha egy szakértő tudatában van az elfogultságnak, akkor pusztán akarattal le tudja győzni azt.
- 8) „Rothadt almák” (Bad apples): a hiedelem, hogy az elfogultság alkalmatlanság vagy rossz jellem kérdése.
- 9) Technológiai védelem (Technological protection): a meggyőződés, hogy a technológia, például a számítógépes ujjnyomat-azonosítás, vagy a mesterséges intelligencia használata megvéd az elfogultságtól.

Ezek jelentős részét Dror korábbi tanulmányában részletesebben is kifejtette (Dror, 2020).

A tanulmány visszhangja

Starr cikkének ismertetése során a halál jellegeként írtuk át az eredeti „manner of death” (MoD) szakkifejezést. A manner of death a halál jogi jellegét jelenti az angolszász jogrendszerekben, statisztikai fogalom, amit a népegészségügyi nyilvántartásokba jegyeznek be. Alapvetően a halál (jogi jellegét tekintve) lehet természetes, baleseti, önkezű, idegenkezű vagy meghatározatlan (Lesnikova,

Leone, & Gilliland, 2018). Egyes joghatóságok a baleseti halálon belül megkülönböztetik a közlekedési baleseteket, illetve külön szerepeltetik a halálbüntetést vagy a háborús cselekményeket. Ami azonban a legfontosabb: a halál jogi jellegének megállapítása nem orvosi kérdés, nem tudományos kérdés, nem szakértői szakvélemény. Az „idegenkezű” jogi jelleg nem feltétlenül jelenti azt, hogy bárki szándékos emberölést követett el.

Az orvosszakértők kognitív elfogultságáról szóló tanulmányra kilenc különböző reflexió érkezett nagyon rövid időn belül; ezek mindegyikére válaszoltak a szerzők. Két esetben a válasza újabb reflexió érkezett, amit a szerzők megint megválasztak. Az alábbiakban ezeket foglaljuk össze röviden.

A korábban említett, 87 szakértő által jegyzett reflexió öt kritikus hibát emel ki (Peterson et al., 2021a). Egyrészt alapvető koncepcionális hibának vélik, hogy a cikk irreleváns háttérinformációnak tekinti a gondozó személyét: számos tanulmány által körbejárt téma, amiben egységes szakirodalmi álláspont és tudományos konszenzus van, hogy a vérrokon nő lényegesen ritkábban bántalmazza a kisgyermeket, mint a nem vérrokon férfi. Másrészt a rassz belekeverése a kérdésbe teljesen szükségtelen, és kitapinthatóan csak azt a célt szolgálja, hogy a tanulmány „eredményei” címlapokra kerüljenek. Harmadrészt kifogásolják, hogy a halál jogi jellegének meghatározását valamiféle orvosszakértői véleménynek vagy egyenesen büntetőjogi állásfoglalásnak tekintik. Negyedszer, a NAME megkerülésével történt a tagság egy véletlenszerűen kiválasztott részének közvetlen megkeresése, a mintavétel így egyrészt kis létszámú, másrészt túl vegyes volt. Végül pedig kifogásolják, hogy az elfogultság kivédésére szolgáló technikákat, például a lineáris szekvenális leleplezést egy alapvető módszertani hibákkal terhelt, súlyosan elfogult és politikavezérelt tanulmány javasolja.

Válaszunkban a szerzők (Dror et al., 2021b) megismétlik, hogy a sérüléseken kívül az ügyben minden más irreleváns háttéradat, a fekete állampolgárokat a rendőrök gyakrabban állítják meg, emiatt gyakrabban tartóztatják le őket lőfegyver vagy kábítószer birtoklása miatt, ami miatt a jövőben is gyakrabban állítanak meg majd fekete embereket a rendőrök. Ez az „elfogultság hógolyó”, amit a szerzők Dror egy korábbi cikkére hivatkozással igazolnak. Végül kiderül a válaszból, hogy a NAME-t megkeresték a kutatás tervével, az viszont elutasította őket, ezt követően keresték meg a tagokat. A reflexiót jegyzők közül három szerző viszontválaszában (Peterson, Gill, & Oliver, 2021b) azzal vádolja a szerzőket, hogy önkényesen használják a fogalmakat (azaz hogy mi minősül irreleváns háttérinformációnak), hogy a saját igazukat bizonyítsák, továbbá fenntartják, hogy a rassz belekeverése teljesen önkényes és káros (és alátámasztják a cikkből vett idézetekkel, ahol a szerzők a szakértők rasszista elfogultságára hivatkoznak). A szerzők erre adott utolsó válaszában (Dror et al., 2021k)

leszögezik, hogy tudnának tovább vitatkozni, de a személyeskedő hangnem miatt a fontosabb kérdésekre koncentrálnak: az orvosszakértői elfogultságra.

A NAME elnökségétől származó reflexió (Gill, Pinneri, Denton, & Aiken, 2021a) kiemeli, hogy a szerzők 713 igazságügyi orvosszakértő megkereséséről írnak, holott a NAME adatbázisából véletlenszerűen választva semmi nem szavatolja, hogy mindenki orvosszakértő; a NAME tagságában vannak kórboncnokok is, illetve jelöltek is. A szerzők válaszukban (Dror et al., 2021c) leírják, hogy tanulmányuk nem az igazságügyi orvosszakértőkről szólt, hanem az igazságügyi orvostani döntésekről. Rávilágítanak továbbá, hogy az elképzelés, miszerint a gondosabban kiválogatott minta kevésbé elfogult eredményt hozott volna, a „szakértői immunitás” nevű elfogultság példája (miszerint a képzettség és a tapasztalat mérsékli az elfogultságot), és ezt alátámasztják egy korábbi Dror-cikkre történő hivatkozással. A reflexiót jegyző szerzők erre reagálva (Gill, Pinneri, Denton, & Aiken, 2021b) idézetekkel támasztják alá, hogy a szerzők forenzikus patológusokról beszélnek, nem a döntésekről. Megismétlik, hogy az ilyen kijelentések akkor lennének helytállóak, ha a felmérésben forenzikus patológusok vettek volna csak részt. A szerzők viszontválaszukban (Dror et al., 2021f) személyük elleni támadással vádolják meg a NAME vezetését, akik érdemi párbeszéd helyett panaszt tettek a szerzők ellen; a NAME energiáit ehelyett az elfogultságok feltárására és kezelésére kellene fordítaniuk.

Egy huszonnégy orvosszakértő által jegyzett reflexió (Speth et al., 2021) hibának állítja be a túl kevés válaszadót, a válaszok magyarázatának hiányát, illetve a kutatási kérdés nem kellően átgondolt megfogalmazását. A tanulmány első felével kapcsolatban pedig azt kifogásolják, hogy a halotti bizonyítványok 75%-át rendőr töltötte ki, nem orvosszakértő, illetve kérdéses, hogy hogyan állapították meg a fekete és a fehér rasszt, hová sorolták például a spanyolajkú kisebbségeket. Válaszukban a szerzők (Dror et al., 2021f) leszögezik, hogy az elfogultságot vizsgálták elsősorban, nem az orvosszakértői elfogultságot, illetve nem 75%, hanem csak 20% a rendőr által kitöltött iratok aránya. A rasszt a halotti bizonyítványról olvasták le, a spanyol kisebbségeket kizárták a vizsgálatból. A túl kevés válaszadóra azt írták, hogy a folyóirat más cikkeiben hasonló arányú válaszadás mellett végeznek kutatást, illetve a feltett kérdés a lehető legegyszerűbb volt. Nem maradt el a reflexióban írt kifogások elfogultságnak minősítése, saját cikkekre hivatkozással. Megjegyezzük, hogy a NAME vezetése is kifogásolta, hogy az alap cikkben forenzikus patológus személyekről, nem pedig döntésekről beszélnek a szerzők (Gill et al., 2021b), illetve a jelek szerint a spanyolajkúak mellett az ázsiaiakat is kizárták a vizsgálatból.

Egy újabb reflexió (Oliver, 2021) a szerzők elfogultságának állítja be, hogy a gondozó kilétének fontosságára vonatkozó orvosi szakirodalmat nem ismerve

nyilvánítanak véleményt; elfogultságot mérnek az alapigazság ismerete nélkül. A felmérésből nem derül ki, hogy a balesetszerű és a meghatározatlan jogi jelleg aránya miért úgy alakul, ahogy. A reflexió talán legfontosabb üzenete, hogy orvosi szempontból sokkal károsabb a releváns adatok figyelmen kívül hagyására vonatkozó tendencia, mint az irreleváns adatok figyelembevételére vonatkozó tendencia. A szerzők válaszukban (Dror et al., 2021d) azzal érvelnek, hogy az elfogultság kimutatható az alapigazság-adatok ismerete nélkül is, illetve önellentmondásnak találják az „orvosilag releváns szakirodalmi adatok” kategóriáját; szorgalmazzák továbbá, hogy az orvosszakértői döntések átláthatóbbak legyenek, s leszögezik, hogy statisztikai adatokat visszavonakoztatni egyedi esetekre ökológiai tévedés (ecological fallacy).

Új-Zélandi szakemberek reflexiójukban (Tse, Glenn, Keshu, Morrow, & Stables, 2021) két hibára hívják fel a figyelmet. A tanulmány első felében az ezer halotti anyakönyv áttanulmányozása során a szerzők felhívják ugyan a figyelmet, hogy az adatokból nem lehet messzemenő következtetést levonni az eljáró szakértők rasszista elfogultságára (hiszen valójában nem ismerték a halál tényleges okát és körülményeit), a cikkben tulajdonképpen mégis ezt teszik, amikor hasonló arányt mutatnak ki a szakértők kérdőívvezése során. Másfelől a kérdőívek kiértékelésekor nem arra helyeztek hangsúlyt, hogy a fehér és a fekete gyermek esetében ugyanakkora többség választotta a „meghatározatlan” választ, hanem a kisebb arányú meghatározások eltérő arányát vizsgálták. Így az egyetlen tudományos eredmény, hogy a válaszadók kisebb csoportja elfogultságot mutatott kísérleti körülmények között az eredmények ismeretében utólag végzett elemzés alapján. Ez nem ingatja meg a vitathatatlan állítást, hogy a tudósok is tévedhetnek, viszont nem igazolja a cikk állítását, miszerint orvosilag nem releváns információk drámaian befolyásolják a szakértői következtetéseket. A szerzők válaszukban (Dror et al., 2021e) idéznek néhány statisztikai adatot a halotti anyakönyvi kivonatokra vonatkozóan; ezekből az derül ki, hogy fejsérülés és fulladás közel azonos arányban fordul elő a fehér és a fekete gyermekek körében. (A halál körülményeit még mindig nem ismerjük meg.)

Egy újabb reflexió (Young, 2021) azt emeli ki, hogy a vizsgálattal a fő probléma az volt, hogy a szakértők kisebbsége nem meghatározatlan jogi jelleget adott meg, hanem kevés adatból próbált meg rekonstrukciót végezni. A szerzők egyetértenek ezzel (Dror et al., 2021h), kiemelve, hogy tisztázásra szorul az orvosszakértő szerepe, aki nem a bűnüldözés része, hanem független szakértő.

A reflexiók közt van, ami a cikket ért támadásokkal szemben foglal állást (Dufrou, 2021), illetve amelyik elismeri az elfogultság veszélyét a szakértői döntésekre (Graber, 2021), amit a szerzők üdvözölnek (Dror et al., 2021i, Dror et al., 2021g). Egy kanadai szakember reflexiója (Obenson, 2021) ugyancsak elismeri

az elfogultságban rejlő veszélyeket, idéz számos forrást az ellátó orvosok elfogultságának kutatásáról, s ez alapján megállapítja, hogy jogos az orvosszakértők esetében is feltételezni ilyen hatást. Lényegesen óvatosabban fogalmaz azonban azzal kapcsolatban, hogy az elfogultság mindig, minden döntést érint-e. A rassz belekeverését nem tartja szerencsésnek, főleg a Floyd-ügy miatti tiltakozáshullám fényében, ugyanakkor megjegyzi, hogy a fekete bőrű amerikaiak aránytalanul felülreprezentáltak az emberölési statisztikákban, a fekete gyermekek két és félszer gyakrabban válnak emberölés sértettjévé, mint a fehér, azonos korú gyermekek. A szerzők válaszukban (Dror et al., 2021j) kiemelik, hogy az elfogultság elleni küzdelem annak beismerésével kezdődik, és éppen ez lesz a közös feladat.

Általában az elfogultságról

A tudósok évszázadokkal ezelőtt felismerték, hogy az elfogultság befolyásolja az emberi gondolkodást és viselkedést. 1620-ban Francis Bacon filozófus megállapította, hogy ha az emberek elfogadják egy véleményt, akkor bármit meg fognak keresni, ami alátámasztja azt, és egyetértenek vele. Bacon azt is megjegyyezte, hogy „sajátos emberi hajlam”, hogy az embert jobban mozgatták a pozitívumok, mint a negatívumok. Charles Mackay írta: „*Amikor az emberek elméletet akarnak alkotni vagy alátámasztani, megkínózzák a tényeket*” (Mackay, 1852).

A kognitív elfogultsággal kapcsolatos kutatások kezdetét Peter C. Wason 1959-ben és a következő években publikált munkáitól is számíthatjuk, az első, konkrétan ilyen címet viselő tanulmány azonban Amos Tversky és Daniel Kahneman 1974-es *Science* cikke volt (Tversky & Kahneman, 1974).

Egy 2020-ban született tanulmány számos cikk elemzésével arra jut, hogy a kognitív torzítás nem egyenlő a hibával, bár a pszichológiai szakirodalom leginkább a negatív hatásokat emeli ki (Curley, Munro, Lages, MacLean, & Murray, 2020). Megállapítja továbbá, hogy a szakértői kognitív torzítást bemutató különböző tanulmányok egyrészt gyakran összekeverik az észlelési pontosságot a működési pontossággal, pedig ez két különböző dolog, egyikből nem következik a másik. Így viszont egy észlelési tesztből nem lehet következtetni a szakértői működés esetleges hibáira. Másrészt idéz egy 2019-es metaanalízist bemutató cikket (Cooper & Meterko, 2019), amiben a szerzők kimutatják, hogy a szakértői kognitív elfogultságot bemutató írások számos gyengeségtől szenvednek: alacsony mintaszámmal dolgoznak, a mintavétel nem véletlenszerű, gyakran hiányzik a kontrollcsoport, a statisztikai módszerek pontatlanok vagy nem átláthatók, a tanulmányok egymással nem összehasonlíthatók stb.

A hazai szakirodalom a kriminalisztikai gondolkodás alapvető összetevőjeként jelöli meg a tapasztalatot és az ügytípusismeretet (Angyal, 2019). Ezek mind „elfogultság” forrásai lehetnek, hiszen szubjektívek, az ügy megoldására sémákat kínálnak, és általában tudatosság nélkül, intuitíven kerülnek alkalmazásra. Merőben életszerűtlen lenne azonban ezektől elhatárolódni, hiszen a tapasztalat és az ügytípusismeret jelenti azt a szakmai felkészültséget, ami megkülönbözteti a tanulót a kezdő szakembertől, a kezdőt vagy a laikust a szakértőtől. Hozzátehetjük ehhez, hogy a hazai büntetőeljárás kódex⁶ kifejezetten leírja, hogy a szakértő joga és kötelessége a feladata teljesítéséhez szükséges adatokat megismerni, és ennek körében tanulmányozhatja majdnem a teljes ügyiratot, illetve bárkitől felvilágosítást kérhet.

Curley és munkatársai idézett cikkére érkezett reflexióban Thompson kifogásolja a háttérinformációk fogalmának pontatlan használatát, hiszen a nyomozás lefolytatásához vagy a szakértői bizonyíték értékeléséhez létszükségletű háttérinformációk pont a szakértői vizsgálat lefolytatása szempontjából szüségtelenek, és elfogultságot okozhatnak. A kriminalisztika paradoxona, hogy egy harapásnyomot azonosító szakértő sokkal pontosabb szakvéleményt adhatna, ha ismerné a nyálra vonatkozó DNS-vizsgálat eredményeit, azonban ezek az eredmények befolyásolnák őt a saját vizsgálati eredményeinek értelmezésekor. Az egyéni szakértő nagyobb pontossága tehát a szakértői bizonyítás egészének pontatlanságát (megbízhatatlanságát) okozná (Thompson, 2020). Megítélésünk szerint hazánkban éppen ezt hivatott kiküszöbölni a szakértők kompetenciahatárainak szigorú tiszteletben tartása, másfelől lényegesen kevésbé aggályossá teszi a pontosabb szakértői eredményt, ha a két említett szakértő egyesített szakvéleményt terjeszt elő. Megjegyezzük, hogy a több szakterület szinergiájaként megalkotott egyesített szakvélemények a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ komoly erősségét adják más szakértői intézetek vagy gazdasági társaságok lehetőségeivel összehasonlítva (Lontai & Kosztya, 2023).

Thompson további megjegyzése, hogy a szakértő a szakvéleménye megalkotásakor csak azokat az adatokat vegye figyelembe, amik a szakmai ténymegállapításaihoz szükségesek, más adatokat ne. Megítélésünk szerint hazánkban ez a követelmény elvileg könnyen betartható: a leletezésből és a vizsgálati módszerek leírásából kiderül, hogy a szakértő milyen adatokból dolgozott. Ugyanakkor hozzátesszük, hogy már a szakértői vizsgálatok megtervezéséhez is kulcsfontosságúak lehetnek az ügyre vonatkozó kontextuális információk: a mintavétel helyének, módszerének meghatározásához a szakértőnek ismernie kell az ügy ilyen részleteit. Ennek híján a munkája szükségképpen felszínes és csak

6 2017. évi XC. törvény 192. §.

általánosságokra szorítkozó lesz. Ugyancsak kulcsfontosságú a kirendelő pontos megfogalmazott, nem elnagyolt kérdése – vajon az „elfogultság” szempontjából aggályos lenne az a kérdés, hogy „A 3. számú bűnjelként lefoglalt vadásztőr okozhatta-e a sértett sérüléseit?” Mi nem így gondoljuk.

Christophe Champod, a Lausanne-i Egyetem nemzetközi szakmai és tudományos díjakkal elhalmozott kriminalisztikaprofesszora egy 2014-es vitaindító tanulmányban kifogásolta a szakértői kognitív torzítás egyoldalú kutatását, annak szakfolyóiratok általi túlzott előtérbe tolását, és az életszerűtlen megoldási javaslatokat (Champod, 2014). Tart attól, hogy az elfogultság egyoldalú kutatása annak a nézetnek az erőltetéséhez vezet, hogy a szakértőt elzárják a nyomozás információitól. Az pedig, hogy a szakértőt „fekete doboznak” tekintik, ami szabványeljárások szerint működik, átlátható hibaaránybecsléssel, azt a veszélyt hordozza, hogy elmarad az alapkutatások szükségességének felismerése azokon a területeken, ahol a szakértői vélemény emberi észlelésen és képzett ítélőképességen alapul. Champod szerint a különböző szakértői vélemények (lábbelinyom azonosítás, daktiloszkópia, DNS) képesek egymástól addig függetlennek gondolt ügyeket összekapcsolni; a forenzikus adatok a helyidő, illetve a célpont és modus operandi kontextusába helyezve pedig segítik a bűnügyi jelenségek felismerését és követését. Ez nagyon komoly társadalmi előny. Az ilyen információcserét a szakirodalom (egy része) az elfogultság melegágyának tekinti, és erre tekintettel nyomatékosan javasolja a szeparáltan, „vakon” dolgozó szakértői munkát. Champod leszögezi, hogy ezt az esetleges elfogultságot soha nem mérték, csak eleve adottnak feltételezték, ugyanakkor érvént használják az elkülönülve dolgozó szakértők mellett, ami – ugyancsak Champod szerint – megbénítja a szakértői rendszert. A másik veszélyt abban látja, hogy például fülnyom-azonosítás esetén az elfogultság állandó hangsúlyozása miatt hajlamos a szakma az azonosítási eljárást kidolgozni, majd az arra kiképzett szakértőket vakteszteknek alávetni a hibaarány mérése céljából. Ennél sokkal hasznosabb az alapkutatás, ami feltárja és rendszerezi a nyom és a nyomat jellemzőit, a strukturált új ismeretek alapján valószínűségi hányadost rendel a nyom és a nyomat összehasonlításához.

Egy másik, zömében szintén svájci szerzők által jegyzett cikk kifejezetten aggasztónak írja le, hogy a forenzikus szakterületek távolodnak egymástól, szegmentálttá válnak (Baechler et al., 2020). A szakértők ugyanis szigorúan korlátozzák önmagukat, hogy milyen általuk megismert adatokat adhatnak át a nyomozóknak vagy a többi szakértőnek. Különösen ijesztő a szerzők szerint, hogy ez válik normává a kézikönyvekben, útmutatókban is. Mindez az elfogultság elkerülése miatt történik, valójában azonban megnehezíti a büntető igazságszolgáltatást, és elsorvasztja a forenzikus tudományok tudományos jellegét.

Megbirkózni az elfogultsággal

Továbbiakban térjünk rá, hogy milyen védelmi mechanizmusokat és fékeket lehetne beépíteni az egyéni vagy intézményi rendszerbe.

Jon S. Byrd, a Colorado-i Nyomozóhivatal ujjnyomszakértője az elfogultsági és egyéb hibák elkerülésére a következőket tanácsolja.

Bármely tudományterületnek tisztában kell lennie a hibák előfordulásának lehetőségével, illetve a hibák feltárásával és kezelésével. Az elfogultság és a hibák elkerülésének kulcsa a tudatosság (Byrd, 2006). Az alábbiakban Byrd nyolc stratégiát sorol fel, amelyek segíthetnek az esetleges hibák elkerülésében.

- 1) Vegyen részt képzésben és jártassági vizsgálatban. Mindig eltér egymástól a szakértők képzettsége, tapasztalata és tudása. A tudományos megismerés módszereit meg kell tanítani, ha el akarjuk kerülni az elfogultságot. Elemzéseinknek és következtetéseinknek reprodukálhatónak és mások által ellenőrizhetőnek kell lenniük.
- 2) Fogadja el az elfogultságot. Az elfogultság a gondolkodás része. Ennek megértése a legfontosabb, hogy lehetőségünk legyen kezelni. Az elfogultság ellen hat az egyén integritása és objektivitása. Minden szakértőnek tisztában kell lennie a saját elfogultságával, hogy tenni tudjon ellene.
- 3) Csökkentse a napi nyomást. Minél nagyobb stressz éri a szakértőt, annál nagyobb a tévedés esélye. Általában nagy nyomás nehezedik a szakértőre a vizsgálat során, különösen ha az eredményekre kiemelt ügyben azonnal szükség van. Nem szabad a szakértőt sürgetni.
- 4) Maradjon objektív. A vizsgálat során a tárgyilagosság a legfontosabb. Minden olyan irreleváns információt ki kell rekeszteni, ami a vizsgálat során elfogultsághoz vezethet. Tudatos erőfeszítésre van szükség a pártatlansághoz.
- 5) Cáfolat keresése. Tudományos megközelítésünk javul, ha következetesen bizonyítani próbáljuk véleményünk téves voltát. Minden adatot és magyarázatot meg kell keresni, nem csak azokat, amik alátámasztják meggyőződésünket. Az ellentmondó adatok keresése túlbecsülhetetlen fontosságú. Csak az ilyen hozzáállás vezet megbízható eredményekhez.
- 6) Csökkentse a külső befolyást. A szakértő magabiztossága javul az átadott kontextuális információk birtokában, de a pontosság nem javul az önbizalommal együtt. Minden olyan információ, ami nem közvetlenül szükséges a szakértői vizsgálatához, torzítást eredményezhet. Az irreleváns információk ismerete önmagában nem jelent torzítást, de ezek felhasználása a ténymegállapítás alátámasztására már valószínűleg igen. A szakértőnek a vizsgálatára kell támaszkodnia, figyelmen kívül hagyva az érdekeltek véleményét vagy tippjeit.

- 7) Használjon tudományos és szakmai protokollokat. A tudományosan, illetve szakmailag megalapozott protokollok követése sok elfogultság okozta hiba kiküszöbölését segítheti.
- 8) Csökkentse a túlzott önbizalmat. A „velem ez soha nem történhet meg” kijelentés aggasztó, mert az elfogultság valós, mindenkiben van. Egyesek aggódnak, hogy a szakértői munka során a konzultáció kérése a gyengeség beismerése, de valójában ennek ellenkezője igaz. Senki sem tudhat mindent. Senki nem rendelkezik annyi tudással és tapasztalattal, hogy olykor valamilyen konzultációra ne lenne szüksége. A tévedhetetlenség mítosza aláássa az egész szakma komolyanvehetőségét (Byrd, 2006).

A fent felsorolt stratégiákhoz a DNS-vizsgálat vonatkozásában néhány megjegyzést fűznénk.

A védelmi mechanizmusok közül a 6. pont szerinti a holland szakértők már alkalmazzák. Az úgynevezett lineáris szekvenciális leleplezés keretében a szakértő csak azokat az információkat kapja, amelyek közvetlenül relevánsak a feladatuk elvégzéséhez, vagyis a megfelelő bizonyítékokat a megfelelő sorrendben szükséges ismertté tenni a szakértő számára (Dror & Kukucka, 2021). (Természetesen az továbbra is kérdés, hogy a sorrendről ki, mikor, milyen eljárásban, milyen dokumentálás mellett és főleg mi alapján dönt.)

Számos kriminalisztikai szakterületen érvényesíthető a „kollektív bölcsesség”, avagy wisdom of crowds, a „több szem többet lát”, azaz a minőségellenőrzés több szakértő általi vizsgálattal (Tangen, Kent, & Searston, 2020).

Minden laboratóriumi háttérű szakértői területen be kellene vezetni az ISO 17025 szabvány követelményeinek megfelelő akkreditációt – daktiloszkópiái és DNS-vizsgálat esetében ez EU jogszabály előírása. Továbbá a kettős ellenőrzés szabályát be kellene építeni az informatikai rendszerbe, nemcsak a vizsgálati munkafolyamatokba, hanem az eredmények értékelési szakaszába is (Downs & Swienton, 2012). Az NSZKK szervezeti egységei közül nyolc laboratóriumi háttérű intézet akkreditált az MSZ EN ISO/IEC 17025:2018 szabvány szerint, ami nem jelenti azt, hogy megszüntethető a kognitív elfogultság, hanem a vizsgálati és értékelési munkafolyamatokban az a bizonyos ellenőrző fék be van építve. Dror a DNS-vizsgálatok esetében rátapintott a módszer leggyengébb pontjára, azaz a kevert vagy egynél több személy DNS-ének keverékéből álló profilok értékelésére. A kevert profilok értékelése és elfogadása szakértőfüggő, az egyes szakértők a kevesebb DNS-t adó minor komponenst figyelmen kívül hagyják, és csak a major komponenst fogadják el, mások pedig kifejezetten időt és energiát fordítanak a kevesebb DNS tartalmú minor komponens elfogadására, hiszen például betörés során rögzített mintán a minor komponens származhat

a betörőtől, így „értékesebb” információ, mint a major komponens, ami a véten lakó lehet. A technológia fejlődésével megnőtt a módszer érzékenységből fakadó módszertani bizonytalanság, ami miatt óvatosabbak a szakértők. Továbbá a leterheltség és emberi tényezők is vezethetnek fontos információvesztéshez. Az International Society for Forensic Genetics (Nemzetközi Igazságügyi Genetikai Társaság – ISFG) több irányelvet adott ki a kevert DNS-profilok elfogadásának feltételéről és statisztikai interpretálásáról (Gill et al., 2006; Gill et al., 2020), amik hasznos útmutatók. Hazai viszonylatban a DNS-vizsgálatokra vonatkozó szakmai módszertani levél megalkotása fontos lenne, amelyben egységes kritériumrendszer deklarálná a kevert DNS-profilok elfogadását és kiértékelését. A DNS-profilok értékelése során az elektroferogramok értelmezésének folyamata időigényes és lehetőséget ad a szakértők közötti szubjektív különbségek eredményezésére a hagyományos értékelések során.

Befejezés

A kétrészes tanulmányban Itiel Dror *Science* folyóiratban megjelent szakmai portréja alapján megkíséreltük áttekinteni a szakértői kognitív elfogultság problémakörét; a tanulmány első részében zömmel a daktiloszkópia, e második részben az orvos- és genetikus szakértői szakterületek vonatkozásában.

Dror küldetést teljesít, amikor a szakértői elfogultság veszélyeire hívja fel a szakma és a jogalkalmazás figyelmét. Rendkívül fontos küldetés ez, arra sarkall bennünket, hogy megállva végiggondoljuk, hogyan javítható a szakmánk művelése, hogyan lehet aggálymentes a szakértői részvétel az igazságszolgáltatásban.

Az, hogy a kétrészes tanulmányban Dror számos következtetését vitattuk, illetve igyekeztünk alaposan feltárni más, Dror megállapításaival egyet nem értő szakember álláspontját, nem jelenti azt, hogy tagadnánk a szakértői elfogultság valós veszélyét, vagy az elfogultság elleni rendszerezett és átlátható fellépés fontosságát. Ez az egész társadalom érdeke.

Felhasznált irodalom

- Angyal M. (2019). A kriminalisztikai gondolkodás – újrátöltve. *Belügyi Szemle*, 67(3), 18–33. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.3.2>
- Baechler, S., Morelato, M., Gittelson, S., Walsh, S., Margot, P., Roux, C., & Ribaux, O. (2020). Breaking the barriers between intelligence, investigation and evaluation: A continuous approach to define the contribution and scope of forensic science. *Forensic Science International*, 309, 110213. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2020.110213>

- Byrd, J. S. (2006). Confirmation bias, ethics, and mistakes in forensics. *Journal of Forensic Identification*, 56(4), 511–525.
- Champod, C. (2014). Research focused mainly on bias will paralyse forensic science. *Science and Justice*, 54(2), 107–109. <http://dx.doi.org/10.1016/j.scijus.2014.02.004>
- Cooper, G. S. & Meterko, V. (2019). Cognitive bias research in forensic science: A systematic review. *Forensic Science International*, 297, 35–46. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2019.01.016>
- Curley, L. J., Munro, J., Lages, M., MacLean, R., & Murray, J. (2020). Assessing cognitive bias in forensic decisions: A review and outlook. *Journal of Forensic Sciences*, 65(2). <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14220>
- Downs, J. C. U. & Swienton, A. R. (2012). *Ethics in forensic science*. Academic Press of Elsevier.
- Dror, I. E. (2020). Cognitive and human factors in expert decision making: Six fallacies and the eight sources of bias. *Analytical Chemistry*, 92(12), 7998–8004. <https://doi.org/10.1021/acs.analchem.0c00704>
- Dror, I. E. & Kukucka, J. (2021). Linear Sequential Unmasking–Expanded (LSU-E): A general approach for improving decision making as well as minimizing noise and bias. *Forensic Science International: Synergy*, 3, 100161. <https://doi.org/10.1016/j.fsisyn.2021.100161>
- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021a). Cognitive bias in forensic pathology decisions. *Journal of Forensic Sciences*, 66(5), 1751–1757. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14697>
- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021b). Authors’ response to Peterson et al. Commentary. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2545–2548. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14856>
- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021c). Authors’ response to Gill et al. commentary. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2573–2574. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14850>
- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021d). Authors’ response to Oliver commentary. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2575–2576. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14853>
- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021e). Authors’ response to Tse et al. commentary. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2569–2570. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14854>
- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021f). Authors’ response to Speth et al. commentary. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2571–2572. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14845>
- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021g). Authors’ response to Duflou commentary. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2575–2576. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14852>
- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021h). Authors’ response to Young commentary. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2573–2574. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14851>

- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021i). Authors' response to Graber commentary. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2571–2572. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14848>
- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021j). Authors' response to Obenson commentary. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2569–2570. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14847>
- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021k). Authors' response to Peterson et al. response. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2545–2548. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14842>
- Dror, I. E., Melinek, J., Arden, J. L., Kukucka, J., Hawkins, S., Carter, J., & Atherton, D. S. (2021l). Authors' response to Gill et al. response. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2555–2556. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14846>
- Duflou, J. (2021). Commentary on: Cognitive bias in forensic pathology decisions. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2577–2579. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14836>
- Gill, P., Brenner, C. H., Buckleton, J. S., Carracedo, A., Krawczak, M., Mayr, W. R., Morling, N., Prinz, M., Schneider, P. M., & Weir, B. S. (2006). DNA commission of the International Society of Forensic Genetics: Recommendations on the interpretation of mixtures. *Forensic Science International*, 160(2–3), 90–101. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2006.04.009>
- Gill, P., Hicks, T., Butler, J. M., Connolly, E., Gusmão, L., Kokshoorn, B., Morling, N., van Oorschot, R. A. H., Parson, W., Prinz, M., Schneider, P. M., Sijen, T., & Taylor, D. (2020). DNA commission of the International Society for Forensic Genetics: Assessing the value of forensic biological evidence—Guidelines highlighting the importance of propositions. Part II: Evaluation of biological traces considering activity level propositions. *Forensic Science International: Genetics*, 44, 102186. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2019.102186>
- Gill, J., Pinneri, K., Denton, J., & Aiken, S. (2021a). Commentary on: Cognitive bias in forensic pathology decisions. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2554. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14838>
- Gill, J., Pinneri, K., Denton, J., & Aiken, S. (2021b). Response to authors' response. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2557–2558. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14840>
- Graber, M. (2021). Commentary on: Cognitive bias in forensic pathology decisions. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2580–2581. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14857>
- Kukucka, J., Kassin, S. M., Zapf, P. A., & Dror, I. E. (2017). Cognitive bias and blindness: A global survey of forensic science examiners. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 6(4), 452–459. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.09.001>
- Lesnikova, I., Leone, L., & Gilliland, M. (2018). Manner of death certification after significant emotional stress: An inter-rater variability study and review of the literature. *Academic Forensic Pathology*, 8(3), 692–707. <https://doi.org/10.1177/1925362118797741>
- Lontai, M. & Kosztya, S. (2023). Az intézményi szakértés kihívásai a technológiai fejlődés tükrében. *Ügyészek Lapja*, 30(5–6), 75–90.

- Lyman, D. (1856). *The moral sayings of Publius Syrus, a Roman slave: From the Latin*. L. E. Bernard & Company.
- Mackay, C. (1852). *Extraordinary popular delusions and the madness of crowds*. L. C. Page & Company. <https://supernovae.in2p3.fr/~llg/Textes/Extraordinary-Popular-Delusions-Mackay.pdf>
- Obenson, K. (2021). Commentary on: Cognitive bias in forensic pathology decisions. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2571–2572. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14855>
- Oliver, W. R. (2021). Commentary on: Cognitive bias in forensic pathology decisions. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2549–2550. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14841>
- Peterson, B. L., Avedschmidt, S., Bell, M., Burton, S., Cina, S. J., Cohle, S. D., Gill, J. R., Hansma, P. A., Hanzlick, R. L., Jentzen, J. M., & Oliver, W. R. (2021a). Commentary on: Cognitive bias in forensic pathology decisions. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2549–2552. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14843>
- Peterson, B. L., Gill, J. R., & Oliver, W. R. (2021b). Response to authors' response. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2553. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14849>
- Speth, P. A., Avedschmidt, S., Cohle, S. D., Corey, T. S., Fierro, M. F., Fowler, D. R., Gill, J. R., Hansma, P. A., Hanzlick, R. L., Jentzen, J. M., & Oliver, W. R. (2021). Commentary on: Cognitive bias in forensic pathology decisions. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2551–2552. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14835>
- Starr, D. (2022). The bias hunter: Itiel Dror is determined to reveal the role of bias in forensics, even if it sparks outrage. *Science*, 376(6594), 686–690. <https://doi.org/10.1126/science.adc9480>
- Tangen, J. M., Kent, K. M., & Searston, R. A. (2020). Collective intelligence in fingerprint analysis. *Cognitive Research: Principles and Implications*, 5, Article 23. <https://doi.org/10.1186/s41235-020-00223-8>
- Thompson, W. C. (2020). Commentary on: Curley LJ, Munro J, Lages M, MacLean R, Murray J. Assessing cognitive bias in forensic decisions: A review and outlook. *Journal of Forensic Sciences*, 65(2), 666–667. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14272>
- Tse, R., Glenn, C., Keshu, K., Morrow, P., & Stables, S. (2021). Commentary on: Cognitive bias in forensic pathology decisions. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2554–2555. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14839>
- Tversky, A. & Kahneman, D. (1974). Judgment under uncertainty: Heuristics and biases. *Science*, 185(4157), 1124–1131. <https://doi.org/10.1126/science.185.4157.1124>
- Young, T. (2021). Commentary on: Cognitive bias in forensic pathology decisions. *Journal of Forensic Sciences*, 66(6), 2556–2557. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14837>

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *The bias hunter*. <https://www.science.org/content/article/forensic-experts-biased-scientists-claims-spark-outrage>

URL2: *Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward*. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/228091.pdf>

URL3: *GIP Client Kerry Robinson Exonerated After Nearly 18 Years in Prison*. <https://www.georgiainnocenceproject.org/case-update/gip-client-kerry-robinson-exonerated-after-nearly-18-years-in-prison/>

URL4: *John Jay College of Criminal Justice*. <https://www.jjay.cuny.edu/>

URL5: *East Carolina University Brody School of Medicine*. <https://medicine.ecu.edu/>

URL6: *Medical examiner for defense says Floyd died of cardiac arrhythmia*. <https://www.axios.com/2021/04/14/defense-george-floyd-chauvin-cardiac-arrhythmia>

URL7: *Maryland To Probe Cases Handled By Ex-Medical Examiner Who Testified In Chauvin Trial*. <https://news.wgcu.org/2021-04-24/maryland-to-probe-cases-handled-by-ex-medical-examiner-who-testified-in-chauvin-trial>

URL8: *NAACP Legal Defense and Educational Fund*. <https://www.naacpldf.org/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Lontai M., Pamzsav H. & Petrétei D. (2025). A szakértői elfogultság a büntetőügyekben. II. rész. *Belügyi Szemle*, 73(1), 159–179. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i1.pp159-179>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Petrétei Dávid, aki a petreteid@nszkk.gov.hu e-mail címen érhető el.

Foglalkozási stressz kérdőív A kérdőív felülvizsgálatának lehetősége

The Occupational Stress Questionnaire for Law Enforcement Services – The Possibility to revise A Questionnaire

Tegyey Andrea Cecília

tanácsadó szakpszichológus, doktorandusz
Zala Vármegyei Rendőr-főkapitányság
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola

Absztrakt

Cél: A motiváció fontos vezetési eszköz, különösen azokban a szervezetekben, ahol az emberek készségei és képességei kulcsfontosságúak a hatékony teljesítmény szempontjából. Ilyen szervezet például a rendőrség, amely az informatikai modernizáció ellenére még mindig emberközpontú. A motiváció ezért nemcsak a vezetésben, hanem a pszichológiai kiválasztási folyamatban is alapvető fontosságú, és ennek összetevőit és jellemzőit vizsgálja a szerző.

Módszertan: A rendvédelmi szervek minden tagja számára a jogi kötelezettség alapján kötelező a megfelelő egészségi, pszichikai és fizikai állapot. A tanulmányban a Magyarországon évtizedek óta alkalmazott Rendészeti Szolgálatok Foglalkozási Stressz Kérdőívét (RMSK) vizsgálták Herzberg kéttényezős elméletének tükrében.

Megállapítások: Herzberg kéttényezős elméletének megfelelően a szerző áttekinti és elemzi az RMSK relevanciáját és alkalmasságát a rendvédelmi szervek számára.

Érték: A szerző két kérdésre ad választ. Először is, hogy az RMSK alkalmas-e arra, hogy a kérdéseken és skálákon keresztül a megfelelő információkhoz jussunk, másodsor pedig, hogy alkalmas-e a Herzberg-elmélet tényezőinek azonosítására.

Magyar nyelvű utánközlés. Jelen cikk angol változata megjelent a Belügyi Szemle 2025. évi 1. számában.
DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i1.pp193-203>

Kulcsszavak: motiváció, Herzberg kéttényezős elmélete, munkahelyi stressz kérdőív

Abstract

Aim: Motivation is an important management tool, especially in organisations where people’s skills and abilities are crucial to effective performance. An example of such an organisation is the Police, which is still people-centred despite information technology modernisation. Motivation is therefore essential not only in leadership, but also in the psychological selection process, and its components and characteristics are examined.

Methodology: For each member of the law enforcement services is a must, based on the legal obligation, to have the proper health, psychic and physical condition. The psychological test can facilitate police recruit selection, which includes, among others, an Occupational Stress Questionnaire for Law Enforcement Services (OSQLES), which has been used for decades in Hungary.

Findings: In according to Herzberg’s two-factor theory, I review and analyse the OSQLES’ relevance and suitability for law enforcement services.

Value: I will answer two questions. Firstly, whether the OSQLES is a suitable method to obtain the right information through questions and scales and secondly, whether it is suitable to identify the factors of the Herzberg’s theory.

Keywords: motivation, Herzberg’s two factor theory, Occupational Stress Questionnaire

Bevezetés

Döntéseinket személyes igényeink irányítják. Ezek a szükségletek különböző eredetűek, amelyek lehetnek biológiai, szociális vagy pszichés eredetűek (Gősiné Greguss & Bányai, 2006). Ugyanakkor minden egyes ilyen szükséglet – függetlenül az eredetétől – egyfajta hajtóerőt jelent az ember számára, ami egy cél elérése felé irányítja. Ezt a késztetést nevezhetjük motivációnak is, amelyből természetesen egyszerre több is megtalálható az ember életében. A motiváció tényével való foglalkozás fontos humán erőforrással kapcsolatos feladat kell legyen, hiszen hiába vannak meg a szükséges készségek a kívánt teljesítmény eléréséhez, ugyanolyan fontos a motivációs rész, és amennyiben ez a rész hiányzik, a legjobb készségek birtokában sem garantálható a siker (Farkas, Jarjabka, Lóránd, & Bálint, 2013). A motivációval kapcsolatos ismeretek kulcsfontosságúak lehetnek egy szervezet sikeres működéséhez (Farkas & Horváth, 2020; Farkas & Sallai, 2021).

Abraham Maslow jól ismert szükséglethierarchia elmélete (1943) szerint a személyt vezérlő szükségletek és személyes motivációk hierarchikusan szerveződnek. Az elmélet világszerte Maslow-piramis néven vált ismertté. Maslow szükséglethierarchiája megmagyarázza, hogy mi vezérli az emberi viselkedést, és mi az, amitől az emberek úgy érzik, hogy kiteljesedtek. Öt emberi szükségletet ismertet, amelyeket az embereknek ki kell elégíteniük a lelki jólét eléréséhez. Ezek a fiziológiai szükségletek, a biztonság, a szeretet és az összetartozás, a megbecsülés és az önmegvalósítás. Ezen elmélet szerint az egyes motivációknak a piramis egy-egy szintjén elfoglalt helye információt nyújt arról, hogy milyen erős a kapcsolat az adott motiváció és a munkavégzés között, például biológiai szempontból. Maslow szerint, ha az alapvető szükségletek megfelelően kielégítettek, akkor inkább a magasabb rendű motivációkra koncentrálunk (Gősiné Greguss & Bányai, 2006). Ha egy személy nem tudja kielégíteni a különböző szintű szükségleteit, az pszichológiai problémákhoz vezethet.

1. számú táblázat

Konkrét következmény, ha a személyes szükségletek kielégítetlenek

Szükséglet	Következmény, ha nem teljesül
Fiziológiai	Fizikai betegség Felhalmozó magatartás
Biztonság	Szorongás Pszichés trauma
Szeretet és összetartozás	Magány Antiszociális viselkedés
Megbecsülés	Értéktelenség érzése Láthatatlannak vagy értékelhetetlennek érzi magát Alacsony önbizalom Depresszió
Önmegvalósítás	Unalom Cinizmus Az élet értelmetlensége

Forrás. West, 2022.

Maslow elmélete még ma is nagy hatással van az emberi motivációról kialakított hagyományos gondolkodásra, de gyakorlati alkalmazhatóságának egyes aspektusai megkérdőjeleződtek. A szervezeti működés jobb megértése érdekében ezért Frederick Herzberg kéttényezős elméletét alkalmazzuk.

Herzberg kétfaktoros elmélete

Frederick Herzberg (1968) az emberi szükségleteket két dimenzióra osztotta: az első dimenzió a higiéniai faktorok, a másik pedig a motivátorok. Az úgynevezett higiéniai kategória alatt azokat az elemeket kell értenünk, amelyek jelenléte önmagában nem okoz elégedettséget, de tartós hiánya elégedetlenséghez vezet (például mint a munkahelyi vezetővel való kapcsolat minősége, vagy a fizetés). Ezzel szemben a motiváló tényezők (például az elismerés) azok, amelyek esetleg elégedettséget válthatnak ki az egyéneknél, és a munkavállalókra gyakorolt hatásuk is hosszabb ideig tart (Benke, 2018).

2. számú táblázat

A higiéniai faktorok és a motivátorok

Higiéniai faktorok	Motivátorok
Vállalati politika és adminisztráció	Eredmény
Kapcsolat a kollégákkal	Megbecsülés
Kapcsolat az ügyvezetővel	Maga a munka
Kapcsolat a beosztottakkal	Fejlődés
Munkafelügyelet (kontrolling)	Felelősség
Biztonság	Fejlődés
Magánélet	
Rang	
Fizetés	

Forrás. Herzberg (1968) alapján a szerző saját szerkesztése.

Amint a 2. számú táblázatból jól látható, a higiéniai faktorok azok, amelyek a mindennapi élet szempontjából jelentős hatással vannak az egyénekre, míg a motivátorok sokkal inkább az önmegvalósításhoz és az intrinzik motivációk eléréséhez kapcsolódnak. Ahhoz, hogy csökkentsük az egyén elégedetlenségét, ismernünk kell a higiéniai tényezőket, de ahhoz, hogy a kapcsolódó személy valóban motivált legyen, és ezáltal a megfelelő teljesítmény elérésére ösztönözzük, a motivátorok erősítésére kell összpontosítanunk. Mindeközben egy szervezet számára fontos, hogy tisztában legyen azzal, hogyan változnak a higiéniai faktorok és motivátorok az egyének esetében, és nagy potenciált jelenthet, ha nagyobb mintán rendszeresen vizsgálni tudja ezen igénycsoportok meglétét.

A rendvédelmi szervek munkahelyi stressz kérdőíve

Ami a rendőrséget mint szervezetet illeti, lehetőségünk van ezt a feladatot egy kérdőíves eljárással, a Rendvédelmi Szervek Munkahelyi Stressz Kérdőívvel (RMSK) elvégezni. A rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjainak jogviszony létesítéséhez elengedhetetlen, hogy az ide vonatkozó hatályos jogszabályok szerint megfelelő pszichés, egészségi és fizikai állapotban legyenek [2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról, 33. § (1) bekezdés c) pont]. Az ilyen típusú vizsgálatokat a belügyi szervek által kiadott 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet is szabályozza. A 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet 70. § (1) bekezdése szerint a pszichológiai alkalmasság-vizsgálatnak ki kell terjednie az alábbiakban felsorolt területekre:

- 1) pszichés stabilitás;
- 2) pszichés terhelhetőség;
- 3) a szolgálati feladatokból és a munkakörnyezetből adódó pszichés megterhelések kezelésére rendelkezésre álló erőforrások;
- 4) stresszkezelési alternatívák felmérése.

A fenti tényezők számos pszichológiai módszerrel (például projektív tesztek, eszközös kérdőíves módszerek stb.) elemezhetők, de a releváns módszerek között találjuk a Rendvédelmi Szervek Munkahelyi Stressz Kérdőívét, amely a rendvédelmi szervek pszichológusainak saját kérdőíve (Szabó Beatrix, Böröcz István és Bilkei Pál állította össze), azonban a megalkotó szakemberek nem publikálták, ezért az első részletes bemutatására 2009-ben, Malét-Szabó Erika által került sor. Az RMSK egy önkitöltős, papír-ceruza teszt (199 tételt tartalmaz), amely két nagyobb részre bontható (és ezen túl vannak még további részek is): a munkára és a munkahelyre vonatkozó rész (116 tétel), és az egyéni, személyes tényezőkre vonatkozó rész (83 tétel) (Fridrich, 2015). A kérdőív minden egyes tételt egy 1 és 6 közötti úgynevezett „Likert-skálán” mér (Tegyey 2018).

Ahogy azt már említettük, az első nagy rész két különböző területre oszlik. Az első a munkakörnyezethez kapcsolódó, negatív hatásokkal és negatív tapasztalatokkal járó események listáját tartalmazza. A másik 75 lehetséges állítást ad a faktorok és a napi problémák listájának összekeverésével, amíg az összes tény és esemény, amely negatív hatással lehet/van az egyén teljesítményére a munkakörnyezeten belül.

Végül a megfelelő statisztikai elemzés után a kérdőív 26 skálán alapuló eredményt ad. Szabó (2009) bizonyította, hogy az RMSK megbízható és stabil pontnak tekinthető a pszichológusok számára az egyén vizsgálata során.

Vizsgálatainak eredményeit megerősítették, ezért kijelenthetjük, hogy összességében a kérdőív Cronbach- α indexe valid a kérdőív egészére (0,939) (Tegyey, 2018). Azóta az RMSK-t már többször használták többféle tudományos jellegű kutatás során, nevezetesen: Szabó (2009), Fridrich (2015), Tegyey (2018) és Borbély (2019; 2020a; 2020b; 2021a; 2021b).

Kétfaktoros modellen alapuló OSQLES

Az RMSK 75 itemét, amelyek a munkaterheléssel kapcsolatosak, külön-külön a Herzberg-féle kéttényezős elmélet higiéniai tényezőiként vagy motivátor tényezőiként lehet értelmezni. A tételek mind negatívan vannak megfogalmazva, ezért a tesztnek ez a része alkalmas lehet az egyéneket frusztráló vagy tartósan demotiváló tényezők azonosítására. A 3. számú táblázat tartalmazza a kapcsolódó 75 tételt és azok besorolását.

3. számú táblázat

Az RMSK első 75 eleme

Az elem	Higiéniai tényező/Motivátor
Munkahelyre való bejárás körülményei	Higiéniai tényező
Munkahelyi komfort, kényelem	Higiéniai tényező
A munkavégzéshez szükséges eszközök esetleges hiánya, állapota	Higiéniai tényező
A munkahelyemen tapasztalható zaj	Higiéniai tényező
A munkahely megvilágítása	Higiéniai tényező
A munkahelyen tapasztalható légszennyeződés	Higiéniai tényező
A munkahely higiénijája	Higiéniai tényező
Munkaidő hosszúsága	Higiéniai tényező
Napi munkaidő kiszámíthatósága	Higiéniai tényező
Szabadidő tervezhetősége	Higiéniai tényező
Ismerőseim negatív véleménye a munkáról, munkahelyemről	Motiváló tényező
Munkavégzés során jelentkező erkölcsi problémák	Motiváló tényező
Olyan feladatot is el kell látni, amit nem szívesen teszek	Motiváló tényező
A megkövetelt munkatempó	Motiváló tényező
A munka szervezettsége	Motiváló tényező
A munka átláthatósága	Motiváló tényező
A munkából adódó fizikai igénybevétel	Higiéniai tényező
A munkából adódó szellemi igénybevétel	Higiéniai tényező
A jövedelemből adódó anyagi problémák	Higiéniai tényező
Anyagi megbecsülés hiánya	Higiéniai tényező

Az elem	Higiéniai tényező/Motivátor
A nem egyenletes munkaterhelés	Motiváló tényező
Gyakori döntéshelyzetek	Motiváló tényező
A hibás döntések következményei	Motiváló tényező
A fokozott egyéni felelősség	Motiváló tényező
Időhiány	Higiéniai tényező
Szakmai felelősség	Motiváló tényező
Erkölcsei felelősség	Motiváló tényező
Nem együttműködő munkatársak	Higiéniai tényező
Információ hiánya	Higiéniai tényező
Egyedül kell megoldani a feladatokat	Motiváló tényező
Alkalmazkodás utasításokhoz, rendeletekhez	Higiéniai tényező
A rendvédelmi pálya megítélése	Motiváló tényező
Munkahelyi szervezeti rangsorban elfoglalt helyem	Motiváló tényező
Hatáskör és befolyás hiánya	Motiváló tényező
Ahogy a munkatársaim kezelnek engem	Higiéniai tényező
Ahogy az általam végzett munka kihat a mindennapi életemre	Higiéniai tényező
Önmegvalósítási lehetőségek hiánya a munkámban	Motiváló tényező
Előbbre jutási lehetőségek hiánya a munkámban	Motiváló tényező
Munkafeladattal szembeni idegi, szellemi követelmények	Higiéniai tényező
Munkavégzéssel szembeni fizikai követelmények	Higiéniai tényező
Felettes rugalmatlansága, merevsége	Motiváló tényező
Munkatársak rugalmatlansága, merevsége a problémákat illetően	Higiéniai tényező
Alulértékelttség érzése	Motiváló tényező
A tehetetlenség érzete	Motiváló tényező
A munka megítélése	Motiváló tényező
A munkahelyi légkör	Higiéniai tényező
Munkatársak magatartása, viselkedése	Higiéniai tényező
Rivalizálás	Higiéniai tényező
A közvetlen felettes magatartása, viselkedése	Motiváló tényező
Munkahelyi vezetők magatartása, viselkedése	Motiváló tényező
Emberi segítség, támogatás hiánya	Higiéniai tényező
Szakmai segítség, támogatás hiánya	Higiéniai tényező
Vezetőtől kapott segítség, támogatás hiánya	Motiváló tényező
Munkahelyi konfliktusok	Motiváló tényező
Előírják, hogyan kell viselkedni	Higiéniai tényező
Az empátia hiánya	Higiéniai tényező
Közömbösség másokkal szemben	Higiéniai tényező
Parancsuralmi rend	Higiéniai tényező

Az elem	Higiéniiai tényező/Motivátor
Bizalmi légkör hiánya	Higiéniiai tényező
A szociális problémák kezelése	Higiéniiai tényező
Munkafeladatok kiszámíthatatlansága	Higiéniiai tényező
A vezetői magatartás kiszámíthatatlansága	Motiváló tényező
Beosztottak munkájának irányítása, felügyelete	Higiéniiai tényező
Végzettségnél, képességnél, tudásnál alacsonyabb szintű munka végzése	Higiéniiai tényező
Munka hazavitele	Motiváló tényező
Az állandóan változó elvárásokhoz való alkalmazkodás	Higiéniiai tényező
A vezetők részéről tapasztalt megkülönböztetés, kivételezés	Motiváló tényező
A vezetőktől kapott bátorítás, biztatás hiánya	Motiváló tényező
Amikor azt érzem, hogy nincs értelme a munkámnak	Motiváló tényező
Nem kompetens vezető	Higiéniiai tényező
Munkahelyi érdekeltségű összefonódások	Higiéniiai tényező
A nyugodt munkavégzés hiánya	Higiéniiai tényező
Nincs lehetőség a továbbképzésre	Motiváló tényező
Irreális elvárások, célok	Motiváló tényező
Alkalmazkodás a munkatársakhoz	Higiéniiai tényező

Forrás. A szerző saját szerkesztése a kérdőív alapján.

Emellett az egyéni tényezők között találunk olyan elemeket is, amelyek közvetlenül az egyén motivációjával foglalkoznak, ugyanakkor van egy 14 elem-ből álló, a vizsgált személy elégedettségével kapcsolatos rész is, amely szintén a higiéniai tényezők és a motivátorok keverékét jeleníti meg. A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy az RMSK több olyan elemet is tartalmaz, amelyek a kéttényezős modellhez kapcsolódnak, és annak keretein belül értelmezhetők. Ugyanakkor az is lényeges, hogy a teszt végeredménye 26 skálát különböztet meg (a munkaterhelés szubjektív megítélése három skála esetében is megjelenik, eltérő előjellel, így cikkem keretében ezt a három skálát elnevezés szempontjából összevontam). Bár az RMSK végleges, komplex kiértékelése, amelyet program végez, más felületet eredményez, a kapcsolódó skálák ezen elnevezései nem a program végleges felületéből származnak, hanem egy Excel táblázat alapján, amelyet rendőrségi pszichológusok számára készítettek el.

4. számú táblázat

Az OSQLES skálája

Higiéniiai faktorkok	Motivátorok	Az elmélet szempontjából nem osztályozható skálák
A szervezet jellegéből adódó terhelés	A munkaterhelés szubjektív értékelése	Az egészségi állapot vizsgálata
A munkahelyi légkör szubjektív értékelése	A munkaterhelés komplex értékelése	Külső és belső kontroll
A vezetés és irányítás szubjektív értékelése	Effektív munkaterhelés	A-B személyiség
A munkahelyi kényelem megítélése	A munkavégzésből adódó szerepkonfliktusok	Aktivitás
A munkaidő megítélése	A munkahely külső megítélése	Támogatottság
Az anyagi elismerés megítélése	A munkavégzés etikai aspektusai	Stresszoldás
A szervezet elvárásainak megítélése	Munkafeladathoz való hozzáállás	

Forrás. A szerző saját szerkesztése a kérdőív alapján.

Mindezek alapján elmondhatjuk, hogy Herzberg kétfaktoros modellje alkalmazható az RMSK-ra mind az egyes elemek, mind a skálák esetében. Az adatok ilyen keretben történő megközelítésével és elemzésével rávilágíthatunk arra, hogy melyek azok a szervezeti tényezők, amelyeknél egyéni szinten megjelenik a frusztráció, illetve amelyek tartós motivátorként segítik az egyént, és ezáltal a szervezet hosszú távú munkáját és magas színvonalú teljesítményét.

Következtetések

Herzberg szerint az ember munkahelyi elégedettségének megélése két tényezőt foglal magában: a higiéniai faktorkok elemzésével tisztázható, hogy az ember úgy érzi-e, hogy a munkájával kapcsolatban minden szükséges eszköz és körülmény a rendelkezésére áll. A higiéniai tényezők elemzésével tisztázható, hogy az ember úgy érzi-e, hogy a munkájával kapcsolatban minden szükséges eszköz és körülmény a rendelkezésére áll. A motivációs tényezők elemzésével feltárható, hogy mennyire tudja megélni belső motivációit, mennyire érzi úgy, hogy munkája pozitívan járul hozzá személyes fejlődéséhez.

Az RMSK egy nagyon gyakran használt teszt a rendvédelemben. Rendkívül nagy előnye, hogy a módszer régóta létezik, és még mindig érvényes indikátorokkal rendelkezik. A kérdőív ismeretében elmondhatjuk, hogy az RMSK alkalmas arra, hogy a Herzberg-féle kéttényezős modell alkalmazásával újszerű

megközelítésben vizsgálhatjuk a rendőri állomány igényeit, ami új ismeretekkel gazdagítaná a humán stratégiai gondolkodást.

Felhasznált irodalom

- Benke M. (2018). *A motiváció és tanulás kapcsolatának vizsgálata: fókuszban az önmeghatározás elmélet.* Pécsi Tudományegyetem.
- Borbély Zs. (2019). Egészségmagatartás és mentális egészség – nemi különbségek a munkahelyi stressz megélésében. *Belügyi Szemle*, 67(7–8), 37–50. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.7-8.3>
- Borbély, Zs. (2020a). Health behaviour, stress, and police trainees. *Hungarian Defence Review*, 148(2), 112–131. <https://doi.org/10.35926/HDR.2020.2.8>
- Borbély Zs. (2020b). Specifikus stresszorok és a szervezeti kultúra. In Farkas J. & Horváth J. (Szerk.), *Szervezeti kultúrák és kutatásuk* (116–138. o.). Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- Borbély Zs. (2021a). A járványügyi veszélyhelyzet megélése a próbaidős tiszthelyettesek körében. *Magyar Rendészet*, 21(2), 111–125. <https://doi.org/10.32577/mr.2021.2.7>
- Borbély Zs. (2021b). Specifikus stresszorok a rendvédelmi szervezeti kultúrában. *Honvédségi Szemle*, 149(3), 92–107. <https://doi.org/10.35926/HSZ.2021.3.8>
- Farkas F., Jarjabka Á., Lóránd B. & Bálint B. (2013). Munkahelyi motivációk Magyarországon 2013-ban. *Vezetéstudomány*, 44(10), 12–23. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2013.10.02>
- Farkas, J. & Sallai, J. (2021). 21st century challenges and solutions in the light of history. *Security Horizons*, 2(4), 273–279. <https://doi.org/10.20544/ICP.2.4.21.P24>
- Farkas J. & Horváth J. (2020). *Szervezeti kultúrák és kutatásuk.* Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- Fridrich A. C. (2015). *Az eltérő szakterületeken dolgozó rendőrök teszteredményeinek vizsgálata – Hasonlóságok és különbségek az RMSK tükrében.* ELTE-PPK.
- Gősiné Greguss A. & Bányai É. (2006). A motiváció. In Oláh, A. (Szerk.), *Pszichológiai alapismeretek* (pp. 321–369). Bölcsész Konzorcium.
- Herzberg, F. R. (1968). One more time: How do you motivate employees? *Harvard Business Review*, 46(1), 53–62.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Szabó, E. (2009). *A munkahelyi egészségpszichológia és egészségfejlesztés rendszere a Magyar Köztársaság Rendőrségén, valamint a szubjektíve észlelt munkahelyi stresszterheltség jellegzetességei – különös tekintettel az idői tényezőre – a hivatásos állományú rendőrök körében* [Doktori értekezés, Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar]. Debreceni Egyetem. <https://dea.lib.unideb.hu/items/9d8d194d-b389-40c5-bbe3-38b9e81a2156>
- Tegye A. C. (2018). Eltérő szakterületek a szervezeti kultúrában. In Farkas J. & Horváth J. (Szerk.), *Szervezeti kultúrák és kutatásuk* (pp. 139–156). Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- West, M. (2022). Maslow's hierarchy of needs: Uses and criticisms. *Medical News Today*. <https://www.medicalnewstoday.com/articles/maslows-hierarchy-of-needs>

Alkalmazott jogszabályok

2015. XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról

45/2020 (XII. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány alkalmasságvizsgálatáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Tegyeay A. C. (2025). Rendvédelmi Szervek munkahelyi stressz kérdőíve – A kérdőív felülvizsgálatának lehetősége. *Belügyi Szemle*, 73(1), 181–191. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i1.pp181-191>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsátják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Tegyeay Andrea Cecília, aki a szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org e-mail címen érhető el.

The Occupational Stress Questionnaire for Law Enforcement Services – The Possibility to revise A Questionnaire

Andrea Cecilia Tegye

consultant psychologist, PhD student
Zala County Police
University of Public Service,
Doctoral School of Law Enforcement

Magyar Tudományos Akadémia

Abstract

Aim: Motivation is an important management tool, especially in organisations where people’s skills and abilities are crucial to effective performance. An example of such an organisation is the Police, which is still people-centred despite information technology modernisation. Motivation is therefore essential not only in leadership, but also in the psychological selection process, and its components and characteristics are examined.

Methodology: For each member of the law enforcement services is a must, based on the legal obligation, to have the proper health, psychic and physical condition. The psychological test can facilitate police recruit selection, which includes, among others, an Occupational Stress Questionnaire for Law Enforcement Services (OSQLES), which has been used for decades in Hungary.

Findings: In according to Herzberg’s two-factor theory, I review and analyse the OSQLES’ relevance and suitability for law enforcement services.

Value: I will answer two questions. Firstly, whether the OSQLES is a suitable method to obtain the right information through questions and scales and secondly, whether it is suitable to identify the factors of the Herzberg’s theory.

Keywords: motivation, Herzberg’s two factor theory, Occupational Stress Questionnaire

The manuscript was submitted in English. Received: 13 June 2023. Revised: 21 June 2023.
Accepted: 29 June 2023.

Introduction

Our decisions are controlled by our personal needs. These needs are coming from different origins, which can be biological, sociable, or psychic origin. At the same time each and every one of these needs – regardless from it’s origin – creates a drive for a person, what directs him or her to reach a goal. We can call this drive also motivation, from which of course several can be found at the same time in a person’s life. Dealing with the fact of motivation has to be an important, human resources-related task, as even the necessary skills are available, to reach the required level of performance the motivation part has the same importance, and in case this part is missing, even having the best skills success cannot be guarantee. (Farkas, Jarjabka, Lóránd, & Bálint, 2013). Knowledge about motivation can be key to the successful functioning of an organisation (Farkas & Horváth, 2020; Farkas & Sallai, 2021).

According to Abraham Maslow’s well-known ‘Hierarchy of Needs’ theory (1943), the needs and personal motivations that drive a person are organised hierarchically. The theory has become known worldwide as the ‘Maslow pyramid’. Maslow’s hierarchy of needs explains what drives human behaviour and what makes people feel fulfilled. It represents five human needs that people need to satisfy to achieve mental well-being. These are the physiological needs, the security, the love and belonging, the esteem, and the self-actualization. According to this theory, the position of each motivation at one level of the pyramid provides information about the strength of the link between that motivation and the performance of the job, for example from a biological point of view. Maslow argues that when basic needs are adequately met, we are more focused on higher-order motivations (Gósiné Greguss & Bányai, 2006). When a person cannot meet their needs at different levels, it can lead to psychological problems.

Table 1
Specific effects if unmet the personal needs

Need	Effect if unmet
Physiological	Physical illness
	Hoarding behaviour
Safety	Anxiety
	Psychological trauma
Love and belonging	Loneliness
	Antisocial behaviour

Need	Effect if unmet
Esteem	Feeling worthless
	Feeling invisible or unappreciated
	Low self-confidence
	Depression
Self-actualisation	Boredom
	Cynicism
	Lack of meaning in life

Note. West (2022).

Even today, Maslow’s theory is still a major influence on traditional thinking about human motivation, but aspects of its practical applicability are being questioned. To better understand organisational functioning, we therefore apply Frederick Herzberg’s two-factor theory

Herzberg’s two-factor theory

Frederick Herzberg (1968) divided the human needs in two dimensions: the first dimension as hygiene factors, and the other as the motivators. Among the so-called hygiene category, we need to understand the items, whose presence alone does not cause satisfaction, but their permanent absence leads to dissatisfaction – for example as the quality of the relationship with the manager or the salary. On the other hand, motivator factors - such as recognition - are those that can possibly induce satisfaction in individuals, and their effect on employees also lasts longer (Benke, 2018).

Table 2
The hygienic factors and the motivators

Hygienic factors	Motivators
Corporate Policy and Administration	Result
Connection with colleagues	Appreciation
Connection with the Manager	The Work itself
Connection with subordinates	Progression
Work supervision (controlling)	Responsibility
Security	Development
Private Life	

Hygienic factors	Motivators
Rank	
Salary	

Note. Author's own elaboration based on Herzberg (1968).

As it is clearly visible from Table 1, the hygiene factors are the ones that have a significant influence on individuals from the point of view of everyday life, while the motivator factors are much more related to self-realization and the achievement of intrinsic motivations. In order to reduce an individual's dissatisfaction, we need to know the hygiene factors, but in order to make the related person truly motivated - and thereby encourage him or her to achieve the appropriate performance - we need to focus by strengthening the motivator factors. In the meantime, it is important for an organization to be aware of how the hygiene and motivator factors are changing in case of individuals, and it can be great potential in being able to regularly examine the existence of these groups of needs on a larger sample.

Occupational Stress Questionnaire for Law Enforcement Services

As far as the Police as an organisation is concerned, we have the possibility to carry out this task through a questionnaire procedure called Occupational Stress Questionnaire (in Hungarian: Rendvédelmi Szervek Munkahelyi Stressz Kérdőíve, RMSK). To establish a legal relationship for the regular members of the law enforcement services is a must, to have the proper psychic health and physical condition according to the Hungarian law 2015. XLII / 33. § c. point. These types of examinations are also regulated according to the directive of 45/2020 (XII. 16.) issued by the Internal Affairs. The directive 45/2020 (XII. 16.) 70. § (1) issued by the Internal Affairs demonstrate that the medical examination has to cover the below mentioned environments:

- 1) psychical stability;
- 2) psychical loadability;
- 3) sources to handle the psychical/mental „strain” inside the work environment and in tasks during service time;
- 4) assessment of any relevant alternatives for stress handling.

The above mentioned factors can be analysed by several psychical methods (e.g. Projective Tests, Instrument Questionnaire methods, etc.), however among the

relevant methods we can find the Occupational Stress Questionnaire for Law Enforcement Services, which is an own questionnaire of the psychologist of the law enforcement services (put together by Beatrix Szabó, István Böröcz and Pál Bilkei), however the specialists who designed it did not publicate it immediately, therefore the first detailed presentation happened by Erika Malét-Szabó in 2009. The OSQLES is a self-fulfilling, paper-pencil test (includes 199 items), which can be separated into two bigger parts (and beyond that are another parts also): one part about the work and workplace (116 items) and another about individual, personal factors (83 items) (Fridrich, 2015). The questionnaire measuring each item on a so called „Likert scale” between 1 and 6 (Tegyey 2018).

Like it was mentioned beyond that, the first big part is split into two environments:

- The first one provides a list of happenings connected to the working environment with negative effects and negative experiences.
- The another one provides 75 potential statements by mixing the factors and the list of daily problems until all the facts and events, which can have/cause a negative impact on an individual’s performance inside the work environment.

In the end after the proper statistical analysis, the questionnaire gives the result based on 26 scales. Szabó (2009) proved, that the OSQLES can be considered as a reliable and stable point for a psychologist during the examination of an individual. The results of her examinations have been confirmed, therefore we can declare, that overall the Cronbach- α index of the questionnaire is valid for the questionnaire (0,939) (Tegyey, 2018). Since that the OSQLES has been used several times during several scientific kinds of researches, namely: Szabó (2009), Fridrich (2015), Tegyey (2018), Borbély (2019; 2020a; 2020b; 2021a; 2021b).

OSQLES based on two-factor model

The 75 items of the OSQLES, which are related to workload, can be interpreted separately as hygiene factors or motivators of the Herzberg’s two-factor theory. The items are all negatively phrased, which is why this part of the test may be suitable for identifying factors that frustrate or permanently demotivate individuals. Table 2 contains the related 75 items and their classification.

Table 3
The first 75 items of OSQLES

The Item	Hygienic factors/Motivators
Conditions to get into the workplace	Hygienic factor
Workplace comfort, convenience	Hygienic factor
The possible absence and condition of the equipment required for work	Hygienic factor
Noise what I can experience in my workplace	Hygienic factor
Lighting possibilities of the Workplace	Hygienic factor
Air pollution in the workplace	Hygienic factor
Workplace hygiene	Hygienic factor
Length of working hours	Hygienic factor
Predictability of daily working hours	Hygienic factor
Ability to plan free time	Hygienic factor
The negative opinions of my friends about the work and my workplace	Motivating factor
Moral problems occurring during work	Motivating factor
I also have to do a task that I don't like to do	Motivating factor
The required work pace	Motivating factor
The organization of work	Motivating factor
The transparency of work	Motivating factor
Physical stress from my job	Hygienic factor
The mental strain of my work	Hygienic factor
Financial problems arising from income	Hygienic factor
Lack of material appreciation	Hygienic factor
Uneven workload	Motivating factor
Frequent decision situations	Motivating factor
Consequences of wrong decisions	Motivating factor
Increased individual responsibility	Motivating factor
Lack of time	Hygienic factor
Professional responsibility	Motivating factor
Moral responsibility	Motivating factor
Uncooperative coworkers	Hygienic factor
Lack of information	Hygienic factor
The person has to solve the tasks alone	Motivating factor
Adaptation to instructions and regulations	Hygienic factor
Assessment of the law enforcement career	Motivating factor
My place in the workplace organizational ranking	Motivating factor
Lack of competence and influence	Motivating factor
How my coworkers treat me	Hygienic factor
How my job affects my everyday life	Hygienic factor
Lack of opportunities for self-realization in my work	Motivating factor

The Item	Hygienic factors/Motivators
Lack of advancement opportunities in my work	Motivating factor
Nervous and mental demands on my job	Hygienic factor
Physical requirements for work	Hygienic factor
Inflexibility and rigidity of supervisor	Motivating factor
Co-workers' inflexibility and rigidity regarding problems	Hygienic factor
Feeling undervalued	Motivating factor
A sense of helplessness	Motivating factor
Evaluation of work	Motivating factor
The workplace atmosphere	Hygienic factor
Behavior of employees	Hygienic factor
Rivalry	Hygienic factor
The conduct and behavior of the direct supervisor	Motivating factor
Conduct and behavior of workplace managers	Motivating factor
Lack of human help and support	Hygienic factor
Lack of professional help and support	Hygienic factor
Lack of help and support from the manager	Motivating factor
Workplace conflicts	Motivating factor
They prescribe how to behave	Hygienic factor
Lack of empathy	Hygienic factor
disinterest to others	Hygienic factor
Order of command	Hygienic factor
Lack of trust	Hygienic factor
Handling social problems	Hygienic factor
Unpredictability of work tasks	Hygienic factor
The unpredictability of managerial behavior	Motivating factor
Managing and supervising the work of subordinates	Hygienic factor
Carrying out work at a lower level than qualifications, skills or knowledge	Hygienic factor
Bringing home the Work	Motivating factor
Adaptation to constantly changing expectations	Hygienic factor
Experiencing discrimination and exceptionalism from managers	Motivating factor
Lack of encouragement from managers	Motivating factor
When I feel that my work has no reason or meaning	Motivating factor
Incompetent leader	Hygienic factor
Intertwining of workplace interests	Hygienic factor
Lack of calm work environment	Hygienic factor
There is no opportunity for further development	Motivating factor
Unrealistic expectations and goals	Motivating factor
Adaptation to colleagues	Hygienic factor

Note. Author's own editing based on the questionnaire.

In addition, among the individual factors, we can find also items which are dealing directly with the individual's motivation, and at the same time, there is a 14-item section related to the satisfaction of a test person, which also displays a mixture of hygiene factors and motivators. Based on all the mentioned above we can state, that the OSQLES has several items which are connecting to the two-factor model and can be interpreted within its framework. At the same time, it is also relevant that the final result of the test distinguishes 26 scales (the 'subjective assessment of workload' also appears in the case of 3 scales, with a different sign, so in the context of my article, I have merged these 3 scales in terms of naming). Although the final, complex evaluation of the OSQLES which has been actioned by the program produces a different interface, these names of the related scales are not derived from the final interface of the program, but based on an excel table which has been designed for police psychologists.

Table 4
The Scale's of OSQLES

Hygienic factors	Motivators	Scales that cannot be classified from the point of view of the theory
Load arising from the nature of the organization	Subjective assessment of workload	Examining the health status
Subjective assessment of workplace atmosphere	Complex assessment of workload	External and Internal control
Subjective assessment of leadership and management	Effective workload	A-B personality
Assessment of the comfort of workplace	Role conflicts arising from work	Activity
Assessment of working time	External assessment of the workplace	Support
Assessment of material recognition	Ethical aspects of work	Stress relief
Assessment of the organization's expectations	Attitude to work	

Note. Author's own editing based on the questionnaire.

Based on all of this, we can say that Herzberg's two-factor model can be used to the OSQLES both for the individual items and for the scales. By approaching and analysing the data in such a framework can help us to highlight, that which organizational factors are those, where frustration appears on an individual level, or which help as a lasting motivator the individual, and thus the organization's long-term work and high-quality performance.

Conclusions

According to Herzberg, a person's experience of job satisfaction includes two factors: by analyzing the hygienic factors it can be clarified if the person feels, that in relation to his/her work all the necessary equipment and the conditions are available for him/her. By analyzing the motivator factors, it can be revealed to what extent she is able to live her inner motivations, to what extent she feels that her work contributes positively to her personal development.

The OSQLES is a very frequently used test within law enforcement – it has an extremely big advantage, in that method exist for a long time and it still has valid indicators. By knowing the questionnaire we can say that the OSQLES is suitable for us to be able to examine the needs of the police force in a novel approach by using the Herzbergian two-factor model, which would be able to enrich human strategic thinking with new knowledge.

References

- Benke, M. (2018). *A motiváció és tanulás kapcsolatának vizsgálata: fókuszban az önmeghatározás elmélet* [Examining the relationship between motivation and learning: Focus on self-determination theory]. Pécsi Tudományegyetem.
- Borbély, Zs. (2019). Egészségmagatartás és mentális egészség – nemi különbségek a munkahelyi stressz megélésében [Health behaviour and mental health – Gender differences in experiencing workplace stress]. *Belügyi Szemle*, 67(7–8), 37–50. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.7-8.3>
- Borbély, Zs. (2020a). Health behaviour, stress, and police trainees. *Hungarian Defence Review*, 148(2), 112–131. <https://doi.org/10.35926/HDR.2020.2.8>
- Borbély, Zs. (2020b). Specifikus stresszorok és a szervezeti kultúra [Specific stressors and organizational culture]. In Farkas, J. & Horváth, J. (Szerk.), *Szervezeti kultúrák és kutatásuk* [Organizational cultures and their research] (pp. 116–138). Nemzeti Közszerkesztési Intézet.
- Borbély, Zs. (2021a). A járványügyi veszélyhelyzet megélése a próbaidős tiszthelyettesek körében [Experiencing the epidemic emergency among probationary police officers]. *Magyar Rendészet*, 21(2), 111–125. <https://doi.org/10.32577/mr.2021.2.7>
- Borbély, Zs. (2021b). Specifikus stresszorok a rendvédelmi szervezeti kultúrában [Specific stressors in law enforcement organizational culture]. *Honvédségi Szemle*, 149(3), 92–107. <https://doi.org/10.35926/HSZ.2021.3.8>
- Farkas, F., Jarjabka, Á., Lóránd, B. & Bálint, B. (2013). Munkahelyi motivációk Magyarországon 2013-ban [Workplace motivations in Hungary in 2013]. *Vezetéstudomány*, 44(10), 12–23. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2013.10.02>
- Farkas, J. & Sallai, J. (2021). 21st century challenges and solutions in the light of history. *Security Horizons*, 2(4), 273–279. <https://doi.org/10.20544/ICP.2.4.21.P24>

- Farkas, J. & Horváth, J. (2020). *Szervezeti kultúrák és kutatásuk* [Organizational cultures and their research]. Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Fridrich, A. C. (2015). *Az eltérő szakterületeken dolgozó rendőrök teszteredményeinek vizsgálata – Hasonlóságok és különbségek az RMSK tükrében* [Examining test results of police officers working in different professional fields – Similarities and differences in light of the RMSK]. ELTE-PPK.
- Gósiné Greguss, A. & Bányai, É. (2006). A motiváció [Motivation]. In Oláh, A. (Szerk.), *Pszichológiai alapismeretek* [Fundamentals of psychology] (pp. 321–369). Bölcsész Konzorcium.
- Herzberg, F. R. (1968). One more time: How do you motivate employees? *Harvard Business Review*, 46(1), 53–62.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Szabó, E. (2009). *A munkahelyi egészségpszichológia és egészségfejlesztés rendszere a Magyar Köztársaság Rendőrségén, valamint a szubjektíve észlelt munkahelyi stresszterheltség jellegzetességei – különös tekintettel az idői tényezőre – a hivatásos állományú rendőrök körében* [The system of occupational health psychology and health promotion in the Hungarian Police, and the characteristics of subjectively perceived occupational stress—With special attention to time factors—Among professional police officers] [Doctoral dissertation, Faculty of Humanities, University of Debrecen]. University of Debrecen. <https://dea.lib.unideb.hu/items/9d8d194d-b389-40c5-bbe3-38b9e81a2156>
- Tegyey, A. C. (2018). *Eltérő szakterületek a szervezeti kultúrában* [Different professional fields in organizational culture]. In Farkas, J. & Horváth, J. (Szerk.), *Szervezeti kultúrák és kutatásuk* [Organizational cultures and their research] (pp. 139–156). Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- West, M. (2022). Maslow’s hierarchy of needs: Uses and criticisms. *Medical News Today*. <https://www.medicalnewstoday.com/articles/maslows-hierarchy-of-needs>

Laws and regulations

2015. XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának jogviszonyáról [Act on the employment status of professional staff of law enforcement agencies] 45/2020 (XII. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány alkalmasságvizsgálatáról [Regulation on fitness tests for professional and administrative law enforcement staff working in certain law enforcement agencies under the authority of the Minister of the Interior]

Reference of the article according to APA regulation

Tegyey, A. C. (2025). The Occupational Stress Questionnaire for Law Enforcement Services – The Possibility to revise A. *Belügyi Szemle*, 73(1), 193–203 <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i1.pp193-203>

Statements

Conflict of interest

The author has declared no conflict of interest.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethics

The data will be made available on request.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Andrea Cecília Tegyei, who can be contacted at szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org.

Characteristics of security risks of large industrial investments and their management principles

Frigyes Gubics

Security Leader
Lenovo Hungary
fgubics@lenovo.com

Abstract

Aim: Major construction and investment security is important if order to be done successfully. The aim of this article is to describe and analyses security relations of these kind of projects. Analyzing several part of security they affect the result of construction activities, risk assessment and risk mitigation, and of course to protect stake holders interests are the main directions of security activity. Secured environment also a base of achieve the expected results and activity of loss protection. Transparency, finalized workflows and tactics also can guarantee of a stable background during planning, implementation and later on final operation.

Methodology: The author carried out qualitative research, using secondary data, and conducted a document analysis in order to provide a comprehensive picture of the security-related connections of major industrial investments. Empirical experience also helped the work, as the author himself participated in the management of a priority industrial investment project as a security manager.

Findings: The success of priority industrial investments is significantly influenced by its level of security. Effective security activities require the active cooperation of several organizations. Transparency, meticulous security processes and methods are a kind of guarantee for ensuring a stable framework in the phases of planning, implementation and then operation.

Value: Emphasizing the security risks arising during the preparation of industrial investments, involving interested organizations in the security activity, a kind

English-language republication. The Hungarian version of this article was published in *Belügyi Szemle* 2025, issue 1. DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v73.i1.pp113-126>

of preventive security activity in order to prevent the loss of property and help the success of the project.

Keywords: Industrial investment, risk assessment, asset security, data protection

Introduction

Major industrial investment projects are key to economic growth, technological and infrastructure development. However, they face high number of security challenges that can jeopardize their success. This article addresses the security aspects of major industrial investments and provides a framework for each element.

Managing the various security risks, effective strategies and innovative technologies will contribute to project success, investor confidence and sustainable development. Cooperation between stakeholders, adherence to international security standards and continuous learning from past experience are key to managing security risks. These projects are interlinked and interdependent with many other sectors, such as energy suppliers, transport, raw material procurement and production, so the linking of these sectors can bring significant economic benefits to both local and global communities. At the same time, they present a number of challenges, one of the most important of which is security, as this can make or break the success of an investment. Proper management of the identified risks is critical, laying the foundations for appropriate security design of industrial investments.

Components of security

Several key factors come into play when planning major industrial investment projects. Understanding these is the basis for building an effective security system. Political stability and a predictable regulatory framework are essential considerations when a market company decides to invest in a country. This provides a favourable environment for investment, reducing the risks associated with governments and the legal background that can disrupt or prevent a project from going ahead. Assessing and managing financial risks, such as securing adequate financing, minimizing cost overruns and securing revenues. Cybersecurity and data protection are also important considerations in today's digitally connected world. As industrial projects increasingly rely on digital systems and data-driven processes, protection against cyber threats is becoming

increasingly important. Protection against data leakage, unauthorized access and system vulnerabilities is essential to maintain operational integrity and protect sensitive information. According to Gergely Balázs Tiszolczi (2019), more and different types of technical knowledge are required to keep information secure, such as networking, basic IT skills and information security.

Physical security involves measures to protect project sites, equipment and infrastructure against theft, vandalism and unauthorized access. Thoughtfully designed security measures such as surveillance systems, access control and the implementation of physical/mechanical/electronic devices help to reduce potential risks.

These projects often involve complex supply chains with a high number of suppliers involved. This is particularly the case for multinational companies, where materials can come from all over the world. Ensuring the integrity and reliability of the supply chain (transport, logistics, procurement) helps to reduce risks such as fraud, product tampering, anomalies and delays in materials and services.

Ensuring sustainable development, complying with environmental regulations and working responsibly with local communities is important to mitigate negative impacts on ecosystems and communities. Failure to do so will not only damage the company's reputation, but may also lead to legal and regulatory proceedings, which could result in project delays.

It is important to mention the security management of the project, which is a significant position in terms of effectiveness. As emphasized by Christián, Major, & Szabó (2019), it is ideally channelled to the first decision-maker, which in the case of a new project is its manager or the company director. The importance of positioning lies in the effectiveness of advocacy, as several levels down, as middle managers, information goes through the filters of management before reaching decision-makers, which reduces effectiveness and influence, and can also lead to a reduction in the level of security. The security manager should be given showstopper¹ rights to stop certain processes in the event of serious security breaches, which can be restarted after corrective action has been taken, preventing loss of assets.

Political stability and legislative framework

The political background and legal framework vary from country to country and can have a significant impact on investment appetite and help determine whether a company should locate some or all of its industrial capacity in a given region.

¹ Showstopper: an obstacle to further development and progress.

It can now be said that multinational companies are seeking to diversify their production and to produce geographically where they sell their products. The political context and legal framework varies from country to country, which can have a significant impact on the incentives to invest and help determine whether a company should locate some or all of its industrial capacity in a given region. It can now be said that multinational companies are seeking to diversify their production and to produce geographically where they sell their products. Political stability provides an environment conducive to long-term project planning and implementation. The choice of location is key from a geopolitical perspective, as it can also increase investor confidence. A predictable political environment creates a favorable investment climate, attracting both domestic and foreign capital.

In addition, a stable, clear and transparent legal framework creates a clear playing field, as predictability and predictability are important for the return on investment. It protects the interests of all stakeholders², increases trust and helps accountability. It sets the framework for environmental protection, health and safety, labor rights and financial activities.

Regular dialogue, consultation and coordination helps to ensure that policy is also adapted to the needs of industry, promotes economic growth and protects the interests of stakeholders, while successful project implementation is a cornerstone for promoting sustainable development in the region.

Economic stability and financial risks

The economic environment in which projects operate can significantly affect their viability and success. Fluctuations in macroeconomic indicators such as GDP³ growth, inflation rates and interest rates can pose challenges and uncertainties for project planning and implementation and make financial planning difficult.

Financial risks, including funding constraints, cost overruns and revenue uncertainties, are inherent risks of large industrial projects. Attention must also be paid to securing adequate sources of finance and managing cash flow effectively.

Sound financial management, rigorous budgeting, accurate cost estimation and careful financial planning are essential to mitigate financial risks. Conducting thorough, comprehensive financial feasibility studies and thinking through

2 Stakeholders: interested parties.

3 GDP (Gross Domestic Product): in economics, the gross domestic product is a measure of the economic output of a certain area, usually a country, over a given period of time. It measures national income and output.

different scenarios can help identify potential risks and facilitate preparation and forward planning. It is also worth involving financial experts at the planning stage.

Cyber security and data protection

In our digital world, cybersecurity and data protection have become critical security factors for large industrial investments. These projects rely heavily on interconnected systems, digital technologies and data-driven processes, making them vulnerable to cyber threats and misuse of information, including personal data.

The implementation of well-designed cybersecurity measures is crucial to protect infrastructure, sensitive data and intellectual property.

Data protection is equally important as projects often involve large amounts of sensitive and proprietary information.

The use of secure data storage, access control and data encryption help prevent the unauthorised handling, disclosure or theft of sensitive data.

Strong firewalls, intrusion detection systems and encryption protocols can help protect against unauthorised access and data leakage. Vulnerability scans⁴ and penetration tests⁵ can help identify potential weaknesses and vulnerabilities, enabling timely response.

Compliance with data protection regulations, such as the GDPR⁶ and the Info Act⁷ in Hungary, ensures the protection of personal data.

Training for employees plays an important role in maintaining cybersecurity and data protection. Educating staff about potential risks, frequent password exchanges, and stressing the importance of reporting suspicious activities are essential elements of a comprehensive cybersecurity strategy.

The involvement of cybersecurity experts and specialist firms further reduces cybersecurity risks. Collaboration with industry partners, government agencies and cybersecurity organisations can facilitate the application of best practices and information sharing on emerging threats and vulnerabilities.

4 Vulnerability scan: is the testing of a product (website, application, software, network) under development or completed. During the test, ethical hackers look for bugs (flaws) that a malicious attacker can exploit (XSS, RCE, LFI, SQLi).

5 Penetration test: a security exercise in which a cyber security expert tries to find and exploit vulnerabilities in a computer system.

6 GDPR (General Data Protection Regulation): the Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 96/45/EC (General Data Protection Regulation).

7 Info Act: Act CXII of 2011 on the Right to Informational Self-Determination and Freedom of Information.

Physical security and protection of property

Projects often involve valuable assets such as equipment, infrastructure and raw materials that need to be protected against theft, sabotage and unauthorised access.

The implementation of complex physical security measures is essential to protect the project sites and assets. This includes security staff, the deployment of surveillance systems and the establishment of entry and exit points. The use of devices such as CCTV⁸, motion detectors and intrusion alarm systems will improve the effective detection of potential security threats and response.

Additionally, to providing a direct project site, the transport of materials and equipment needs to be considered. Furthermore, to providing an immediate project site, the transport of materials and equipment needs to be considered. Securing supply chains and proper tracking and monitoring can help prevent theft and tampering in transit.

According to Tamás Berek and Gyula Bodrácška (2010), cooperation with local law enforcement agencies and security professionals can provide valuable information on the local security situation and risks, thus helping to develop a tailored security strategy. However, I argue that the planned activity in the future completed facility, i.e. the corporate profile, should be taken into account, as this is a risk element to be managed in order to design security.

Supply chain security

A primary aspect of supply chain security is the availability of materials, parts and products of the right quality and in the right quantity. A rigorous quality control system, conducting supplier audits in advance and maintaining traceability throughout the supply chain will help minimize the risk of inappropriate quality and quantity of materials entering the project. Regular audits and inspections can verify compliance with quality standards and contractual requirements.

Supply chain disruptions pose a significant risk to the timing and cost of projects. Natural disasters, geopolitical events, strikes or transport disruptions can all affect the timely delivery of materials and services. Establishing contingency plans, diversifying suppliers and maintaining transparent communication channels with key supply chain partners can help mitigate these risks and ensure that alternative options are available.

8 CCTV (Closed-Circuit Television): a closed-circuit camera system.

Sharing security information, such as information on potential threats or best practices,⁹ will help you identify and address potential vulnerabilities. Clear expectations and requirements for suppliers and contractors on security protocols and standards ensure a consistent and uniform approach to supply chain security.

Technological advances such as blockchain¹⁰ technology and IoT¹¹ help us to have transparent and up-to-date, accurate records of transactions and product movements.

Environmental and social risks

Environmental risks include pollution, habitat destruction, deforestation and depletion of natural resources. Large industrial projects must comply with environmental regulations, carry out a thorough environmental impact assessment and take preventive measures to avoid pollution. Using renewable energy sources and minimizing waste generation will help to mitigate environmental risks and reduce the project's ecological footprint.

Social risks arise from potential disruption to local communities, conflicts over land and negative impacts on cultural heritage. Understanding and addressing social concerns requires the involvement of stakeholders, including local communities. Local livelihood programs (job creation), respect for cultural heritage and support for local development initiatives will help to minimize social risks and can also help to ensure a positive social perception of the project.

Human rights considerations are also an integral part of managing environmental and social risks. Respecting labor rights, ensuring fair pay and safe working conditions are essential to maintaining ethical operations. Adherence to internationally recognized human rights standards and guidelines will help to achieve this.

In addition, regular monitoring and evaluation of environmental and social impacts allows for continuous improvement and adaptation. Independent

9 Best practices: a good/best practice is a way of working, a model, a solution, the main details of which can be learned and applied elsewhere. Usually a widely recognised ideal process, streamlined model or solution that can be adapted to a given organisation under the same or at least similar environmental conditions and external circumstances.

10 Block chain: a database that differs from a traditional database in that the information is not stored on a centralised network, i.e. a central server, but on a distributed network.

11 IoT (Internet of Things): refers to a variety of uniquely identifiable electronic devices that are able to recognise some kind of meaningful information and communicate it to another device over an internet-based network.

audits can provide objective insight into whether a project meets environmental and social standards, ensuring accountability and transparency.

Reducing security risks

Reducing the security risks of large industrial investment projects requires a comprehensive and proactive approach.

By using certain tools, we can increase the overall security of industrial investment projects and minimize risks. Proactive measures, cooperation and continuous assessment and monitoring contribute to the resilience and long-term success of these projects in an ever-changing security environment. According to Lawrence J. Fennelly (2013), creating a secure environment through careful design requires consideration at the project preparation stage, and simple solutions such as adequate lighting, unobstructed views of objects, or connections to surrounding buildings and road infrastructure can be an advantage when designing a complex security system.

Risk assessment and management

According to Tamás Horváth (2018), the results of the risk analysis can be used to determine whether the security systems to be installed provide an appropriate response to the potential risks. In my view, it is also important to place vigilant guarding on the “chessboard” alongside technical solutions, together with well thought-out regime measures. Effective risk assessment and management is a key element of security in industrial investment projects. Comprehensive risk assessments are used to identify potential threats, vulnerabilities and problem areas that could impact on project security. The first step in a risk assessment is to identify and analyse potential risks from various perspectives, including political, economic, cyber security, physical and environmental factors. This includes a thorough assessment of the project environment, stakeholder interests and potential impacts. The involvement of experts, such as risk consultants or security specialists, can be a valuable asset.

Once risks have been identified, they should be ranked according to their likelihood and potential impact. This will allow appropriate resources to be allocated and targeted strategies to be developed. Risk management plans should include specific measures to mitigate the identified risks.

After analyzing the risks, Charles Sennewald (2011) recommends reviewing existing risk mitigation measures and making any necessary changes in the light of this. This requires a periodic review of the entire security system, including by an external expert or company. This underlines that risk analysis is carried out continuously in parallel with necessary changes in processes in order to be able to react in time to changing circumstances, thus reducing potential losses and keeping the risk low.

Regular monitoring and evaluation is essential to ensure that risk management strategies remain effective and up-to-date. This includes continuously monitoring potential threats, tracking changes in the project environment and reassessing risks as the project progresses. Risk management plans should be amended as necessary to keep up to date by tracking new risks as they arise or changing circumstances.

Anticipating security incidents allows you to develop a plan, establish communication protocols and ensure business continuity. These plans should be tested with simulations and exercises to assess their effectiveness and make the necessary improvements.

Depth of protection

Deploying defense in depth will help to effectively manage incidents as they occur. This includes regime measures, technical solutions, which can be mechanical or electronic, and the use of live force as an important part of the system. According to Garcia Mary Lynn (2007), a well-designed security system provides both depth and balance of protection, minimizing the consequences of failure of system components. In my view, we need to move away from the classical so-called perimeter protection and, in addition to a well-designed outer shell protection, we need to implement security processes in the workflows of each department and the operational activities of the security organization should be carried out at multiple levels of depth. For example, the establishment of security checkpoints or enhanced protection of sensitive, high-risk areas.

Cooperation and information sharing

By fostering cooperation between stakeholders, project owners, government agencies, security professionals and local communities, we can make a concerted effort to effectively identify and manage security risks.

Collaboration facilitates the sharing of information and good practice, allowing us to learn from each other's experiences and benefit from collective wisdom. By using different perspectives and insights, a more comprehensive and robust security strategy can be developed. This collaborative approach helps to identify potential blind spots, create innovative solutions and address security challenges holistically. Cooperation and information sharing can take various forms, such as regular meetings, workshops, conferences and joint simulation exercises. These facilitate open dialogue, strengthen relationships and build trust between stakeholders. In addition, partnerships with external organizations such as security organizations, research institutes or industry associations can provide access to specialized knowledge and resources. Government agencies also play an important role in facilitating cooperation and information sharing.

Stakeholder involvement and community relations

Stakeholder involvement involves actively listening to the concerns, needs and aspirations of different groups. It provides an opportunity to address potential security risks, gain insight into local dynamics and help develop strategies that are in line with the vision of all stakeholders. This collaborative approach increases the acceptance of projects and reduces the likelihood of conflicts or local resistance that could threaten security.

Building strong community links is essential to creating a positive project environment. By building trust and maintaining open communication, we can address local community concerns, mitigate potential social risks and ensure that the project delivers tangible benefits to the local population. Participation in dialogue, regular community meetings and information about the project's security measures will help to build relationships and partnerships.

Training and skills development

By investing in the knowledge and skills of those involved in the project, we can strengthen our organization's ability to identify and respond effectively to security risks.

Developing security alertness,¹² training and implementing procedures for reporting suspicious activities contribute to a safe project environment. Regular

¹² Alertness: vigilance, readiness.

security audits help identify gaps or weaknesses in physical security measures, allowing for timely changes and improvements. Comprehensive training programs should be developed to educate employees on security protocols, procedures and best practices. Knowledge of potential threats, such as cyber-attacks, physical incidents or environmental hazards, and guidance on how to prevent and manage these risks should also be provided. Training should cover a wide range of security issues, such as risk awareness, emergency response, crisis management and incident reporting.

Training programs should emphasize the importance of a culture of security awareness. Developing a sense of vigilance, accountability and responsibility creates a collective mindset focused on security. Encouraging employees to report any suspicious activity or potential security risk will help to promote a proactive approach to maintaining project security. Provide regular refresher training to ensure that employees stay up-to-date despite the changing security environment.

Summary

The security of major industrial investments is complex and multifaceted. Managing the various security factors through effective strategies and innovative technologies is essential for project success, investor confidence and sustainable development. Collaboration between stakeholders, adherence to international security standards and continuous learning from past experience are key to managing security risks and creating a safe investment environment. In our globalizing world, multinational companies are present in our country, and it is in their vital interest to establish and maintain relationships that can lead to long-term cooperation with local communities based on common interests, taking into account all aspects of security. Safe project implementation requires support, which goes beyond good relations with public authorities and requires constant communication. Security needs to be seen in a local context, as global security processes have little direct impact on micro-communities, and therefore security systems need to be designed primarily with local specificities in mind. Its design and structure must closely follow the different phases of the project and respond to them in a timely and appropriate manner, following the evolution of the project. Tracking changes in risks is also an important part of building and operating an effective security system.

References

- Berek, T. & Bodrácška, G. (2010). Az élőerős őrzés az objektumvédelem építőipari ágazatában. [*Live guarding in the construction sector of site protection.*] *Hadmérnök*, V. évfolyam 4. szám.
- Christián, L., Major, L., & Szabó, C. (2019). *Biztonsági vezetői kézikönyv. [Security Manager's Handbook.]* Dialóg Campus.
- Garcia, M. L. (2007). *Design and Evaluation of Physical Protection Systems*. Elsevier Science. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-055428-0.50005-1>
- Horváth, T. (2018). Elektronikus megfigyelő-, és ellenőrző rendszerek objektumorientált kialakítása különös tekintettel a biztonsági kockázatok rendszere. [*Object-oriented design of electronic monitoring and control systems, with particular attention to security risks.*] Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.
- Lawrence, J. F. (2013). *Effective Physical Security*. Butterworth-Heinemann.
- Sennewald, C. A. (2011). *Effective Security Management*. Elsevier: Butterworth-Heinemann. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-382012-9.00021-6>
- Tiszolczi, B. G. (2019). Fizikai biztonsági kontrollok tervezésének és alkalmazásának gyakorlata az ISO/IEC 27001 szabvány elvárásainak tükrében. [*The practice of designing and applying physical security controls in light of the requirements of ISO/IEC 27001.*] *Magyar Rendészet*, 2–3, 233–249. <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.12>

Laws and Regulations

Act CXII of 2011 on the Right to Informational Self-Determination and Freedom of Information Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation)

Reference of the article according to APA regulation

Gubics, F. (2025). Characteristics of security risks of large industrial investments and their management principles. *Beltügyi Szemle*, 73(1), 205–217 <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v73.i1.pp205-217>

Statements

Conflict of interest

The author has declared no conflict of interest.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Frigyes Gubics, who can be contacted at fgubics@lenovo.com.

K Ö N Y V I S M E R T E T Ő

Kálmán Renáta: A jogklinikai módszertan A jogklinika szerepe Magyarország és az Egyesült Államok jogászképzésében

Renáta Kálmán: The legal-clinical methodology
The role of legal clinics in the legal education of Hungary
and the United States

Németh Viktor

Dr. PhD, fordítási és nemzetközi szerkesztő, egyetemi oktató, szakfelelős
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar
viktor.nemeth2@bm.gov.hu

Absztrakt

Cél: Kálmán Renáta könyve a jogklinika módszertanának a jogászképzés rendszerében elfoglalt helyéről, annak szükségességéről és felhasználhatósági köréről ad nagyon alapos és kompakt ismertetést. Bemutatja a módszertan történeti kialakulását, felhasználásának fontosságát, helyét és szerepét Magyarország, a visegrádi országok és az Egyesült Államok jogrendszerében.

Módszertan: A szerző primer kutatási módszertanként kvantitatív (kérdőív) és kvalitatív (mélyinterjú, fókuszcsoport) technikákat alkalmaz, míg szekunder kutatási módszertanként a szakirodalom adatait dolgozza fel a desk-research módszertanával. Tekintettel arra, hogy a jogklinika módszertanának nincs kanonizált definíciója, így a szerző több, egymástól eltérő meghatározás foglomelemzését is elvégzi.

Megállapítások: A szerző egyértelműen elérte célját a jogklinika rendszerének széles körű bemutatásával. Nem csak a működési elvét érthetjük meg a módszertannak, de egy szélesebb kontextusba helyezve annak földrajzi fejlődését

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2024. 06. 09. Átdolgozás: 2024. 08. 30.
Elfogadás: 2024. 10. 02.

és jelenleg alkalmazott típusait is megismerhetjük. Választ ad azokra a kérdésekre, hogy kiknek és hogyan nyújthat többet a jog a jogklinika alkalmazásával. **Érték:** A jogklinika mint módszertan nem csak egy eszköz a sok közül. Ahogy Tóth Judit fogalmaz a könyv előszavában: „*az emberi jogok, alapjogok önmagában még nem elég, arra is szükség van, hogy fejlesszük azokat a készségeket és attitűdöket, amelyekre az emberi jogok védelme érdekében a közös cselekvéshez szükség van, használni kell a fejünket, a szívünket és a kezünket is...*” (Kálmán, 2023).

Kulcsszavak: jogklinika, jogászképzés, jogtörténet, összehasonlító jogkutatás

Abstract

Aim: Renáta Kálmán's book provides a comprehensive and concise overview of the role of the legal clinic methodology in legal education and its range of applicability. The paper provides an account of the historical progression of the methodology, emphasizes its significance in application, and examines its position and function within the legal systems of Hungary, the Visegrad countries, and the United States. It would come as a surprise to many that the inception of the first Hungarian legal clinic occurred during the 1990s.

Methodology: The primary research methodology employed by the authors incorporates both quantitative (questionnaire) and qualitative (in-depth interview, focus group) techniques. When conducting secondary research, the desk-research methodology is utilized to analyze data from the literature. Considering the absence of a universally accepted definition of legal clinic methodology, the author conducts a conceptual analysis of multiple definitions.

Findings: The author's aim has been unmistakably accomplished through their presentation of a comprehensive overview of the legal clinic system. This not only enhances comprehension of the methodology's working principle, but also situates it within a wider geographical context and the current range of practices. The research explores the beneficiaries and strategies for maximizing the impact of legal clinics.

Value: The legal clinic, as a methodology, is not simply one tool among many. According to Judit Tóth; “*(...) simply having human and fundamental rights is insufficient; we must also cultivate the necessary abilities and mindsets to work collectively towards safeguarding these rights using our intellect, compassion, and actions.*” (Kálmán, 2023).

Keywords: law clinic; legal history; university law studies; comparative law research

Bevezető

A Pólay Elemér Alapítvány gondozásában 2023-ban megjelent kiadvány egy 168 oldalas, a szerző által egy évvel korábban megvédett azonos című doktori disszertáció könyvváltozata. A mű hét egymáshoz logikusan és olvasmányosan kapcsolódó fejezetben taglalja a jogklinika módszertan helyét a jogászképzés rendszerében. Teszi mindezt a viszonyítási pontnak tekinthető Egyesült Államok, az európai országok és különös tekintettel Magyarország jogi képzésében.

Kétségtelen, hogy Kálmán Renáta könyve a jogklinika mélységi megértésére, professzionálisan és hosszútávon is fenntartható működtetésének kialakítására fókuszál művében, amely jelenleg a legátfogóbb írás a jogklinika módszertanáról.

A szerzőről

A szerző, Kálmán Renáta a Szegedi Tudományegyetemen diplomázott, majd segítőként tovább munkálkodott a jogklinika képzésében. Később ebből a témából szerzett tudományos fokozatot a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. Jelenleg mint egyetemi tanársegéd a jogklinika program oktatója, kutatója és koordinátora.

A szerző így ír motivációjáról a témaválasztással kapcsolatban: „... *a jogkli- nika kurzus világossá tette számomra, hogy hallgatótársaimmal való jogászi munkát végzünk majd, olyan ügyfeleknek biztosítjuk a joghoz jutást, akik nem engedhetik meg maguknak, hogy ügyvédet fogadjanak, ezzel erősítve a munka iránti elhivatottságot és szakmai felelősséget.*” (Kálmán, 2023).

A fejezetek tartalmi bemutatása

Az első fejezetben, mely a *Kutatás iránya, tárgya és módszere* címet viseli, a szerző pontosan definiálja az alkalmazott módszertani technikákat és kutatásának főbb hipotéziseit. Részletesen ismerteti a jogklinika fejlődését és elterjedését az Amerikai Egyesült Államokban, Európában és azon belül is Magyarországon. Az USA szerepének ismertetése azért ilyen fontos a jogklinika módszertanában, mert forrásközpontként tekinthetünk rá. Az Egyesült Államok – a Ford alapítványon keresztül – jelentette a módszertan elterjedésének kiindulópontját.

A második fejezetben a jogászképzés rendszere kerül ismertetésre a jogkli- nika mint módszertan viszonylatában. Az ismertetés fókuszában az Amerikai Egyesült Államok, valamint Lengyelország, Csehország és Magyarország áll:

„... bár a két térség különböző jogcsaládhoz tartozik, a jogalkotásra, demokratikus átmenetre vonatkozó tapasztalatok átvételében a kontinentális jogrendszerű országok jogi képzése számos ponton profitált a precedensjog amerikai egyetemi oktatásának tapasztalataiból” (Kálmán, 2023).

A könyv harmadik egységében a jogklinika képzés történeti fejlődése kerül górcső alá 1990 és 2010 között. A történeti bemutatás következetesen illeszkedik a korábbi fejezetekben megszokott sorrendiséghez: az Amerikai Egyesült Államokban, majd az európai országokban végbement fejlődéstörténetet ismerteti a szerző. A V4 országok és a nyugat-európai országok közötti érdekes különbség, hogy előbbiek korábban kezdték meg a jogklinika alkalmazását, és ez különösen igaz Lengyelországra, amelynek kiemelt vezető szerepe van a térségben.

A negyedik részben a jogklinika modellek és sajátosságaik kerülnek bemutatásra. A szerző több fogalmi meghatározást is bemutat, mivel nem létezik egységes definíció a jogklinika fogalmára. A jogklinika célja kettős: „Az oktatási célkitűzése keretében a hallgatók elsajátítják a szakma gyakorlásához szükséges gyakorlati képességeket és a professzionális felelőséget.” (Kálmán, 2023). Hasonló a helyzet a jogklinika tipológiájával is, ezért több, egymástól eltérő, a napi gyakorlatban alkalmazott típus kerül bemutatásra.

A következő fejezet a *Hazai jogklinika programok helye a jogászképzésben* címet viseli, melyből megtudhatjuk, hogy jogklinikát civil szervezetek és egyetemek működtetnek. Magyarországon ez utóbbi terjedt el, így ez a változat kerül bővebb kifejtésre a fejezetben. Magyarországon két fő csoportja van az egyetemi jogklinikai programoknak. Az egyikben az egyetemek jogi karain időszakos oktatás formájában van jelen a jogklinika – ilyen például a Károli Gáspár Református Egyetem vagy a Debreceni Egyetem. A másik típusba pedig azok az egyetemek tartoznak, „ahol az élő ügyfeles jogklinika a jogi képzés részét képezi, mint választható kurzus” (Kálmán, 2023) – ilyen például a PTE, az ELTE vagy az SZTE. Ezen hazai jogklinikák működését részletekbe menően ismerteti a szerző.

A hatodik fejezetben egy, a jelen kutatás eredményeiből kinyert adatok alapján fenntarthatóan működtethető, négy alappillérre támaszkodó jogklinikai modellt mutat be a szerző. A modell működésnek fő jellemzői a következők: saját költségvetés az adott egyetemen belül; saját adminisztratív személyzet; az oktatói személyzet munkájának anyagi ellentételezése, valamint a jogklinika felelősségbiztosításának megléte. A modell a már említett élő ügyfeles jogklinika kurzusleírását is pontosan tematizálja az empirikus kutatási eredmények tükrében.

Az utolsó fejezetben a lehetséges jövőképről olvashatunk. A szerző rámutat a gyakorlati jellegű jogászképzés hiányára, amely több külföldi országban bevett gyakorlat, például szimuláció formájában – erre ad adekvát választ

a jogklinika módszertana. A továbbiakban, a könyv korábbi fejezeteit felelevenítve, logikusan összefoglalja a kutatás eredményeit. Kompakt, önmagában is érthető összegzést ad az utolsó rész, azonban ennek ellenére érdemes végigolvasni a könyvet, mert minden egyes fejezete plusz ismerettel és tudással vérteti fel az olvasót a jogklinika módszertanával kapcsolatban.

Összegzés

A kötet fő célja a jogklinika alkalmazásának, kialakulása történeti háttérének és tipológiájának tudományos igényű bemutatása, az amerikai egyesült államokbeli és az európai, elsősorban magyar viszonyok között.

A szerző kétségtelenül teljesíti célkitűzéseit, sőt tovább is lép annak tekintetében, hogy felvázolja a jövőbeni fejlődés lehetséges útjait, többek között egy, a kutatási eredményekből felépített jogklinikai modell ismertetésével.

A mű jelentős lépést tesz a joghoz való hozzáférést elősegítő jogklinika módszertanának elterjedéséhez, megismeréséhez, és annak széles körű szakmai és társadalmi támogatásához. A segítő szakmákban dolgozóknak és gondolkodó, tudatos, felelős civil embereknek is kifejezetten ajánlom!

Felhasznált irodalom

Kálmán, R. (2023). *A jogklinikai módszertan: A jogklinika szerepe Magyarország és az Egyesült Államok jogászképzésében*. Iurisperitus Kiadó.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Németh V. (2025). Kálmán Renáta: *A jogklinikai módszertan A jogklinika szerepe Magyarország és az Egyesült Államok jogászképzésében*. *Belügyi Szemle*, 73(1), 219–223. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i1.pp219-223>

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (nyomtatott ISSN 2062-9494 és online ISSN 2677-1632) havonta megjelenő, lektorált, magyarországi és nemzetközi jogtudománnyal, közigazgatással, államtudományokkal, kriminológiával, valamint biztonsági és rendészeti tudományos kutatásokkal foglalkozó tudományos folyóirat.

A Belügyi Szemle a <https://belugyiszemlejournal.org/> folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

Részletes szerzői útmutató az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/authorsguide>

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) kiadványban megjelent cikkek nem tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli.

Az etikai nyilatkozat, valamint a közzétételi visszaélésekre vonatkozó nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/statementonethics>

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A nyílt hozzáférésről szóló nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/informationonopenaccess>

Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626
Email: szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org
Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

A borítókép vektoros tervezési sablonja a Shutterstock.com licence alapján került felhasználásra.

A FOLYÓIRAT INDEXELÉSE

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (nyomtatott ISSN 2062-9494 és online ISSN 2677-1632) havonta megjelenő lektorált magyarországi és nemzetközi jogtudománnyal, közigazgatással, államtudományokkal, kriminológiával, valamint biztonsági és rendészeti tudományos kutatásokkal foglalkozó tudományos folyóirat, amelynek székhelye Budapest (Magyarország).

Az AJIA egy nyílt hozzáférésű folyóirat, amelyet jelentős tudományos adatbázisokban indexelnek a cikkek felfedezhetőségének és hivatkozásának maximalizálása érdekében. Az AJIA követi a [COPE magatartási kódexében](#) felvázolt publikációs etikával kapcsolatos legjobb gyakorlatokat. A szerkesztők azon dolgoznak, hogy az első benyújtást követően időben meghozzák a döntéseket, valamint az azonnali online közzétételt, ha egy kéziratot közzétételre elfogadnak.

A cikkek a megjelenést követően azonnal és ingyenesen hozzáférhetők a nyilvánosság számára. A cikkek végleges változata azonnal feltehető egy intézményi adattárba, amennyiben a cikk tartalmaz egy hivatkozást a <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle> oldalon közzétett eredeti cikke. Minden publikált cikk a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported License alá tartozik.

A folyóiratot indexeli

CONDITIONS OF PUBLICATION

Belügyi Szemle accepts and publishes scientific announcements / publications with outstanding alignment to the control and organisational system of the Ministry of Interior, which first of all focus on law enforcement, public order, public safety, safety policy, self-government affairs, social deviances, and further analyses and evaluates the questions of law enforcement from criminological, criminal sociological, criminal legal and policing aspects.

Belügyi Szemle accepts manuscripts of the authors for editing through applying in the Open Journal Systems.

At the conformation of receipt, the Editorship informs the acceptance and the expected publishing time of the submitted manuscript. The Editorship peer reviews the received manuscripts from a professional and scientific point of view, and reserves the right for stylisation, correction, typographic adjustment of the manuscripts.

The Editorship does not undertake republishing.

Articles published in Belügyi Szemle do not unconditionally reflect the opinion of the Editorship, any responsibility for their contents bear the authors exclusively. The whole of the periodical, including individual articles, is protected by copyright, any use of them outside of copyright law is illegitimate and prosecutable.

Articles licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), are published under the terms of Open Access, whereby articles may be freely used, shared and distributed in any medium and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication and the link to the CC License are cited.

Phone number: +36 (26) 795-900 / 24-626

Email: szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org

Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

The vector design template for the cover image is licensed from Shutterstock.com.

INDEXING THE JOURNAL

Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (Print ISSN 2062-9494 and online ISSN 2677-1632) is a monthly peer-reviewed academic journal on Hungarian and international law, public administration, government, criminology, security and law enforcement research, based in Budapest (Hungary).

AJIA is an open-access journal indexed in major academic databases to maximize article discoverability and citation. AJIA follows best practices on publication ethics outlined in the [COPE Code of Conduct](#). Editors work to ensure timely decisions after initial submission, as well as prompt publication online if a manuscript is accepted for publication.

Upon publication, articles are immediately and freely available to the public. The final version of articles can immediately be posted to an institutional repository as long as the article includes a link back to the original article posted on <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle>. All published articles are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported License.

Indexes the Academic Journal of Internal Affairs

